

Stenografični zapisnik

sedemnajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 28. februarja 1898.

Navzoči: Prvosednik: deželni glavar Oton Detela in deželnega glavarja namestnik baron Leopold Liechtenberg. — Vladni zastopnik: c. kr. deželni predsednik ekselenca baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar baron Viljem Rechbach. — Vsi člani razun: ekselenca knezoškof dr. Jakob Missia, Viktor Globočnik, Karol Luckmann in baron Friderik Rechbach. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XVI. deželno-zborske seje dne 26. februarja 1898. 1.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Utemeljevanje samostojnega predloga poslanca Ivana Hribarja in tovarišev glede obrambe ustavnih pravic slovenskega naroda (k prilogi 70.).
4. Priloga 76. Poročilo adresnega odseka o adresnem predlogu poslanca dr. Žitnika in tovarišev.
5. Ustno poročilo upravnega odseka glede ustanovitve slovenskega vseučilišča v Ljubljani (k prilogi 52.).
6. Priloga 72. Poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega zaklada za l. 1898. (k prilogi 33.) in o dotičnih peticijah.
7. Priloga 74. Poročilo odseka za volilno reformo o preuredbi občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano (k prilogi 58.).
8. Priloga 75. Poročilo odseka za volilno reformo o preuredbi volilnega reda za deželni zbor kranjski (k prilogi 10.).

Začetek seje ob 8. uri 25 minut dopoldne.

Stenographischer Bericht

der siebzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 28. Februar 1898.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela und Landeshauptmann-Stellvertreter Leopold Freiherr v. Liechtenberg. — Regierungsvertreter: R. k. Landespräsident Excellenz Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Freiherr v. Rechbach. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Victor Globočnik, Karl Luckmann und Friedrich Freiherr v. Rechbach. — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der XVI. Landtagsitzung vom 26sten Februar 1898.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Begründung des selbständigen Antrages des Abgeordneten Ivan Hribar und Genossen, betreffend den Schutz der Verfassungsrechte der slovenischen Nation (zur Beilage 70).
4. Beilage 76. Bericht des Adressausschusses über den Adressantrag des Abgeordneten Dr. Žitnik und Genossen.
5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Errichtung einer slovenischen Universität in Laibach (zur Beilage 52).
6. Beilage 72. Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag des Landesfundes für das Jahr 1898 (zur Beilage 33) und über die bezüglichen Petitionen.
7. Beilage 74. Bericht des Wahlreformauschusses, betreffend die Änderung der Gemeinde-Wahlordnung für die Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 58).
8. Beilage 75. Bericht des Wahlreformauschusses, betreffend die Abänderung der Landtagswahlordnung für Krain (zur Beilage 10).

Beginn der Sitzung um 8 Uhr 25 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XVI. deželno-zborske seje dne 26. februarija 1898.**1. Lesung des Protokolls der XVI. Landtags-sitzung vom 26. Februar 1898.****Tajnik Pfeifer**

(bere zapisnik XVI. seje v nemškem jeziku — ließt das Protokoll der XVI. Sitzung in deutscher Sprache).

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita popravek stenografičnega zapisnika XII. deželnozbornske seje, gledé govora prevzvišenega gospoda deželnega predsednika.

Tajnik Pfeifer

(bere — ließt):

«Zapisnik

dne 27. februarija 1898.

Pričujoči podpisani.

Da se končne besede govora Njega ekselence g. deželnega predsednika barona Heina v XII. deželnozbornski seji dne 21. februarija 1898., katere so dale povod različnemu tolmačenju in prepiru, določijo na nedvomen in avtentičen način, zbrali so se podpisani deželni poslanci danes v pisarni gospoda deželnega glavarja Otona Detela ter konstatujejo nastopno:

Gg. deželni poslanci Ivan Hribar, Gabrijel Jelovšek in dr. Danilo Majaron in g. deželni glavar Detela potrjujejo z vso odločnostjo, da g. deželni predsednik koncem svojega govora ni rekel, da «gospod poslanec Kalan ni vreden več besedi», ampak da se je zadnji stavek njegovega govora glasil: «Več besed, jaz mislim, da govor gospoda kanonika Kalana ni vreden».

Da je g. dež. predsednik govoril o govoru in ne o osebi g. poslanca Kalana, sledi tudi iz poznejšega govora g. poslanca Hribarja, kateri je kot poročevalec natančno sledil govoru g. dež. predsednika.

Še jasneje pa dokazujejo to besede gospoda poslanca Kalana samega, kateri je po stenografičnem zapisniku v uvodu svojega odgovora na izvajanja g. deželnega predsednika rekel doslovno:

«Jaz kličem vse gospode deželne poslance na pričo, da so slišali konec besed Njega ekselence gospoda deželnega predsednika, ki je izrekel, da več besed v odgovor moj govor ni vreden.»

Gospod deželni glavar in gg. deželni poslanci Hribar, Jelovšek in dr. Majaron izrekajo, da so pripravljene svojo izjavo tudi pod prisego potrditi.

Besede končnega stavka navedenega govora so se vnovič avtentično konstatovale na izrečno željo Njega ekselence g. deželnega predsednika, in sicer radi tega, ker so se njegove besede navzlic temu, da je g. poslanec Kalan v poznejši deželnozbornski seji dne 24. februarija t. l. izjavil, da jih vzame lojalno na znanje, v nekem javnem ljubljanskem listu zopet drugače objavile in resnici na kvar zavile.

V dokaz temu sledé podpisi:

Iv. Hribar — Gabr. Jelovšek — Oton Detela —
dr. D. Majaron — Višnikar — dr. Adolf Schaffer

dr. Papež

načelnik kat. narod. kluba kot intervenient.»

Deželni glavar:

Gospoda poslanca Povšeta prosim, da prečita sklepe zadnje tajne seje.

Poslanec Povše

(bere — ließt):

Statut

o preskrbninah deželnim uradnikom, potem služabnikom in pa njih vdovam in sirotam.

§ 1.

V določeni plačilni razred uvrščeni deželni uradniki, potem v vrsto služabnikov spadajoči, letno plačo prejemajoči deželni služniki imajo pravico do pokojnine, katera znaša po desetih brez pretrga prebitih službenih letih, štirideset odstotkov, za vsako nadaljno službeno leto po dva odstotka zadnje vštevne aktivitetne plače. Po službeni dobi štiridesetih let jim gre torej kot pokojnina polna vštevna plača.

Normalna pokojnina deželnega uradnika se ne sme odmerjati niže kakor z zneskom 400 gld., normalna pokojnina služabnika pa ne niže kakor z zneskom 200 gld.

Preračunjuje službeno dobo se deli leta, ako presegajo šest mesecev, računijo za polno službeno leto.

§ 2.

Z deželnimi uradniki in služabniki, kateri postanejo za službo nesposobni po bolezni ali pa po telesni poškodbi, ki si je niso provzročili sami nalašč, se ravna, če tudi še niso doslužili deset, pač pa vsaj pet službenih let, tako, kakor da bi bili res prebili deset službenih let.

§ 3.

Deželni uradniki in služabniki (§ 1.), kateri še niso doslužili vštevne službene dobe desetih let, dobé, ako iz deželne službe ne izstopijo, ker se prostovoljno odpovedó službi ali ker se po disciplinarnem potu odpusté iz službe, enokratno odpravnino, katero je za službeno dobo do pet let odmeriti z enojnim, za službeno dobo čez pet let pak z dvojnimi zneskom letne plače.

§ 4.

Deželni uradniki, kateri imajo še le po dovršeni službeni dobi štiridesetih let pravico do polne vštevne plače kot pokojnine, in pa služabniki, kateri dovršé 60. leto življenja in 35. službeno leto, morejo na svojo prošnjo biti stalno vpokojeni tudi brez dokaza nesposobnosti za službo, ki ga je sicer treba.

§ 5.

Zaporedoma tekoče pokojnine vdov po deželnih uradnikih, ki imajo po §§ 1. in 2. pravico do pokojnine ter so uvrščeni v določeni plačilni razred ali imajo naslov in značaj tega plačilnega razreda, se ustanavljajo v trdnih, dotičnemu plačilnemu razredu vstrežajočih letnih zneskih, in sicer za vdove po deželnih uradnikih

Statut

über die Versorgungsgenüsse der Landesbeamten, dann der Diener, sowie deren Witwen und Waisen.

§ 1.

Die in eine bestimmte Gehaltsklasse eingereichten Landesbeamten, dann die in die Kategorie der Diener gehörigen, in einem Jahresgehalt stehenden Landesbediensteten haben Anspruch auf Ruhegenüsse, welche nach ohne Unterbrechung vollstreckten zehn Dienstjahren vierzig Procent, und für jedes weitere Dienstjahr zwei Procent des letzten anrechnungsfähigen Activitätsgehaltes betragen. Nach einer Dienstzeit von vierzig Jahren gebührt sonach der volle anrechenbare Gehalt als Ruhegenuss.

Der normalmäßige Ruhegenuss eines Landesbeamten darf nicht geringer als mit dem Betrage von 400 fl., der normalmäßige Ruhegenuss eines Dieners darf nicht geringer als mit dem Betrage von 200 fl. bemessen werden.

Bei Berechnung der Dienstzeit werden Bruchtheile eines Jahres, insoferne sie sechs Monate überschreiten, als ein volles Dienstjahr angerechnet.

§ 2.

Landesbeamte und Diener, welche infolge Krankheit oder infolge einer von ihnen nicht absichtlich herbeigeführten körperlichen Beschädigung dienstunfähig geworden sind, werden, wenn sie auch noch nicht zehn, jedoch mindestens fünf Dienstjahre vollstreckt haben, so behandelt, als ob sie zehn Dienstjahre wirklich zurückgelegt hätten.

§ 3.

Landesbeamte und Diener (§ 1), welche eine anrechnungsfähige Dienstzeit von zehn Jahren noch nicht zurückgelegt haben, erhalten, sofern sie aus dem Landesdienste nicht infolge einer freiwilligen Dienstesentfagung oder infolge einer im Disciplinarwege erfolgten Dienstesentlassung scheiden, eine einmalige Abfertigung, welche für eine Dienstzeit bis zu fünf Jahren mit dem einfachen, für eine Dienstzeit von mehr als fünf Jahren mit dem zweifachen Betrage des Jahresgehaltes zu bemessen ist.

§ 4.

Landesbeamte, welche erst nach zurückgelegter vierzigjähriger Dienstzeit Anspruch auf den vollen anrechenbaren Gehalt als Ruhegenuss haben, und Diener, welche das 60. Lebensjahr und das 35. Dienstjahr zurückgelegt haben, können über eigenes Ansuchen ohne den sonst erforderlichen Nachweis der Dienstunfähigkeit in den dauernden Ruhestand versetzt werden.

§ 5.

Die fortlaufenden Pensionen der Witwen der nach den §§ 1 und 2 anspruchsberechtigten, in eine bestimmte Gehaltsklasse eingereichten oder den Titel und Charakter dieser Gehaltsklasse führenden Landesbeamten werden in fixen, dieser Gehaltsklasse entsprechenden Jahresbeträgen festgesetzt, und zwar für Witwen nach Landesbeamten

I. plačilnega razreda z	1000 gl.
II. » » »	850 »
III. » » »	700 »
IV. » » »	600 »
V. » » »	500 »
VI. » » »	400 »

§ 6.

Vdove v vrsto služabnikov spadajočih, po §§. 1. in 2. pravico do pokojnine imajočih deželnih služnikov dobivajo kot pokojnino tretjino plače umrlega soproga, ki je vstevna za odmero pokojnine, najmanj pak vdovsko pokojnino 200 gl.

§ 7.

Za zakonske ali s kasneje sklenjenim zakonom pozakonjene otroke deželnega služnika gre vdovi, ako ima ona sama pravico do zaporedoma tekoče pokojnine, ne glede na število otrok vzgojevalni prispevek v višini ene petine vdovske pokojnine za vsakega nepreskrbljenega, v njeni prehrani stoječega otroka do dovršenega 18. leta življenja ali pa do njegove poprejšnje preskrbe.

Vendar pa more deželni odbor tistim dovoliti nadaljno prejetanje vzgojevalnega prispevka do dovršenega 24. leta življenja, ako srednje ali visoke šole z dobrim uspehom obiskujejo. To določilo velja tudi za učiteljske pripravnice, trgovinske, obrtne in kmetijske šole.

Tudi v slučajih trajne bolezni in hiranja, vsled česar si dotični otroci ne morejo ničesar prislužiti, more deželni odbor dovoliti nadaljno prejetanje vzgojevalnega prispevka do dovršenega 24. leta življenja.

Vendar ne sme presegati vsota vseh vzgojevalnih prispevkov zneska vdovske pokojnine.

§ 8.

Sirote brez roditeljev ali njim enake sirote imajo, če so nepreskrbljene ter niso dovršile 18. leta življenja, pravico do sirotinske pokojnine v skupnem znesku polovice one vdovske pokojnine, katero je prejemale njih mati ali mačeha, oziroma katera bi ji bila šla po § 5.

Glede nadaljnega prejemanja sirotinske pokojnine do dovršenega 24. leta življenja veljajo določila § 7.

Ako bi pak vsota normalnih vzgojevalnih prispevkov, kateri bi bili materi šli po § 7., presegala znesek vdovske pokojnine, je večji znesek nakazati kot doklado k sirotinski pokojnini po glavah, in to takó, da vsakokrat, ko kateri otrok izgubi pravico do prejemanja, odpade znesek nanj pripadajočega vzgojevalnega prispevka, in to dotle, dokler oni večji znesek ne izgine popolnoma ter ne ostane samó polni znesek sirotinske pokojnine.

der I. Gehaltsklasse mit	1000 fl.
» II. » »	850 »
» III. » »	700 »
» IV. » »	600 »
» V. » »	500 »
» VI. » »	400 »

§ 6.

Die Witwen der in die Kategorie der Diener gehörigen, nach §§ 1 und 2 anspruchsberechtigten Landesbediensteten erhalten als Pension ein Drittel des zur Pensionsbemessung anrechenbaren Gehaltes des verstorbenen Gatten, mindestens jedoch 200 fl. als Witwenpension.

§ 7.

Für die ehelichen oder durch die nachgefolgte Ehe legitimirten Kinder eines Landesbediensteten gebürt der Witwe, wenn sie selbst auf eine fortlaufende Pension Anspruch hat, ohne Rücksicht auf die Anzahl der vorhandenen Kinder ein Erziehungsbeitrag in der Höhe von Einem Fünftel der Witwenpension für jedes unversorgte, in ihrer Verpflegung stehende Kind bis zur Vollendung des 18. Lebensjahres oder bis zur früheren Versorgung desselben.

Es kann denselben jedoch der Fortbezug des Erziehungsbeitrages vom Landesauschusse bis zum vollendeten 24. Lebensjahre bewilligt werden, wenn sie Mittel- oder Hochschulen mit gutem Erfolge frequentiren. Diese Bestimmung findet auch Anwendung auf Lehrer- und Lehrerinnen-Bildungsanstalten, Handels-, Gewerbe- und landwirtschaftliche Schulen.

Auch in Fällen von andauernder Krankheit und Siechthum, wodurch die Erwerbsfähigkeit der in Frage stehenden Kinder ausgeschlossen erscheint, kann der Landesauschuss den Fortbezug des Erziehungsbeitrages bis zur Vollendung des 24. Lebensjahres bewilligen.

Es darf jedoch die Summe aller Erziehungsbeiträge den Betrag der Witwenpension nicht übersteigen.

§ 8.

Elternlose oder solchen gleichgestellte Waisen haben, insofern sie unversorgt sind und das 18. Lebensjahr nicht vollendet haben, Anspruch auf eine Waisenpension in dem Gesamtbetrage der Hälfte jener Witwenpension, welche von ihrer Mutter oder ihrer Stiefmutter bezogen wurde, beziehungsweise derselben nach § 5 gebürt hätte.

Bezüglich des Fortbezuges der Waisenpension bis zum vollendeten 24. Lebensjahre gelten die Bestimmungen des § 7.

Sollte aber die Summe der normalmäßigen Erziehungsbeiträge, welche nach § 7 der Mutter gebürt hätte, den Betrag der Waisenpension überschreiten, so ist der Mehrbetrag als Zulage zur Waisenpension nach Köpfen anzuweisen, und zwar mit der Maßgabe, daß bei dem jedesmaligen Austritte eines Kindes aus der Bezugsberechtigung der Betrag des auf dasselbe entfallenden Erziehungsbeitrages in Abfall kommt, und dies insofern, bis jener Mehrbetrag vollkommen verschwindet und nur noch die Waisenpension im vollen Betrage erübrigt.

Sirotinska pokojnina z dokladami vred ne sme v nobenem primeru presegati višine vdovske pokojnine, katera gre po § 5.

§ 9.

Zaporedoma tekoče normalne preskrbnine vdov in otrok v pokoju umrlega deželnega služnika ne smejo vkupe presegati normalne pokojnine pokojnika, a pri tem se vendar ne smejo odmerjati z manjšim zneskom, kakor s 400 gld. za vdove po deželnih uradnikih oziroma z 200 gld. za vdove po služabnikih.

§ 10.

Po smrti deželnih služabnikov, ki še niso za se pridobili pravice do pokojnine (§§ 1. in 2.) gre vdovi ali sirotam brez roditeljev ali njim enakim sirotam pod 24 leti enokratna odpravnina s četrtem delom letne plače pokojnika.

§ 11.

Ostalim (§ 12.) po deželnem služniku, umrlem v dejavnosti ali v pokoju, gre — ne prikrajševaje s tem vseh drugih zakonitih preskrbnin — posmrtna četrť v višini trojnega zneska mesečne pristojbine, ki jo je pokojnik prejemal na zadnje kot plačo ali pokojnino.

§ 12.

Posmrtna četrť gre vdovi ali, ako bi nje ne bilo, zakonskim potomcem pokojnika.

Ako morejo, če bi tudi teh ne bilo, druge osebe dokazati, da so umrlemu pred smrtjo stregle ali pogrebne stroške plačale iz svojih novcev, se more posmrtna četrť z odobrilo deželnega odbora izplačati tudi tem osebam.

§ 13.

Aktivni deželni uradniki morajo za pokojninske namene dajati zaporedoma tekoč letni prispevek, kateri znaša tri odstotke aktivitetne, za odmero pokojnine vštevne plače, ter se pobira v mesečnih obrokih ob izplačevanju plače.

§ 14.

Ta statut se ne uporablja o deželnih služnikih, ki državno preskrbo uživajo že sedaj, in pa o ravno takih vdovah in sirotah.

Vendar je normalne preskrbnine sedanjih vdov po deželnih služnikih zvišati za 25 odstotkov tako, da preskrbnine vdov po deželnih uradnikih ne bodo znašale manj kakor 400 gld., preskrbnine vdov po služabnikih pak ne manj kakor 200 gld.

Die Waisenpension sammt Zulagen darf in keinem Falle die Höhe der nach § 5 gebührenden Witwenpension überschreiten.

§ 9.

Die fortlaufenden normalmäßigen Versorgungsgenüsse der Witwe und Kinder eines im Ruhestande verstorbenen Landesbediensteten dürfen zusammen den normalmäßigen Ruhegenuss des Verstorbenen nicht überschreiten, dabei aber keinesfalls mit einem geringeren Betrage bemessen werden, als mit 400 fl. für Witwen nach Landesbeamten, beziehungsweise mit 200 fl. für Witwen nach Dienern.

§ 10.

Nach dem Ableben von Landesdienern, welche noch keinen Anspruch an einen Ruhegenuss für sich erworben haben (§§ 1 und 2), gebührt der Witwe oder den elternlosen sowie den denselben gleichgestellten Waisen unter 24 Jahren eine einmalige Abfertigung mit dem vierten Theile des Jahresgehaltes des Verstorbenen.

§ 11.

Den Hinterbliebenen (§ 12) eines in der Activität oder im Ruhestande verstorbenen Landesbediensteten gebührt — unbeschadet aller sonstigen gesetzlichen Versorgungsgenüsse — ein Sterbequartal in der Höhe des dreifachen Betrages der von dem Verstorbenen zuletzt als Gehalt oder Ruhegenuss bezogenen Monatsgebür.

§ 12.

Das Sterbequartal gebührt der Witwe oder in deren Ermangelung der ehelichen Nachkommenschaft des Verstorbenen.

Sind in Ermangelung auch der letzteren andere Personen in der Lage, nachzuweisen, daß sie den Verstorbenen vor dem Tode gepflegt oder die Begräbniskosten aus Eigenem gedeckt haben, so kann mit Genehmigung des Landesauschusses auch diesen Personen das Sterbequartal ausbezahlt werden.

§ 13.

Active Landesbeamte haben für Pensionszwecke einen fortlaufenden Jahresbeitrag zu leisten, welcher drei Procent des für die Bemessung des Ruhegenusses anrechenbaren Activitätsgehaltes beträgt und in monatlichen Raten bei der Gehaltsauszahlung eingehoben wird.

§ 14.

Dieses Statut findet auf die bereits derzeit im Genusse einer staatlichen Versorgung stehenden Staatsbediensteten sowie auf ebensolche Witwen und Waisen keine Anwendung.

Es sind jedoch die normalmäßigen Versorgungsgenüsse der derzeitigen Witwen nach Landesbediensteten um 25 Procent mit der Maßgabe zu erhöhen, daß die Versorgungsgenüsse der Witwen nach Landesbeamten nicht unter 400 fl., die Versorgungsgenüsse der Witwen nach Dienern nicht unter 200 fl. betragen sollen.

K normalnim vdovskim pokojninam dovoljene miloščine se zaračunajo s 25 odstotki.

Vzratno moč ima ta statut samo za ostale po onih deželnih služnikih, ki so umrli potem, ko je zadobil veljavnost zakon z dné 14. maja 1896. l., drž. zak. št. 74, zastran določil o preskrbninah državnim uradnikom, služabnikom in pa njih vdovam in sirotam.

§ 15.

Dosedanja na preskrbo deželnih služnikov in pa njih vdov in sirot se nanašajoča določila ohranijo, v kolikor ona ne nasprotujejo naredbam tega statuta, moč s temi le izjemami:

1.) Iz tega statuta izvirajoče pravice vdov in sirot po kakem deželnem služniku se ne prikrajšujejo s tem, da se je ta umoril sam.

2.) Ločena soproga kakega deželnega služnika izgubi iz tega zakona izvirajoče pravice samo tedaj, kadar se je ločitev, kakor je dokazano, zgodila po njeni krivdi.

§ 16.

Ta statut velja tudi glede deželnih služnikov, kateri niso uvrščeni v plačilne razrede.

Vdovam in sirotam teh deželnih služnikov je odmeriti pokojnine, oziroma vzgojevalne prispevke po tistih plačilnih razredih, kateri ustrezajo plačam dotičnih služnikov.

§ 17.

Ta statut stopi v veljavnost dné 1. marcija 1898. l.

Dalje je sklenil visoki deželni zbor:

«Preparatorju Ferdinandu Schulzu se podeli naslov „muzejskega asistenta“ in se uvrsti v VI. plačilni razred deželnih uradnikov s tem, da dobi diferenco med sistemizirano plačo VI. plačilnega razreda in sedanjim njegovim skupnim užitkom kot personalno doklado.

Emanuelu Kovačiču, pazniku I. reda, privoljuje se stalna provizija letnih 200 gld. od 1. januarija 1898 dalje v smislu novega penzijskega statuta za deželne uradnike in služabnike. — Razun te provizije se mu dovoljuje za leta 1898, 1899 in 1900 miloščina letnih 100 gld.»

Deželni glavar:

Ta zapisnik je bil uže v tajni seji odobren.

K besedi se je oglasil gospod poslanec grof Barbo k izjavi zaradi besed, ki jih je rabil v neki seji nasproti gospodu poslancu kanoniku Kalanu.

Abgeordneter Graf Barbo:

In der Sitzung am 15. Februar 1898 hat der Abgeordnete Dr. Žitnik vor dem versammelten hohen Hause unter Ehrenwort die Erklärung abgegeben, daß er den

Die zu der normalmäßigen Witwenpension bewilligten Gnadengaben werden in die 25 Procent eingerechnet.

Rückwirkende Kraft hat dieses Statut nur hinsichtlich der Hinterbliebenen jener Landesbediensteten welche nach Beginn der Wirksamkeit des Gesetzes vom 14. Mai 1896, R. G. B. Nr. 74, betreffend die Bestimmungen über die Versorgungsgenüsse der Staatsbeamten, Diener wie deren Witwen und Waisen, gestorben sind.

§ 15.

Die bisherigen auf die Versorgung der Landesbediensteten sowie deren Witwen und Waisen Bezug habenden Bestimmungen bleiben, insoferne sie mit den Anordnungen des gegenwärtigen Statuts nicht in Widerspruch stehen, mit folgenden Ausnahmen in Kraft:

1.) Die aus diesem Statute sich ergebenden Ansprüche der Witwen und Waisen nach einem Landesbediensteten werden dadurch, daß der letztere durch Selbstmord geendet hat, nicht berührt.

2.) Die geschiedene Frau eines Landesbediensteten verliert ihre aus diesem Gesetze sich ergebenden Ansprüche nur dann, wenn die Scheidung erwiesenermaßen aus ihrem Verschulden erfolgt ist.

§ 16.

Dieses Statut gilt auch für jene Landesbedienstete, die in keine Gehaltsklasse eingereiht sind.

Den Witwen dieser Landesbediensteten sind Pensionen, beziehungsweise Erziehungsbeiträge, nach jenen Gehaltsklassen zu bemessen, welche den Gehältern der betreffenden Landesbediensteten entsprechen.

§ 17.

Dieses Statut tritt am 1. März 1898 in Wirksamkeit.»

bekanntem, den Abgeordneten Dr. Tavčar diffamirenden Artikel des «Slovenec» nicht geschrieben habe. Unter dem Eindrucke dieser Erklärung stehend und im Innersten empört über die einem geehrten und geachteten Mitgliede dieses Hauses zugefügte Schmähung habe ich bei einem anderen Anlasse jene Worte dem Abgeordneten Kalan gegenüber gebraucht, welche bereits zu wiederholten Erörterungen hier im hohen Hause geführt haben und zu welchen ich umso mehr Veranlassung zu haben glaubte, als der Abgeordnete Kalan, obwohl dazu entschieden aufgefordert, eine gleiche Erklärung hier im hohen Hause nicht abgab. Obwohl, wie bereits erwähnt, der Abgeordnete Dr. Žitnik sein Ehrenwort dafür verpfändet hat, daß er den bewußten Artikel nicht geschrieben oder verfaßt habe (wodurch mir die Autorschaft dieses Artikels für den Abgeordneten Kalan vollkommen sichergestellt schien) ist nunmehr in vollkommen zweifelloser Weise festgestellt worden, daß den mehrerwähnten Artikel nicht der Abgeordnete Kalan, sondern dennoch der Abgeordnete Dr. Žitnik geschrieben hat. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Ni mogoče!») Angesichts dieser überraschenden und ungeahnten Wendung, welche diese Sache genommen hat, bedauere ich auf Grund sich unrichtig erwiesener Voraussetzungen den Abgeordneten Kalan verlegt zu haben.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Kalan ima besedo.

Poslanec Kalan:

Tako v nebo vpijoče krivice, kakor se je meni dogodila na mojem dobrem imenu in časti, ni mogoče popolnoma popraviti. Vendar vzamem na znanje, da je gospod poslanec grof Barbo danes svoje besede obžaloval in s tem kolikor mogoče storjeno mi krivico popravil.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Žitnik ima besedo.

Poslanec dr. Žitnik:

Obžalujem, da se ta stvar v zbornici zopet razpravlja. Gospodom je znano, da je v seji dne 15. t. m. gospod poslanec dr. Tavčar z ozirom na neko notico v «Slovencu», vsled katere se je čutil žaljenega, imenoval mene, oziroma gospoda tovariša Kalana, obrekovalca, dokler mu ne dokaževa, da je on — kakor je on sklepal iz dotične notice, da so njemu veljale dotične besede — «plačani zagovornik zasebnih zavarovalnic». Na to je v tisti seji gospod Kalan kot glavni urednik «Slovenca» odgovoril — tako nekako se spominjam, stenografični zapisnik mi ni na razpolaganje, ker je v tisku — da ni dolžan v visoki zbornici odgovora dajati za to, kar se v «Slovencu» piše, kakor recimo gospod poslanec dr. Tavčar v zbornici ni dolžan odgovarjati za vse tisto, kar se v «Slovenskem Narodu» piše. Tako, mislim, je odgovarjal gospod Kalan. Torej s tem gospod kanonik Kalan ni rekel, da ni pisal dotične notice, pa tudi ne, da jo je pisal, ampak samo, da ni dolžan na to odgovarjati, ker stvar ne spada v zbornico in ker z zapisnikom ni v nobeni zvezi. Vsled tega torej gospod poslanec grof Barbo ni imel niti najmanjšega povoda pri poznejši priliki trditi, da je gospod Kalan lagal, in še manj, da bi ga imenoval lažnika.

Toda v hipni svoji razburjenosti, ki je gotovo naravna bila, oglasil sem se tudi jaz k besedi, ker sem bil tudi izzvan, in sem v popolni zavesti, da gospoda dr. Tavčarja nikdar nisem imenoval «plačanega zagovornika zasebnih zavarovalnic», izjavil, da jaz dotičnih razžaljivih besed glede gospoda dr. Tavčarja nisem pisal. Da sem se motil, bila je ta pomota psihološko popolnoma umevna, ker na dr. Tavčarja sploh mislim nisem, najmanj pa v tej zvezi, da bi ga bil imenoval «plačanega zagovornika», kajti poznam gospoda dr. Tavčarja glede nesebičnosti jako dobro, morda bolje, kakor gospodje, ki se sedaj za njega skrivajo. Cela stvar je seveda subjektivna — moja zavest mi je priča, da v tistem trenutku sploh nisem vedel, katero notico misli gospod dr. Tavčar, še manj pa, kdo bi jo bil pisal, samo to mi je rekla zavest, da jaz tistega nisem pisal, kar nama je gospod dr. Tavčar očital. To sem moral misliti in še danes, če notico pogledam, ne morem verjeti, da bi kdo sploh mogel sklepati, da se beseda «plačani zagovorniki» nanaša na gospoda dr. Tavčarja.

Prosim prečastitega gospoda deželnega glavarja, da mi dovoli dotično notico prečitati, da pokažem, da nikakor ni naravnost to rečeno. Glasi se: «Proti koncu seje je bila živahna razprava glede osnove deželne zavarovalnice. Poročevalec dr. Tavčar je stališče privatnih zavarovalnic tako dobro zastopal, da mu je poslanec Hribar dal spričevalo, da je govoril kot strokovnjak. Po nepotrebem je dr. Tavčar tudi kot strokovnjak očital naši stranki, da ima z deželno zavarovalnico agitatorične namene. Vestno sta ga zavračala poslanca dr. Žitnik in vodja Povše...» — Torej kot strokovnjak, ne kot plačani zagovornik. Tukaj konstatiram, da teh besed, kolikor sem jih sedaj prečital, jaz nisem pisal. To lahko dokaže glavni urednik «Slovenca» iz rokopisa, katerega tukaj nimam, ker bi se itak reklo, da je pozneje pisan.

Jaz sem gospodu dr. Tavčarju stvar v zadnji ali predzadnji seji že pojasnil, da je namreč to bila nekaka slučajna tehniška napaka, namreč ne v tem zmislu, da bi se bil stroj zmotil, kakor je eden gospodov opazil, ampak glede sestave notice je bila tehnična napaka, ker te prečitane polovice nisem jaz pisal — povdarjam, nisem jaz pisal — v drugi polovici pa, katero sem jaz pisal, pa gospod poslanec dr. Tavčar niti imenovan ni. Stvar se je zgodila tako-le: Dotičnik, ki je prvo polovico spisal, prišel je k meni — to je bilo dne 11. t. m. — in je rekel: Sedaj pa zapiši, kar sta govorila Ti in Povše. In jaz sem notico vzел, ter dostavil, kar sem imel pred očmi vsled nekaterih anonimnih surovih pisem, katera sem dobil zaradi tega, ker se potegujem za deželno zavarovalnico. In te osebe, ki so dotična pisma pisale, katerih pa ne poznam — eno teh pisem sem pokazal gospodu poslancu županu Hribarju — te osebe sem mislil, ko sem pisal o mnogobrojnih plačanih zagovornikih; na gospoda dr. Tavčarja pa tako gotovo, kakor živim, tedaj mislil nisem. Pod utisom teh pisem sem jaz pisal oni dostavek, da namreč mnogobrojni plačani zagovorniki ne bodo zadušili ideje deželne zavarovalnice. In to misel sem jaz dostavil k oni notici, ki sem jo prej prečital in katero je, kakor sem že rekel, nekdo drugi pisal. To, in samo to je istina. Ko me je pa pozneje gospod Kalan opozoril, da sem jaz pisal zadnje besede, sem šel k gospodu dr. Tavčarju in mu stvar takoj pojasnil, namreč da je tovariš Kalan popolnoma nedolžen in da ni on teh besed pisal. Kar se pa mojega dostavka tiče, se te besede, kakor sem že prej rekel, niso nanašale na gospoda dr. Tavčarja, kajti na njega še mislim nisem in najmanj bi mi prišlo na um, njemu očitati sebičnost, ko mi je vendar, kakor sem že zadnjič v zbornici v imenu «Slovenca» izjavil, predobro znana njegova nesebičnost. Pa tudi iz konteksta cele notice se dá jako težko sklepati razžaljenje ali sumničenje gospoda dr. Tavčarja. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «To je naravnost na Tavčarja šlo!») Nikakor ne na dr. Tavčarja! (Poslanec dr. Papež: — Abgeordneter Dr. Papež: «Prečitajte še drugo polovico!») — Prosim, tukaj se naprej glasi: «— — — češ, da ljudstvo samo želi in zahteva deželno zavarovalnico in da te opravičene želje morajo njihovi zastopniki zagovarjati v zbornici...» — in sedaj pride tisti stavek: «— Ideja

deželnih zavarovalnic se je v vseh kronovinah že tako razširila in ukoreninila, da je ne bodo zadušili vsi mnogobrojni plačani zagovorniki zasebnih zavarovalnic. Naša stranka ima pri tem vprašanju edino le gospodarske koristi pred očmi, a ne agitatoričnih namenov.» Torej, to se nikakor ne nanaša na gospoda dr. Tavčarja in jaz še enkrat izjavljam, da mi v tistem trenutku, ko sem gospodu dr. Tavčarju odgovarjal, niti sanjalo ni, da bi bil sploh kako notico ali kaj o gospodu dr. Tavčarju pisal, še manj pa, da bi bil njega imenoval «plačanega zagovornika». In končno je tudi faktum, in to lahko vsak spozna, da se te besede ne nanašajo naravnost na gospoda dr. Tavčarja in da se to dá sklepati le iz nesrečne zveze skupne notice, katero sva dva pisala. Zato sem jaz tudi lahko v imenu «Slovenca» konštatoval, da pisec gospoda dr. Tavčarja glede tega niti v mislih ni imel.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Naznanjam, da sta gospoda poslanca Giobočnik in baron Rechbach zaradi bolezni zadržana udeležiti se seje.

Istotako je gospod poslanec Luckmann opravičil svojo odsotnost zaradi nujnih opravkov.

Preidimo na dnevni red in sicer na točko:

3. Utemeljevanje samostojnega predloga poslanca Ivana Hribarja in tovarišev glede obrambe ustavnih pravic slovenskega naroda (k prilogi 70.).

3. Begründung des selbständigen Antrages des Abgeordneten Ivan Hribar und Genossen, betreffend den Schutz der Verfassungsrechte der slovenischen Nation (zur Beilage 70.).

Poslanec Hribar:

Gospoda moja! Obupni vzkliki doné k nam iz sedanjih dežela. Slovenec boriti se mora tam za biti ali ne biti. Po jedne strani brezobzirni Nemeč, po druge v svojih sredstvih neizbirčni Italijan pritiskata nanj z vso močjo. V tej borbi pa je osamljen. Le dobra njegova pravica in pa domovinska ljubezen sta mu pomočnici. Vlada, ki bi pred vsem poklicana bila, jemati ga v zaščito in braniti ga pred nasiljem, gleda samopašnemu Neronu jednako v areno, pričakujoč morda celo, da jej zadoni nasproti Slovenstva poslednji vzklik: Ave! morituri te salutant! Kaj čuda torej, ako obmejni Slovenci obračajo svoje oči zaupljivo k nam, pričakujoč, da jim iz središča Slovenije pride pomoč v neravnem boji. In te pomoči so tembolje potrebni, ker

ravno v naših dneh valovi politične strasti pluskajo tako visoko, kot še nikdar, odkar smo deležni postali ustavnega življenja.

Nemci, vzemši za povod naredbe, s katerimi se je v staroslavnem českem kraljevstvu in v nekdanj močnej Velikej Moravskej českemu jeziku vrnilo nekoliko one veljave, katero je svoje dni užival neomejeno in izključno, začeli so na vsej črti boj proti Slovanstvu, in sicer z ono brezobzirnostjo, katera je — kakor zgodovina priča — temu narodu prirojena. Kakor vselej, kedar velja boj proti Slovanstvu, pridružili so se jim tudi sedaj Italijani, katerim je do tega, da ohranijo doslej z umetnimi sredstvi vzdrževano nadvlado nad številno močnejšimi in prirodno nadarjenjšimi Slovani. Kaj čuda torej, da je koncentrični pritisk na slovenske pozicije nenavadno močan, in da je le-tem zbrati vse moči, da ne omagajo.

In junaško se boré ti naši bratje. Ponosni smemo biti na-nje. Le pogledjte ono osmorico, katera v štajerskem deželnem zboru vsled krivičnega volilnega reda zastopa 400.480 Slovencev. Izpostavljena vsak trenotek inzultom svojih nemških tovarišev. in pa zasmehovanju galerije, katero je obsedel zopet jedenkrat furor teutonicus, vztraja vendar možato na svojih pozicijah. Zares, o njej velja: malo vas je, al ste ljudi! — Jednako, ako ne še težje stanje ima trojica, ki zastopa 101.030 Slovencev v koroškem deželnem zboru. Gotovo najhuje pa se godi zastopnikom naroda v isterskem deželnem zboru v Pulji. Divji prizori, ki so se udomaćili v tem zakonodavnem telesu, ne dajo se popisati. Galerija — zapomnite si to, gospod deželni glavar! ki ste za vsako rahlo soglasje naše galerije tako občutni — ima ondi z glavarjevim dovoljenjem prvo besedo. Njej se prepušča, da zmerja slovenske poslance, da vpije, žvižga in z nogami tepta med njihovimi govori, da pljuje ná-nje. Zastopnik vlade pa o takih prizorih mirno sedi na svojem mestu in z nekim otrpenjem čuvstev gleda (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: «V svojej pravičnosti!») te gnjusne prizore, kakoršnim so se v tržaškem deželnem zboru slovenski poslanci odtegniti zamogli le z abstinencijo.

Ali naj ohranimo mi, ko vse to opazujemo, mirno kri? Ne, in stokrat ne, kajti: svaka sila do vremena! Počasi se nam sicer pretaka kri po žilah, ali konečno mora zavreti tudi nam. In kedar se to zgodi, tedaj ima to trajen učinek. — Da se je to moralo zgoditi o sedanjem času, kdo se bode glede na razmere, katerih sem kratko omenjal, temu čudil? Zato je pa učinek tudi znamenit. Slovenske poslance, katere sicer ločijo marsikatero razlike v nazorih, združila je ljubezen do rodnih bratov k skupnemu delovanju in k jednotnemu postopanju. Pozabili so onega, kar jih razdvaja, in oklenili se onega, kar v ljubezni druží. (Živahno odobranje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Centrum.) Jeden prvih njihovih činov pa je, da so se spomnili svojih pod orožjem stoječih bratov.

Utegne se nam očitati, da prekoračujemo delokrog deželnega zbora kranjskega, ako zahtevamo, da vlada ščiti slovensko, oziroma hrvatsko prebivalstvo sosednjih dežela. Tako očitanje ne bode nas motilo,

kajti deželni zbor kranjski smatramo za prevažno korporacijo, ko da bi kedaj dopustiti zamogli, da postane samo nekaj občni zbor onih krogov, ki se zanimajo za deželno upravo, samo nekaj občni zbor kake kmetijske družbe. Sicer pa opozarjam, da so se vsi deželni zbori z nemškimi večinami pečali z českimi jezikovnimi naredbami, dasi na priliko o njih štajerski ali koroški kmet ne ve veliko več, ko zajec o bobnu. Kar pa je jednemu prav, mora dopuščeno biti tudi drugemu in zato, gospoda moja, ne bodemo mi v tej visokej zbornici tako dolgo nehali povzdigovati svojega glasu, dokler se slovenskemu narodu povsod ondi, kjer živi pod perotni avstrijskega orla, ne dajo pravice, ki mu gredo.

Gospoda moja! V kompaktnej masi živimo na Kranjskem. 466.269 nas je in 28.033 Nemcem. V naše razmere nepoučen človek moral bi — sodeč po teh številkah — misliti, da uživamo vse pravice svobodnega naroda v svobodnej državi. Toda kako daleč smo še do tega! Ako abstrahujem od notranjega uradnega jezika, katerega si v svojej skromnosti nikdar niti zahtevati drznili nismo, dasi ga imajo mnogo manje številni Italijani, naglasiti moram, da cesarski uradi v prav mnogih slučajih še občujejo z nami le nemški. Kar se pa šolstva tiče, smo celo na Kranjskem mnogo na slabšem, ko vsak drug narod v državi. Ako preidem ljudsko šolstvo in molčim o tem, kako se tudi tu skuša nemščina urivati skozi okna in vrata v slovenske ljudske šole, ne morem in ne smem molčati o srednjem šolstvu. Res, da smo tu marsikaj sami zakrivilili in da ima v tem oziru mnogo na vesti deželni odbor — pri čemer pa takoj dostavljam, da ne sedanji — ; vendar pa je glavna krivda pri vladi. Razen nas ni nobenega naroda v naši državi, ki bi ne imel svojega srednjega šolstva; našim dotičnim zahtevam pa vlada nikdar ni prav ustreči hotela. — O velikih šolah ne bom govoril. O teh razpravljalo se boče danes pri petej točki dnevnega reda. Le toliko naglašam, da imamo — kakor drugi narodi — tudi mi pravico zahtevati, da nam država poskrbi za višjo omiko v rodnem jeziku.

Ako se pa, gospoda moja, že na zelenem lesu godi tako, kaj še le na suhem! In res so naši bratje zunaj Kranjske v mnogih ozirih skoro brezpravni. Pri upravnih in sodnih uradih zvečine njihov jezik nima nikake veljave. V tem oziru je pred vsem omenjati obupnega stanja koroških Slovencev, s katerimi se, dasi tvorijo 30% deželnega prebivalstva, celo pri sodiščih skoro izključno le nemški uraduje. Da po tem takem od političnih oblastev nimajo pričakovati, da bi jim dopisavala v slovenskem jeziku, umevno je samo po sebi. — Nič boljše ne godi se Slovincem v Trstu ter Slovincem in Hrvatom v Istri. Jediní razloček je v tem, da na Koroškem plete birokracija bič iz nemščine, v Trstu in Istri pa iz italijanščine. Nekoliko boljše je v tem oziru na Štajerskem in Goriškem; vendar pa je v prvoimenovani deželi slediti skoro na vsak korak željo po poniževanju slovenščine in po nje odrivanju iz javnega življenja, v tem ko na Goriškem v tradiciji laškega uradovanja odgojeno uradništvu dela slovenskemu uradovanju vse mogoče zapreke.

Kaj naj pa rečemo o šolstvu, tej v današnej dobi najvažnejšej postojanki vsacega kulturnega naroda? Popolno ravnopravnost slovenskega jezika v šoli in v javnem življenju zagotavlja nam članek XIX. ustave. Vendar pa tisti, ki bi imeli čuvati, da se ta ravnopravnost tudi zares uveljavi, dopuščajo, da se slovenska deca na Koroškem skoro po vseh ljudskih šolah brez izjeme, mesto, da bi se v materinem jeziku priučevala onemu, kar boče kedaj v življenju potrebovala, muči z neplodnim poukom v nemščini, katere s početka prav nič, potem pa zadostno ne razume. — Na Štajerskem, kjer je ljudsko šolstvo s početka bilo pravilno vrejeno, prizadeva se v poslednjih letih c. kr. deželni šolski svet polagoma sicer, a dosledno, da upelje na vseh večrazrednicah čisto nemško poučevanje od tretjega, ali — kjer to gre — že od drugzega razreda naprej. Ako pojde tako dalje, boče kmalu tudi na Štajerskem čisto slovenska ljudska šola le še zgodovinska reminiscenija. — Kako se morajo Slovenci v Trstu in v Gorici boriti za ljudske šole, je znano. Vlada, ki kampanjo proti slovenskemu šolstvu na Koroškem in Štajerskem menda molče odobrava, seveda tudi tukaj nima zadostne eneržije, da bi prevzetnim Lahom pokazala, da žive pod okriljem avstrijskega orla in da morajo zato spoštovati državne zakone. — Pa seveda: tu gre za Slované. Če se kakemu Nemcu — in zlasti še, če je k temu žid — stopi le na kurje oko, tedaj boče pa takoj ves uradni aparat pri delu!

Kakor Slovenci na Kranjskem imajo tudi oni po drugih deželah pravico do svojega srednjega šolstva; da tega šolstva nimajo, je pa — potem, kar sem doslej povedal — seveda samo po sebi umevno.

Gospoda moja! Temne so barve na sliki, ki sem Vam jo tu v kratkih potezah predočil. Še temnejše pa postanejo, ako pridodam še nekaj potez. In te so: da ona, ki bi imela skrbeti za to, da se solnce in senca pravilno razdeljuje, tega ne stori. Cesarska vlada namreč podpira v Trstu, v Istri in na Goriškem laški, na Štajerskem in Koroškem nemški živelj proti slovenskemu, kateri — vsaj jaz se tega utisa ubraniti ne morem — smatra nekako za manje vreden. Tega pa še ni dovolj. Ona celo trpi, da Lahi in Nemci, katerih prvi imajo v Istri in na Goriškem umetno večino v zakonodajalnih zborih in drugih važnejših samoupravnih telesih, vrše nasilstvo za nasilstvom nad Slovenci, oziroma Hrvatí.

Gospoda moja! Dolžnost naša je torej v očigled teh dejstev bila, da sedaj, ko se nemški živelj zbira k odločilnemu naskoku na avstrijsko Slovanstvo; da sedaj, ko laški živelj kar besni proti Slovincem in Hrvatom v Istri, v Trstu in na Goriškem, povzdignemo svoj glas za rodne si brate in da vlado spomnimo njene dolžnosti. Ravno te dni objavila je «Edinost» nekaj razglasov, katere so cesarske oblasti v letu 1848. izdale slovenskemu kot «državi in dinastiji zvesto udanemu narodu, na čegar hrabrost se je vedno zanašati». Pol stoletja je preteklo od tedaj, in kaj smo doživeli? Onim, proti katerim so nas cesarski uradi leta 1848. klicali na pomoč, izročili so ravno ti uradi kasneje vso moč; dali so jim celo priliko tlačiti naš rod. Zvesti Slovenec pa je pozabljen. Ali se res hoče na vsak

način vzbuditi prepričanje, da se zvestoba povrača vselej s preziranjem?

Gospoda moja! V interesu države bilo bi to obžalovati; v interesu države, katera nas bode na jugu še krvavo potrebovala. Zato pa vzdigamo svoj glas, dokler še ni prepozno, in resno pozivljamo vlado, da nas stori deležne ravnopravnosti in da nas štiti samopašnosti naših sosedov. Ako pozna svojo nalogo, ako res ni še s slepoto udarjena, storila bode to. Pot, po kateri se k temu dospé, pa jej je dana. S podobnimi sredstvi, s katerimi štiti nemško manjšino na Českem, štiti naj manjšine — pa naj si že bodo slovenske, nemške ali laške — na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem. Le po tej poti pride se do srečne Avstrije. (Živahno odobravanje v središču in na levi. — Lebhafter Beifall im Centrum und links.)

V formalnem oziru predlagam, da se moj predlog, ker ga ni več mogoče odkazati kakemu odseku, smatra nujnim in da se takoj vzame v pretres. (Odobravanje v središču in na levi. — Beifall im Centrum und links.)

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo nujnosti predloga poslanca Hribarja, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Nujnost je sprejeta.

Gospod predlagatelj je že omenil, da je danes zadnja seja in da se stvar torej ne more odkazati nobenemu odseku več.

Prosim torej gospode poslance, ki so za to, da se takoj vrši meritorična razprava, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in torej otvarjam razpravo.

K besedi se je oglasil gospod poslanec vitez Langer.

Abgeordneter Ritter v. Langer:

Betreffend den vorliegenden Antrag des Abgeordneten Hribar und Genossen habe ich im Namen der Partei, der ich anzugehören die Ehre habe, nachfolgende Erklärung abzugeben:

Der Antrag des Abgeordneten Hribar und Genossen fordert von der Regierung, in der Verfassung begründete Rechte zu wahren und außerdem die slovenische, beziehungsweise kroatische Bevölkerung, vor Vergewaltigung dort zu schützen, wo sie insbesondere zufolge einer, wie der Antrag sagt, künstlich angepaßten Wahlordnung sich in den Vertretungskörpern in der Minorität befindet.

Was den ersten Theil des Antrages betrifft, sehen wir in demselben die Aufforderung an die Regierung ein bestehendes Gesetz zu beachten. Die Regierung ist jedoch unter allen Umständen, ohne daß erst ein Antrag gestellt zu werden braucht, verpflichtet, jedes bestehende Gesetz ebenso zu beachten, als auch durchzuführen. Wir müssen daher die Ansicht, als sei erst ein Antrag nöthig, um die Regierung zur Geltendmachung sich in Kraft befindender Gesetze zu veranlassen, als mit der Natur der verfassungsmäßigen Verantwortlichkeit unserer Regierung für die Durchführung der Gesetze in Widerspruch stehend ansehen.

Was den zweiten Theil des Antrages betrifft, wornach die Regierung aufgefordert wird, die durch eine «künstlich angepaßte Wahlordnung» sich in Minorität befindende slovenische, beziehungsweise kroatische Bevölkerung, vor Vergewaltigung seitens der Majorität zu schützen, so ist es selbstredend, daß die Antragsteller die bestehende, zudem einen Bestandtheil der Verfassung bildende Wahlordnung, wie sie in Bezug auf Krain zur Geltung kommt, durch den krainischen Landtag nicht beanstanden haben möchten. Was aber eben diese Wahlordnung im Hinblick auf unsere Nachbarländer betrifft, so ist es nicht so sehr Sache des krainischen Landtages, eine vorgehende Initiative zu nehmen, als vielmehr der Vertretungskörper jener Länder selbst, darüber Anträge zu stellen.

In Berücksichtigung aller dieser Erwägungen sind wir daher nicht in der Lage, dem Antrage des Abgeordneten Hribar und Genossen zuzustimmen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Kalan ima besedo.

Poslanec Kalan:

Visoki zbor! Po besedah gospoda poslanca Hribarja sicer ni treba mnogo govoriti, da se opraviči ta predlog, ki ga je stavil isti gospod poslanec, zakaj razmere, o katerih je on govoril, so tako kričeče, zlasti za izvenkranjske Slovence, da tukaj vsak opis, katerega rabim, dotičnim krivičnostim, ki se v ondotnih krajih slovenskemu narodu v resnici gode, le vzame ostrino. Ako, visoka zbornica, označim s kratkimi besedami razmere naših rojakov izven meja naše kronovine, moram najprej reči, da morajo vsako slovensko besedo, katero govore zastopniki slovenskega naroda v deželnem zboru štajerskem, plačati s tem, da jih njihovi narodni nasprotniki inzultrirajo (Klici na levi: — Kufe links: «Čujte!») in da se morajo, ako sploh hočejo, da se tisto, kar imajo na srečo, resno razpravljati, posluževati tujega jezika, ker jim je le tem potom omogočeno, da tudi v gospodarskem oziru semtertja dobijo kako drobtinico za svoje rojake. Ako pogledamo na Koroško, konstatiram, da so razmere tam tako neznosne, da se nobenemu zastopniku slovenskega naroda, dasiravno je tretjina prebivalstva slovenske narodnosti, niti na misel ne upa priti, da bi v koroški deželni zbornici povzdignil svoj glas in v maternem jeziku zastopal koristi svojih volilcev. Gospoda moja, kaj vse se je moralo koroškim Slovincem zgoditi po nasilstvu narodnih nasprotnikov, ako so njihovi zastopniki morali priti do tega, da morejo obstati v deželnem zboru le toliko časa, dokler molče, ali vsaj ne povedo v domačem jeziku, da so zastopniki slovenskega naroda. To so kričeče razmere, ki ne bodo v korist tistim, ki so jih povzročili in ne državi, ki bi kot dobra mati z isto ljubeznijo morala obsehati vse podložne narode in vsakemu v enaki meri razdeljevati kakor dolžnosti, tudi pravice. (Odobravanje na levi in v središču. — Beifall links und im Centrum.) Uprav nebo vpijoče so pa krivice, ki se gode rojakom našim na Primorskem. Značilno za te razmere je to, da skoraj po celi

črti vlada abstinenca vseh poslancev slovenskih in hrvatskih. V Gorici letos ni bilo nobenega deželnega zbora in ni bilo torej prilike, da bi se ondi bili oglašali zastopniki slovenskega ljudstva k besedi in pojasnjevali potrebe svojih rojakov v duševnem in gmotnem oziru, da bi jim pomogli do napredka in boljše bodočnosti. Enako so bili v Trstu zastopniki slovenskega naroda prisiljeni izjaviti, da vsled nečudenih razmer, ki ondi vladajo, vsled krivic, katerih ima toliko trpeti slovenski narod v Trstu in okolici, vsled insultov poulične družali, katerim so vsak trenotek izpostavljeni od slovenskega naroda izvoljeni poslanci, ki, ne glede na to, da se jim ne varuje poslaniška čast, ki jim gre, niti svojega življenja varni niso, da v takih razmerah oni nikakor ne morejo sodelovati v zbornici, kjer drugega ne morejo pričakovati, kakor inzulte in celo fizične napade surove sile. O dogodkih v Pulju, v isterskem deželnem zboru ne bom govoril, ker jih je označil že častiti gospod predlagatelj, le to konstatiram, da se od nas nič pretiravati ne more, ker je vlada sama pripoznala da so razmere neznosne, s tem, da je deželni zbor iz Poreča preselila v Pulj, ker je mislila, da bo tam vendar mogoče zborovati tako, da se bo manjšina mogla prosto gibati.

Žalibog se je vlada varala. Tudi tam ni bilo mogoče tega doseči, tudi tam vlada galerija in ulica in terorizira zastopnike slovenskega in hrvatskega naroda, zastopnike velike večine istrskega prebivalstva.

Ker sem rekel, da je bilo zastopnikom slovenskega naroda na Primorskem nemogoče letos dvigniti svoj glas, zlasti v Gorici, zato menim, je prav, da vsaj nekoliko označim stališče goriških Slovencev, katerih zastopniki vsled skrajno nepravilnih razmer letos niso imeli prilike, zastopati njih koristi. Na Goriškem je, kakor znano, Slovencev dve tretjini in Italijanov ena tretjina vsega prebivalstva, namreč 145.000 Slovencev in 75.000 Italijanov. Deželni zbor goriški je pa nekaj posebnega v Avstriji, namreč obe stranki držita si tam, vkljub temu, da je Slovencev dve tretjini in Italijanov samo ena tretjina vsega prebivalstva, nekako tehtnico. Italijani imajo namreč 11 poslancev in Slovenci 10 in ker je deželni glavar vzet iz italijanske stranke, imata ena kakor druga narodnost 10 proti 10 poslancev. Da je deželni zbor ondi tako sestavljen, provzročila in zakrivila je vlada in sicer zato, ker je volilni red za kupčijsko zbornico goriško, ki voli dva poslanca v deželni zbor, tako prikrojila, da imajo Lahji vedno absolutno večino, in da sta torej poslanca, katera voli kupčijska zbornica v deželni zbor, zmirom pristaša italijanske stranke. In sicer je vlada to dosegla na ta način, da je tistim malim patentarjem, katerih je največ, odvzela volilno pravico v kupčijski zbornici in tako je prišlo, da tisti obrtniki, ki nimajo volilne pravice, skupaj plačujejo več davka, kakor vsi tisti, ki imajo pravico voliti v kupčijski zbornici. To je neovržna resnica in očitna krivica, katero treba na steno pribiti, in jaz konstatiram, da bi bilo čisto lahko, tudi v tej deželi napraviti normalne razmere, ako bi to le bila resna in resnična in odkrita volja vlade. Vsled teh razmer

v goriškem deželnem zboru imajo zastopniki slovenskega naroda tudi v gospodarskih vprašanjih silno težko stališče in tako se godi, da največja bremena, katera mora dežela prenašati za razne gospodarske stvari, slone na ramah Slovencev. Tako se mi poroča, da plačuje sedaj Gorica, ki je bogato obdarjena z različnimi javnimi in zasebnimi učnimi zavodi, komaj 5% naklade za svoje šole, dočim plačuje Furlanija 43%, slovenski okraji na Goriškem pa po 60 do 75% šolske naklade, in vendar vkljub temu Slovenci glede šolstva niso tako preskrbljeni, kakor Lahji v Gorici in Furlaniji. Vzrok temu, da se zastopniki slovenskega naroda na Goriškem letos niso mogli udeleževati deželnega zbora, je bilo to, da so v zadnjem zasedanju zahtevali, naj se po vzgledu drugih deželnih zborov tudi v goriškem deželnem zboru izvoli poseben gospodarski odsek, kateremu bi bilo skrbeti zlasti za gospodarske stvari, imeti pred očmi ves deželni proračun in spraviti tiste stvari v ospredje, ki so v gospodarskem oziru največjega pomena in važnosti. Zahtevali pa so zastopniki slovenskega naroda ob enem, da imajo v tem gospodarskem odseku oni večino, kakor jim to gre po številu slovenskih prebivalcev. Tej zahtevi se ni ugodilo, nasprotna stranka ni hotela odjenjati in vlada, ki je poskušala posredovati med strankama, morala se je končno prepričati, da proti terorizmu, ki vlada od laške strani, ničesar ne doseže, in tako se je zgodilo, da se goriška dežela letos ni mogla posluževati one ustavne pravice, ki je zagotovljena vsem kronovinam, da same odločujejo v svojih zadevah, da namreč deželni zbor ni mogel zborovati. Toliko samo sem hotel, ne da bi se spuščal v podrobnosti, omeniti glede razmer našega naroda na Goriškem in sicer zato, ker zastopniki tega naroda v goriškem deželnem zboru letos niso imeli prilike, markirati svoje težnje pred svetom, in zato, ker smatram kot dolžnost našega deželnega zbora, koder jedino so zbrani zastopniki slovenskega naroda v večini, gledati na to, da vse krivice, katere se godé našemu narodu, pa naj stanuje tu ali tam, pridejo na dan, da čujejo o njih oni, katerih dolžnost je, skrbeti za to, da se odpravijo in da se o pravem času sanirajo take nezdrave razmere. (Živahno odobravanje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Centrum.)

Končno moram reči le še to, da je to zatiranje in tlačjenje manjšin, naj si bode slovenskih ali kakih drugih, nekako značilno za državo, ki nima v sebi več tiste moči, da bi manjšemu in slabšemu prišla na pomoč, tako da nasproti njemu namesto pravičnosti vlada od strani zastopnikov večine samo fizična sila. Ako se bomo v naši državi na to stališče postavili, potem nobene moralne vezi ne bo monarhiji in zato v interesu monarhije in vseh narodov avstrijskih želimo, da se te razmere čim preje odpravijo in da med drugimi narodi tudi mali, pa vedno cesarju zvesti in državi udani slovenski narod pride do pravic, ki so mu zagotovljene po vseh božjih in naravnih zakonih. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi, v središču in na galeriji. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links, im Centrum und auf der Gallerie.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poslanec Hribar

(s poročevalčevega mesta — von der Berichterstatter-Tribüne):

Visoki deželni zbor! Izjava častite manjšine te visoke zbornice me je deloma iznenadila, in sicer ne zato, ker nisem pričakoval, da se gospodje, ki zastopajo veleposestvo v deželnem zboru, ne bodo mogli identificovati z opravičenimi zahtevami slovenskega naroda, temveč zato, ker vidim — česar nisem pričakoval — da ta izjava temelji na obžalovanja vrednem stališči in da se niti ne približuje našim zahtevam. Mi namreč zahtevamo pravičnosti in zaščite za manjšine, naj si bodo slovenske, nemške ali laške. Častiti gospodje od manjšine te visoke zbornice pa se ne pridružujejo tej zahtevi, temveč se nekako izogibajo vprašanju, katerega smo spravili v razpravo, s tem, da reagujejo v svojej izjavi na nekaj, o čemer mi sploh ne govorimo. Mi ne govorimo o tem in naš predlog ne zahteva, da se izpremeni kje kak volilni red, zato ne, ker vemo, da tudi tedaj, ako se na Štajerskem, Koroškem ali v Trstu izpremeni volilni red, slovenski narod nikdar v dotičnem deželnem zboru ne bo de prišel v večino, ker ga je manjšina prebivalstva. Te manjšine pa so tako velike, da zaslužijo, da se vlada zanje zanima in jih štiti, kakor želi nemška manjšina na Češkem, da jo vlada štiti. To torej je bila naša želja, ki nas je vodila, ko smo stavili predlog, ki je danes v razpravi.

V izjavi, gospoda moja, pa se govori tudi, da je to, kar zahtevamo, prav za prav nepotrebno zahtevati, ker ima vlada tako ali tako dolžnost, izvrševati zakone. Gospoda moja, to je res; toda tu pride na tempo, kako se zakoni izvršujejo. Vsaj vladi ne očitamo, da nalašč prezira zakone. Morebiti jih izvršuje. Kako jih izvršuje, to je pa drugo vprašanje. Ako bi imel n. pr. kak zakon koristiti nam Slovincem, izvršuje ga vlada navadno jako počasi. Omenjam tukaj samo neke zadeve, ki se tiče naše ožje domovine, namreč preuredbe poka na tukajšnji realki. Deželni odbor izdelal je po naročilu visokega deželnega zbora posebno poročilo in ga predložil c. kr. deželnemu šolskemu svetu, kakor se pripoveduje v letnem poročilu, že meseca avgusta lanskega leta. Toda v kljub temu, da so razmere na tem srednjem učiteljski tako nenaravne, da se slovenskim dijakom samo krščanski nauk in še ta predmet le v nižjih razredih predava v slovenskem jeziku: v kljub temu c. kr. deželni šolski svet od avgusta meseca naprej še ni našel potrebe, da bi stvar bil rešil, če jo je sploh v pretres vzel, česar ne vem. Čisto drugače se je postopalo v slučaju, ko je šlo za ustanovitev nemške ljudske šole v Ljubljani.

Kako je vlada takrat pritisnila na občinski svet ljubljanski, da kar čez noč ugotovi zakonski določbi in ustanovi dotično nemško šolo! In ko je šlo za Trst, tedaj je vlada, ker ni mogla od občinskega sveta do-

seči nemške ljudske šole, ondi hitro na državne troške ustanovila nemško ljudsko šolo. Kako pa je, gospoda moja, s slovenskimi ljudskimi šolami v Trstu in Gorici? Ali mi nimamo ravno tiste pravice do ljudskega šolstva, kakor Nemci in Lahi? In vendar vlada v tem oziru za nas ničesar ne stori in nikakor ne najde tiste energije nasproti dotičnim laškim faktorjem, katero je tako hitro našla nasproti občinskemu svetu ljubljanskemu. Tudi se nam nasproti noče posluževati tistega sredstva, s katerim se je v Trstu izognila konflikta z občinskim svetom, da bi namreč tudi nam Slovincem ustanovila ljudske šole na državne troške.

Torej, gospoda moja, kakor vidite, imamo pač vzroka zadosti, vlado opominjati, da nam nasproti izvršuje zakone ravno tako in z ravno tisto hitrostjo, kakor jih izvršuje, kadar ima to služiti v korist kaki drugi narodnosti. Mi bodemo svoje želje — želje vsega slovenskega naroda — danes še obravnavali pri adresnem načrtu. Tam se naglašajo te želje, da pridejo na znanje posvečenej osobi presvetlega našega vladarja. Mi pa hočemo, da se pri tej priliki tudi vladi, ki je jedino odgovorna za izvrševanje zakonov, jasno in brez okolišev pove mnenje slovenskega naroda, in zato sem s tovariši svojimi stavil ta predlog in prosim, da ga visoka zbornica tudi sprejme. (Živahno odobravanje v središču in na levi. — Lebhafter Beifall im Centrum und links.)

Predlog se glasi:

«C. kr. vlada se pozivlja, takoj storiti vse potrebno, da se bodo varovale slovenskemu, oziroma hrvatskemu prebivalstvu na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem v ustavi zajamčene mu pravice in da se štiti to prebivalstvo nasilstva večine, kjer je vsled manjšega števila v deželi ali pa vsled umetno prikrojenega volilnega reda v zakonodajnih zborih v manjšini.»

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka.

Na vrsto pride točka:

4. Priloga 76. Poročilo adresnega odseka o adresnem predlogu poslanca dr. Žitnika in tovarišev.

4. Beilage 76. Bericht des Adressauschusses über den Adressantrag des Abgeordneten Dr. Zitnik und Genossen.

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V imenu adresnega odseka mi je čast poročati o načrtu adrese, ki naj se odpošlje na Najvišji prestol vsled predloga dr. Žitnika in tovarišev. Adresnemu odseku sta se predložila dva načrta. Prvi je izviral iz peresa poslanca dr. Žitnika, ki je itak znan gospodom, ker so ga dobili v prepisu, drugi

načrt, ki se deloma opira na prvega, izvira iz mojega peresa; produkt posvetovanja adresnega odseka pa imajo gospodje poslanci pred seboj v tiskanem poročilu, priloga št. 76. Adresni odsek si je pridržal, ko je storil svoj velevažni predlog, da naj se odpošlje adresa na Najvišje mesto, ustno utemeljevanje tega predloga. To utemeljevanje bo od moje strani jako kratko. Pred vsem je razmotrival adresni odsek vprašanje, ali je z adreso, kakor jo nasvetuje odsek, združiti tudi poklonitev vkljub temu, da je visoka zbornica že sklenila odposlati deputacijo, ki se bo ob priliki jubileja osebno poklonila in predstavila Njegovemu Veličanstvu. V tem pogledu je bil adresni odsek, oziroma njegova večina — kajti naglašati moram, da govorim le v imenu odsekove večine — mnenja, da se mu je držati pri svojem sklepu pred vsem predloga gospoda poslanca dr. Žitnika in tovarišev, oziroma utemeljitve tega predloga. Po ti utemeljitvi pa ima stavljeni predlog pred vsem namen, da se izreče poklonitev povodom 50 letnice cesarjeve. Adresni odsek se temu predlogu ni mogel drugače odzvati, nego s tem, da je sklenil v adreso sprejeti tudi poklonitev, ker se vzlic temu, da je visoki deželni zbor sklenil odposlati posebno deputacijo povodom 50 letnice vladarjeve na Dunaj, adresnemu odseku niso dala nobena drugačna navodila, kakor so ona, ki so zapopadena v predlogu poslanca dr. Žitnika in tovarišev, oziroma v utemeljevanju tega predloga. Sicer pa opozarjam na to, da so drugi deželni zbori istotako sklenili z adreso združiti tudi poklonitev, in da velja tudi v tem oziru izrek: *Superflua non nocent*.

Drugo vprašanje, katero je imel rešiti adresni odsek, je bilo to, ali je današnja dōba taka, da je umestno, da se posluži deželni zbor tega najvažnejšega svojega sredstva, to se pravi: ali je današnji čas tak, da je deželni zbor kranjski opravičen stopiti neposredno pred visoko krono ter ondi razložiti svoje želje in prošnje? V tem pogledu se ne bom spuščal dalje v podrobnosti, kajti sedanji čas je že sam po sebi tak, da vsak deželni zbor lahko sklene adreso, v kateri izreka, da ga morejo sedanji viharji le s skrbjo napolniti glede bodočnosti. Zategadelj je sestavljen drugi oddelek adrese tako, da se ozira le-tá tudi na splošni politični položaj v državi. Prišla je ustava v neko krizo, to je gotovo. Nočem raziskavati, kje tiči krivda temu, a to lahko rečem, da stojimo prej ko ne neposredno pred eventualiteto, da se sistira v Avstriji ustavno življenje in poskuša absolutno vladati. Mi, ki izviramo iz ustave, imamo torej dolžnost, da povzdignemo svoj glas v tem smislu, da si nikakor več ne želimo absolutističnih časov, o katerih se je mislilo, da so že davno pretekli. Z ozirom na to je opravičen drugi oddelek adrese.

Kar se tiče tretjega oddelka, posegamo v tem oddelku čez meje naše kronovine. V tem pogledu se je vršila neposredno pred mojim poročilom že obširna debata, tako, da mi zdaj ni treba več mnogo dostaviti. Jedno pa je, kar bi rad izrekel na tem mestu, in to je, da adresa, kakor je sestavljena, v vsaki črki izreka željo po miru in pravični spravi med avstrijskimi narodi, in da je, ako se hoče doseči ta sprava, na jugu naše države neobhodno potrebno, da Slovenstvo izven

Kranjske, in sploh Slovanstvo, postane deležno tistih pravic, ki so mu že zdaj zajamčene v ustavi. Zato je tudi ta oddelek adrese opravičen, in meni po vsem tem ne preostaja drugega, nego da visoko zbornico prosim, naj tej adresi soglasno pritrdi ter na ta način izreče željo, da mi vsi hrepenimo po tem, da bi prenehali tisti nesrečni prepiri v našem preljubljenem cesarstvu, in da bi se dobila na ta način podlaga za trajno, večno spravo med avstrijskimi narodi. (Živahno odobranje. — Lebhafter Beifall.)

Predlagam v imenu adresnega odseka:

«Visoki zbor skleni:

I. Priloženemu % načrtu adrese se pritrdi;

II. deželnemu odboru se naroča, da predloži skleneno adreso potom c. kr. deželne vlade na Najvišje mesto.»

Predno pa se prestopi v razpravo, prosim, da se v načrtani adresi, priloga 76., popravijo nastopne tiskovne pomote, in sicer:

V slovenskem besedilu: v drugem odstavku, v 4. vrsti, je beseda «biagonaklonjenosti» popraviti v «blagonaklonjenosti»; v devetem odstavku, v predzadnji vrsti, je beseda «versko-nravno» prestaviti v «nравno-versko»; v jednajstem odstavku je zadnja beseda «Juga» z majhno pričetno črko, namreč «juga»; v dvanajstem odstavku, v tretji vrsti, je besedi «naj ponižneje» stisniti v eno besedo «najponižneje»; v trinajstem odstavku, v 11. vrsti, je «poklonil i» stisniti v eno besedo «poklonili»; v osemnajstem odstavku, v zadnji vrsti, je po besedi «namenom» vriniti pičje; v devetnajstem odstavku, v tretji vrsti, je beseda «Kranjski» izbrisati.

V nemškem besedilu: v prvem odstavku, v zadnji vrsti, je namesto «Waterland» pisati «WATERLAND»; v petem odstavku, v 9. vrsti, je besede «und mit fōlche» prestaviti tako «und fōlche mit»; v šestem odstavku, v predzadnji vrsti, je beseda «Reichshēlfte» pravilno pisati «Reichshēlfte»; v sedmem odstavku, v 21. vrsti, je namestu «zu» vriniti beseda «zum»; v osmem odstavku, v predzadnji vrsti, je beseda «Territorium» popraviti v «Territorium»; v dvanajstem odstavku, v 3. vrsti, je besedi «aller unterthänigst» stisniti v eno besedo «allerunterthänigst»; v petnajstem odstavku, v 5. vrsti je beseda «den» spremeniti v «den»; v osemnajstem odstavku je v 4. vrsti beseda «Efteru» popraviti v «Eftern», v 5. vrsti je namesto «bauften» vriniti beseda «bauten».

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

K besedi se je oglasil ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Hohes Haus! Der vorliegende, aus dem Adressaus-schusse hervorgegangene Antrag, eine Adresse zu beschließen, steht im innigsten Zusammenhange mit jenem Beschlusse, den das hohe Haus in einer der früheren Sitzungen bereits dahin gefaßt hat, daß eine Deputation des frei-

nischen Landtages an das Allerhöchste Hoflager entsendet werde, um anlässlich der erhebenden Feier des 50-jährigen Regierungsjubiläums Sr. Majestät unseres geliebten Kaisers und Herrn die Glückwünsche des Landes mit dem Danke für die Wohlthaten, die dasselbe während seiner Regierungsdauer empfangen hat, in entsprechender Weise zum Ausdrucke zu bringen.

Ich habe geglaubt, daß jener Antrag, welcher die volle Zustimmung dieses hohen Hauses gefunden hat, einen Theil des gegenwärtigen Antrages als bereits vom hohen Hause angenommen und beschlossen erkennen lassen will, daß es deshalb überflüssig erscheint, in der Adresse diese Angelegenheit mit den übrigen in derselben zum Ausdrucke gebrachten besonderen Angelegenheiten in Verbindung zu bringen.

Ich hätte geglaubt, dies sei umso wünschenswerter, weil es nach meiner Ansicht nicht angeht, beim Anlasse einer Huldigung, die Sr. Majestät dargebracht wird, auch das Bild der bestehenden Wirren und Schwierigkeiten, die leider niemand in Abrede stellen kann, zu entwerfen. Ich glaube, daß diese Angelegenheiten streng voneinander getrennt werden sollten, und wenn ich auch durchaus den Anschauungen des Berichterstatters nicht entgegentrete und entgegentreten kann, daß jeder gesetzgebende Körper und jeder Landtag unter gewissen Verhältnissen verpflichtet sei, die Wünsche desselben, insoweit sie die Bedürfnisse des Landes und der Bevölkerung betreffen, an den Stufen des Allerhöchsten Thrones zum Ausdrucke zu bringen, so glaubte ich doch, daß diese beiden Angelegenheiten streng voneinander getrennt werden sollten. Ich würde auch den Gründen, welche dafür angeführt wurden, daß diese Adresse in der Form, wie sie vorliegt, berathen und beschlossen werde, deshalb nicht beipflichten können, weil der Antrag wie er ursprünglich gestellt wurde, einfach dahingelautet hat, es möge eine Ergebenheits- und Huldigungsadresse an Se. Majestät entworfen und zu diesem Zwecke ein Adresssausschuß bestellt werden, welcher einen entsprechenden Antrag dem hohen Hause zu unterbreiten habe.

Eine Adresse in dem Sinne, wie sie ursprünglich proponirt wurde, ist dem hohen Hause nicht vorgelegt worden; ein solcher Entwurf lag nur im Ausschusse vor, und in der ersten Lesung des Ausschusses ist dieser Entwurf, welcher ebenso in drei Abtheilungen zerfällt, wie sie im vorliegenden Adressentwurfe enthalten sind, als nicht geeignet für die Berathung abgelehnt und beschlossen worden, einen anderen Antrag ausarbeiten zu lassen, der vom Herrn Referenten nachträglich auch eingebracht und von der Majorität des Adresssausschusses angenommen worden ist. Eine Verpflichtung aber, den Adressentwurf in dieser Richtung und in dem Umfange anzunehmen, kann man aus dem ursprünglichen Antrage des Herrn Abgeordneten Dr. Žitnik nach meiner Ansicht nicht ableiten, und wenn das richtig ist, dann glaube ich, daß es keinem Anstande unterliegen könnte, aus dieser Adresse alles dasjenige, was mit der Huldigung nicht zusammenhängt, die Sr. Majestät dargebracht werden soll, zu eliminiren und sich darauf zu beschränken, daß die Deputation, welche gewählt worden ist, die Gefühle ehrfurchtsvoller Verehrung und Dankbarkeit in entsprechender Weise zum Ausdrucke bringe, in derselben Weise, wie sie im ersten Theile dieser Adresse vollkommen würdig und entsprechend ausgesprochen wurde.

Da ich jedoch nicht die Hoffnung hege, daß eine solche kurze Adresse in diesem hohen Hause angenommen werden würde, so beschränke ich mich darauf, hier nur zu erklären, daß für den Fall, als trotzdem die Adresse im ganzen Umfange zur Abstimmung gebracht wird, wir ohneweiters mit vollster Zustimmung und Begeisterung uns allen Ausführungen anschließen werden, welche in den Absätzen 1 bis 4 dieses Entwurfes enthalten sind; ich wiederhole jedoch, daß aus den Rücksichten, die ich mir erlaubte, anzuführen, es mir viel zweckmäßiger erscheinen würde und daß es auch dem Anlasse, bei welchem die Huldigung dargebracht werden soll, nach meinem Gefühle besser entsprechen würde, wenn die politischen Angelegenheiten, die besprochen werden und diejenigen, welche im ersten Theile enthalten sind, vollkommen voneinander getrennt würden. Dies ist umso wichtiger, weil die Adresse, wie sie vorliegt, nach den Anschauungen des Landtages so rasch als möglich der hohen Regierung, beziehungsweise im Wege der hohen Regierung, Sr. Majestät zur Kenntnis gebracht werden soll. Anders verhält es sich aber mit der Huldigungsadresse. Es ist vorauszusetzen, wenn mir auch nichts darüber bekannt ist, welcher Vorgang beobachtet werden wird, daß sämtliche Landtage seinerzeit, und es ist dies wahrscheinlich gegen Ende dieses Jahres erst in Aussicht zu nehmen, eingeladen werden, die gewählten Deputationen an das Allerhöchste Hoflager zu entsenden und daß in jenem Augenblicke die Huldigung darzubringen sein wird. Nun erscheint es eigenthümlich, daß die Adresse des Landtages, welche die Huldigung enthält, Sr. Majestät früher vorgelegt werden soll, bevor die Deputation Gelegenheit hat, dem ihr erteilten Auftrage entsprechend, die Gefühle der Huldigung und Verehrung an den Stufen des Allerhöchsten Thrones auszusprechen.

Aus diesem rein sachlichen Grunde würde ich gewünscht haben und stelle ich es dem Referenten auch jetzt noch anheim, dieser Anschauung in der Weise Rechnung zu tragen, daß getrennt verhandelt, beziehungsweise auch getrennt über diese Angelegenheiten entschieden und beschlossen werde.

Sollte trotzdem diesen Anregungen nicht Rechnung getragen werden können, so werden wir an den Herrn Landeshauptmann die Bitte stellen, daß er bei der Abstimmung über die Alinéas 1 bis 4 separat abstimmen lasse, damit uns die Möglichkeit geboten werde, in voller Übereinstimmung mit dem hohen Hause für die gleiche Anschauung unsere Stimme abzugeben.

Der zweite Theil, beziehungsweise der Rest der Adresse, der in zwei Theile zerfällt, beschäftigt sich ausschließlich mit politischen Angelegenheiten und in hervorragender Weise mit Angelegenheiten, die das volle Interesse des Tages in Anspruch nehmen, volle Actualität besitzen.

Ich habe bereits hervorgehoben, daß ich dem Herrn Berichterstatter im gewissen Sinne beipflichte, was nämlich die Verpflichtung betrifft, bei entsprechendem Anlasse den Anschauungen des Landtages in solchen Fragen Ausdruck zu geben. Ich muß auch constatiren, daß der vorliegende Adressentwurf im zweiten und dritten Theile außerordentlich gemäsigt und in würdiger Form abgefaßt ist und von diesem Standpunkte keinerlei wesentliche Einwendungen dagegen erhoben werden können. Wenn ich nichtsdestoweniger auf einige Punkte dieses zweiten und

dritten Theiles kurz einzugehen mir erlaube, so geschieht dies aus dem Grunde, um einerseits nach einzelnen Richtungen geradezu zu constatiren, wie sehr ich in diesem oder jenem Punkte mit den Anschauungen, die in diesem Adressentwurfe zum Ausdrucke kommen, übereinstimme und wie sehr ich insbesondere jenen Anschauungen und Anträgen des Referenten zustimme, welche in seinem Schlussworte dahin ausklangen, es möge endlich der Zeitpunkt kommen, daß es gelinge, allen Wirren ein Ende zu setzen, um in der Vereinigung aller Nationen jenen Wohlstand, jene glückliche Lösung des inneren Friedens zu finden, der uns allen absolut und am meisten noththut.

Wie sehr ich aber auch damit übereinstimme, so möchte ich doch nicht unterlassen, in dieser Richtung auf einzelne Punkte kurz zu reflectiren. Ebenso wie der Berichterstatter übergehe ich jede Discussion der Frage, wodurch die Wirren, welche die gegenwärtige politische Lage verschuldet haben, entstanden sind. Thatsache ist es, daß die parlamentarische Thätigkeit sistirt wurde und daß ernste Bedenken vielleicht obwalten, daß das Parlament auch in Zukunft nicht so rasch jene Wirksamkeit zu entwickeln in der Lage sein wird, die wir dringend brauchen. Ich vereinige mich in dieser Richtung vollständig mit dem Wunsche der Adresse, der dahingeht, daß es gelingen möge, sobald als möglich die gegenwärtigen parlamentarischen Zustände in solcher Weise zu lösen und zu beruhigen, daß es möglich werde, den wichtigsten Angelegenheiten des Staates und der Länder in der Berathung des Reichsrathes die volle Berücksichtigung angeeignet zu lassen.

Wenn der Herr Berichterstatter aus dieser gegenwärtigen Lage die Besorgnis ableitet, daß daraus eine Sistirung der Verfassung und der verfassungsmäßigen Zustände eintreten könnte, welche der verfassungsmäßigen Gesetzgebung ernstlich Eintrag thun könnten, so möchte ich dieser Besorgnis aus dem Grunde nicht beipflichten, weil ich die Ueberzeugung hege, daß die verfassungsmäßigen Rechte der Völker und Länder unter allen Verhältnissen durch die Guld und Gnade des Monarchen, der die Verfassung erteilt hat, auch unbeschränkt und uneingeschränkt werden erhalten werden. Ich würde für Oesterreich kaum ein größeres Unglück kennen als dasjenige, welches aus einer Sistirung dieser Verhältnisse in einer Form sich entwickeln würde, die der bisherigen, durch eine Reihe von Jahren glücklichen Entwicklung des öffentlichen Lebens bedenklich Eintrag thun würde. (Prirtrjevanje na desni. — Zustimmung rechts.)

Nichtsdestoweniger muß speciell darauf hingewiesen werden, daß einzelne Angelegenheiten einen raschen Abschluß der gegenwärtigen Wirren wünschenswert erscheinen lassen, und wenn von diesem Standpunkte aus in der vorliegenden Adresse auf den Ausgleich mit Ungarn hingewiesen und die Nothwendigkeit des Zustandekommens dieses Ausgleiches nachdrücklich betont wird, so stimme ich dieser Anschauung vollkommen bei, ebenso wie ich mich dieser Anschauung anschließe, welche der Referent in seinem Entwurfe abschließt, daß wir die Ueberzeugung hegen, der Ausgleich müsse in einer die Interessen beider Theile vollkommen berücksichtigenden Weise zustande kommen und die Ruhe und den Frieden der Monarchie sowie die wirtschaftliche Fortentwicklung sicherstellen. Dieser eine Punkt des Ausgleiches ist vielleicht unter den gegenwärtigen Verhältnissen

der allerwichtigste und kann ich aus diesem Grunde die Ansichten nur aufs lebhafteste unterstützen.

In der Adresse werden nun im zweiten Theile verschiedene, theils wirtschaftliche, theils andere Angelegenheiten besprochen, bezüglich welcher ich gleichfalls ohne Anstand, nach einigen Richtungen wenigstens, den Anschauungen der Adresse beizupflichten in der Lage wäre. Es wird geklagt über den Rückgang des Bauern-, Gewerbe- und Arbeiterstandes; es wird darauf hingewiesen, daß zur Hebung von Handel und Industrie viel geschehen müsse; es wird insbesondere auch bezüglich der Communicationsmittel darauf hingewiesen, daß die Entwicklung auf diesem Gebiete eine nothwendige ist und daß insbesondere mit Rücksicht auf die zweite Verbindung nach Triest von Seite des Landes Wünsche gehegt werden, die nur auf dem Wege der Reichsgesetzgebung Befriedigung finden können.

Wenn diese Wünsche hier zum Ausdrucke kommen, so kann ich in erster Reihe eine principielle Behauptung nicht unerwähnt lassen, welche der Herr Referent dahin ausgesprochen und betont hat, daß Krain speciell mit dem gesammten Staate steht und fällt, daß es nur am Gesamtstaate jene bleibende Stütze finden könne, welche es im Verlaufe der glücklichen Regierung Sr. Majestät bis jetzt gefunden hat. Diesen Standpunkt kann ich mir vollständig billigen, er entspricht jener Auffassung, welche im Widerspruche steht mit den Tendenzen nach Einführung einer Autonomie der Länder, welche Autonomie — ich nehme keinen Anstand, dies offen zu erklären — für die Alpenländer und insbesondere auch für Krain von dem allergrößten Nachtheile wäre. Es ist ein Vortheil, daß hier offen constatirt wird, wie sehr die wirtschaftlichen und alle anderen Interessen des Landes mit dem Gesamtstaate, mit dem ökonomischen Gefüge, wie es gegenwärtig besteht, allein volle Befriedigung finden können. Aus diesen Anschauungen würden sich die unzweifelhaft richtigen Forderungen in Bezug auf Handel, Gewerbe und Industrie sowie bezüglich der Communicationen ergeben, wie ich sie entwickelt habe.

Unser Land ist nicht imstande, alle jene Mittel z. B. zur Herstellung geeigneter Communicationen, zur Förderung von Handel und Industrie, zu ergreifen, die es braucht, um auf diese Weise im großen Weltverkehr oder im Verkehre nach außen eine gebührende Stellung einzunehmen und jene Vortheile zu erringen, ohne welche es thatsächlich in seinen wirtschaftlichen Verhältnissen auf das stärkste bedroht wird.

Es wird oft davon gesprochen, wir sind kein reiches Land, wir sind ernstlich darauf angewiesen, durch Industrie und Verkehr unsere Ressourcen zu stärken und die nothwendigen Mittel zur Herstellung unseres Wohlstandes und unserer volkswirtschaftlichen Stellung zu erwerben. Diese Mittel sind wesentlich im Verkehre nach außen gelegen, und nachdem in dieser Richtung vieles angebahnt ist, das den Interessen des Landes vollkommen entsprechen würde und nur dadurch bis jetzt praktisch nicht ins Leben treten konnte, weil thatsächlich die parlamentarischen Wirren gewisse Vorlagen unmöglich gemacht haben, so wird es sich aus diesem speciellen Grunde als dringend wünschenswert herausstellen, in dieser Richtung auch eine Lösung der vorhandenen Schwierigkeiten herbeizuwünschen.

Weiters spricht der Herr Berichterstatter vom Schulwesen und ich pflichte mit besonderer Befriedigung den Erklärungen bei, welche in der Adresse bezüglich der Volksschule enthalten sind, bezüglich der in Geltung stehenden Volksschulgesetze, denen Se. Majestät die Sanction ertheilt hat. Die Anerkennung der geistlichen Wirksamkeit der Schulgesetze, die Anerkennung ihres Bestandes in der jetzigen Form ist ein wertvoller Ausspruch in dieser Adresse, dem wir gewiß im vollen Umfange gerne beipflichten, wie wir gewiß auch in keinem Widerspruche stehen, wenn wir wünschen, daß die Erziehung in der Volksschule auf jener Grundlage stattfinde, welche bereits im Gesetze angegeben ist, auf sittlich-religiöser Grundlage, welche die Erziehung der Jugend am besten sicherstellt.

Was die Mittel- und Hochschulen betrifft, die im weiteren Verlaufe der Adresse anschließend an das Volksschulwesen erörtert werden, so möchte ich vor allem darauf hinweisen, daß die heutigen Gegenstände der Tagesordnung eigentlich in innigem Zusammenhange stehen und daß speciell theilweise über diese Gegenstände, die in der Adresse zum Ausdruck gelangen, schon gesprochen worden ist, theilweise verschiedene Angelegenheiten, die berührt werden, in einem späteren Punkte zur Debatte gestellt werden. Deshalb ist es begreiflich und deshalb auch zulässig, wenn bei einem Gegenstande in mancher Beziehung auch sofort auf andere Punkte hingewiesen werden muß, die früher oder später im Rahmen der heutigen Tagesordnung zur Behandlung gelangen. In diesem Sinne möchte ich bezüglich der Universität speciell auf jene Anträge hinweisen, die bei der ersten Debatte, die über diesen Gegenstand geführt wurde, von unserer Seite entwickelt worden sind und die in dem Antrage, den wir auf Grundlage der damals zum Ausdruck gelangten Anschauungen stellen werden, bei dem nächsten Gegenstande vielleicht in ausführlicher Weise zur Sprache gelangen werden. Sie werden auch zur Sprache gelangen bei der Berathung des Landesfondes, weil die materiellen Interessen, die mit dieser Frage verbunden sind, nicht übersehen werden dürfen.

Bezüglich des einen Punktes, wie des anderen bezüglich der Mittelschulen wie der Universität, möchte ich heute schon bemerken, daß die Forderung, wie sie allgemein gestellt wird, doch unmöglich in vollem Umfange aufrecht erhalten werden kann, ohne daß man Rücksicht nimmt auf die praktische Möglichkeit der Durchführung dieser Forderung. Ich bin der Meinung, die ich schon früher ausgesprochen habe, daß es nicht möglich und nicht wünschenswert ist, bei der Entwicklung des Schulwesens, nämlich auf dem Gebiete des höheren Schulwesens, in überstürzender Weise vorzugehen oder in der Weise den Bau auszuführen, daß die geeignete Grundlage demselben fehlt.

Heute — Sie wissen dies besser als ich — sind wir bezüglich des Unterrichtswesens in den Gymnasien noch nicht vollständig dahingelangt, in dieser Richtung alle Unterrichtsgegenstände für das Untergymnasium in slovenischer Sprache versorgen zu können und ist auch in dieser Richtung manches zu ergänzen. Für das Obergymnasium — Sie werden dies aus den Verhandlungen beim Landesfonde entnehmen — fehlen die Behelfe zum Unterrichte vollständig, beziehungsweise werden heute Anträge gestellt werden nach der Richtung, daß mehr Nachdruck, als bisher auf die Herbeischaffung der nothwendigen Behelfe gelegt werde.

Es sei mir gestattet, dabei eine Bemerkung vorzubringen, die sich mir aufdrängt. Das höhere Schulwesen ist meiner Ansicht nach nicht genügend begründet, wenn man sich damit begnügt, lediglich Lehrbücher in Uebersetzungen vorzulegen oder Ausarbeitungen vorzunehmen, die wesentlich nichts anderes als Uebersetzungen enthalten. Es müssen außer den Büchern, die immer beschafft werden können, auch andere wesentliche Bedingungen vorhanden sein, bevor mit Aussicht auf ernstem Erfolge der Unterricht auf diesem Gebiete eingeleitet werden kann.

Ich wünsche aufrichtig den letzten Erfolg, warne jedoch vor jeder Ueberstürzung auf diesem Gebiete und glaube, daß kein praktischer Schulmann dieser Anschauung widersprechen wird.

Ich gelange auf diesem Wege zum letzten Punkte, der die politische Frage bezüglich der Nachbarländer zur Sprache bringt, eine Angelegenheit, die bereits beim ersten Gegenstande der Tagesordnung eingehend behandelt worden ist, und ich gestatte mir bei dieser Gelegenheit, auf einige Bemerkungen kurz zurückzukommen, die in dieser Richtung von Seite des Berichterstatters gegenüber den Erklärungen, die wir zum ersten Punkte abzugeben in der Lage waren, vorgebracht wurden.

Ich möchte jenem Vorwurfe entschieden begegnen, als sei es irgendwie in unserer Absicht gelegen, den Schutz der Minoritäten dort, wo sie vorhanden sind, nicht in jeder Weise zu befürworten. Im Gegentheile, ich glaube, das ist ein vollständig richtiger Grundsatz und wenn wir dem Antrage nicht beigegeben haben, so geschah es nicht deshalb, weil dieser Antrag darin enthalten war, sondern — wer unsere Erklärung genau angehört hat, wird dies begreifen — weil wir uns der Art und Weise, wie dieser Schutz der Minoritäten von hier aus in Anspruch genommen wird, verfassungsmäßig nicht anzuschließen vermögen.

Der Schutz der Minoritäten ist ein Petit, das ganz gewiß von unserer Seite ebenso unterstützt und gewünscht wird, wie von Ihrer Seite. Wenn aber alle diese Klagen vorgebracht werden über mangelhaften Schutz der Minoritäten in den einzelnen Kronländern, so glaube ich, daß man denn doch einmal der Sache auf den Grund gehen muß und dieser liegt nach meiner Ansicht darin, daß heute im Kampfe der Nationalitäten für ihre Rechte, bei den Anstrengungen, die dieselben machen, um ihre individuellen Rechte — wenn ich so sagen darf — zu schützen, mehr oder weniger übersehen wird, daß ein Factor da ist, der mindestens dieselben, wenn nicht höhere Ansprüche zu erheben berufen und berechtigt ist und auf den leider heute viel zu wenig reflectirt wird. Dieser Factor ist der Staat. (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: «So ist es!») Ich glaube, es läßt sich unmöglich übersehen, daß ein gesund organisiertes Staatswesen ohne einheitliches Land in der Administration nicht bestehen noch so functioniren kann, wie es seine Aufgabe ist.

Wenn wir die Entwicklung jeder einzelnen Nationalität nach § 19 der Staatsgrundgesetze zugeben und wünschen müssen, daß demselben nach allen Richtungen entsprochen werde, so dürfen wir keinen Augenblick übersehen, daß höher als alle diese Standpunkte die Rücksicht auf die Bedürfnisse steht, welche der Staat erheben muß, und nur daraus ist es zu erklären, wenn da und dort

Forderungen von Seite des Staates erhoben werden, die scheinbar als ungerechtfertigt dargestellt werden, aber im innersten Wesen derselben tiefe Begründung haben. (Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Diejenigen, die das Staatsinteresse vertreten, sind im Kampfe der Nationen stark zusammengeschmolzen, wir aber stehen heute noch auf demselben Standpunkte, auf dem die Verfassungspartei allezeit gestanden ist. Wir glauben, daß eine gute österreichische Partei diesem höheren staatlichen Standpunkte unter allen Verhältnissen Rechnung tragen muß. Damit wird in keiner Weise den berechtigten Anforderungen der einzelnen Nationen entgegengetreten, denen ganz gewiß innerhalb des Rahmens des Gesetzes jede Entwicklung gewährt werden muß. Aber man gebe dem Kaiser, was des Kaisers ist. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Und dem Volke, was des Volkes ist!»)

Dem Volke, was des Volkes ist! Ganz richtig; dem stimme ich unbedingt bei. Ich glaube aber, daß man heute bloß auf die Frage Rücksicht nimmt, was dem Volke gegeben werden soll, aber dasjenige, was dem Staate gebührt, ganz übersehen.

Ich möchte speciell auf etwas aufmerksam machen, was auch in der Erklärung, die wir abgegeben haben, enthalten ist und nicht in seiner vollen Tragweite berücksichtigt wird. Sie citiren stets den § 19, und mit Recht, als größte Schutzwehr für die Rechte der einzelnen Nationalitäten Oesterreichs. Ich glaube, der Friede, der zwischen den einzelnen Nationen Oesterreichs hergestellt werden soll, liegt gewiß im Wunsche eines jeden, der ernstlich den Fortschritt will.

Es ist aber nothwendig, daß zu diesem Artikel der Staatsgrundgesetze jene Ausführungen, die erforderlich sind, um Ruhe und Ordnung zu schaffen, hinzutreten, damit der Friede begründet wird. Der bloße Artikel 19, wie kostbar auch dieses Palladium für alle ist, braucht Durchführgesetze, welche leider bis jetzt nicht geschaffen worden sind und deren Schaffung jene Aera begründen würde, auf welche die Adresse hinweist, als beglückenden Zustand, den wir alle ersehnen und anstreben müssen.

Diese Bemerkungen glaubte ich den Ausführungen, die im ersten Punkte der Tagesordnung enthalten waren, nachträglich beifügen zu müssen, damit nicht der Vorwurf gegen uns erhoben werde, daß wir in irgend einem Punkte dem Schutze der Minoritäten Eintrag gemacht wissen wollen. Wenn wir aber andererseits nicht wünschen, daß von hier aus in die Verhältnisse der Nachbarländer eingegriffen, daß von hier aus ein Urtheil über die Zustände in den Nachbarprovinzen gefällt werde, welches für die Vertretung dieses oder jenes Kronlandes beleidigend sein könnte oder auf nicht genügender Information beruht, dann werden Sie dieser Auffassung wenigstens das Eine zugestehen, daß sie aus dem Gesichtspunkte der Eintracht und des Friedens unter diesen Ländern entsprungen ist und in dieser Richtung auch Beachtung verdient. Wir wünschen, über die Verhältnisse in den Nachbarländern nicht zu sprechen aus dem Grunde, den ich angeführt habe und der in unserer Erklärung zum Ausdruck gelangt ist und weil wir wirklich in der Ueberzeugung leben, daß es möglich ist, auch in allen diesen Nachbarländern auf Grundlage der bestehenden Gesetze jene Ordnung zu schaffen, die wir anstreben.

Und wenn wir die historischen Rechte der einzelnen Länder mit vollem Rechte wahren, so glaube ich, daß, wenn wir für Krain einstehen, wir in die Rechte anderer Länder einzugreifen nicht berufen sind. (Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Im Adressentwurfe wird ein Gedanke zum Ausdrucke gebracht, der ernstlich geprüft werden muß.

Es wird im dritten Punkte bezüglich dieser Rücksichtnahme auf die Bedürfnisse der Slovenen, die außerhalb Krains wohnen, ein Standpunkt entwickelt, den ich mir erlaube, durch Vorlesung dieses Passus dem hohen Hause vor Augen zuführen (bere — liest):

«Bei diesen Verhältnissen mußte das slovenische Volk zur Ueberzeugung gelangen, und dieser Ueberzeugung schließt sich auch der Landtag an, daß es sich seine nationalen Rechte nicht anders, als nur auf dem Wege erringen könne, daß überall, wo Slovenen in der Minorität wohnen, die politische Verwaltung solcher Art eingerichtet werde, daß die slovenischen Minoritäten für sich administrative Gebiete bilden.»

Das ist eine vollständig klare Anschauung, ein sachlicher Antrag, der gewiß sachlich besprochen werden kann, ohne irgendwie die geringste Erregung hervorzurufen. Dieser Standpunkt, wie er hier dargelegt wird, hätte zur Folge, daß in allen Nachbarländern unter Schonung und Wahrung der historischen Rechte, der besonderen Rechte der einzelnen Kronländer, getrennte administrative Gebiete geschaffen werden, innerhalb deren den nationalen Ansprüchen der in diesen gesonderten administrativen Gruppen wohnenden Slovenen, beziehungsweise Deutschen oder Italienern oder Kroaten, vollkommen Rechnung getragen würde. Ich weiß nicht, ob es sich in einem Staatswesen, welches ja denn doch zuletzt in seinen Endzielen dahingehen muß, die Bedürfnisse der Gesamtheit in vollständig übereinstimmender Weise zu befriedigen, wo die culturellen Zwecke, die nur einheitliche zuletzt sein können, in vollständig einheitlicher Entwicklung zum Ausdrucke kommen — ich weiß nicht, ob in einem solchen Organismus es sich empfiehlt, nationale Gruppen zu bilden. Nationale, selbständige Verwaltungsgebiete würden gewiß unvermeidliche Gegensätze und Reibungen zur Folge haben, wodurch vielleicht mancherlei Schwierigkeiten geschaffen würden. Könnte es gelingen, die einzelnen Nationen in der Verwaltung so gerecht zu behandeln, daß niemand ein Recht zur Anklage hätte, so würde man, glaube ich, besser die Verwaltung nur einheitlich zu führen haben, aber nicht nach einzelnen Gruppen. Wohin würden diese führen? Sie müßten Steiermark in zwei Gruppen zerlegen, Kärnten in zwei, Görz und Istrien in drei, Triest vielleicht auch in drei. Daraus würde ein derartiges Kaleidostop von Zwergverwaltungen resultiren, daß thatsächlich vom Standpunkte einer zweckmäßigen, erspriesslichen Verwaltung dieser Grundstz kaum zu empfehlen wäre.

Ich glaube nicht, daß ein kleines Verwaltungsgebiet erfolgreich größere Aufgaben lösen kann.

Ich glaube aber auch nicht, daß der finanzielle Punkt, der dabei zur Sprache kommt, übersehen werden darf; denn heute lastet schon bei den getrennten staatlichen und autonomen Verwaltungen die finanzielle Frage sehr drückend auf den Völkern. Es läßt sich dies nicht verkennen; aber da die autonome Verwaltung kostbare Vortheile in

anderer Hinsicht darbietet, ist es unmöglich, nicht auch die Last zu tragen. Wenn Sie nun in der politischen Verwaltung auch noch Einheiten untergeordneter Natur schaffen würden, dann glaube ich, würde schon der finanzielle Punkt eine außerordentliche Belastung und eine unerträgliche Schwierigkeit schaffen, und wahrlich, unsere finanzielle Lage ist nicht eine derartige, um einen solchen Luxus ertragen zu können. Andererseits glaube ich nicht, daß bei der eigenthümlichen Mischung der einzelnen Nationalitäten diese Frage vollkommen durchführbar ist, weil auch Enclaven geschaffen werden müßten, die mehr oder weniger gleiche Berechtigung für sich in Anspruch nehmen würden, denen man aber nicht bei den minimalsten Fragen eine selbständige Autonomie einräumen können wird.

Wie sehr auch dieser Wunsch gerechtfertigt ist, um die Reibungsflächen im Contacte der einzelnen heute nicht entsprechend friedfertigen Nationalitäten zu vermindern, wie sehr ich auch wünsche, daß wir zu einer Verständigung gelangen mögen, könnte ich doch diesen Anschauungen aus den angeführten Gründen von meinem persönlichen Standpunkte aus nicht beipflichten. Ich glaube vielmehr, daß, wenn thatsächlich die Frage der Gleichberechtigung in der Weise durchgeführt ist, daß den staatlichen Interessen vollkommen Rechnung getragen wird, die nationalen Interessen eines Volksstammes aber nach keiner Richtung Einbuße erleiden, daß auf diesem Wege allein eine vollkommene Verständigung erzielt werden kann und es nicht nothwendig ist, zu einer administrativen Expropriation dieser Art zu schreiten.

In diesem Sinne gestaltet sich nun die Vorlage einerseits, wie ich mir erlaubt habe bezüglich des ersten Punktes darzustellen, zu einer solchen, daß es auch im letzten Augenblicke, wo wir unmittelbar vor der Beschlusfassung stehen, möglich sein dürfte, eine derartige Lösung zu finden, daß diese Adresse mit der Aufgabe, welche Sie der gewählten Deputation übertragen haben, nicht in Widerspruch geräth. Andererseits kann ich bezüglich des politischen Theiles, nachdem ich zu einzelnen Punkten meine volle Zustimmung ausgesprochen habe, im übrigen jedoch mich mit einzelnen Anschauungen nicht zu identificiren in der Lage bin, nur erklären, daß wir angesichts der differirenden Anschauungen, ohne in principiellen Gegensatz mit dem verehrten Hause zu treten, dem zweiten und dritten Punkte unsere Zustimmung nicht ertheilen werden. (Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Dalje se je oglasil k besedi gospod poslanec dr. Žitnik.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoki deželni zbor! Kot prvotni predlagatelj adrese na prevzvišenega cesarja našega mislim, da sem nekako moralno dolžan spregovoriti nekoliko besed, ter tem željam in prošjam, katere nameravamo predložiti pred prevzvišeni prestol našega Veličanstva, presvitlega cesarja, dodati nekoliko pojasnil. Izjavim pa že takoj začetkom, da bo stranka, kateri imam čast pripadati, glasovala za adresno, kakoršno nam je sedaj predložil adresni odsek. Prvi del te adrese je po mojih

mislih pač tak, da morejo in morajo glasovati zanj vsi gospodje poslanci in bodo glasovali tudi častiti članovi iz desne strani te zbornice, kakor je ravnokar izjavil njen zastopnik.

Gospoda moja! V teh burnih časih, ko zopet močnejše in glasneje odmevajo po vsej širni Avstriji strastni narodnostni boji, kateri stresajo starodavno, mogočno temeljno zidovje naše države, ozirajo se vsi zvesti državljani na Onega, kateri sedaj že 50. leto stoji nepremično na braniku za prava, blagor in srečo svojih narodov. Kakor se na šumečih morskih valovih prestrašen in zbeغان mornar ozira na severno zvezdo, da najde pravo smer svoji ladiji in varno zavetišče, tako danes zremo vsi avstrijski narodi, in med njimi gotovo v prvi vrsti slovenski narod, na svojega preblagega vladarja z največjim zaupanjem in nado, da z božjo pomočjo ublaži in ukroti ta vihar, in da zopet posije jasno in žarko solnce sprave nad Avstrijo, ter se razveseli na stara leta srce in razjasni lice Njegovega Veličanstva, ko bode z zvestimi svojimi narodi slavilo nenavadno zgodovinsko slavnost.

Toda ta sprava, gospoda moja, je, kakor mislim, da smem naglašati, le tedaj mogoča, ako se uresničijo besede, ki jih je pred 50. leti izgovoril presvetli naš cesar ob nastopu vladanja in ki so doslovno navedene v adresi, namreč ako se povsodi izvede popolna enakopravnost in v resnici postane država hiša, dovolj prostorna za vse narode, ki v njej prebivajo. Gospoda moja! Po obliki lepa, krasna mozajična stavba je ta ustava, katero nam je dal presvetli vladar, toda duh, ki je vladal v tej ustavi, je bil nekako kriv ali vzrok, da se ni vse izpolnilo, kar se je položilo v besede te ustave, in kar je že prej bila želja presvetlega vladarja in je gotovo tudi naša želja. V tisti Silvestrovi noči l. 1867., ko se je na veselje vseh narodov avstrijskih proglasila ta ustava — dovolite mi, gospoda, podobo — prišli so k vratom te zgradbe vrste različnih prepričanj, različnih političnih izpovedanj, prišli so absolutisti, demokratje in konservativci, centralisti in federalisti, zagovorniki nemške hegemonije in prišli so narodi, ki so in bodo zahtevali ravnopravnost. Toda razmere so bile tako nesrečne, da so možje, tedaj stoječi na krmilu, stopili k vratom te zgradbe in pustili prve v to zgradbo one, ki so prva leta vladali našo državo, drugi narodi s svojimi zahtevami pa so ostali zunaj te zgradbe. Poleg tega pa so postavili še na okna in line stare takozvane lesenjače topove, da narodi niso mogli dovolj glasno in odločno izraziti svojih zahtev, sklicujoč se na ustavo. Glavna napaka in glavni vzrok vednih prepričanj v Avstriji je pa to, da so vrste ljudi, ki še vedno mislijo, da živimo pred l. 1866. Toda, gospoda moja, Avstrija ni ne nemška, ne slovanska država in ne more postati ne eno ne drugo, ako naj vlada mir, ampak ona je samo Avstrija (Živahno odobranje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Centrum), namreč država, v kateri bivajo raznoteri narodi, ki imajo vsi enako pravico do obstanka. Žal, da se nam Slovanom ta pravica odreka. Govorilo se je o položaju obširno že pri prejšnjem predlogu in torej se bom jaz omejil samo na nekatere kratke besede. Kriv sedanjim razmeram je v prvi

vrsti nemški radikalizem, ki kakor besen bibe s tomahavkom okrog sebe in ki je poosobljen v neki osebi, katere ne imenujem. Posrečilo se mu je, takorekoč v kosce zdobiti temelj parlamentarne legislative in ta radikalizem je sedaj postal politična moč, ki z bičem v roki tudi mirne elemente pred seboj goni v boj proti nam Slovanom in s to močjo, gospoda, ni kompromisa in je ni žrtve, s katero bi ga nasitili. In če mu vržete v nenasitno žrelo deset jezikovnih naredeb in ugled, avtoriteto in obstanek države, nikdar ne bo zadovoljen. Ta radikalizem se je na severu in na jugu zajedel v zdravi organizem državnega telesa ter mu razjeda in uničuje zdrave dele in proti takemu radikalizmu, jaz mislim, bila bi iz državnega stališča umestna in potrebna profilaktična in antiseptična sredstva. Treba je le zdravnika, ki bi zdravil z železom, kajti še je zadosti zdrava in trdna Avstrija in življenska moč njena je neizcrpna; narodi njeni so zdravi in trdni, zdrava kri kroži po njihovih žilah, marljivost in pridnost je njihova čednost, pred vsem pa trdna kot skala ljubezen do dinastije in domovine. Treba bi bilo le resne volje, krepke roke in poguma, da bi se spodmaknila tla razjedajočim elementom. Žal, da pa tega poguma, kakor dokazujejo zadnji dogodki v Avstriji, katerih ne bom opisaval, še sedaj osrednja vlada nima. Vedno, odkar obstoji v Avstriji ustava, bilo je načelo avstrijskih vlad: «Divide et impera», načelo, ki se je kazalo tudi v naši ožji domovini. Vladalo se je v centralističnem smislu, in ta centralizem pa je vedno vedel in znal samo to, kar je njemu prijalo, kar je njemu bilo všeč. Bile so tudi vlade, ki so hotele nekako spravo, toda dovolile so tudi te vse samo tistim, ki so bili prvi pri mizi in so itak že vsega dovolj imeli — kaj hočem reči, je vsem gospodom znano, vendar to pustim, ker nečem izzivati daljnih debat.

Izjavili so se nekateri gospodje tudi nekako proti onemu odstavku adresnega načrta, ki govori o narodni spravi. Jaz in ožji moji tovariši s celim srcem pritrujemo temu odstavku in bomo te naše zahteve toliko časa vedno naglašali, dokler ne pride do tega, da se v tem oziru dá tudi našemu narodu, kar mu gre. Čuli smo in čitali skoraj vsak dan, da je na pol barbarski naš narod in nek znan mož, član državnega zbora, šel je v Nemčijo pravit svojim bratom, da Nemci avstrijski ne marajo biti gnojilo na slovanskih njivah. Mi Slovani ne zahtevamo, da bi na mirnem polju kulturnega razvoja za nas umirali nemški grenadirji. Imejte, kar je Vašega, toda pustite nam to, kar je naše, našo zemljo, naš jezik, našo individualnost, naše življenje, pustite nam proste roke in potem bomo sami skrbeli, da postanemo, kar po Vaši trditvi še nismo — kulturni narod. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) Skrajno brezobzirno, gospoda moja, in neusmiljeno je pač, ako se nam dan za dnem ravno od one stranke očita naša nesreča, naša duševna revščina, katero je — če bi res obstala — v prvi vrsti ona sama zakrivila. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) Zdi se mi, kakor da nas ima gospoda za otroke v povojih, ko nas tako pita z medom nemške kulture. Naglašalo se

je pa že, da je kultura kot taka mejnarodna in da je jezik le sredstvo ali posoda kake kulture. Torej se v ožjem pomenu besede o nemški kulturi sploh govoriti ne more. Toda ako nam hočete vsiliti kulturo svojo, z drugo besedo, nemški jezik, pod katerim se skriva namen germanizacije, potem boste Vi otroka, za katerega nas imate, s tem medom zadušili in zato se bрани mo tega medu in zahtevamo za tega otroka pravega materinega mleka in tega moramo dobiti in Vi nam tega ne smete braniti, ako sploh stojite na podlagi ustave.

Častita gospoda tovariša župan Hribar in kanonik Kalan sta že obširno govorila o razmerah naših bratov, živečih v obmejnih pokrajinah. Pristavil in naglašal bi samo to, da mora njih trpljenje s sočutjem napolniti vsako slovensko srce, da bi človek moral solze pretekati, ko vidi svojo nezmožnost, jim pomagati in da bi marsikdo dal svoje življenje, ko bi jim mogel pomoči k boljšemu obstanku in srečni prihodnosti. In vedno bolj in bolj se širi ideja germanizacije in poitalijančevanja, dospela je že do meja naše ožje domovine in čujete jih lahko že na svoja ušesa tiste glasove, na eni strani, preko Karavank, nemške in od juga sem laške iredente in morda kmalu pride čas, ko nam bo braniti svojo kožo in postaviti v obrambo svojo lastno moč, ko nas ne morejo ali nečejo braniti drugi.

Toliko sem hotel spregovoriti v splošnem oziru, sedaj pa bi izrekel še neko željo, ne da bi stavil kak predlog. Zdi se mi namreč, da bi bilo dobro, če tudi ne nujno potrebno, ako bi se v adresi pokazalo, da se deželni zbor ozira na želje ne samo gotovih krogov, ampak vseh slojev prebivalstva, torej tudi na želje produktivnih naših stanov. Vem, da te stvari spadajo v prvi vrsti v državni zbor, vendar pa po mojih mislih ne bi bilo odveč, ako bi se bila, kar se tiče delavskega stanu, izrazila v adresi želja, da se temu stanu izvrši starostno zavarovanje. Tudi obrtni stan ima svoje želje; potrebna bi mu bila revizija obrtnege redu, temeljitejša strokovna izobrazba in izdatnejša podpora obrtnim zadrugam. Kmetški stan, ta najtrdnejša podlaga državnega redu, je v nevarnosti, in nujno potrebno je, da se organizuje, ne po konzumnih družtvih, temveč po zadrugah. To vse torej bi bil želel, da bi se bilo v adresi izrazilo. Kar se tiče šolstva, strinjam se s tovariši popolnoma z dotičnim odstavkom, ker je častiti gospod poročevalec sprejel besedilo državnega zakona, da vzgajaj šola mladino v versko-nravnem duhu. Tudi naša stranka je prijateljica šolstva in je vedno, l. 1890. in ravnotako v zadnji seji, z veseljem glasovala za povišanje učiteljskih plač, pač pa z ozirom na vedno rastoče ogromne naše potrebščine želi, da bi c. kr. deželni šolski svet previdno postopal pri ustanavljanju in razširjanju šol.

Kar se tiče zadnjega odstavka, strinjamo se z njim. Katoliško-narodna stranka je sicer želela, da bi se v adresi izrazil ideal, katerega imamo gotovo pred očmi vsi Slovenci, namreč združenje slovenskih pokrajin v eno administrativno celoto, za katero združenje se je izrekel slovenski narod, oziroma zastopniki njegovi, tudi na vseslovenskem shodu, toda drugi gospodje so menili, da bi to morda ne bilo popolnoma umestno in torej izrekam to stvar kot željo, ne kot predlog.

Po teh besedah sklepam in pravim le še s pesnikom: «Vsak Avstrijec ima dovolj vzroka, da ljubi svojo domovino, pa še več vzroka ima ljubiti svojega vladarja». Države primerjajo skupini dreves razne vrste. V tej skupini pa je Avstrija star, močan hrast. Viharji in viharji so se v teku stoletij vanj zaganjali, smukali mu vrh in vejevje, polomili tudi marsikatero vejo, ampak korenine in jedro so ostale zdrave in trdne, in ko je pojenjal vihar, ostal je hrast neizruvan, v kratkem času se je obévrstil in zopet obzelenel, in tako bo kljuboval tudi vsem nevihtam, ki utegnejo še priti v bližnji ali daljni prihodnosti in zato, mislim, smemo opravičeno upati, kar vsi želimo, da se bodo spolnile proroške besede: Austria erit in orbe ultima. Ko bi pa prišel enkrat trenutek, da bi postali še hujši viharji, potem pa, gospoda moja, je gotovo, da bodo vsi narodi avstrijski, in v prvi vrsti slovanski, stopili pod črno-rumeno cesarsko zastavo in se vsi združili v klicu: Moriamur pro imperatore nostro! (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Besedo ima gospod poslanec Povše.

Poslanec Povše:

Visoki zbor! Nisem bil namenjen, govoriti pri tej priliki, toda besede prevzvišenega gospoda govornika iz one (desne — rečten) strani dajejo mi povod, da spregovorim nekaj kratkih besed.

Prevzvišeni gospod baron Schwegel, razpravljajoč adresu, navajal je težkoče, ki bi nastale, ako bi se po predlogu adresnega odseka tam, kjer živi slovanski narod v manjšini, dovolile samoupravne administrativne celote. Da ne bi se reklo, da se tudi v tej stvari ni od naše strani dalo pojasnilo, in da je odsekova večina zahtevala nekaj nemogočega, to mi je dalo povod, da sem si izprosil besedo. Meni se ne dozdeva, da bi to bilo nemogoče in neizvedljivo, kajti, gospoda moja, od naših slovenskih bratov stanuje v zelenem Štajerju 400.000 slovenskih mož skupaj na spodnjem Štajerskem. Naša kronovina Kranjska sama šteje le 100.000 Slovencev več od onega števila, kar je Slovencev v Štajerski, in jaz mislim, da taka skupina je pač upoštevanja vredna in zmožna, da sama odločuje v svojih kulturnih in gospodarskih zadevah. Na Goriškem sta dve tretjini prebivalstva slovenske narodnosti, v Istri tri petinke in celo v tužnem Korotanu je nekaj nad 100.000 slovenskih ljudi. Gospoda moja, na Českem in Tirolskem vidite, da je vlada sama nekaj enakega dopustila. Tam imate namreč deželno-kulturna zastopa in sicer taka, da Nemci, prebivajoči v českem kraljestvu, tvorijo svoj deželno-kulturni svet in ravnatako Čehi. Tudi na Tirolskem, kjer je Lahov 300.000 do 400.000, imajo Lahi svoj kulturni svet, v katerem zamorejo svoje kulturne zadeve sami razpravljati. Gospod poslanec ekselencen baron Schwegel je omenil osobito težkoče, ki bi nastale vsled tega, ker manjšine slovenske v dotičnih deželah ne stanujejo popolnoma zase,

ampak mešovito z drugimi narodnostmi, torej na Štajerskem in Koroškem z Nemci in na Primorskem z Lahi. Pa tudi glede tega, ako se na Štajerskem nahaja, da je kako mesto, kjer prevaguje nemški živelj, se lahko in bi se moralo zakonitim potom določiti po odstotku, ali je dotični okoliš mešovit, ali pa čisto pripadajoč eni ali drugi narodnosti. Iz takih določenih okolišev bi se potem zastopniki naroda zbirali, ki bi razpravljali sami zase o vsem tem, kar narod potrebuje bodisi za kulturni razvoj, ali v zdravstvenih, ali šolskih zadevah, in ravnatako glede jezika v uradih sodnih in političnih. Mogoča je stvar popolnoma in dani so vsi predpogoji, da se slovenskim manjšinam in manjšinam sploh to dovoli in na ta način zagotovi, kar se 30 let ni izvršilo, to je namreč ravnopravnost vseh avstrijskih narodov. 30 let, gospoda moja, je dolga doba in še vedno se nadaljuje boj za ravnopravnost, še celo poostril se je v poslednjih časih in tudi prenehal ne bo prej, predno se ravnopravnost ne izvrši, kajti vsak narod je prešinjen prepričanja, da je vreden ekzistirati in zato mora vsak, komur je kaj na tem, da se narodi pomirijo, želeči, da se narodom že enkrat izvrši po državnih temeljnih zakonih zajamčena ravnopravnost in gledati, da se najdejo taka sredstva, ki bi omogočila dosegov tega namena. Za slovenske manjšine v drugih kronovinah pa je gotovo v adresi najboljše sredstvo in najboljša odpomoč predlog adresnega odseka, da se jim dovoli, da bodo same odločevale o svojih gospodarskih in kulturnih stvareh. Le ako bo vsem manjšinam zavarovan narodni obstanek in razvoj in ako se bo povsodi izvršila popolna ravnopravnost, potem je šele dana podlaga za mogočno Avstrijo, katero vsi želimo. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede v splošni razpravi?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Na obširno debato, ki se je ravnokar vršila o adresi, se mi iz poročevalčevega mesta ne bo treba veliko ozirati.

Najprej se mi je pečati z govorom ekselencen barona Schwegel, ki je bil pred vsem mnenja, da je vsled sklepa, katerega smo storili v jedni zadnjih sej, da naj se namreč odpošlje deputacija na Najvišji cesarski dvor, nepotreben postal prvi oddelek adrese. V tem oziru sem bil že prej navedel razloge, ki govore za to, da se obdrži ta oddelek adrese, in to pred vsem zaradi tega, ker se ravno jubilejska slavnost vleče kakor rudeča nit skozi celo adresu, ker se na to slavnost ozira tudi drugi in tretji del adrese, ki končuje, da bi se najlepša slavnost končala s tem, ako bi ob petdesetletnici vladanja Njegovega Veličanstva vsi avstrijski narodi stopili pred cesarski prestol ter Njegovemu Veličanstvu poklonili najlepši jubilejski dar, to je dar trajne in nerazrušljive sprave med seboj. V

drugem pogledu se lahko sklicujem na postopanje v drugih deželnih zborih. Kaj pa je bil namen sklepa, da se odpošlje deputacija? To so čutili tudi v drugih deželnih zborih, da je v očigled tako velevažne in redke slavnosti, kakor jo bo obhajal monarh, potrebno, da se v vsakem deželnem zboru, naj sicer tudi divjajo politična nasprotstva med posameznimi strankami, napravi jednoten sklep, in sicer tak sklep, da mu brez ozira na druge prepire lahko pritrde vse stranke. Ta misel je vodila tudi nas pri dotičnem sklepu, na tej misli sloni tudi sklep, katerega je sprejel dalmatinski deželni zbor, in včeraj, če se ne motim, včeraj deželni zbor česki. Mislim torej, da ni nobene ovire, da ne bi se v adresi ozirali tudi na poklonitev, tem manj, ker sta tudi dalmatinski in česki deželni zbor sklenila adresu v enakem smislu. Sicer je naglašal ekscelenca baron Schwegel, da bi napravilo nekaj čuden utis, ako bi izvedela svetla krona udanostno izjavo prej, nego se jej pokloni deputacija. Jaz mislim, da ta argument ne velja, in da čisto nič ne škoduje, ako presvetli vladar že prej izvé mnenje deželnega zbora kranjskega o slavnosti, katero je tako malo Njegovih pradedov imelo priliko slaviti.

Kar se tiče glasovanja o adresi, bi jaz predlagal na tem mestu, da se da tudi tej (desni — redčen) stranki prilika, pridružiti se prvemu delu adrese, naj se dajo, ako visoka zbornica temu privoli, prvi štirje oddelki najprej na glasovanje, potem pa, da se sprejme drugi in tretji del, ako mogoče, en bloc.

Kar se tiče nadaljnega izvajanja ekscelence barona Schwegel-na, mi na to ne bo treba mnogo odgovoriti, v tem oziru se gre za različna mnenja, ki obstoje že od nekdaj in bodo obstala tudi v bodoče. On se je izrazil, da je nasprotnik razširjenja deželne avtonomije. To je čisto naravno. Jaz iz svojega stališča pravim, da je razširjenje avtonomije dežel nekaj takega, kar se da v gotovih mejah doseči, pa tudi nekaj takega, kar bi le tedaj obrodilo dober sad, ako se v deželah, kjer obstoje narodne manjšine, dobi garancija, da avtonomija ne bo uničila teh manjšin. Glede srednjega šolstva in univerze je ekscelenca baron Schwegel naglašal, da se tu nikakor ne smemo pre nagliti. To je deloma istina, toda to, da se v tem vprašanju ne smemo pre nagliti, še nikakor ne pomenja toliko, kakor da bi ne smeli priti do nikakega sklepa, in da naj obstoji za vedno tisti mlačni položaj, kakor dandanes. Adresa samo naglašá, da se tak položaj, kakor je oni, v katerem se dandanes nahajamo, ne more tudi nadalje vzdržati, da pa je v to svrhu, da se ta položaj nadalje ne vzdrži, treba storiti potrebne korake. Da se pa taka stvar, kakor je ustanovitev univerze, ne da na enkrat kar tako iz rokava stresti, je gotovo resnično, isto tako gotovo je pa tudi, kakor smo že večkrat naglašali, da morajo naše višje učilnice z ozirom na celokupno državo biti na ta način urejene, da se na jedni lahko razvija slovenska mladina do vrhunca izobrazbe, na drugi strani pa, da dajejo potrebno garancijo, da se naši otroci priučé tudi onemu jeziku, ki je za upravo celokupne države potreben, to je, nemškemu jeziku. To stališče je pravično, na tem stoji adresa, na tem stojimo mi danes.

Glede tretjega oddelka adrese pa smo že prej vedeli, da se ekscelenca baron Schwegel ž njim ne bo mogel strinjati, vsaj vemo, da po njegovem mnenju ni dopustno, da bi mi v adresi sklenili kaj takega, kar se ne giblje v mejah naše ožje domovine. Toda v tem oziru bi jaz opozoril na to, da so se Nemci v drugih deželnih zborih, kjer imajo večino, z veliko vneto potegovali za svoje brate v kraljestvu Českem, in da mora torej, kar je bilo tam dopustno, biti dopustno tudi nam. (Klici: — Rufe: «Tako je!»)

Končno je ekscelenca baron Schwegel naglašal, da pri takih vprašanjih, ki merijo na to, da se pomirijo nasprotstva med avstrijskimi narodi, pride pred vsem v poštev še nek drug faktor, katerega adresa bajé zatajuje, kar pa jaz odločno zanikam, to je faktor, ki se tiče državnih interesov. Temu nasproti moram naglašati, da tega faktorja vsaj mi Slovenci nikdar nismo pozabili in ga tudi ne moremo pozabiti. Jaz iz svojega stališča se v tem oziru lahko sklicujem na jednake besede, katere sem nekdaj pri neki drugi priliki spregovoril v tej visoki zbornici, ko je bil tu zastopnik visoke vlade še baron Winkler, in ko sem slovesno izrekel, da Slovenci stojimo in pademo z državo avstrijsko, da Slovenci, naj jih zastopajo klerikalci, ali liberalci, ali radikalci, živijo vsi v prepričanju, da je, kakor hitro pade naša starodavna Avstrija, takrat tudi mrtev slovenski narod, da ta narod brez Avstrije ne more obstati, in da bi ga drugače valovi sosednjih narodov čisto gotovo pogoltnili. Ali interes države zahteva — in to naglašam posebej —, da je ta narod v mejah svojih pokrajin tako urejen, da ne bo nazadoval, in da se mu povsod izkaže pravičnost v narodnem oziru. To zahteva po mojih mislih že interes države same. Vsaj so bile razmere že drugačne, in čisto lahko je mogoče, da take razmere znova nastopijo; mogoče je, da na jugu Avstrije nastopi srdit nasprotnik, ki bi stegal pogoltné svoje roke po pokrajinah slovenskih, in takrat bo gotovo v interesu države, če bo tam na jugu stal kot straža srečen narod slovenski. (Živahno odobravanje na levi in v središču; ploskanje na galeriji. — *Lebhafter Beifall links und im Centrum; Händeklatschen auf der Gallerie.*)

Kar se tiče končnega odstavka, ki se je sprejel v adresi in ki zahteva, da naj se ustrojijo v pokrajinah, kjer živé Slovenci v manjšini, za te manjšine posebne administrativne celote, se adresa v detail tega vprašanja ne more spuščati. Izpeljivo je to vprašanje gotovo, vsaj v bistvenih delih, in mislil bi, če zahtevamo kaj takega, da bi moral ekscelenca baron Schwegel to stališče smatrati za opravičeno, vsaj mora sam priznati, da se na Českem od nemške strani ravno isto zahteva, in da bi torej taka uredba, če je za Češko blagodejna, morala biti blagodejna tudi pri nas. Če zdaj-le to zahtevamo, nismo zaradi tega zatajili v sebi vseh nekdanjih idealov, a v starejših letih smo prišli do spoznanja, da je politika taka stvar, kjer se mora marsikateri mladostni ideal vsaj deloma zatajiti. Vsaj ste čuli, da se je načrt, katerega so bili predložili dr. Žitnik in tovariši, pečal tudi z zedinjeno Slovenijo, toda adresni odsek je bil mnenja, da v današnjih dneh o zedinjeni Sloveniji ni mogoče govoriti, in da moramo

danes gojiti realno politiko, tembolj, ako bi imel dotični odstavek v adresi biti v nasprotstvu z adresami drugih nam prijaznih kronovin in tudi z načrtom adrese državnozborske desnice. V ostalem mi je gospodu poslancu dr. Žitniku le malo odgovoriti. On je zahteval, naj bi se sprejeli v adresi nekateri odstavki, katere je on posnel iz načrta adrese gosposke zbornice. To je istina, da je vselej, kadar stopi monarh s prestolnim govorom pred državni zastop, dolžnost tega zastopa, odgovoriti na prestolni govor z adresi, a ta adresa je navadno le parafraza dotičnega prestolnega govora. Tudi v gosposki zbornici se je bil predložil načrt take adrese, toda adrese, ki se podajajo ob takih prilikah, so kaj drugega, kakor politična adresa, katero sklepamo danes in zaradi tega je popolnoma pravilno, ako se v to adresi ne sprejme ves naš program glede obrtnega, delavskega in kmetijskega stanu. V prestolnem govoru je izražen program vlade, in gosposka zbornica se je torej lahko s tem programom bavila, če bi pa mi sprejeli v adresi kaj takega, kar želi poslanec dr. Žitnik, bi bilo to lahko na dve strani nevarno. Prvič zatagadelj, ker bi se lahko pripetilo, da bi mi v adresi ne sprejeli popolnega programa. Kdor prečita adresni načrt dr. Žitnika, mora priznati, da to, kar on nasvetuje glede pomoči kmetijskemu, delavskemu in obrtnemu stanu ni celoten program, najmanj pa popoln program. Na drugi strani pridejo tu na vrsto vprašanja, ki zahtevajo, da se resno razmotrivajo, predno se za nje izrečemo, kajti ako se pri tako slovesni priliki izrečemo o stvareh, ki zadevajo vprašanje, kako pomagati kmetijskemu, delavskemu in obrtnemu stanu, potem smo pozneje na svoj izrek vezani, a mislim, da je umestneje, da se zdaj še ne vežemo, marveč da treba, da se najde prilika, vso stvar vsestransko preiščljati in še le na podlagi takega vsestranskega razmotrivanja izreči svoj sklep. Zaradi tega je bil adresni odsek proti temu, da bi se glede tega vprašanja kaj natančnejšega sprejelo v adresi, in je menil, da popolnoma zadošča, ako izrečemo, da hoče deželni zbor podpirati težnje obrtnega, kmetijskega in delavskega stanu in da si je v svesti, da bo na tem polju moral doprinašati še mnogo žrtev.

Proti koncu še neko opazko. Spregovorilo se je danes v prvič o tem, da sta se slovenski stranki zjedini, in jaz čutim v sebi potrebo, ker se je že o tem govorilo, da dotično izjavo nekoliko popolnimo.

Istina je, zjedini sta se slovenski stranki v tej zbornici, in adresa, kakoršna je pred Vami, je produkt tega zjedinenja, in mene bo le veselilo, če bo sad zjedinenja ta, da nas navdahne s takim duhom, kakor veje v adresi, v prvi vrsti z duhom miru in sprave. Da pa se omenjena izjava ne bo napačno tolmačila, in da se ne bo morda mislilo, da smo se zdaj v istini vsi spojili pod jednim klobukom, moram takoj izjaviti, da stranka, katero sem jaz imel čast zastopati ob tolikih prilikah, in stranka na tej (levi — linjs) strani visoke zbornice, imata obe prej ko slej svoja načela, katerim se ne moreta in nočeta odreči. Katoliško-narodna stranka obdrži svoja katoliška načela, naša stranka načela svobodomiselnosti, kakor je to tako lepo povdarjal ljubljanski župan na Silvestrov večer, in jaz mislim, da

slovenski javnosti ne bo škodovalo, ako konstatujem, da je sprava med obema strankama taka, da katoliško-narodni stranki ne bo treba zatagajevati katoliške ideje, da pa tudi naša stranka nikdar ne bo imela prilike zatagajevati svobodomiselnosti. (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum.)

Deželni glavar:

Ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel se je oglasil k besedi za faktučni popravek.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Ich habe mir das Wort nur zu einer kurzen thatfächlichen Bemerkung erbeten.

Der Herr Berichterstatter hat in seinen Ausführungen hervorgehoben, als hätte ich dem Gedanken Ausdruck gegeben, es würde im Adressentwurf dem gesamtösterreichischen Standpunkte nicht Rechnung getragen.

Dem gegenüber erlaube ich mir zu constatiren, daß ich diesen Standpunkt sogar ganz besonders hervorgehoben und betont habe, daß ich die Anschauung, die der Herr Referent in seinem Berichte entwickelt hat, die Anschauung nämlich, daß der Bestand des slovenischen Volkes auf das Innigste mit dem Bestande des Staates verbunden ist und die staatlichen Interessen für den Bestand allein die nothwendige Garantie bieten, ausdrücklich nach seinem eigenen Entwurfe als richtig constatirt habe.

Meine Ausführungen bezüglich der Unduldsamkeit auf einzelnen Gebieten der Verwaltung und betreffs der deutschen Sprache beziehen sich durchaus nicht auf die Ausführungen der Adresse, sondern auf andere Ausführungen, die dieser Verhandlung vorangegangen sind.

Deželni glavar:

Prestopimo v nadrobno razpravo.

Ker je od vseh strani bilo izrečeno, da glede prvih štirih odstavkov adrese, v katerih se izraža udanost in neomejena zvestoba, hvaležnost in ljubezen do presvetlega cesarja, ni treba nadrobno razpravljati, mislim, da se o teh štirih odstavkih lahko glasuje skupno. (Zivahno odobranje. — Lebhafter Beifall.)

Ker se visoka zbornica s tem strinja, se bo torej o tem delu adrese skupno glasovalo ter prosim gosposke poslance, ki pritrjujejo prvim štirim odstavkom, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Konstatujem, da je ta del adrese enoglasno sprejet.

Poročevalec dr. Tavčar:

Predlagal bi, da se istotako skupno glasuje o naslednjih devetih odstavkih adrese, namreč o odstavku petem, ki se pričinja z besedami: «Dasi deželni zbor živi v prepričanji,» do uštetega trinajstega odstavka, ki konča z besedami: «to je dar trajne in nerazrušljive sprave mej vsemi sedaj v prepiru živečimi narodi!»

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga, da bi se o odstavkih petem do uštetega trinajstega, glasovalo skupno.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, se bo tako glasovalo.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo tem devetim odstavkom adrese izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec dr. Tavčar:

Ravno tako predlagam, da se končni oddelki adrese sprejmejo skupno.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga, da se o ostalih oddelkih glasuje skupno.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Prosim gospode poslance, ki pritrjujejo zadnjim oddelkom adrese, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto, in s tem je rešen prvi predlog adresnega odseka.

(Navdušeno odobravanje in ploskanje v vsej zbornici in na galeriji. — Begeisteter Beifall und Händeklatschen im ganzen Hause und auf der Gallerie.)

Prosim gospoda poročevalca, da prečita drugi predlog adresnega odseka.

Poročevalec dr. Tavčar

(bere — liest):

«II. Deželnemu odboru se naroča, da predloži skleneno adreso potom c. kr. deželne vlade na Najvišje mesto.»

Adresni odsek je bil mnenja, da ta predlog zadošča, ker je mislil, da bo deželni odbor sam vedel, kako mu bo postopati. Samo po sebi je umevno, da se ima adresa v umetniško dovršeni obliki predložiti na Najvišje mesto.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu adresnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto, in s tem je rešena 4. točka dnevnega reda.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Tiedtberg**

(prevzame predsedništvo — den Vorsitz übernehmend):

Wir gelangen nunmehr zu Punkt 5 der Tagesordnung:

5. Ustno poročilo upravnega odseka glede ustanovitve slovenskega vseučilišča v Ljubljani (k prilogi 52).

5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Errichtung einer slovenischen Universität in Laibach (zur Beilage 52).

Poročevalec dr. Tavčar:

Zdaj mi je poročati o samostojnem predlogu dr. Majarona in tovarišev glede ustanovitve vseučilišča v Ljubljani.

Kar se tiče poročanja v tem pogledu, bo isto jako kratko, in sicer kratko zategadel, ker je upravnemu odseku delo, katero je le-ta imel izgotoviti in izvršiti, že jako olajšano z jedne strani s tem, da mu je nekaj dela odvzel adresni odsek. Ker se adresa deloma tudi s tem vprašanjem bavi in je ista že sprejeta, upravni odsek vsled tega ne more kaj predlagati, kar bi ne bilo v soglasju s tem delom adrese. Na drugi strani se je, kakor sem izvedel, tudi finančni odsek s tem vprašanjem obširno bavil iz finančnega stališča. Upravnemu odseku torej ni treba ničesar predlagati v tem pogledu, ker se bo staval od strani finančnega odseka pri proračunu deželnega zaklada poseben predlog. Upravni odsek je bil dalje tudi mnenja, da sme glede predloga, katerega bom staval, pred vsem se sklicevati na obširno utemeljevanje gospoda predlagatelja samega, kateremu utemeljevanju jaz v istini ničesar nimam dostaviti. Pač pa se lahko sklicujem posebej še na dva momenta. Upravni odsek je bil mnenja, da je to vprašanje, ki mora vsakega zavednega Slovenca z navdušenjem in srčnim veseljem napolniti danes tako, da se dá nekaj doseči, in da to vprašanje ni več le teoretično, ampak da je postalo tudi praktično. In to je ravno, kar nas mora napolniti z navdušenjem in srčnim veseljem. Zategadelj je bil upravni odsek prepričan, da nam ne kaže kaj drugega ukreniti, nego le to, kar odgovarja realni politiki. Jaz sem imel priliko glede tega vprašanja razgovarjati se s slovenskimi pravniki, in tu konstatujem, da so na dotičnem shodu slovenski pravniki, dasi so se med njimi nahajali tudi taki, ki z mojim oportunistnim, ali kakor nekateri pravijo, nemškutarskim postopanjem sicer niso zadovoljni, glede univerze soglasno se izrekli, da moramo, kar se tiče tega vprašanja, zavzemati stališče zdrave, praktične politike. Sicer pa se lahko sklicujem tudi na pred kratkim obelodanjeno izjavo štajerskih slovenskih deželnih poslancev, ki se popolnoma vjemajo s stališčem, katero je glede tega vprašanja zavzel upravni odsek.

Z ozirom na vse to si usojam v imenu upravnega odseka predlagati:

«Visoki deželni zbor skleni:

Visoka c. kr. vlada se pozivlja, da čim prej pri državnem zboru izposluje ustanovitev vseučilišča z bogoslovno, pravoslovno in modroslovno fakulteto v Ljubljani, koja bi vstrezala zahtevam slovenskega naroda, ter bi, vstrezaje zahtevam celokupne države, združevala pod svojem krilom ukažno mladino vseh narodov avstrijskega juga.»

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand der Herren zu diesem Antrage das Wort zu ergreifen?

Der Herr Abgeordneter Dr. Majaron hat das Wort.

Poslanec dr. Majaron:

Visoka zbornica! Že gola uljudnost zahteva, da se sedaj, v tem trenutku oglašam za besedo. Ko sem bil zadnjič utemeljeval samostojen svoj predlog glede ustanovitve univerze v Ljubljani, je izpregovoril tudi prevzvišeni gospod poslanec baron Schwegel, ki je stavil spreminjevalen predlog, katerega je tudi skušal obrazložiti.

Moja gospoda! Kar je gospod baron Schwegel tedaj govoril, je marsikoga presenetilo in tudi mene, in zakaj? Pogledal sem nekoliko v zgodovino vseučiliškega vprašanja ljubljanskega in bolj po naključji kakor vsled doslednega raziskavanja — ker v to nisem imel dovolj časa — naletel sem na različne faze tega vprašanja. Ne bom ponavljal tistega, kar sem navajal zadnjič pri prvem utemeljevanju, kako je namreč pred 50 leti takorekoč v 24 urah postala slovenska univerza zrel sad, katerega se je bilo treba samo še z roko dotakniti. Ta sad dozorel je tedaj vsled tropične politične vročine, ki je pa hitro prenehala in se ne bo tako kmalu vrnila. Znano je, kako se je politični vzduh v naslednjih letih ohladil in mrzel, leden postal za vsako slovensko kulturno težnjo. In tako, ako zasledujem zgodovino, naletim tudi na leto 1871. Tisto leto je vlada postavila v državni proračun svoto 3600 gld., in sicer vsled Najvišje odločbe Njegovega Veličanstva, da bi se na Franc-Karlovi univerzi v Gradcu predmeti za judicijelni izpit poučevali tudi v slovenskem jeziku. Finančni odsek je pa to postavko črtal, in to je dalo povod, da se je slovenski zastopnik blagega spomina dr. Costa oglasil k besedi in obžaloval, da se je zbrisala ta postavka. In potem je z njemu lastno zgovornostjo utemeljeval resolucijo, naj se vlada pozove, da vse potrebno ukrene, da se čim preje v Ljubljani ustanovi pravna in modroslovna fakulteta s slovenskim učnim jezikom. To resolucijo je stavil dr. Costa in proti njej se je oglasil štajerski poslanec dr. Rechbauer. Proti njej se je pa tudi oglasil specijalni poročevalec dr. Glaser, mož, ki je še tistega leta postal justični minister. In ta mož je vso svojo duhovitost porabil v to, da je resolucijo smešil od konca do kraja in da se je — celih 13 kolon državnozborskega stenografičnega zapisnika — naravnost norčeval iz nesrečne preteklosti slovenskega naroda. Kaj morejo

drugi narodi, ako vi ne zaslužite slovenske univerze! Takrat, dne 13. junija 1871, se je idejalna, plemenita kulturna težnja slovenskega naroda nekako s tiransko peto poteptala na tla in takrat, visoka zbornica, ako se ne motim, je premaga rabulistične obrodila tisti pesimizem, ki je vladal med nami skoro 20 let glede vseučilišča slovenskega v Ljubljani. Spominjam se še, bilo je nekoliko let pozneje, da se je vnela o tem jako živahna polemika v slovenskih časopisih v Ljubljani in takrat se je videlo, da talent porogljivosti niti tej ideji ni prizanašal, nego je nasprotoval temu idejalu. Ako pa se je to že od domače strani zgodilo, ni se čuditi, da se je s porogljivim nasmehom nasproti slovenski univerzi prišlo od strani, ki so nam politično in principijalno nasprotne, ni se čuditi, da smo še pred 8 leti nekaj porogljivega čuli od te (desne — rečten) strani, ko je bila na dnevnem redu razprava o slovenski pravni akademiji v Ljubljani. In zakaj, gospoda moja, vam kličem te reminiscence v spomin? Ker glasno pričajo, da se vprašanje slovenskega vseučilišča v Ljubljani dá razmotrivati in presojeti tudi s stališča popolne negacije, da celó porogljivosti, in da se ni čuditi, ako principijalni nasprotniki slovenskega naroda tako negativno in porogljivo stališče zavzemó nasproti vseučilišču. In, gospoda moja, ako bi bil eksclenca gospod poslanec baron Schwegel zadnjič nasproti temu vprašanju zavzel negativno stališče, bi se jaz prav nič ne bil čudil, pač pa smo bili jaz in somišljeniki moji prijetno in srečno iznenadeni, da je eksclenca gospod poslanec baron Schwegel celo pozitivne momente našel, s katerimi je zvezal svoje stališče z našim stališčem o univerzi v Ljubljani. Jaz sem govor njegove eksclence barona Schwegelna pazljivo poslušal in še bolj pazljivo prečital. Ne tajim, da se mi jedno ali drugo ni popolnoma jasno videlo, in sicer v stvarnem oziru, na drugi strani pa je utis znamenitega govora njegovega vendar bil ta, da so on in somišljeniki njegovi popolnoma jedini z nami v tem, da je naše deželno stolno mesto vredno in potrebno univerze, in da univerze tudi potrebuje slovenski narod. Na to zadnje stališče se je postavil, ako se ne motim, eksclenca gospod poslanec Schwegel s svojimi somišljeniki vred. Kaj drugega naj pomenijo sicer besede, katere je izpregovoril in ki se glase takole (čita — liešt):

«S stališča uradovanja v slovenskem jeziku ne more noben previden in pošten politik tajiti, da je želeti kolikor mogoče skrbnega izobraževanja v slovenskem jeziku, osobito za tiste uradnike, ki so poklicani uradovati v tem jeziku. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro, dobro!») Ne zadostuje privatna izobrazba na tem polji, marveč je želeti in potrebno, da se osobito v pravosodji razvije trdna tradicija, nauk, podloga, ki se ne da premeniti in ki je za pravno varnost samo največjega pomena. Tega praktičnega stališča ne more nihče prezreti.»

Moja gospoda! S tem je gospod poslanec baron Schwegel akceptiral tisto praktično stališče, katero zavzema slovenski narod, odkar se zaveda svojega življenja. S tem se je nekako soglasno priznalo v tej zbornici, da je s praktičnega stališča želeti v Ljubljani pravno fakulteto, in sicer tako, da bi se na njej pred-

meti poučevali po večini v slovenskem jeziku. Ako pa je to, moja gospoda, potrebno za javne uradnike sodne in upravne, potrebno je v isti meri tudi za srednješolske učitelje. Tudi le-ti morajo biti popolnoma večji jezika, in sicer tistega, v katerem predavajo dotično svojo stroko. Na drugi strani je jasno, da tudi v gimnazijskih strokah mora biti stalna terminologija, živa tradicija, katero zamore samo jednotno vseučiliško izobraženje podati bodočim učiteljem. Tako je torej dokazano, da je slovenski pouk s praktičnega stališča potreben tudi na modroslovni fakulteti. In če potem pomislimo, da je že od nekdanj uvedena slovenščina na naših bogoslovnih zavodih, tedaj imamo vse tri fakultete, katere mi zahtevamo s praktičnega stališča slovenskega naroda.

In tu se mi zdi vredno omeniti nekega pasusa iz govora ekscelence barona Schwegla, ki je dejal, da se bo univerza v Ljubljani dala ustanoviti, ako se bo vlada in zastopstvo v državnem zboru prepričalo, da bo univerza v Ljubljani odgovarjala visokim smotrom, katere imajo univerze sploh. Moja gospoda! Naj se še tako univerze v svojih nalogah idealizujejo, vendar praktični smotri na njih prevladujejo. Univerze «de facto» v prvi vrsti mladino pripravljajo za državne izpite, ki so podloga za vstop v javne službe.

Le malemu številu dijakov je usojeno, da se izključno znanostim posvetijo, ali da se morejo poleg priprav za izpite baviti tudi z globljim in širšim znanstvom. Akademična mladina pa po veliki večini stoji pod vplivom profesorja eksaminatorja. Ako redni in izredni profesorji niso samo učenjaki, temveč tudi učitelji, ki znajo živahno predavati, ki hočejo mladino k samostojnemu mišljenju dovesti in v njej gojiti značaj, potem, gospoda moja, je dobro za mladino, za njeno obzorje in znanstvo. Ako so pa profesorji pedantje, ki svojo modrost prodajajo za gotovo resnico, potem nič ne pomaga nobena velika univerza, kajti dijaki ne dosežejo one stopinje, ki se po idejalističnih nazorih sme od univerze zahtevati.

Akoravno sem tudi jaz, kakor ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel, mnenja, da univerza ne sme biti prosta «Drillanstalt», moram pa vendar reči in pripomniti, da univerza radi tega, ker bo v Ljubljani, ni da bi morala biti «Drillanstalt», ako bo imela kvalitativno sposobnih učnih moči. Vsak pouk na univerzi je odvisen od tega, kakšni so profesorji in docentje. Naj se učna uprava še tako trudi, da na velike univerze spravi izvrstne moči, to se jej vendar vselej ne posreči, že zato ne, ker ni vedno vse zlato, kar se kot tako priporoča. Tako se bo godilo tudi v Ljubljani, kjer se bodeta menjavala višji in nižji nivó, tako da bo ljubljanska univerza v tem pogledu popolnoma podobna drugim, tudi velikim univerzam. Ponavljam: naj se še tako poudarjajo idejalistični smotri univerze, vendar je njih doseganje končno odvisno največ od učnih moči, in dobre učne moči bomo od časa do časa dobivali tudi v Ljubljano, kakor se dobivajo na drugih univerzah. In tako pridemo včasih na malih univerzah tudi do boljšega naraščaja, kakor pa na veliki univerzi, kjer posamezni profesorji včasih morda niso navdahnjeni in zmožni voditi mladino k samostojnemu mišljenju in k dobremu značaju.

To sem hotel nekako «inter parenthesis» omeniti, sicer pa ne nameravam spuščati se v pretresanje raznih pomislekov, katere je pri tem vprašanji zadnjič navajal ekscelenca baron Schwegel. Ti pomisleki, kakor je sam trdil, so postranski in podrejene vrednosti ter niso taki, da bi se zaradi njih perhorescirala univerza v Ljubljani.

Hotel sem samo konštatovati veselo istino, da med stališčem mojim in med stališčem ekscelence gospoda barona Schwegla in somišljenikov njegovih ni nobenega načelnega nasprotstva in da vsa visoka zbornica uvideva potrebo univerze za Ljubljano, posebno pa za slovenski narod in, ako je mogoče, take univerze, ki bi služila vsem rodovom in deželam na avstrijskem jugu. In kakor je ekscelenca gospod baron Schwegel meni hotel napraviti poklon, da sem se držal objektivitete, tako sem danes jaz v prijetnem položaju njemu nasproti in nasproti njegovim somišljenikom napraviti poklon, da se je on s somišljeniki vred držal stališča pozitivitete.

Samo jedno bi še rad tukaj naglašal, namreč povedal, da se govor ekscelence gospoda barona Schwegla v javnosti različno tolmači. Jaz bi želel, da bi obveljala tista interpretacija, ki dela čast njemu in somišljenikom njegovim, interpretacija namreč, da so oni v resnici vneti za univerzo v Ljubljani, in sicer za tako univerzo, ki bi v prvi vrsti ustrezala potrebščinam slovenskega naroda. (Odobranje v središči in na levi. — Beifall im Centrum und links.) Na ekscelenci baronu Schweglu je osobito, da se tisti dvomi in sumi, katerih je mnogo in ki v nekako meglo zakrivajo njegovo po mojih mislih pozitivno in pošteno stališče, prejkoprej razpršijo. Sploh je meni samo še konštatovati, da to soglasno mnenje, v katerem smo sedaj zastavili svoje moči za ustanovitev univerze v Ljubljani, načeloma pomenja in se imenovati sme srečen začetek. Ako bi se zjedinjenje dalo doseči tudi glede sredstev in podrobnostij, potem bi tudi ne bil več daleč tisti čas, ko bi bilo mogoče govoriti o bližnjem uresničenju prelepe ideje, univerze v Ljubljani.

Kar se tiče predloga upravnega odseka, se ta sicer nekoliko loči od mojega predloga, toda le v besedi. Tudi meni je samo za to, da dobimo v Ljubljani vseučilišče, ki bo zares odgovarjalo potrebam slovenskega naroda in, če mogoče, tudi državnim interesom na jugu. Ali se potem resolucija tako ali tako v tem smislu glasi, to je končno vse jedno. Tudi gospodom, ki so sopodpisali samostalni predlog je samo na tem, da se sploh Slovincem prikladna univerza doseže, in meni se celo vidi, da se bo na podlagi resolucije upravnega odseka laglje in prej prišlo do univerze v Ljubljani, kakor pa na podlagi besedila v prvem predlogu. Glede na to torej, da se je stvar popolnoma tako smatrala v upravnem odseku, kakor smo jo smatrali mi, ko smo predlagali ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani, priporočam tudi jaz, da bi visoka zbornica jednoglasno sprejela predlog upravnega odseka. Kar se pa tiče imena tej univerzi, pridržujem si z Vašim dovoljenjem, da bom o tej stvari primeren nasvèt še pozneje stavil. Kličem le v spomin tisto lepo željo, koju je gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel izrekel, da naj bi se ljubljanska univerza uresničila z ozirom

na letošnje krasno jubilejsko leto cesarjevo. In res je nam vsem težiti na to, da prej ko mogoče dobimo univerzo z imenom, ki bo odgovarjalo jubilejskemu letu: Cesarja Frana Josipa I. (Zivahno odobravanje in ploskanje v sredi in na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Centrum und links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Tiedtberg:

Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer hat das Wort.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Durch einen persönlichen Unfall war ich verhindert der ersten Verhandlung der gegenwärtigen Frage im hohen Hause anzuwohnen. Ich habe aber mit sehr großem Vergnügen nachträglich die Reden gelesen, die hiebei gehalten wurden, nicht nur wegen ihres reichen und vielseitigen Inhaltes, sondern, ich gestehe es offen, auch mit Rücksicht auf den objectiven und sachlichen Ton, in welchem diese Reden gehalten waren, und bezüglich dessen es nur wünschenswert scheint, daß er auch bei anderen Gelegenheiten in solcher Weise zutage trete, als es thatsächlich hier der Fall war. Ich bitte überzeugt zu sein, daß auch ich bei meinen heutigen Ausführungen genau dieselbe Tonart einzufalten gesonnen bin, und zwar aus dem Grunde, weil ich einerseits dieser wichtigen Angelegenheit ein sehr großes persönliches Interesse entgegenbringe und andererseits der Meinung bin, daß, wenn irgend eine Frage Objectivität erheischt, wenn es bei irgend einer Frage nothwendig ist, sich ebenso sehr von leeren Schlagworten, wie unberechtigten Uebertreibungen fernzuhalten, dies vor allem bei einer Frage der Wissenschaft der Fall ist und eine eminentere Frage der Wissenschaft, als die Gründung einer Universität, kann es wohl nicht geben.

Ich muß daher sagen, daß es für mich ein etwas unerfreulicher, ein gewissermaßen bedauerlicher Eindruck war, daß in diesem hohen Hause, wenn auch nur vorübergehend, diese Angelegenheit — nicht seitens des geehrten Antragstellers — mit politischen Ereignissen und Zwischenfällen in Zusammenhang gebracht wurde, und womöglich noch weniger konnte ich es billigen, daß in jene Erklärung außerkrainischer slovenischer Abgeordneter, deren der Herr Berichterstatter früher gedacht hat, auch wieder das politische Moment hineingezogen wurde. Ich glaube, durch ein solches Hineinziehen verrückt man sofort den einzig richtigen Standpunkt für eine solche Angelegenheit und man gewinnt nicht jene Unbefangtheit, die hier unbedingt nothwendig ist. Als politisches Kampfmittel, als eine nationale Trutzburg darf die Errichtung einer Universität in Laibach nimmermehr behandelt werden.

Doch ich sehe davon ab, in dieser Richtung weitere Erörterungen zu machen und wende mich unmittelbar zur Sache. Da möchte ich zunächst auf die gerade vorausgegangenen Ausführungen des Herrn Antragstellers, auf seine heutige Darstellung mit einigen kurzen Bemerkungen antworten.

Er hatte den Antrag schon das erstemal einen Jubiläumsantrag genannt und auch heute der Frist von fünfzig Jahren gedacht, die seit der ersten Anregung der Sache

verstrichen ist. Allein in der Entwicklung wissenschaftlicher Disciplinen, in der steigenden Ausgestaltung öffentlicher Bildungsstätten bis zu der Höhe einer Universität, spielt eine Frist von 50 Jahren noch eine geringe Rolle. Anderswo hat es noch länger gedauert und man darf sich deshalb durchaus nicht wundern, wenn ein halbes Jahrhundert vergangen ist und die Universität noch nicht fertig dasteht.

Der Herr Antragsteller hat ferner zweier Reden gedacht: einer Rede des verstorbenen Abgeordneten Dr. Costa und einer anderen Rede des ebenfalls verstorbenen Justizministers Dr. Glaser. Ich kenne selbstverständlich diese beiden Reden ebenfalls genau; ich vermeide es aber trotzdem in eine weitere Polemik hierüber mit dem geehrten Herrn Antragsteller einzugehen, der betreffs der Rede Glasers mir denn doch eine viel zu scharfe und ungerechtfertigte Kritik vorgebracht zu haben scheint. Wenn man die Stellung Glasers in der Wissenschaft kennt — und die würdigt und anerkennt sicher auch der Herr Antragsteller — kann man schon daraus den Schluß ziehen, daß dieser Mann diese Frage mit jenem Ernste behandelt haben wird, den sie verdient. Heute ist es, wie ich bereits angedeutet habe, schon angesichts Zeitmangels nicht am Platze, in Details einzugehen; aber dem Andenken dieses hervorragenden österreichischen Juristen habe ich doch geglaubt, mindestens dieses kurze Wort der Rechtfertigung widmen zu sollen.

In seinen weiteren Ausführungen hat der unmittelbare Vorredner auch gesprochen über die Art, wie die Vorlesungen einzutheilen wären, beziehungsweise in welcher Sprache sie abgehalten werden könnten. Ich bin da nicht ganz, sondern nur in einigen Punkten seiner Meinung; ich werde mich hierüber jedoch später etwas ausführlicher aussprechen.

Jetzt komme ich aber zu einem Momente, wo ich mich seiner Anschauung gar nicht anschließen kann: das ist nämlich die Art und Weise, wie er das Wesen der Universität charakterisirt hat. Er ist zu dem Schlusse gekommen — ich kann mich des Wortlautes nicht erinnern — daß im großen und ganzen denn doch die Universität nichts anderes sei, als eine Anstalt, sich zu den Prüfungen vorzubereiten und mit ein paar Prüfungen zu guten Stellen zu gelangen. In diesem Punkte befinde ich mich allerdings in diametralem Gegensatz zu dem verehrten Herrn Vorredner. Eine Universität, meine Herren, ist und bleibt vor allem, wenn sie Ihrem Wesen entsprechen und nicht aus der Art schlagen soll, eine Stätte der Wissenschaft und das muß sie in hervorragendem Maße sein, und die Frage der Vorbildung von Beamten, die Frage nach allem dem, was Baron Schwegel in seiner letzten Rede als in dem Worte «Drillanstalt» zusammengefaßt hat — diese und ähnliche Fragen müssen in zweiter Reihe bleiben. Wenn wir diesen Standpunkt nicht festhalten, drücken wir die Universität, die wir anstreben, sofort von der Höhe herab, auf der sie stehen muß, wenn sie gedeihlich wirken soll für die Entwicklung der Jugend und der Wissenschaft in unserem Lande. Nichts ist gefährlicher, als von vornherein das Ziel zu niedrig zu stellen. Ueberall bilden die mittelmäßigen Studenten den großen Durchschnitt; aber wenn Sie das Ziel zu niedrig stecken, wird die Mittelmäßigkeit immer mehr überhandnehmen.

Das Umgekehrte ist nothwendig und richtig: Sie müssen in wissenschaftlicher Hinsicht ein hohes Ziel setzen. Dieses wird ganz allerdings nur von einigen erreicht werden; aber auch für den großen Durchschnitt bleibt es ein Ansporn zu fernernem Streben. Sonst laufen wir entschieden Gefahr, daß wir das wissenschaftliche, geistige Niveau dieser Anstalt nicht gleichwertig machen mit anderen Anstalten in dem Sinne, wie einer echten und rechten Universität.

Ich bin selbstverständlich nicht berufen und will einer Erwiderung meines geehrten Freundes, der vor mir sitzt, nicht vorgreifen bezüglich des Ausspruches des Vorredners, daß er sich darüber gewundert habe, wie dessen Ausführungen so entgegenkommend, so objectiv gewesen sind. Ich muß aber doch bemerken, daß der Herr Vorredner nach meiner Meinung zu dieser Verwunderung keinen Anlaß gehabt hat, und zwar aus dem Grunde, weil wir ja, wenn wir auch nationalen Uebertreibungen, wenn wir gewissen Ueberstürzungen entgegenzutreten nach bester Ueberzeugung bemüht sind, uns doch oft dahin ausgesprochen haben, daß wir in culturellen Fragen keinen ablehnenden Standpunkt einnehmen. Wo wir eine Einrichtung, eine Anstalt für begründet halten, werden wir dafür eintreten und es war daher die Haltung des Redners von unserer Seite nur eine Consequenz dieses von uns wiederholt betonten und auch neuerlich bethätigten Standpunktes.

Wie gesagt, ich will meinem Freunde nicht vorgreifen; aber es sei mir noch über eine andere Apostrophe ein Wort der Erwiderung gestattet: ob nämlich seine Rede ernst genommen werden soll oder nicht. Das kann wohl nur ein Mißverständnis sein; denn bei einem Abgeordneten von solchem Wissen, von solcher Gediegenheit ist es selbstverständlich, daß das, was er gesagt hat, der Ausdruck seiner eigenen Meinung und Ueberzeugung ist. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: «Narobe ste razumeli! Jaz sem ravno rekel, da jaz popolnoma verjamem!») Ich bitte, es ist doch davon gesprochen worden, daß von anderer Seite solche Vermuthungen geäußert wurden; und dem gegenüber wollte ich doch bemerken, daß es gar nicht nothwendig scheint, so etwas hier zu wiederholen, weil es selbstverständlich ist, daß ein solcher Redner nicht anders genommen werden kann und darf, denn als ernstest Mann. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: «Posebno dejanja bodo pokazala!»)

Jetzt gehe ich zu den anderen Ausführungen über, nachdem ich die wesentlichsten Momente der Rede des Herrn Antragstellers berührt zu haben glaube. In dieser Richtung werde ich mir erlauben, den Abänderungsantrag, den Herr Baron Schwegel bei der ersten Lesung gestellt hat, in etwas abgeänderter Form aufzunehmen.

Er lautet in dieser Form — ich werde ihn gleich jetzt zur Verlesung bringen (bere — liest):

«Der hohe Landtag wolle beschließen:

Die hohe Regierung wird aufgefordert, im verfassungsmäßigen Wege die Errichtung einer Universität in Laibach mit einer theologischen, juridischen und philosophischen Facultät zu erwirken, an welcher neben den Vorlesungen in deutscher Sprache in einzelnen Fächern auch solche in slovenischer Sprache und eventuell in anderen Landes-sprachen der südlichen Kronländer abgehalten werden.»

Dieser Antrag hat, wie es aus der Natur der Sache von selbst folgt — weil er ja an den Antrag, der bei der ersten Lesung von unserer Seite gestellt wurde, sich anlehnt — einige Berührungspunkte mit dem Antrage des Herrn Berichterstatters. Trotzdem schien es mir zweckmäßig, einen selbständigen Antrag aufrecht zu erhalten, und zwar deshalb, weil er einerseits den Standpunkt, den wir im Gegenstande einnehmen, deutlicher zum Ausdruck bringt und weil er andererseits präciser jene Form bezeichnet, in welcher für absehbare Zeit die Universität allein ins Leben gerufen werden kann, welche Form zugleich diejenige ist, die mir dem Interesse des Landes und der gesammten Jugend, vornemlich der slovenischen Jugend am meisten zu entsprechen scheint.

Im Sinne dieses Antrages ist also die Errichtung der Anstalt so gedacht, daß die Vorlesungen im allgemeinen in deutscher Sprache gehalten werden, daß aber, soweit es das praktische Bedürfnis erfordert und soweit die literarischen Voraussetzungen vorhanden sind, an allen Facultäten schon von Anfang an Vorlesungen in slovenischer Sprache eingeführt werden.

Es ist natürlich außerordentlich schwer, über den Umfang zu sprechen, in welchem dies derzeit möglich ist. Der Herr Antragsteller hat heute gesprochen von der Mehrheit der Vorlesungen; ich glaube mich gut zu erinnern, daß er im Finanzausschusse bei Berathung dieses Gegenstandes diese Zahl etwas eingeschränkter genommen hat; damals sprach er — ich meine, ich citire das Richtige — von einem Drittheil der Gegenstände an der juridischen Facultät, während bei der philosophischen Facultät — von der theologischen brauchen wir vorläufig nicht zu sprechen, anfänglich nur einzelne Vorlesungen in slovenischer Sprache gehalten werden könnten. Der Grund davon ist der — und das hat auch der heutige Berichterstatter anerkannt und sich sogar auf die Meinung anderer ausgezeichneten slovenischer Juristen berufen — der Grund ist der, daß, was ja begreiflich ist, die Fachliteratur im erforderlichen Umfange nicht vorhanden ist und der Natur der Sache nach nicht vorhanden sein kann. Vorlesungen mehr praktischer Natur, namentlich in Fächern, die für die Vorbildung der Beamten nothwendig sind, z. B. über bürgerliches Gesetzbuch, Strafrecht u. s. w. — solche Vorlesungen werden in slovenischer Sprache eingeführt werden können, während das ganze Gebiet der Staatswissenschaften, die philosophischen Disciplinen, das Gebiet der Rechtsgeschichte u. s. w. selbstverständlich in deutscher Sprache vorgetragen werden müssen.

Ich habe vor mir die Lectionskataloge des Wintersemesters 1897/98 für alle Universitäten deutscher Zunge: die schweizer, deutschen und österreichischen Universitäten. Hätten wir diese Debatte nicht in letzter Stunde: es wäre außerordentlich lehrreich und interessant — wenigstens nach meiner Auffassung — an der Hand der Lectionskataloge darzustellen, von welchem außerordentlichen Umfange die Bedürfnisse einer Universität sind, welche Fülle von Wissenschaften zu bewältigen ist. Aber in der jetzigen Stunde ist hiesfür keine Zeit und die Herren, die sich speciell dafür interessiren, werden ohnehin darin so gut eingeweiht sein, wie meine Wenigkeit.

Es kommt aber auch ein anderes wichtiges Moment zu bedenken: Mit der Herstellung der nothwendigsten Bücher — das bestätigen auch wieder alle Fachmänner —

ist bei einer Universität so gut wie nichts gethan, abgesehen davon, daß man Bücher von wissenschaftlicher Qualität nicht so herstellen kann und darf, wie dies bei Büchern für das Gymnasium beliebt wird, obwohl auch da die fabrikmäßige Herstellung Schwierigkeiten hat. Werke von wissenschaftlicher Bedeutung lassen sich nicht von heute auf morgen und nicht auf Bestellung herstellen. Aber, wie gesagt, mit diesen Büchern ist es noch nicht abgethan, es handelt sich um eine ungeheure Fachliteratur, die zur Verfügung stehen muß den Professoren und den Schülern, um eine Fachliteratur, die auf die verschiedensten wissenschaftlichen Disciplinen sich zu erstrecken hat und von deren Vorhandenheit jetzt nicht gesprochen werden kann. Daß alle diese Fächer in slovenischer Sprache nicht gelehrt werden können, darin liegt nichts bedenkliches und nicht der Schatten eines Vorwurfes für die slovenische Nation.

Ich bitte nur die Geschichte der Universitäten überhaupt anzusehen. Sie werden anderswo ähnliches finden. So ist es z. B. bekannt, daß an den alten und berühmten holländischen Universitäten bis in unser Jahrhundert Dissertationen in lateinischer Sprache gehalten wurden, erst gegen die Mitte des Jahrhunderts kam die einheimische Sprache in Gebrauch. Sehen wir weiter, wie es in Deutschland war, wo gewiß die Voraussetzungen: großartige wissenschaftliche Arbeiten, eine Fachliteratur u. s. w. vorhanden waren, um die Vorlesungen in deutscher Sprache abhalten zu können.

Einem so versierten Juristen, wie dem Herrn Antragsteller, ist es in dieser Richtung sicher auch bekannt, daß die deutschen Universitäten Jahrhunderte lang sich der lateinischen Sprache bedienten. Es ist weiters bekannt, daß eigentlich die deutsche Rechtswissenschaft unter dem Schutze der lateinischen Sprache groß geworden ist, daß dies aber die Entwicklung der deutschen Sprache und die Entwicklung der deutschen Wissenschaft nicht gehindert hat. Die deutsche Sprache fand keine Förderung von Seite der Universitäten oder der Gerichte; sie ist aus sich selbst heraus groß geworden und dann erst hat sie ihren Einzug an den Universitäten gehalten. Daran knüpft sich der Name Thomasius um die Wende des 16. und 17. Jahrhunderts. Dann jedoch war man noch lange nicht bei eigentlichen deutschen Universitäten angelangt, das hat erst noch weitere 100 Jahre gedauert. Von Fach zu Fach, von Universität zu Universität mußte sich die deutsche Sprache ihre Geltung erringen.

Ich habe das angeführt, um zu zeigen, daß eine sehr allmälige Entwicklung in der Natur der Dinge gelegen ist und jene, welche die Universität in Laibach anstreben, sich mit einem gewissen, langsamen Tempo begnügen müssen.

Neben den Büchern kommt selbstverständlich die Frage der Professoren in Betracht. Die ist mindestens ebenso wichtig. Mit den Professoren verhält sich die Sache ähnlich. Wir werden für gewisse praktische Fächer Professoren bekommen, die slovenische Vorlesungen halten können, aber auch da möchte ich mit Rücksicht auf das, was ich früher gesagt habe, nicht jenen Standpunkt einnehmen, den ein Redner im Ausschusse eingenommen hat, der die Meinung aussprach, mit den Professoren werde es nicht schwer gehen, man nehme einfach einige begabte Praktiker und für die philosophische Facultät einige Gymnasiallehrer und

damit sei die Sache erledigt. So einfach geht es denn doch nicht. Wenn man von der Universität die Auffassung hat, die ich mit aller Ueberzeugung vertrete, so muß man mindestens für einige Hauptfächer Vertreter von anerkannter wissenschaftlicher Capacität haben. Keine Universität kann lauter große Gelehrte haben, aber an jeder müssen ein bis zwei führende Geister, einige leuchtende Sterne wirken, welche die anderen fortreißen und gleichsam den Ton angeben. Solche Persönlichkeiten sind überall rar.

Ich habe eine große Meinung von der Begabtheit der slovenischen Jugend und ihrer Begeisterung für die Wissenschaft. Aber eine Nation von einer Million und einigen hunderttausend und wenn sie noch zehnmal begabter wäre, als sie thatsächlich ist, bietet ein zu kleines Reservoir, um aus sich die Kräfte zu schöpfen, eine Universität mit Professoren zu versehen. Auch da liegen Beispiele nahe.

Erinnern sie sich der Zeit, als der große Reformator des österreichischen Unterrichtswesens Graf Leo Thun dieses umgestaltete. Die Zahl der Deutschen in Oesterreich zählte auch damals nach Millionen. Er mußte aber schon zur Reform der Gymnasien deutsche Kräfte aus dem Auslande hereinberufen, geschweige zu der an den Universitäten.

Damals waren eben andere Zeiten. Leo Thun hat als Clericaler gegolten, das hat ihn aber nicht gehindert mit einer Unbefangenheit, die man heute bei seinen Gesinnungsgenossen nicht fände, einen deutschen Protestanten zu berufen, den bekannten Bovig, zur Neuorganisierung der Gymnasien. Wenn heute ein Unterrichtsminister, geschweige ein clericaler Minister, das thäte, so würde das als halber Staatsverrath angesehen werden.

Sehen wir die heutigen Zustände an den deutschen Universitäten an. Sind wir in Oesterreich in der Lage, mit unseren eigenen Kräften die Lehrstühle zu besetzen? Nein. Es mußte stets eine größere oder geringere Anzahl von Ausländern berufen werden, weil für die betreffenden Disciplinen die geeigneten Kräfte nicht gefunden werden können. Und was das Merkwürdige ist: es zeigt sich auch die umgekehrte Erscheinung. Man mag noch so fern von jeder Vorliebe für deutsche Art sein, so muß man doch anerkennen: das wissenschaftliche Ansehen der deutschen Universitäten ist ohnegleichen und trotzdem zeigt es sich, daß man auch da oft genug genöthigt ist — und das ist gewiß sehr ehrenvoll für uns — speciell aus Oesterreich Kräfte zu berufen. Sie finden an den berühmtesten Lehrstühlen Oesterreicher. Der erste deutsche Civilist ist ein Oesterreicher, der bekannte Dr. Strohal in Leipzig. Sie haben den berühmten Criminalisten von Liszt, den Staatsrechtslehrer Dr. Sellinek in Heidelberg, den Völkerrechtslehrer Stork in Königsberg und andere. Ich habe diese Beispiele angeführt, um zu zeigen, daß man keinesfalls imstande sein würde, aus dem Kreise des slovenischen Volkes die Lehrstühle der Universität besetzen zu können.

Ich möchte jetzt zum Schlusse nur noch auf ein paar Momente zu sprechen kommen, die sich auch bereits erwähnt finden in den ersten Reden, die über diese Frage in einer der früheren Sitzungen gehalten wurden. Da ist zunächst die Frage der Zahl der Schüler, auf die wir rechnen können und die Frage, wie es mit dem Auskommen und überhaupt der Lebensführung an Universitäten kleiner Städte bestellt sei. Was die Zahl der Schüler betrifft,

so ist der Herr Antragsteller zu der Zahl von 600 bis 700 gekommen. (Poslanec ekszellenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel: «Der Antragsteller hat 400 bis 500 angenommen!») Dann habe ich mich geirrt. Meine Rechnung beruht übrigens auf anderer Basis. Er hat sie auf Grund der nationalen Statistik gemacht, ich auf der Basis, daß ich die Zahl der Abiturienten in allen Gymnasien berechnete. Ich bin auf eine Maximalzahl von 400 gekommen, er also auf eine Minimalzahl von 500. Aber sei dem, wie ihm wolle, ich gestehe, auch 400 ist für den Anfang eine ganz passable Zahl.

Ich komme nun zu der anderen Frage, betreffs der Universitäten in kleinen Städten. Jede Sache hat zwei Seiten. Der geehrte Antragsteller hat die Schrecken der Großstadt für die Jugend zu düster geschildert und übersehen, daß die Großstadt auch ohne finanzielle Opfer eine Fülle von Anregungen bietet. Denken sie an den Besuch der Museen und Sammlungen, an die unentgeltlichen Vorträge u., das sind Dinge, die große geistige Anregung bieten für die Universitätshörer. Ich gebe zu: auch die Kleinstadt hat Vortheile, und die Nachtheile derselben sind in keiner Weise geeignet, uns in der Ueberzeugung zu erschüttern, daß wir in Laibach einen günstigen und geeigneten Punkt zur Errichtung einer Universität besitzen. Ich habe diese Momente nur berührt, um nach jeder Richtung die Sache objectiv zu beleuchten. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro, dobro!»)

Von diesem Standpunkte aus habe ich es auch nicht nothwendig, hinzuzufügen, daß ein Vergleich zu unseren Gunsten von den deutschen Universitäten in kleineren Städten auch nur mit großem Vorbehalte gemacht werden kann, weil diese Universitäten zwar in kleinen Städten entstanden sind, welche jedoch meist Residenzstädte von Potentaten waren, die Kunst und Wissenschaft mit großen Opfern gestützt und darum auch diese Universitäten mit colossalen Stiftungen überreich dotirt haben, mit Instituten aller Art, die in keinem Verhältnisse stehen zu der Stadt, in der sie sich befinden.

Damit beende ich meine Ausführungen. Unser Standpunkt ist ein vielleicht da und dort verschiedener. Aber ich glaube, es sind Berührungspunkte genug, welche uns zu gemeinschaftlicher Arbeit vereinigen. (Odobranje. — Beifall.) Ich weiß, daß es, wie in allen Dingen, auch hier nicht hinreicht, übertriebene Forderungen zu stellen, und es wird sehr viele Arbeit und Mühe kosten, bis das Ziel erreicht ist, sehr viel Geduld und Ausdauer; aber ich schließe mit der Hoffnung, daß es gelingen wird, eine Universitas literarum auch in Laibach ins Leben zu rufen. (Odobranje — Beifall.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Tschikenberg:

Ich ersuche die Herren, die den Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer unterstützen wollen, sich zu erheben.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Der Antrag ist genügend unterstützt und steht daher in der Debatte.

Wünscht noch jemand das Wort zu ergreifen?

Der Herr Abgeordnete Graf Barbo hat das Wort.

Abgeordneter Graf Barbo:

Wenn ich den Herrn Abgeordneten Dr. Majaron richtig verstanden habe, so hat er uns gewissermaßen als Feinde der slovenischen Nationalität hingestellt. Ich wundere mich darüber; denn ich glaube, unsere Haltung hat eine solche Behauptung niemals gerechtfertigt. Es klang mir aus seinen Worten ein gewisses Bedauern entgegen, daß dem nicht mehr so sei.

Wir haben stets die Rechte der Deutschen in Krain gewahrt und werden auch in Zukunft stets für die Rechte derselben in Krain eintreten, wenn sie angegriffen werden. Wir wahren unseren Standpunkt, ohne aber dadurch im mindesten Feinde der slovenischen Nation zu sein. Wir wünschen und gönnen der slovenischen Nation als solcher ihre culturelle Entwicklung, welche sie befähigen soll, mit Würde auf den friedlichen Kampfplatz der Völker zu treten, wo jede Nation ihr Bestes zeigt, ohne dadurch die anderen Nationen zu bekämpfen.

Meine Herren! In unseren Reihen sehen sie auch die Nachkommen derjenigen, welche das Volk von Krain durch Jahrhunderte geführt haben, es geführt haben nicht nur auf dem Gebiete der Cultur, sondern auch auf dem Schlachtfelde, die in der Vertheidigung des Landes und des Reiches zusammen mit dem Volke ihr Blut vergossen haben. Die Nachkommen dieser Männer werden niemals der slovenischen Nation feindlich gegenüberstehen.

Ich und meine Gesinnungsgenossen werden dies niemals vergessen; möge aber auch das slovenische Volk dies niemals vergessen und sein Ohr verschließen gegen böswillige Einflüsterungen, welche ihm etwas anderes vorspiegeln.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Ich hatte nicht die Absicht, in dieser Debatte zu sprechen; erstens deshalb nicht, weil ich mich über diesen Gegenstand bei der ersten Lesung so eingehend ausgesprochen habe, daß ich es kaum verantworten könnte, angesichts der kurzen Zeit, die uns für unsere Berathungen zur Verfügung steht, die Geduld des hohen Hauses in Anspruch zu nehmen. Auch kann ich gleich bei diesem Anlasse nachdrücklich betonen, daß ich bei den Anschauungen, die ich damals zum Ausdruck zu bringen die Ehre hatte, heute unverändert bleibe, und daß ich für meinen Theil, so oft ich in die Lage kommen kann, für dieselben bei jedem Anlasse einzutreten für meine Pflicht erachte.

Ich habe aber auch deshalb das Wort nicht zu ergreifen die Absicht gehabt, weil, wie ich schon früher zu bemerken die Ehre hatte, die heutige Tagesordnung die Eigenthümlichkeit hat, daß die Gegenstände derselben, wenn auch in verschiedenen einzelnen Punkten enthalten, doch innerlich in einem solchen Zusammenhange stehen, daß man unmöglich einen derselben besprechen kann, ohne auf einen anderen Punkt der Tagesordnung überzugreifen. Es wird sich noch eine Gelegenheit bieten, über die Universität vom finanziellen Standpunkte zu sprechen und da ich diese Gelegenheit zu benützen die Absicht hatte, so wollte ich mir bei dem gegenwärtigen Anlasse das Wort nicht erbitten.

Wenn ich es dennoch gethan habe, so geschah es aus dem Grunde, weil ich ausdrücklich interpellirt wurde

von Seite des Herrn Antragstellers, bestimmt zu erklären oder jene Zweifel zu zerstreuen, die sich möglicherweise kundgegeben haben, als ob wir in dieser Richtung bezüglich der Anschauungen, die ich bei der ersten Lesung zu vertreten die Ehre hatte, heute einen anderen Standpunkt vertreten.

Aus den Ausführungen meines geehrten Freundes Dr. Schaffer werden die Herren schon entnommen haben, daß der Standpunkt, den wir vertreten, unverändert geblieben ist. Im Gegentheile werden Sie aus seinem Antrage entnommen haben, daß er bestimmter und präziser unsere Wünsche vertritt, als er sie damals zu formuliren in der Lage war und ich gestehe, daß wir alle ohne Ausnahme lebhaft den Wunsch theilen, es möge gelingen, für Laibach und Krain jene Hochschule ins Leben zu rufen, die möglich ist und den Ansprüchen, die Sie stellen, zu entsprechen vermag.

Wenn die Anträge, die von Seite des Herrn Referenten gestellt werden, und jene, welche von unserer Seite in Vorschlag gebracht werden, in wesentlicher und praktischer Hinsicht in manchen Punkten differiren, so mögen Sie das nicht als wesentliche Differenz betrachten. Unsererseits wenigstens ist dies durchaus nicht beabsichtigt. Wir haben die Anschauung, daß es sich hier um eine praktische Lösung der Frage handelt und um praktische Anschauungen, die allein maßgebend sein können, und auch in den Ausführungen, die Herr Dr. Schaffer vorgebracht hat, zum Ausdruck gelangt sind.

Wenn wir vereint auf diesem Gebiete wirken und alle Bemühungen dahin aufwenden, daß wir an maßgebender Stelle der Ueberzeugung zum Ausdruck verhelfen, die Gründung der Hochschule in Laibach sei eine Nothwendigkeit, ein Bedürfnis, sie sei aber auch zugleich das beste Mittel, nicht bloß Mißverständnisse aufzuklären, sondern auch viele Feindseligkeiten, die sich ergeben, zu beruhigen, sowie Einheit und gemeinsames Wollen auf Gebieten zu schaffen, die hoch stehen über dem nationalen Kampfe, dann, glaube ich, werden wir uns alle beglückwünschen im Interesse des Volkes, im Interesse des Landes und auch im Interesse der Stadt, für welche die Gründung der Hochschule auch von materiellem Vortheile sein dürfte.

Diese wenigen Ausführungen hielt ich für nothwendig vorzubringen und ich werde mir erlauben, beim Landesfonde die finanzielle Seite der Frage noch mit einigen Worten zu beleuchten.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Tschernberg:

Der Herr Abgeordnete Dr. Majaron hat das Wort.

Poslanec dr. Majaron.

Visoka zbornica! Samo za nekaj opazk sem si sedaj izprosil besede. Nisem se mislil spuščati v to debato, tudi potem ne, ko je gospod poslanec dr. Schaffer nekaj jako interesantnih podrobnosti navedel, glede katerih bi bila diskuzija potrebna. K besedi me je pa vzbudilo to, kar je izustil gospod poslanec grof Barbo, namreč trditev, kakor da sem jaz danes slikal častito gospodo na tej (desni — rečten) strani kot sovražnike slovenskega naroda. Ali najmanj pri tej

priliki sem imel v mislih, označiti gospode na tej (desni — rečten) strani kot sovražnike našega naroda. Ako sem, gospoda moja, skliceval se na to, kako stališče negacije bi se dalo zavzemati v tem vprašanju tudi od te (desne — rečten) strani, imel sem za to dovolj povoda, imel povoda v zgodovini in imel povoda zlasti glede na to, kar se je leta 1871 godilo v državni zbornici, ko, moja gospoda, dr. Glaser ni kot znanstvenik govoril, ampak kot mož nemškega mišljenja, ki je stal na popolnoma strankarskem stališču. In ako sem spominjal, da pred osmimi leti gospodje na tej (desni — rečten) strani tudi niso stali na tako lepem in dobrohotnem stališču kakor dandanes, potem sem mogel začudenju izraz dati, da je Njega ekscelenca gospod baron Schwegel nasproti sedanjemu vseučiliškemu vprašanju izpregovoril tako dobrohotno. S tem ne rečem, da ne bi bil gospod baron Schwegel tudi poprej zavzel takega stališča. Zasedoval sem njegovo hojo v preteklosti in ne morem iz nje izvajati, da bi on pred leti morda ne bil postavil se na stališče dobrohotnosti nasproti vprašanju univerze v Ljubljani. Na drugi strani je pa gotovo, da bi me marsikatere debate v tej visoki zbornici in marsikateri momenti iz stenografičnih zapisnikov bili tudi lahko napotili na misel, da gospodje na tej (desni — rečten) strani ne bodo tistega dobrohotnega lica pri tem vprašanju kazali, kakor se je sedaj v resnici zgodilo. Zato, gospoda moja, sem po vsej pravici konstatoval razliko med sedanjim in prejšnjim stališčem te častite stranke, članov desnice, kateri se čutijo Nemce in ki bi kot del nemštva, stoječega zlasti sedaj v boju proti slovanstvu, imeli s svojega stališča nekoliko opravičenja, nastopiti drugače pri vseučiliškem vprašanji, kakor pa so nastopili. Da pa tega niso storili, za to sem jim hvalo izrekel in ravno to ni mogla biti niti najmanj prilika izreči ali le misliti, da so se oni pokazali v tem vprašanji sovražnike slovenskega naroda. Toliko v pojasnilo gospodu poslancu grofu Barbo!

Ker pa sem že pri besedi, rad bi še neko nedorazumljenje razpršil, katero je provzročil častiti gospod predgovornik dr. Schaffer, ki mi je hotel reči, da jaz nimam tistega vzvišenega mnenja o univerzah, kakoršnega on hoče imeti. To ni istina! Naravnost sem bil rekel, da pripoznavam vse idejalne naloge univerze, na drugi strani pa sem s stališča faktičnosti vendar moral navajati, da univerze tistih idejalnih nalog ne morejo izpolniti, ako nimajo v to kvalifikovanih profesorjev in docentov. — Iz tega sem izvajal, da na univerzah v velikih mestih, če so slavnega imena, ne odločuje velikost univerze sama, ampak da odločujejo jedino le profesorji, ako stoje ne samo na vrhuncu znanosti, ampak vcepljajo na mladino tudi vrle značaje. In ker je od osebja vse odvisno, mislim, da more svoj smoter doseči tudi mala univerza.

Čeravno v Ljubljani ne moremo zahtevati univerze najvišje kategorije, vendar pa se lahko doseže univerza, v kateri se bo to dosežalo, kar se od časa do časa v višji meri ne more doseči niti na večjih univerzah. Tu še enkrat poudarjam, da ne gre toliko za obseg institucije, kolikor za osebe, v katerih rokah je institucija.

Gospod poslanec dr. Schaffer je nadalje trdil, da bo to težkoča, ker Slovenci še nimamo zadosti znanstvene literature. Ali če nimamo zadosti slovenske literature, je pa drugih literatur na razpolaganje. Saj ne bomo hoteli pozabiti nemškega ali francoskega jezika in saj ne potrebujemo učnih knjig ravno slovenskih, ker univerza vendar ni ljudska šola! Saj so tudi univerze nemške že obstajale, ko Nemci še niso imeli niti približno tiste literature, kakoršno imajo dandanes. Saj se je že poprej navajalo, da je bil latinski jezik tisti, v katerem so imeli Nemci vso literaturo, in po 500 let stare univerze so se šele pred 200 leti postavile na nemško podlago. Torej bili so tudi Nemci, ki so pohajali latinske univerze, iz katerih nastale so potem nemške univerze. Najprej je bila latinska literatura in pozneje, vsled nemških univerz šele je nastala znanstvena literatura v nemškem jeziku. Tako mora tudi naša skrb biti, da najprej dobimo univerzo. Literature imamo v drugih jezikih dovolj in vseučiliški profesor ni za to tukaj, da bi od strani do strani iz knjig dijakom predaval, ampak za to, da se svojo individualnostjo vodi mladino po polju znanosti. Kar se tiče vseučiliške literature, skrbeti bomo morali vedno za to, da je mladina zmožna jezika, s katerim bo mogla izkoriščati dotično literaturo, bodisi francosko, laško ali nemško. Toliko sem hotel popraviti, da se ne bo tisti neprijetni žaljivi moment vedno poudarjal, češ, ne zaslužite univerze, ker nimate zadosti znanstvene literature! Nemci je tudi niso imeli, pa so jo po univerzah dobili, in istotako jo bomo mi dobili, kedar le enkrat dobimo svoje vseučilišče. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču in na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Centrum und links.)

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Tiedtberg:**

Wünscht noch jemand der Herren das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Da dies nicht der Fall ist, so ertheile ich dem Herrn Berichterstatter das Schlusswort.

Poročevalec dr. Tavčar:

Z ozirom na pozni čas je umevno, da mi ne bo potrebno, poseči v vse podrobnosti debate, ki se je ravnokar dognala. Kar je razlik v mnenjih, so očitvidne. Naše stališče je zastopal gospod poslanec dr. Majaron in gospodje predgovorniki od te (desne — redten) strani stališče njihovih somišljenikov. Po mojem mnenju je pa naš predlog čisto tak, kakor predlog gospoda poslanca dr. Schafferja, to se pravi, če se danes na podlagi sklepov upravnega odseka ustanovi vseučilišče v Ljubljani, moralo se bo ustanoviti v glavni stvari tako, kakor takrat, če bi se sprejel predlog gospoda poslanca dr. Schafferja. Zategadelj mislim, da je predlog

gospoda poslanca dr. Schafferja neumesten. Torej vzdržujem predlog upravnega odseka, kakor sem ga prej prečital.

Pri tej priliki pa moram vendar nasproti gospodu poslancu dr. Majaronu v varstvo vzeti svojega prijatelja, katerega je dvakrat v razpravo spravil, to je prijatelja dvornega svetnika Šukljeta. Ne vem, ali je mož zaslužil to zbadanje, ampak to vem, če bi bil danes v naši sredi, da bi z navdušenjem glasoval tako, kakor bomo glasovali mi sami. Naj se mu očita to ali ono; velike napake ima, toliko pa vendar zasluži, da se ga v njegovi nenavzočnosti ne napada (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: «Ga nisem imenoval!»). Ne, ampak vedelo se je, komu so opazke veljale, veljale so možu, ki že toliko časa živi v tujini, pa je vendar vse svoje otroke vzgojil v duhu slovenskem.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Tiedtberg:**

Wir schreiten nunmehr zur Abstimmung, und zwar zunächst über den Abänderungsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer.

Ich bitte die Herren, die diesem Antrage zustimmen wollen, sich zu erheben.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Der Antrag ist abgelehnt.

Nun ersuche ich diejenigen Herren, die dem Antrage des Herrn Berichterstatters ihre Zustimmung ertheilen wollen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag des Verwaltungsausschusses ist angenommen und hiemit erscheint der fünfte Punkt der Tagesordnung erledigt.

Deželni glavar

(prevzame predsedništvo — den Voritz übernehmend):

Naznaniti mi je visoki zbornici, da mi je ravno sedaj gospod deželni odbornik dr. Tavčar prijavil, da odloži deželno odborništvo in istotako odloži tega deželnega odbornika namestnik gospod dr. Majaron namestništvo v deželnem odboru.

Prekinem sejo in naznanjam, da se bo nadaljevala danes ob 4. uri popoldne.

(Seja prestane ob 12. uri 50 minut popoldne in se nadaljuje ob 4. uri 10 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 12 Uhr 50 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 4 Uhr 10 Minuten Nachmittag wieder aufgenommen.)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Nadaljujmo sejo. Na vrsto pride točka:

6. Priloga 72. Poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega zaklada za leto 1898. (k prilogi 33.) in o dotičnih peticijah.

6. Beilage 72. Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag des Landesfundes für das Jahr 1898 (zur Beilage 33) und über die bezüglichen Petitionen.

Poročevalec Hribar:

Visoki deželni zbor! Finančnega odseka poročilo o deželnega zaklada proračunu za leto 1898. pod priložo 72. je že tri dni v rokah častitih gospodov poslancev. Zato mislim, da mi ni treba utemeljevati tega poročila, ker so častiti gospodje tovariši imeli dosti prilike proučiti ga. Predlagam torej, da visoka zbornica takoj izvoli prestopiti v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

K besedi se je oglasil gospod poslanec Povše.

Poslanec Povše:

Visoki zbor! Pred seboj imam proračun za potreščino deželnega gospodarstva. Ta proračun nam kaže, kako je narastla potreščina našega deželnega gospodarstva od leta do leta. Gospodu poročevalcu za deželni proračun moram biti hvaležen, da je v svojem res vsestransko pojasnjem in utemeljenem poročilu nam podal pravo sliko našega deželnega gospodarstva. Vzel je za podlago dosedanje uspehe gospodarstva od več let, tako da zamore sleherni poslanec natanko poučen biti o tem, kako se vrši finančno deželno gospodarstvo. Bodi mi dovoljeno, da pri tej priliki v generalni debati deželnega proračuna spregovorim nekoliko besed. Gospoda moja! Mi stojimo pred dejanskim faktumom, da bomo morali kmalu misliti in iskati drugačen temelj našemu deželnemu finančnemu gospodarstvu. Letos po naključji državnih razmer uživamo še dobroto, da zamoremo pobirati naklado na konsum žganja, ki nam donaša, kakor nas o tem poročilo gospoda referenta za deželni zaklad poučuje, nad 400.000 gld. čistega dohodka. Ako se pa uresniči poravnava — kar vsi avstrijski patrijotje želijo — z onostransko državno polovico, ako se sklene nagodba z Ogrsko, ima po tej nagodbi državam pripadati tudi pravica do pobiranja naklade na žganje in tako tudi na pivo, in ravno ti številki potem odpadeta v sedanji visokosti in s tem precejšnji vir dohodkov. Res je, da bo državna uprava onim deželam, ki so doslej pobirale naklado na žganje, dala posebni kontingent kot odškodnino za odpadek, ki jim odhaja vsled tega, da država monopolizuje to dohodek. Drugače tudi ne more biti, kajti, visoka zbornica, kako bi zamogla mala kranjska kronovina ta veliki vir iz te naklade, znašajoč okoli 400.000 gld., pogrešati? Zato je bilo z vso upravičenostjo načelo vlade izrečeno, da

hoče v primeri z dohodki raznih let posebno svoto kontingentirati kranjski deželi. Ali se bo posrečilo osrednji vladi, da doseže za se tudi privilegij ali monopol vsega davka na pivo, to je še odprto vprašanje in kolikor poznam razmere, ne morem gotovo trditi, da se bo to posrečilo. Za sedaj danes samo izrekam obžalovanje, da finančna uprava ni bila toliko naklonjena nam, da bi bila privolila v to, da bi se davek od piva vsaj za tekoče leto od jednega goldinarja povišal na 1 gld. 50 kr., kajti tu se ne ravna za korist producentov in konsumentov, ampak za dobiček, ki po krivici prihaja onim, ki nimajo pravice do njega in vendar bi se bilo s tem dalo doseči 40.000 do 45.000 gld., kar bi izdatno pomoglo v pokritje potrebščin raznih izplačil, ktere je dežela letos na novo prevzela. Vsekako pa stojimo z letom 1899 na nekakem razpotju z računom potrebščin za deželno gospodarstvo. Vsled tega, da se ima po novem personalnem davku znižati direktni davek, tako zemljiški davek, hišno-razredni, hišno-najemninski davek in obrtni davek, bo za deželno naklado podloga prvotno ali stalno spremenjena oziroma znižana. Kajti znižati se ima zemljiški davek za 10% in znižati ravno tako hišni in tudi obrtni davek za 20%. Vsled tega in poleg tega, da se ima po reviziji zemljiškega katastra z letošnjim letom znižati tudi zemljiški davek po svoti, ki se na Kranjsko razdeli, na približno 8%, razvideti je, da ta prvotna podlaga direktnega davka zemljiškega bo dokaj nižja, kakor tista, ki je doslej služila kot podlaga za predpis deželne naklade.

Nastalo bo vprašanje, kako bo namestiti potem te izpadke, ki so naravnost ogromni, kajti tudi v najboljšem slučaju, da nam bo osrednja vlada naklonjena in pravična, da bo vpoštevala tudi naše večje dohodke, ki presegajo 18% naklade na povžitje žganih pijač, priznala nam bo k večjemu 250.000 do 300.000 gld. in gotovo moramo računati, da bomo 100.000 do 150.000 gld. izgubili, ktere bo treba drugje namestiti. Ako se posreči osrednji vladi, da bo potem za se dobila še naklado na konsum piva, odpade nam zopet 100.000 gld., tako, da moramo razmotrivati položaj, da bomo imeli odpadka v deželnem gospodarstvu več 100.000 gld., ktereja nam bo treba drugače pokrivati.

Gospoda moja! Direktni davek pritegniti v to pokritje je pač nemogoče, kajti nihče ne bo mogel trditi, da so naši direktni davki že dovolj pritegneni in ako ti direktni davki tudi v primeri z drugimi kronovinami ne zavzemajo tiste visokosti kakor druge dežele, se mora vzlic temu priznavati, da so v primeri vendarle veliki. Priznavati moramo pa tudi, da imamo poleg direktnih davkov na Kranjskem tudi precejšno naklado na indirektno davke, na konsum, in to da pomisliti, da ne moremo v teh virih iskati novih dohodkov. — Sicer pa v deželi, kakor je naša, v kateri je velika obrt malo razvita, nam pač ne kaže misliti na pritegenje direktnega davka, bodi si obrtnega, hišnega ali zemljiško razrednega davka, kajti v ogromni večini naših občin na Kranjskem se vse potreščine za okraje, občine, za ceste, za občinske stvari, potem za šolske zgradbe in sanitarne potreščine pokrivajo vse iz direktnih davkov in ako računimo to, kar se na

raznih teh nakladah izplačuje, moramo priznati, da te naklade v marsikaterih občinah mnogokrat znašajo vsaj polovico, celo $\frac{3}{4}$ svote direktnega davka, v nekaterih občinah pa naklada celo presega svoto direktnega davka. In, gospoda moja, ne da bi se spuščal v to, da bi hotel slikati, kakšen je položaj zemljiškega posestnika, mislim, da lahko z mirno vestjo trdim, da kmetsko posestvo daljnih obtežkoč ne more premagati, kajti res je, da ne le vsled prekomorske konkurence, ampak tudi vsled drugih razmer, podraženja delavskih sil, pomnoženja davkov itd. dandanes tisti, ki polje obdeluje, ne more o še tako pičlem čistem prihodu govoriti, ampak on mora pač le gledati, da sploh izhaja. Tak stan, ki je že, lahko rečem, do skrajnosti preobložen, se pač ne mora še v večji meri pritegniti, da bi se še nadalje obremenil, kajti jaz ne govorim idejalno in ne pretiravam, ako rečem, da ohranitev blagostanja delujočih stanov je vprašanje esencijelne važnosti za naš narod. Gospoda moja, navajam le en faktor, o katerem sem imel priliko bolje se poučiti, odkar sem v deželnem odboru, in to je oskrbovanje revčkov, bolnikov in hira-jočih oseb občinskih. Že ta stvar sama nalaga občinam ogromna bremena, ter jih spravlja v največjo zadrego, z eno besedo, lahko se reče, vse pride na ubogo občino. Zato je bilo neobhodno potrebno to, kar gospod referent tudi v poročilu navaja in naklada deželnemu odboru po resoluciji, da se kolikor mogoče uresniči tisto, kar se je že od strani zastopnikov raznih deželnih odborov, zbranih na Dunaji, in raznih poslancev v parlamentu osrednjem izreklo, namreč, da naj se deluje na to, da država deželam prepusti jeden del vsaj, če ne vse, realnega davka. Sicer bodo posamezne kronovine marsikatero prišle v financijelno silo in zadrego. Naj navajam, da celo bogata kronovina Češka po letošnjem proračunu sklepa s primanjkljajem štirih milijonov goldinarjev, katerega bo poleg tega, da dežela plačuje nad 60% naklade na direktni davek, pokriti z novim dolgom. Napravljanje novih dolgov je pa vedno osodepolno za deželno gospodarstvo. Čakajo nas velike naloge na polju deželne kulture. Omenim le to, kar je visoki deželni zbor že sklenil in po čemer ubogo ljudstvo na ljubljanskem barju hrepeni — osuševanje ljubljanskega barja namreč, ki ima v korist biti prebivalcem, pa tudi v zboljšanje sanitarnim razmeram glavnega deželnega mesta Ljubljane. Stalo bo podvzetje blizu $1\frac{1}{2}$ milijon. Nbroj vodovodov čaka rešitve in spodbujene po uspehih, ki so jih glede pitne vode dosegle druge občine, začele bodo razne občine tekrovati z prošnjami, da se naj tudi njim podeli ta dobrot.

Ne smemo pozabiti, da se nahaja v naši kronovini tako zvana Suha Krajina, ki leži v kraškem kraju, za katerega je že osnovana akcija preskrbovanja pitne vode. Ako hočemo dotičnim krajem pripomoči do dobre pitne vode, ker je tudi iz zdravstvenih ozirov neobhodno potrebna, kakor tudi v povzdigo živinoreje, vidimo, da nam še vedno preostaja velik kos dela, katerega moramo izvršiti, ako hočemo dotične kraje osrečiti ter jim pomagati. Čaka nas nadalje cela vrsta uravnjav vodá, in tako vidimo, da treba misliti na ono idejo, katero priporoča častiti gospod poročevalec deželnega zaklada v tiskanem svojem poročilu, to je na

ustanovljenje deželne hipotečne banke, kajti toliko deželi kakor dotičnim občinam bo neobhodno potrebno preskrbeti sredstev v to in dežela mora vršiti svojo nalogo. Ako bi hotela to storiti po sedanjem načinu in delovati v dosego svojega namena s tem, da bi se vsako leto odmerjale gotove svote, da se izvršijo samo najnujnejše potrebe v deželni kulturi — gospoda moja, morali bi čakati leta in leta, desetletja, da se to izvrši, kar mora visoka zbornica priznati, da je neobhodno nujno in potrebno. Gospoda moja, doslej smo mi pokrivali v preteklih letih ogromne svote iz tako rekoč tekočih dohodkov, t. j. iz naklade. Omenjam le deželno bolnico, ki je stala skoro pol milijona deželne naklade. Omenjam, da smo v take svrhe potom sprejemanja delnic za železnice izdali dokaj tisočev in tudi za brezobrestna posojila v podporo za obstoj našega vinogradarstva, da rešimo propada naše ljudstvo v vinorodnih krajih. Prav to je bilo vzrok, da je precej visoko naklada narastla vzlic temu, da smo imeli take vire dohodkov, kakor je naklada na pivo in na žganje, ki sta zares ogromne svote donašali. Bodi mi dovoljeno, da izražam svoje načelo, katero sem že v tej zbornici izrazil in osobito v krogu ožjih svojih somišljenikov, da menim, kakor varčno gospodarimo v deželi, sem vendar opravičen izreči, da bodo veliko tisoč goldinarjev znašali troški, namenjeni za trajne koristi našemu narodnemu gospodarstvu, kateri troški pa bodo veliko bolj v korist prav za prav potomcem našim, kakor nam samim in je torej povsem upravičeno nakladati nekoliko teh bremen tudi na naše potomce, da bodo tudi oni prispevali v pokritje naših ogromnih stroškov. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Ko bomo imeli govoriti leta 1899. o pokritju naših potrebščin za deželno gospodarstvo, našli bomo, ako se poravnava tostranske z onostransko državno polovico dožene, kar je želeti, da bo potem za finančni naš budget dan čisto drugačen predpogoj, in takrat nam bo treba misliti, kako pokriti naše deželne potrebščine na polju deželne kulture.

Nas bodo še čakale tudi druge potrebščine in nihče ne more tajiti, da, kar je bilo zamujeno dosedaj, mora deželni zastop storiti, da se stan producentov okrepi, kajti, ako se za vse druge stanove skrbi, je pač naša dolžnost misliti tudi na to, kako okrepiti, ali bolje rečeno, vsaj vzdržati našega kmeta, našega obrtnika, z jedno besedo, naše produktivne stanove.

Preidem na neko potrebščino, ki nas neopovirno pričakuje. Mi imamo danes pred seboj sklep, ki veli, da naj se osnuje v Ljubljani univerza in nasvet se glasi, da naj se v ta namen dovolijo gotove svote. Gospoda moja, jaz spadam med tako imenovane agrarce, toda če tudi, kot praktiki moramo reči, da imamo ideal, da žrtvujemo do zadnjega, kar je mogoče v tako zvišeni namen, in to kot narod, ki želi, da duševno napreduje, in vsak zastopnik slovenskega naroda mora se zavedati, da je dolžnost njegova, iti do skrajne sile in žrtvovati, kolikor je sploh mogoče, v dosego takega idejale. Gospoda moja, temu se slovenski narod na Kranjskem ne bo mogel odtegniti, tudi, kakor je nekdanj nek poslanec govoril, tudi če bo prišlo do pretakanja zadnje krvi; toliko idejale smo si tudi mi, zastopniki

kmetiskih interesov, ohranili. Gospoda moja, čaka nas nadalje razvoj srednjega šolstva in jaz moram reči, ako hočemo, da bo naš sklep glede univerze res resničen v pravem pomenu besede, moramo hiteti s povzdignjenjem tistega, kar je treba za univerzo, kajti mi ne nameravamo ustanoviti nemške univerze, ampak večinoma se bodo predmetje, kolikor mogoče poučevali v materinščini. (Poslanec Ažman: — Abgeordneter Ažman: «Tako je!») Ako pa hočemo to doseči, moramo hiteti s podzidavanjem in delati, da se pouk na srednji šoli osnuje v veliko večji meri v maternem jeziku, kajti doslej je materinščina podloga pouku v šoli samo v štirih spodnjih razredih gimnazijskih. Zato tudi radostno pozdravljam misel častitega gospoda poročevalca, ki nalaga deželnemu odboru, da skrbi za izdajanje knjig poučnih, kajti vedno je prvi pogoj visoke vlade in visoke naučne uprave, da pravi, ako zastop narodni stopi pred vlado, zahtevajoč, da se nadaljni razredi gimnazijski vsposodobijo za narodno omiko na podlagi materinščine, da nam tako pomanjkuje knjig.

Tudi tukaj nas izdaten izdatek čaka, da se omogoči in uresniči to, kar zahtevamo in moramo zahtevati, da postane naša mladina deležna tudi višje izobrazbe na podlagi maternega jezika. Kar je hrvatski narod zamogel, ki pred 10 leti tudi ni bil na boljsem kakor narod slovenski, to zamoremo tudi mi in naša žilavost in požrtvovalnost. (Poslanec Ažman: — Abgeordneter Ažman: «Bog daj!») V tej zbornici se je pogosto že stavil tudi predlog, da naj se tudi na realkah upelje poučni jezik v materinščini, da bodo naši mladeniči, ki se pripravljajo za važni tehnični poklic, se izobraževali v materinščini vsaj v nižjih razredih realkinih. Deželni odbor je osnoval dotični zakon po nalogu visokega deželnega zbora in jaz se nadjam, da bo učna uprava pritrdila načrtu, ki zahteva le mogoče, kajti dejansko je, da je realka dandanes tako mnogobrojno obiskana, da so že paralelke odprte. Troški tedaj ne bodo veliki, minimalni, pač pa se bo z njimi zadostiti moglo v okvirju državnih stroškov temu, da dobi naša mladina priliko, da se bo v spodnjih 4 razredih realke poučevala v slovenskem jeziku. Toda tudi v tem oziru je deželi treba skrbeti, da poskrbi potrebne knjige, da se bodo zamogle pokazati učni upravi ter jej dokazati, da zadostujemo tudi v tem oziru predpogojem, katere ona stavlja. Ako nečemo zaostati v razvoju narodnem, moramo hiteti na delo in to, kar se je prej vršilo in razvijalo mirnim ali počasnim potom, to se mora vršiti hitreje, dandanes, ko ima narod slovenski biti trd boj za svoj obstanek, kateri ozir mora vsakega zastopnika slovenskega naroda prepričevati, da je delo nujno in da treba z vso silo tudi nadalje vse storiti, da ne zaostanemo v kulturnem napredku in razvitku.

Gospoda moja! Ako nečemo, da naš narod zaostane v kulturnem razvoju in napredku, ako nečemo zaostati ali celo prenehati ona podvzetja, ki so se v teku nekaterih let s toliko naklonjenostjo od visokega deželnega zbora vršila v pozdigo in prospah narodnega gospodarstva dežele Kranjske, da zamoremo z zadovoljstvom kazati na to, da tudi mala kronovina kranjska v gospodarskem in kmetijskem oziru jako lepo napreduje, ako torej te akcije nečemo ostaviti, moramo misliti na

nove viire, s katerimi nam bo mogoče pri spremenjeni podlagi deželnega gospodarstva skrbeti za pokritje potrebsčine, ki je neobhodno potrebna, da se vzdrži ravnotežje v našem gospodarstvu. Priporočal bi deželnemu odboru, da bi skušal nadaljevati akcijo, katero je s srečo pričel in katero tudi gospod poročevalec deželnega proračuna v imenu finančnega odseka priporoča, akcijo zaradi državnega užitninskega davka. Kakor se je posrečilo, da je dežela prevzela naklado na konsum piva in žganja v lastno režijo, tako upam, da kakor nas uspehi učijo in skušnje, ki smo jih napravili glede onih krajev, v katerih je dežela prevzela pobiranje državnih naklad, da si bomo na tem polju mogli dobiti novih virov in dohodkov, ki so nam toliko potrebni. Opominjam pa tudi na to, da so se ona nasprotstva, ki so se prej vršila med tistimi, ki so imeli naklado na užitnino plačevati, in med zakupniki ublažila in torej bo tudi interesentom samim v korist, ako bi dežela tudi še v ostalih okrajih mogla prevzeti pobiranje užitnine v svojo režijo. Žele bi le, da bi bila tako slavna c. kr. deželna vlada kakor tudi osrednje finančno oblastvo na Dunaji, namreč visoko finančno ministerstvo, blagohotno nagnjeno in da bi omogočilo, da se tudi, kar se je toliko let tukaj kot primerno izražalo, posreči, da bo namreč povsod dežela vzela pobiranje naklade v roko, kajti pri tem bo dežela in država imela svoj prid obema v korist in nikomur v škodo. Toda, gospoda moja, če bo tudi še tako skrbno naše gospodarstvo, vzlic temu se ne bomo mogli izogniti primankljaju, kajti izpade naklada na špiritusu in na žganje in ako se vladi nadalje tudi posreči, da v parlamentu večino doseže za se, da obdrži davek na pivo, bodo izpadki tako ogromni in znašali več stotisoč goldinarjev, da bo pač resnega napora treba v pokritje tega primankljaja in tako nam končno ne bo nič drugega preostajalo, kakor misliti in iskati novih virov svojih dohodkov in jeden tak vir bi bil morda davek na luksus, na nepotrebno uporabo, ali da se tudi poslužimo tega, kar nam je vlada sama pokazala, in to je novi personalni davek, da bo tudi dežela kranjska morala poseči po takih sredstvih, ki bodo dovedla do tega, da bo deželno gospodarstvo zamoglo doseči pokritje. Personalni novi davek, katerega je država upeljala, nam kaže progresijo, v kateri narašča davek od $\frac{1}{2}\%$ do 5% , torej v razmerji desetkratnega pomnoženja. Razmere, v katerih se bomo nahajali l. 1899., bodo silile deželno upravo, da bo mislila na to, da najde vir dohodkov pri takih slojih, od katerih jih je sploh še mogoče dobiti, ne da se popolnoma uničijo mali in srednji stanovi delujoči, ki že sedaj tako britko zdihujejo pod težkimi bremenimi in s tem sklepam priločno, da visoka zbornica izvoli prestopiti v specialno razpravo in izrazujoč, da bomo jaz in ožji moji somišljeniki glasovali za nasvete finančnega odseka. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

K besedi se je nadalje oglašil eksclenca gospod poslanec baron Schwegel.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Meine Herren! Schon der Herr Berichterstatter hat in dem vorliegenden Berichte auf die hohe Bedeutung hingewiesen, welche die Landesfonde und deren steigende Tendenz für uns haben und der Herr Vorredner hat in dieser Richtung ernste Bedenken hervorgehoben, die gewiß volle Beachtung verdienen. Es sei mir gestattet, auch von meinem Standpunkte aus dieser Frage gegenüber einige Bemerkungen vorzubringen, sowie lediglich auf dem Standpunkte einer vollständig nüchternen und objectiven Finanzpolitik unsere Lage zu beleuchten und soweit es möglich ist, die geeigneten Mittel und den Weg anzugeben, auf welchem den bestehenden Schwierigkeiten Abhilfe geschaffen werden könnte.

Der Herr Berichterstatter hat in seinem eingehenden Berichte die Hauptquelle des Einkommens sowohl, wie insbesondere auch jene Capitel des Erfordernisses, welche in erster Reihe ins Auge zu fassen sind, eingehend beleuchtet; er hat darauf hingewiesen, daß bei einzelnen dieser Capitel des Erfordernisses, wie bei denen, welche die Landtagsauslagen, Ausgaben für den landwirtschaftlichen Besitz, Ausgaben für die öffentliche Sicherheit, Ausgaben für Vorspann- und Militärzwecke, Landesanklehens-Fond u. s. w. betreffen, — daß diese Capitel eine steigende Tendenz im ganzen und großen nicht zeigen und deshalb eine besondere Prüfung derselben kaum nothwendig erscheint. Dagegen ist es bei anderen Capiteln, das ist bei den Hauptausgaben, welche der autonomen Verwaltung zufallen, anders bestellt. Die Hauptausgaben der autonomen Verwaltung beziehen sich auf Ausgaben für Landesculturzwecke und für Wasserbauten, auf Sanitätsauslagen, in hervorragender Weise auf Unterrichts-, Bildungs- und Wohlthätigkeitszwecke und auf Ausgaben für Communicationsmittel. Das sind die großen Aufgaben, welche der autonomen Verwaltung gestellt sind und nach den Ergebnissen dieser Capitel, dieser Erfordernisse wird der Wohlstand eines Landes in erster Reihe zu beurtheilen sein und auch der Werth, den die autonome Verwaltung darbietet.

Es kann nicht geleugnet werden, daß in den letzten Jahren in Krain auf allen diesen Gebieten wesentliche Fortschritte zu verzeichnen sind; wir können das nur mit Freude begrüßen, wenn wir uns auch nicht verhehlen können, daß die Mittel, welche wir zur Bedeckung dieser Erfordernisse verwenden, in außerordentlicher Weise steigen, und der Moment, wenn nicht schon gekommen, doch nahe ist, wo wir mit den gewöhnlichen Mitteln das Auskommen zur Bedeckung des Erfordernisses nicht mehr finden werden.

Ich will nur ganz kurz auf einzelne dieser Verwaltungsangelegenheiten hinweisen. Bezüglich der Verwaltungsausgaben haben wir mit Recht hervorgehoben, daß dieselben jährlich im Durchschnitte der letzten zehn Jahre um den an und für sich nicht namhaften Betrag von 1764 fl. zunahmen. Allerdings muß gleich beigefügt werden, daß diese Zunahme für das laufende Jahr sich bereits auf 5421 fl. stellt, und daß diese Zunahme nicht etwa als eine solche bezeichnet werden kann, die nicht in der nächsten Zeit noch eine wesentliche Steigerung erfahren dürfte.

Der Herr Berichterstatter weist mit Recht darauf hin, daß die Erhöhung der Agenden in den verschiedenen

Verwaltungszeigen eine Vermehrung des Personals nach allen Richtungen im großen Umfange erheischen dürfte; aber mehr noch als das, ist das Augenmerk darauf zu lenken, daß thatsächlich eine Regulierung der Gehalte und Pensionsansprüche unabweisbar ist. Der Herr Berichterstatter zeigt dies auch bereits an; denn angesichts der Regulierung der Gehalte und Pensionsgenüsse der Staatsbeamten wird die Nothwendigkeit, auch für die Landesbeamten vorzuzorgen, als unabwendbar anerkannt werden müssen. Wir werden also mit namhaft wachsenden jährlichen Ausgaben schon bei diesem Capitel zu rechnen haben.

Eine besondere Aufmerksamkeit verdient gewiß das Capitel „Landesculturzwecke und Wasserbauten“. Es ist Ihnen allen genau bekannt, wie sehr gerade in dieser Richtung die Ansprüche, die an den Landtag und an den Landesfond gestellt werden, von Jahr zu Jahr wachsen; es ist Ihnen ja hier oder jedenfalls im Finanzausschusse mitgetheilt worden, daß ein Betrag von einer Million beansprucht wird, der in den nächsten Jahren für Wasseranlagen allein angesprochen werden wird. Und wenn wir voraussehen könnten, daß der Staat nach den Grundzügen, welche bei dem Meliorationsfond maßgebend sind, die Hälfte tragen würde, so wäre noch immer eine ganz außerordentliche Summe zu Lasten des Landes und der Interessenten in diesem Betrage inbegriffen.

Der Herr Vorredner hat auf die Nothwendigkeit der Untersuchung des Laibacher Morastes hingewiesen, eine Aufgabe, mit der sich der Landtag wiederholt beschäftigt hat und die in der nächsten Zeit actuelle Bedeutung gewinnen dürfte. Sie wissen, welche außerordentliche Ausgaben vom Standpunkte der Finanzen des Landes diese Aufgabe beansprucht.

Gerade die Ausgaben für Landesculturzwecke, für Wasserbauten und Wasserversorgungen waren es, welche die Aufmerksamkeit des hohen Landtages wiederholt auf die Nothwendigkeit hingewiesen haben, ein Auskunftsmittel zu finden, damit diese Arbeiten nicht durch die Mittel des Landes gedeckt werden müssen. Das ist ein Erfordernis, welches in erster Reihe durch zweckmäßige Vorkehrungen bezüglich der Inanspruchnahme eines entsprechenden anderweitigen Credits gedeckt werden soll. Wir haben allerdings, meine Herren, vor zwei Jahren, glaube ich, bereits, aber jedenfalls auch im Vorjahre den Beschluß gefaßt, daß für gewisse Zwecke gewisse Ausgaben nicht überschritten werden sollen. Wir haben für Wasserversorgung 20.000 fl. als die Grenze bezeichnet, welche der Landtag nicht zu überschreiten hat. Eine gleiche Summe wurde für Förderung des Weinbaues in Aussicht genommen. Für Schulbauten sollen nicht mehr als 10.000 fl. jährlich verwendet werden, 15.000 fl. für Unterstützungen und 20.000 fl. für Subventionen an Communicationen.

Es ist sehr gut, daß der Landtag eine gewisse Beschränkung sich selbst auferlegt, aber wir alle haben das Gefühl, daß diese Beschränkung auf die Länge, wenn wir wirklich den verschiedenen und berechtigten Ansprüchen Rechnung tragen wollen, die an uns gestellt werden, nicht aufrecht zu erhalten sein wird. Es ist wünschenswert, daß nicht bloß bezüglich der Landesculturzwecke, sondern auch mancher anderer in diese Kategorie fallenden Agenden Mittel und Wege gesucht und gefunden werden, um in

anderer Weise, als durch die Mittel des Landes Abhilfe zu schaffen.

Ich habe bereits der Unterstützungen gedacht, welche für Regenerierung der Weingärten von Seite des Landtages bewilligt werden. Die Summe, welche in diesem Jahre dafür verwendet wurde, ist an und für sich schon eine ziemlich bedeutende. Ich erinnere Sie aber daran, daß wir für das nächste Jahr eine um mehr als 30.000 fl. höhere Summe bereits beschlossen haben, welche das Land zu diesem Zwecke zu verwenden sich bereit erklärt hat unter der Voraussetzung, daß von Seite der Regierung ein gleicher Betrag bewilligt wird.

Wenn wir weiters der Sanitätsauslagen und Wohlthätigkeitsanstalten gedenken, so müssen wir anerkennen, daß auf diesem Gebiete im Lande in den letzten Jahren außerordentlich viel geschehen ist. Wir haben auf dem Gebiete des Sanitätsdienstes allen anderen Ländern voran Beschlüsse gefaßt, die thatsächlich an manchen Orten selbst eine gewisse Ueberraschung erregt haben, Beschlüsse, welche dahin gingen, in ausgiebiger Weise diesem Dienstzweige Unterstützung zuzuwenden. Wir wollen hoffen und müssen wünschen, daß die Beschlüsse des Landtages in dieser Richtung den Erwartungen entsprechen werden, die an dieselben geknüpft wurden. Aber gerade bei den Sanitätsauslagen ergibt sich eine Quelle des Erfordernisses, für welche jetzt, so weit die Verhältnisse sich anschicken, auch nur verlangt wird, daß dieselbe durch das Land bedeckt wird.

Seitdem wir Sanitätsdistricte haben, ergibt sich die Nothwendigkeit der Schaffung von Districtspitalern. Als wir die großen Anlagen in Laibach seinerzeit beschlossen und für unser Krankenhaus und alles, was damit in Verbindung steht, 700.000 fl. gewährt haben, gaben wir uns der Hoffnung hin, daß damit das Land allen Verpflichtungen in dieser Richtung entsprochen haben wird und daß die anderen Ausgaben auf diesem Gebiete durch die Bezirksdistricte und Gemeinden werden getragen werden; wir waren jetzt der Meinung, daß das Land zwar eine Centralanstalt im großen Stile halten muß, in welcher hervorragende Männer der Heilkunst wirken, welche auch für jeden Nothleidenden zugänglich sein soll, wir waren aber nie der Meinung, daß alles geschehen könne, was für die Pflege der Kranken auf dem Lande nothwendig ist. Heute sehen wir und die Erfahrungen widersprechen nicht, daß auch in dieser Richtung immer steigende Ansprüche an das Land gestellt werden.

Wir haben für das Spital in Kandia einen größeren Betrag bewilligt; wir haben für das Spital in Gurkfeld einen größeren Betrag in Aussicht gestellt und noch andere Spitäler sollen errichtet werden. Jeder von uns wird gewiß mit größter Freude erfüllt sein, wenn es möglich ist, allen derartigen humanitären Bestrebungen zu entsprechen; aber wenn die Schwierigkeiten, welche auf dem Gebiete des Landeshaushaltes geschaffen werden, steigende sind, so müssen wir ernstlich fragen, ob wir auf diesem Wege fortgehen wollen. Ich glaube, wir haben allen Grund, Einhalt zu thun auf dem Wege dieser Unterstützungen, weil es gewiß in dem Rahmen der Leistungen, welche das Land zu tragen hat, nicht gelegen ist, daß derartige Ausgaben ohne Beschränkung geleistet werden.

Bezüglich der Wohlthätigkeitsanstalten ist in Hinsicht auf das vorliegende Budget hervorzuheben, daß allerdings eine große Ausgabe das laufende Budget belasten wird dadurch, daß wir für theilweise Ausgaben des Irrenhauses einen Betrag von circa 40.000 fl. eingestellt haben. Wir dürfen aber nicht übersehen, daß mit diesem Betrage noch lange nicht die Irrenanstalt irgendwie ausgebaut und so eingerichtet ist, um dem Zwecke, dem eine solche Anstalt dienen soll, nur halbwegs zu entsprechen. Unsere Irrenanstalt erheischt eine so weitgehende Erweiterung und Ausgestaltung, nicht bloß in baulicher Beziehung, sondern bezüglich der Organisation, daß ganz außerordentliche Mittel noch in Anspruch genommen werden müssen, wenn diese Angelegenheit in befriedigender Weise gelöst werden soll, und ich füge bei, daß sie gelöst werden muß.

Nur wenige Worte habe ich bezüglich der Communicationsmittel zu bemerken. Auch diese Post ist eine steigende, nicht im gegenwärtigen Budget gegenüber dem Vorjahre, aber an und für sich nach den Ausführungen, die Sie gehört haben, hat sie bereits Dimensionen angenommen, die höchst bedeutend sind. Nichtsdestoweniger ist auch in dieser Richtung noch sehr viel zu thun, namentlich auf dem Gebiete des Localeisenbahnwesens.

Es ist schon in einer früheren Periode darauf hingewiesen worden, welche Aufgaben noch dem Lande zufallen, so daß wir ernstlich und beizeiten bedacht sein müssen, mit den Mitteln streng hauszuhalten, welche eines Tages werden Verwendung finden müssen.

Mehr aber als alle diese Capitel, in höherem Grade als diese Erfordernisse, belasten das Land die Ausgaben für das Unterrichtswesen. Sie finden in dem Berichte des Herrn Berichterstatters eine ganz ausführliche und höchst interessante Darlegung, aus welcher zu entnehmen ist, in welchem Verhältnisse und wie diese Ausgaben des Landes von Jahr zu Jahr zugenommen und welche Höhe sie bereits erreicht haben. Im Jahre 1896 wird die Summe der sämtlichen Ausgaben in dieser Richtung mit 368 732 fl. angegeben und ich will gleich beifügen, daß zu dieser Summe sofort jene Mehrausgabe hinzuzurechnen ist, die erst in der letzten Sitzung beschlossen wurde, und die 52.000 fl. repräsentirt. Wir sind demnach für Ausgaben für das Schulwesen bereits bei einer Summe von 420.000 fl. angelangt, und wenn Sie sich die Ausführungen des Herrn Berichterstatters vor Augen halten, in denen nachgewiesen ist, wie diese Ausgaben naturgemäß vom Jahr zu Jahr namhaft steigen, so sind wir dem Zeitpunkte sehr nahe gerückt, wo die Ausgaben für das Unterrichtswesen allein eine halbe Millionen in Anspruch nehmen werden.

Ich möchte, weil die interessantesten Ausführungen des Herrn Berichterstatters dazu geeigneten Anlaß bieten, mit wenigen Worten auch der speciellen Ausgaben gedenken, welche wir in Wohlthätigkeitsanstalten, beziehungsweise in unseren Hospitälern tragen. Die Tabelle, die vorgelegt wurde, weist nach, wie die Ausgaben per Verpflegstag, d. i. per Tag und Kranken, in den einzelnen Spitalern, im Krankenhause, in der Irrenanstalt und in der Gebäranstalt sich darstellen. Es ist eine gewisse steigende Tendenz wahrzunehmen. Ich erwähne aber diese Frage nur deshalb, damit man sich nicht der Meinung hingebe, als ob wir

in Krain in dieser Richtung ganz außerordentliche Ausgaben leisten würden, als ob wir in dieser Richtung nicht mit der allergrößten Sparsamkeit vorgingen, und es sei mir gestattet, in dieser Richtung nur einige vergleichende Ziffern vorzubringen, welche nachweisen, dass Krain in dieser Richtung heute nahezu dasjenige Land ist, welches für Kranke die geringsten Verpflegskosten per Tag bezahlt.

In den österreichischen Krankenanstalten werden die Ausgaben für einen Verpflegstag mit der Minimalsumme von 52 kr. und mit der Maximalsumme von 1 fl. 19 kr. im Jahre 1893 ausgewiesen. Ich bitte nun einen Blick auf die Tabelle zu werfen. Sie werden finden, dass man im Jahre 1892 in Krain 53 kr. bezahlt hat, also hart an der Minimalgrenze stand, welche Minimalgrenze geradezu Krain repräsentirt. Es zahlt unter den Ländern dieser Reichshälfte als Verpflegsgeld bei den Krankenhäusern die geringste Quote, während die höchste fl. 1.19 auf Niederösterreich kommt. Bei den Irrenhäusern steht das Verhältnis so, dass im Maximum 1 fl. 13 kr. und im Minimum 61 kr. gezahlt werden. 61 kr. zahlt Kärnten und Krain zahlt nicht mehr. Es ist also auch in dieser Richtung an der Minimalgrenze gelegen.

Bei der Gebäranstalt finden wir die Maximalgrenze in Tirol mit 3 fl. 26 kr. per Verpflegstag und das Minimum zahlt Kärnten mit 60 kr. Allerdings ist das unsere Quote eine höhere; denn im Jahre 1892 wurde sie bei uns mit 99 kr., und im Jahre 1893 mit 95 kr. ausgewiesen, während Triest 1 fl. 60 kr. und Steiermark 1 fl. 62 kr. per Tag ausweist.

Ich habe auf diese Ziffern deshalb hingewiesen, um einerseits zu constatieren, dass thatsächlich von unserer Seite aus keine übertriebene Auslage auf diesem Gebiete gemacht wird, dass vielmehr wahrscheinlich die Nothwendigkeit an uns herantreten wird, diese Ausgaben zu erhöhen, weil vorausgesetzt werden muss, dass, wenn die Verpflegskosten an anderen Orten höher, also den Bedürfnissen an solchen Anstalten entsprechend sich gestalten werden, dieselben auch feinerzeit bei uns werden berücksichtigt werden müssen. Es dürften uns also auch aus diesem Titel mit der Zeit namhaft größere Kosten erwachsen.

Ich habe diese wenigen Bemerkungen bezüglich der einzelnen Capitel des Erfordernisses vorausgeschickt, um darzuthun, dass die steigende Tendenz der wichtigsten Ausgaben, die wir machen müssen, unverkennbar ist und in einzelnen Positionen eine solche, dass geradezu ernstlich daran gedacht werden muss, in welcher Weise schon in der allernächsten Zeit für diese oder jene Frage die Bedeckung wird gefunden werden können.

Der Herr Berichterstatter hat in seinem interessanten Berichte auch einen Rückblick auf die Wirtschaft des Landes und zwar auf eine längere Reihe von Jahren vorgebracht und darauf hingewiesen, dass durch eine längere Zeit der wirtschaftliche Stillstand im Lande ein außerordentlicher war; ich glaube, dass er in dieser Richtung mit Unrecht die Schuld der Regierung allein zugeschoben hat. Ein bedeutender Aufschwung in dieser Richtung datiert bei uns im Lande erst seit der letzten Zeit und zwar ist zu constatieren, dass dieser Aufschwung in intimum Zusammenhange steht mit der Convertierung der Grundentlastungs-Obligationen.

Dieser Convertierung muss ich aus dem Grunde gedenken, weil der Herr Berichterstatter diese Operation des Landtages kritisch beleuchtete und die Anschauung ausgesprochen hat, dass diese Operation eine ungünstige war. Ich theile diese seine Ansicht nicht und zwar aus dem Grunde nicht, weil die Aufgabe, die wir uns damals gestellt haben, als das Übereinkommen mit dem Staate geschlossen wurde, darin bestand, dass wir aus den Mehreinnahmen, die durch eine Reihe von Jahren infolge des Übereinkommens mit dem Staate uns zufließen, die Mittel finden wollten, gewisse äußerst dringend gewordene Ausgaben zu bestreiten, welche auf andere Weise nicht hätten bestritten werden können.

Wenn man vielleicht der Meinung ist, es wäre möglich gewesen, durch Zuwarten oder unter günstigeren Constellationen eine für das Land vortheilhaftere Abmachung zu erzielen, so halte ich dem gerade die Nothwendigkeit entgegen, dass wir in jenem Zeitpunkte — ich bitte das nicht zu vergessen — gezwungen waren an den Umbau unserer Krankenanstalten zu denken, dass das Theater niedergebrannt war, für welches ebenfalls Geldmittel gesucht wurden, dass auch andere nothwendige Bauten ins Auge gefasst wurden, welche als dringend bezeichnet worden sind. Der wirtschaftliche Aufschwung des Landes datiert in gewissem Sinne aus jener Periode.

Es mag sein, dass, wenn wir heute die Grundentlastung zu convertieren hätten, wenn die Nothwendigkeit, diese Operation früher durchzuführen, nicht vorhanden und die Möglichkeit zu warten geboten gewesen wäre, wir heute wesentlich günstigere Bedingungen für diese finanzielle Operation zu erzielen imstande wären. Es hat sich ja in Wesenheit nur darum gehandelt, eine Escomptierung der Schuld vorzunehmen, welche wir dem Staate abzutragen haben, beziehungsweise der Erfordernisse, die wir beanspruchen. Diese Berechnung wurde auf Grund des damaligen Zinsfußes veranstaltet. Dieser war aber damals nicht so niedrig, wie heute und wir mussten unter Zugrundelegung eines relativ hohen Zinsfußes diese Abrechnungen aufstellen. Heute könnte natürlich den Zinsfußverhältnissen entsprechend eine solche Operation günstiger durchgeführt werden. Ein Sinken des Zinsfußes in dem Maße, wie es stattgefunden hat, wäre aber von niemandem zu jener Zeit vorausgesehen gewesen. Es ist also nicht gerechtfertigt, auf jene Epoche des Landtages, in welcher diese Operation beschloffen wurde, ein ungünstiges Urtheil zu werfen. Andererseits darf nicht übersehen werden, dass, wenn der wirtschaftliche Aufschwung aus jener Zeit datiert, auch im gewissen Sinne eine wirtschaftliche — wie soll ich mich ausdrücken — Verirrung aus jener Zeit stammt. Wir kamen plötzlich in den Besitz außerordentlicher Geldmittel und diese verführten uns zu Ausgaben in einem Verhältnisse, dass unseren Bedürfnissen nicht entspricht. Wir haben mit unseren Mitteln nicht so hausgehalten, als es wünschenswert gewesen wäre.

Ich brauche Sie nur daran zu erinnern, dass wir z. B. für das Krankenhaus aus den außerordentlichen Einnahmen nur 300.000 fl. in Ausgabe stellten; 700.000 fl. haben wir aber ausgegeben. Dies war gewiss nicht beabsichtigt, aber doch sind es wirtschaftliche Verirrungen, welche uns in mancher Beziehung die Vortheile der Grundentlastungsconvertierung nicht so zugewendet haben, als

wenn wir mit strengster Wahrung der Sparsamkeit vorgegangen wären.

Dieser Umstand ist es, der mich heute sowohl bei den Ausführungen, die ich vorzutragen die Ehre hatte, als im allgemeinen bestimmt, jenes Mittel, welches wir zur Sanierung, wenn ich so sagen darf, oder zur Aufrechterhaltung des Gleichgewichtes im Landeshaushalte benötigten, angelegentlichst zu empfehlen; dieses erste und wichtigste Mittel bleibt die Sparsamkeit und diese möchte ich vor allen Dingen dringend empfehlen.

Der Herr Berichterstatter hat Recht, wenn er sich das Landesbudget vor Augen hielt und aus demselben den Schluss zieht, dass wir heute bei Ausgaben von 1,261.394 fl und bei der sehr geringen Bedeckung aus eigenen Mitteln, die nur 122.109 fl. erreicht, dass wir bei einem unbedeckten Abgange von 1,139 285 fl ernstlich darauf bedacht sein müssen, wie dieser große Abgang zu bedecken sein wird. Nach dem Vorschlage, wie er uns vorliegt, erscheint er bedeckt. Ich werde auch in keiner Weise Gegenanträge stellen und ohne weiteres in die Specialdebatte eintreten. Ich möchte aber bei dieser Gelegenheit doch nicht verabsäumen darauf hinzuweisen, dass eine ernste und strenge Präliminierung das Hauptergebnis jedes gesunden Budgets ist und dass das Präliminare, so wie es vorliegt, möglicherweise — ich wünsche nicht, dass es geschehe — im Laufe dieses Jahres noch einen Abgang heranstellt, den wir empfindlich zu tragen haben könnten. Wenn Sie die Posten, welche Sie zur Bedeckung des außerordentlichen Abganges von 1,139 285 fl. vorschlagen, ins Auge fassen, wenn Sie dabei erwägen, dass wir an und für sich in unserem Lande schon mit einer sehr bedeutenden Belastung zu kämpfen haben, einer Belastung, die deutlich erwiesen ist durch die werthvolle Tabelle, welche der Herr Berichterstatter auf Seite 10 des Berichtes vorgelegt hat, so müssen Sie sich fragen, ob diese Positionen, wie sie vorliegen, durchaus unanfechtbar sind und ob sie nach jeder Richtung Sicherheit gewähren, dass die Summe, die wir in der Bedeckung einstellen, auch eingehen wird.

In dieser Richtung möchte ich in erster Reihe auf die Post von 370 000 fl. hinweisen, welche von Seite des Herrn Berichterstatters beziehungsweise des Finanzausschusses als Erträgnis der Abgabe von Brantwein und Liqueur eingestellt ist. Diese Abgabe hat uns, es ist eine Thatsache, im Jahre 1897 eine ganz außerordentliche Einnahme von 415.000 fl. netto ergeben. In gewisser Beziehung beklage ich diese Einnahme und muss aufrichtig gestehen, mit Rücksicht auf den großen Schaden, den der Brantweingenuß im Lande schafft, ist diese große Einnahme im vollen Widerspruch mit jenen Intentionen, die wir hatten, als wir diese Abgabe auf gebrannte Flüssigkeiten gelegt haben.

Ich stimme dem Herrn Berichterstatter nicht zu, wenn er in seinem Berichte sich dahin ausdrückt, dass bezüglich des Brantweingenußes das ethische Moment heute in den Hintergrund treten muss und dass nur der finanzielle Standpunkt im Auge zu behalten ist. Für mich ist das ethische Moment ausschlaggebend und wer in der Lage ist, die riesige Gefahr und den Schaden zu kennen, welchen dieser hohe Brantweingenuß in der Bevölkerung verursacht, wird mir zustimmen; nicht mit der Zunahme

der Bevölkerung darf der Consum des Brantweines steigen, im Gegentheile, wir müssen, vielleicht mehr, als für die Bedeckung der finanziellen Mittel, für die Bedeckung unserer moralischen Blößen auf diesem Gebiete Vorkehrungen treffen. Wir müssen alles thun, was in unseren Kräften steht, damit unser Volk von diesem Gifte, von der Brantweinpest befreit wird. (Odobranje. — Beifall.) Diese Frage halte ich für wichtiger als die große Einnahme aus diesem Titel. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Dobro!)

Wenn diese Frage ins Auge gefasst und finanziell geprüft wird, so wage ich auszusprechen, dass, wenn die Verhältnisse unverändert bleiben, so wie sie heute sind, allerdings diese Einnahme leider im laufenden Jahre keine geringere sein wird, als sie es bisher war. Ich glaube aber, dass dieses Verhältnis nicht so bleiben wird.

Die außerordentliche Auflage, welche von Seite des Staates uns bis zu dem Zeitpunkte nur gestattet wurde, als der Staat die Brantweinsteuer nicht einführt, diese außerordentliche Auflage dürfte vielleicht eher, als wir glauben, ein Ende finden. Für meine Person würde ich nicht den Muth haben, zu behaupten, dass mit der Einnahme aus dieser Post in so hohem Grade wie sie eingestellt ist, eine vollkommen beruhigende Bedeckung zu finden ist.

Mit 370 000 fl., welche eingestellt sind — freilich weniger als die 415 000 fl., die heuer eingegangen sind — wird bis zu einer gewissen Grenze den thatsächlichen Verhältnissen Rechnung getragen; aber Sie wissen alle, welch' außerordentlichen Werth der Staat darauf legen muss, die Brantwein-, Bier- und Zuckersteuer so rasch als möglich durchzuführen.

Ich erinnere daran, dass die Regulirung der Beamtengehälter mit dieser Frage verknüpft ist und die Lösung dieser Frage unmöglich verzögert werden kann. Schon viel zu lange wird ein Gesetz nicht in Ausführung gebracht, das den schreiendsten Bedürfnissen der Beamten Rechnung tragen soll und ich glaube, es ist nicht möglich, diese Frage länger zu verzögern; sie wird aber nicht früher gelöst werden, bevor die Brantweinsteuerfrage gelöst ist. An dem Tage aber, wo diese Frage von staatswegen geordnet ist, wird uns der Brantwein nicht eine Einnahme von 415.000 fl. netto, wie der Herr Vorredner betont hat, sondern vielleicht höchstens 230.000 fl. pro Jahr liefern. Es ist keine Frage, dass durch die drei Vierteljahre — bis zum September dieses Jahres wenigstens — wir im Genusse der höheren Einnahme bleiben werden. Wenn Sie aber auch damit rechnen — ich füge bei, dass mit 1. September die neue Brantweinsteuer eingeführt werden muss — wenn wir nur bis 1. September im Genusse bleiben, so sind die 370.000 fl. nicht zu erreichen und aus diesem Grunde besorge ich, dass wir diesen Einnahmestitel zur Bedeckung nicht unter allen Umständen als gesichert ansehen können.

Für Bier sind 100.000 fl. eingestellt worden unter den gleichen Bedingungen, wie dies im Vorjahre bezüglich dieser Besteuerung der Fall war. Die Steuer, wie sie besteht, hat im vorigen Jahre netto 92.000 fl. ergeben.

Es ist allerdings im Finanzausschusse darauf hingewiesen worden, dass günstigere Verhältnisse obwalten dürften, dass diese Steuer zunehmen werde; aber von

Herren, die die Verhältnisse ziemlich genau kennen, ist erklärt worden, dass diese Einnahme gewissermaßen von den meteorologischen Verhältnissen abhängt. Ein feuchter, kalter Sommer wird die Einnahme unter jenes Ergebnis bringen, welches wir vor zwei Jahren mit 80.000 fl. eingestellt haben. Es ist also auch in dieser Richtung bei der Präliminirung nicht die absolute Sicherheit gegeben, dass wir die 100 000 fl. erreichen.

Sie haben ferner eingestellt 38.612 fl. als Antheil, welcher dem Lande aus der Personaleinkommensteuer zugewendet werden soll.

Meine Herren! Diese Frage wird im Berichte selbst als eine unbestimmte und ungewisse bezeichnet im Zusammenhange damit, dass die Grundlage der 30% oder, wenn Sie wollen, in Zukunft der 40% Umlage heute sich mit Bestimmtheit nicht angeben lässt, weil die Erwerbs- und Rentensteuer und was drum und dran hängt, sich heute nicht übersehen lässt. Dieser Umstand allein, verbunden mit der Thatsache, dass die Erwerbssteuer unbedingt ein geringeres Erträgnis ergeben muss, scheint auch in dieser Richtung eine gewisse Vorsicht zu empfehlen. Ich will durchaus nicht behaupten, dass dieser Betrag nicht eingehoben wird, aber wenn es möglich gewesen wäre, die Bedeckung ohne Rücksichtnahme auf diesen Betrag zu schaffen, so würde wohl ein jeder von uns mit größerer Beruhigung für diese Positionen stimmen. Wir schließen nach der Vorlage ab mit dem Fehlbetrage von 24.372 fl., welcher aus den Cassabeständen zu bedecken ist.

Es ist über die Cassabestände viel gesprochen und darauf hingewiesen worden, dass diese Cassabestände in gewissen Zeiten nicht vorhanden sind und möglicherweise durch andere finanzielle Vorkehrungen Mittel geschaffen werden sollen. Wir haben aber in vielen Jahren Abschlüsse mit derartigen Abgängen gemacht und sind in keine Verlegenheiten gekommen. Einen Abgang von 24.000 fl. bloß durch laufende Cassabestände zu bedecken, möchte ich in keiner Weise beanstanden. Wenn Sie aber bedenken, dass anstatt der 370.000 fl. so wie sie der Landesauschuss eingestellt hat, nur 350.000 fl. als Einnahme aus dem Branntweine eingestellt werden sollen, wenn Sie außerdem keine Rücksicht nehmen auf die 38.000 fl. aus der Personaleinkommensteuer, die als fixe Post zu betrachten sind, dann haben Sie eine Summe von 80 000 fl., welche unter Umständen — ich sage nicht, dass es der Fall sein wird; ich werde und will in gar keiner Weise als ein Prophet auftreten, der eine ungünstige Finanzlage voraussagt, die er, weiß Gott nicht wünscht — eine Situation ergeben kann, deren Möglichkeit ins Auge zu fassen ist, weil unter allen Umständen das Auskommen gefunden werden muss.

Nun ist aber diese Frage in einem gewissen Zusammenhange zu behandeln auch mit der Frage des nächsten Budgets, und Sie müssen auf jene Posten, die ich bereits angedeutet habe, auch in gewisser Hinsicht Rücksicht nehmen, auf die Erhöhung der Lehrergehälter mit 50.000 fl., auf außerordentliche Ausgaben, die wir betreffs Regenerirung der Weingärten beschlossen haben, die auch 30.000 fl. betragen. Das macht schon 80.000 fl., bezüglich welcher Beschlüsse vorliegen, wo also die Mittel des Landes ins Auge gefasst werden müssen, weil die Bedeckung unter allen Umständen gefunden werden muss.

80.000 fl. da, 80.000 fl. dort, das summiert sich zu einem artigen Summchen, und wenn Sie 150 000 fl. als die Summe bezeichnen und bedenken, dass 15.000 fl. 1% der Umlagen repräsentiren, so kann es geschehen, dass wir im nächsten Jahre, ohne nur mit einer Wimper zu zucken, die Umlagen werden um 10% erhöhen müssen, eine Erhöhung, die außerordentlich schwer empfunden werden wird, außerordentlich schwer nicht nur deshalb, weil die Umlage 50% betragen wird, sondern auch deshalb, weil neben den 50%, die wir zu tragen haben würden, auch die indirecten Abgaben in Rechnung zu bringen sind, die in Krain in allen Rubriken dieser Ausweise mit sehr namhaften Beträgen figuriren, während sie z. B. in der Bukowina, die auch sehr hohe Umlagen hat, durchaus fehlen.

Die Zukunft auf diesem Gebiete allein ist es, welche mich bestimmte, diese Bemerkungen vorzubringen in einem Zeitpunkt, wo noch ernstlich mit sich zurathe gegangen werden kann, auf welcher Weise dieser oder jener Eventualität begegnet werden könnte.

Es ist natürlich, dass Berichterstatter und Finanzausschuss sich fragen mußten, ob es nicht an der Zeit sei, Mittel und Wege zu suchen, um den steigenden Bedürfnissen gegenüber auch neue steigende Bedeckungen zu finden.

Der geehrte Vorredner hat auf die Ausführungen des Berichterstatters zurückgegriffen und die zwei Fragen, welche in denselben enthalten sind, des Näheren beleuchtet. Er hat darauf hingewiesen, dass wir vom Staate die Abtretung der Realsteuer verlangen und andererseits darauf Bedacht nehmen sollen, ein Creditinstitut zu schaffen, durch dessen Unterstützung viele Schwierigkeiten auf finanziellem Gebiete, mit denen wir zu kämpfen haben, behoben werden könnten.

Er hat noch zwei andere Ideen beigefügt, die ich aber — er möge mir verzeihen — doch nicht ernst nehmen kann. Er hat davon gesprochen, eine Luxussteuer einzuführen. Ich glaube, diese würde in Krain wenig tragen.

Er hat auch davon gesprochen, dass eine neue Personaleinkommensteuer — über die Form derselben hat er sich nicht ausgedrückt — möglicherweise das Mittel wäre, um durch Inanspruchnahme größerer Beträge von Seite der mehr Bemittelten die Minderbemittelten zu entlasten.

Angeichts der neuen Personaleinkommensteuer, die erst ins Leben getreten ist und angesichts des Gesetzes, dass wir vor Kurzem beschlossen haben, durch welches Umlagen auf die Personaleinkommensteuer nicht gelegt werden dürfen und in dessen Geiße es gelegen ist, dass auf demselben Gebiete des Personaleinkommens nicht neue Einnahmsquellen gesucht werden, weil daraus eine Doppelbesteuerung sich ergeben würde, glaube ich wohl annehmen zu dürfen, dass dieses Mittel kaum eine ernstliche Abhilfe dem Landesfonde bieten wird.

Anderes steht es mit den anderen, vom Berichterstatter hervorgehobenen Mitteln zu Abhilfe.

Was das erste Mittel betrifft, vom Staate die Abtretung der Realsteuer zu verlangen, so ist dies eine allbekannte, oft und wiederholt von vielen Landtagen gestellte Forderung. Dieser Forderung hat aber der Staat auf das Entschiedenste nicht einmal, sondern wiederholt und ich glaube, mit vollem Rechte die Anschauung entgegengestellt,

dass, solange er nicht die nothwendigen Erfahrungen gewonnen hat, dass er aus der Personaleinkommensteuer allein für alle Bedürfnisse des Staates aufzukommen in der Lage sein wird, es unmöglich ist, eine wesentliche Milderung auf diesem Gebiete eintreten zu lassen. Theoretisch ist diese Forderung eine vollständig richtige, ich würde auch glauben, dass eine Zeit kommen wird, wo die Erfüllung näher herantreten wird. Diese Zeit liegt aber nicht so nahe, dass wir heute mit diesem Hilfsmittel ernstlich rechnen könnten, denn Hilfe brauchen wir vielleicht in der nächsten Zeit, dieses Hilfsmittel liegt aber in der Ferne.

Das zweite Mittel, auf welches der Herr Berichterstatter und der Bericht des Finanzausschusses hinweisen, ist die Schaffung eines Creditinstitutes, einer Landes-, einer Hypothekbank — nennen Sie sie, wie sie wollen — eines Finanzinstitutes, welches dazu dienen soll, dem Lande größere Ausgaben in solcher Weise abzunehmen, dass es ernstlich von vielen Aufgaben, die an dasselbe herantreten, entlastet und dass trotzdem die Pflege der Wissenschaften und derjenigen Interessen, denen dieses Mittel dienen soll, in keiner Weise verkürzt werde.

Diese Aufgabe, dieses Mittel ist vom Landtage bereits vollkommen gewürdigt worden in der Sitzung vom 13. März vorigen Jahres, in welcher nach dieser Richtung ganz conclusive Beschlüsse gefasst worden sind, die nach meiner Ansicht heute ebenso zu Recht bestehen, als vollkommen in sich begründet sind.

Es handelte sich damals darum, dieser Idee auf dem Wege einer staatlichen Concession im Gesetzgebungswege Eingang zu verschaffen einerseits, andererseits aber auch für die Durchführung dieser Idee im Lande gewisse vorbereitende Schritte schon jetzt zu machen.

Ich habe die Ehre gehabt, die Anschauung zu vertreten, dass ein derartiges Finanzinstitut dem Lande außerordentliche Dienste leisten könnte in der Richtung, dass es das Land von den sehr schweren Aufgaben, die wir jetzt zu tragen haben, und auf die ich Eingang meiner Ausführungen heute bereits hingewiesen habe, entlasten und dass andererseits unter günstigen Umständen dem Lande selbst aus diesem Institute sogar wesentliche Vortheile erwachsen können. Es wurde damals auf die Gründung der Landesbank in Böhmen, der Landesculturbank in Mähren, auf die ähnlichen Institute in Galizien, Niederösterreich und anderen Orten hingewiesen und es kann nicht geleugnet werden, dass diese Institute wohlthätig wirken.

Als Grundbedingung der Einrichtung eines solchen Finanzinstitutes schwebt mir aber vor Augen die Nothwendigkeit, für die Geschäfte eines solchen Institutes einen Garantiefond zu schaffen, denn die bloße Garantie des Landes ist für dieses keine Entlastung, sondern unter Umständen nur eine schwere Belastung. Nachdem wir aber das Land entlasten wollen, so haben wir unser ganzes Augenmerk darauf zu richten, dass so bald als möglich, ein solcher Garantiefond geschaffen werde. Damit wird sowohl das Institut leicht ins Leben gerufen werden können, als auch das Land von schwerer Verantwortlichkeit finanzieller Natur, die es leicht zu tragen hätte, entlastet werden.

Wir haben am 13. März 1897 beschlossen, dass der Ueberschuss der Einnahmen aus der Brantwein- und Liqueurumlage, welche 350 000 fl. überschreiten, in einem besonderen Fonde hinterlegt werden solle, der diesen Zwecken,

beziehungsweise dem damals ins Auge gefassten Zwecke der Altersversorgung zu dienen hätte. Die Frage der Altersversorgung hat eine befriedigende Lösung nicht finden können. Die Frage des Creditinstitutes ist bis heute noch nicht eingehend erörtert worden, steht aber vor Aller Augen heute noch als ein Mittel, mit dem wir uns ernstlich zu beschäftigen haben. Ich würde daher glauben, dass, wenn wir an den Anschauungen festhalten, denen der hohe Landtag damals beige stimmt hat, wir an der Schaffung dieses Creditinstitutes in allem Ernste und in jeder Weise weiter arbeiten müssen. Es wurden 415.000 fl. eingenommen, es ist also eine Summe von 65.000 fl. bereits heute für die Zwecke dieses Fondes disponibel. Es ist dies eine nach unseren Verhältnissen nicht unbedeutende Summe und wenn wir consequent auf diesem Wege vorgehen und den gleichen Beschluss auch in diesem Jahre fassen, dass der Ueberschuss über den präliminirten Betrag, der aus dieser indirekten Steuer eingehen wird, auch weiter diesem Fonde zufließen soll, so glaube ich, dass wir binnen Jahr und Tag einen ganz anständigen Garantiefond für ein derartiges zu gründendes Institut geschaffen haben werden.

Nun hat der Herr Berichterstatter in den Resolutionen, die hier vorliegen, über diesen Fund zum Theile dadurch verfügt, dass er beantragt, es möge ein Betrag von 50 000 fl. diesem Fonde entnommen und für die Zwecke der zu gründenden Universität in Laibach angelegt werden.

Meine Herren! Ich habe bereits Vormittag darauf hingewiesen, dass die Universitätsfrage vom finanziellen Standpunkte auch anlässlich der Verhandlung über die Landesfonde eine kurze Beleuchtung finden muss.

Sie gestatten mir, mit wenigen Worten meinen Standpunkt in dieser Angelegenheit lediglich als finanzielle Frage darzulegen.

Ich glaube, dass wenn heute ein Maecenas erstünde, der die wohlwollende Absicht verwirklichte, diesen oder einen höheren Betrag der Gründung eines solchen Institutes in Laibach zuzuwenden, dass wir Alle mit Freude und warmer Dankbarkeit ihn begrüßen würden. Die Mittel des Landes aber für diesen Zweck aufzuwenden, davor möchte ich abrathen, weil ich glaube, dass die Gründung einer Universität die Pflicht des Staates ist und dass der Staat für diese Ausgabe aus eigenen Mitteln aufzukommen hat. Haben wir das Recht, zu verlangen, dass in Laibach eine Universität gegründet werde, so haben wir implicite auch das Recht zu verlangen, dass der Staat die Kosten für die Gründung und Erhaltung derselben trage. Ich füge sofort bei, dass gewiss, wenn das Land in der Lage wäre, aus seinen bescheidenen Mitteln Beiträge zu diesem Zwecke zu leisten, es nicht unterlassen sollte, dies zu thun. Die Mittel des Landes sind aber nicht derart, um eine solche Freigebigkeit zu rechtfertigen; andererseits glaube ich jedoch, dass es keinem Anstande unterliegen wird, in dieser Richtung auch Alles zu thun, was trotz Allem und Allem in unseren Mitteln gelegen ist.

In dieser Richtung möchte ich darauf hinweisen, dass wir ganz gewiss berechtigt oder vielleicht verpflichtet sind, dem Staate zu diesem Zwecke ein passendes Grundstück unentgeltlich anzutragen, was ganz gewiss in den Augen des Staates den Beweis erbringen wird, dass wir nach unseren Mitteln für die Zwecke, welche wir im Auge

haben, auch thatkräftig mitzuwirken bereit sind. Sollte eine andere Combination möglich werden, welche mit dem Bau der Burg in Verbindung steht und im Finanzausschusse auch erörtert wurde, so ließen sich auch auf diesem Wege die Mittel finden, um die Förderung des Zweckes zu ermöglichen, ohne — ich betone es — das Land irgendwie finanziell zu belasten, wobei sogar, wie ich glaube, dem Lande durch eventuelle Ersparnisse materielle Vortheile zugewendet werden könnten. Ich will den Gedanken nicht weiter ausführen, den Herren des Finanzausschusses ist ja die Sache bekannt und es wird der Moment kommen, wo man vielleicht darauf zurückgreifen wird. Ich wollte nur das Eine betonen, daß, soweit die vorhandenen Mittel des Landes ausreichen, wir gewiß aufs bereitwilligste beitragen sollen zur Gründung des Institutes, daß aber unsere Mittel heute aufs äußerste in Anspruch genommen sind und daß wir eine neue, schwere Last unserer Bevölkerung zu diesem Zwecke in Form von nicht vorhergesehenen Auslagen nicht aufladen dürfen.

Andererseits hat der Berichterstatter aber durch den Antrag, 50.000 fl. diesem Fonde zu entnehmen, jene Grundlage, auf deren Bestand, wie ich glaube, der hohe Landtag gewiß Wert gelegt hat, die Grundlage, die in meinen Augen für die Gründung eines derartigen, für das Land wohlthätigen und wichtigen Institutes nothwendig ist, erschüttert und ich glaube, es ist nicht gut, daß dies geschieht.

Aus diesem Grunde und um in der Specialdebatte — der Herr Landeshauptmann wolle entschuldigen, wenn ich in dieser Beziehung vorgehe — nicht gezwungen zu sein, auf den Gegenstand zurückzukommen, möchte ich kurz hervorheben, daß ich beantragen werde, daß die Resolution unter XII und XIII nicht angenommen werde, sondern daß an deren Stelle folgende Resolution zur Annahme gelange, welche ich dem hohen Landtage wärmstens zu empfehlen mir erlaube.

(bere — liest):

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Landesausschuss wird beauftragt, die Ueberschüsse aus den Erträgen der Landesanlage auf Brantwein und Liqueure, insoweit sie die im Vorausschlage pro 1898 präliminirte Höhe überschreiten, in den Specialreferendfund zu hinterlegen, der durch den Beschluss des hohen Landtages vom 3. März 1897 zur Förderung der durch diese Beschlüsse ins Auge gefassten Zwecke geschaffen wurde und entsprechend zu erhalten und zu verwalten ist.“

Ich glaube, wenn Sie diesem Antrage Ihre Zustimmung ertheilen und ich bitte gerade den Herrn Referenten selbst, diesem Antrage eine wohlwollende Berücksichtigung zuzuwenden — ich glaube, daß wir dadurch das Zustandekommen der Universität, auf welches Werk Alle mit Recht den größten Wert legen, in keiner Weise beeinträchtigen, in keiner Weise schädigen, aber auf der anderen Seite das Zustandekommen eines Institutes fördern werden, welches für die Wohlfahrt des Landes, namentlich für die Förderung der wirtschaftlichen Verhältnisse unserer ländlichen Bevölkerung von größtem Vortheil und Nutzen

sein kann, auf einer Grundlage, die fest und unerschütterlich sein dürfte und in keiner Weise die Interessen des Landes später in Frage stellen wird.

Ich empfehle die Annahme meiner Resolution
(Odobranje na desni — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Dalje je oglašen k besedi gospod poslanec kanonik Kalan.

Poslanec Kalan:

Slavna gospôda! Gospod poslanec in vodja Povše je že v imenu naše stranke načelno označil stališče, katero mi zastopamo pri razpravi deželnega proračuna. Zaradi tega meni ni potreba sploh posezati v debato in govoriti o splošni podobi, katero daje naš deželni proračun. Vendar bi gledé nekaterih stvari rad še nekaj posebej omenil.

Jaz z zadovoljstvom konstatujem, da se je pri razpravah letošnjega deželnega zbora zlasti v finančnem odseku, ki ima odločevati gospodarstvo dežele, kazalo nekako soglasje in sporazumljenje vseh zastopnikov visoke zbornice, katero se je javljalo v tem, da so bili enako naklonjeni, bodisi potrebam mestnega prebivalstva, kakor gospodarskim potrebam kmetskega in obrtnega stanu. To soglasje mi je dokaz, da so vsi gospodje bili resno tistih misli, da le tam, kjer se vsi stanovi enakomerno podpirajo, je mogoče spraviti v soglasje tudi potrebe vseh teh stanov in njih zahteve in v okviru, v katerem se gibljemo, dajati tiste podpore, tista sredstva, da se razvijajo vsi stanovi tako, kakor je njihovim razmeram dejansko potreba.

Ravno zaradi tega, ker smo videli zastopniki kmetskega stanu, kako se je od strani poslancev mest in veleposestva, kakor tudi zlasti od strani gospoda zastopnika visoke vlade pri vsaki priliki kazala velika prijaznost nasproti zahtevam in potrebam kmetskega prebivalstva, ravno zato je bilo olajšano v marsikaterem vprašanju tudi nam glasovati za take stroške, ki neposredno ne zadevajo kmetskih volilcev, ampak prebivalstvo mest. Vsled tega se je v vseh vprašanjih sploh našlo neko sporazumljenje in jaz moram konstatovati, da ravno v letošnjem zasedanji se je gledé vinogradarstva dežela izpostavila tolikim troškom, da res moramo reči, da je bilo vsem zastopnikom treba nekega posebnega samozatajevanja, da so žrtvovali tako veliko svoto v upanju, da bo tudi visoka vlada to panogo kmetijstva podpirala. Gospôda moja! kedar stojimo na tem stališču, moramo vsekako brez predsodkov in ozira na posamezne kraje stvar presojeti in potem hvaležni biti zastopnikom nekmetskih stanov, ki so soglasno bili te misli, da je treba izdatno in hitro pomoči, da se tista panoga kmetijstva, ki je ravno sedaj v največji nevarnosti, hitro postavi na noge, da se s tem tudi davčna moč kmetijstva izdatno na noge postavi. (Odobranje na levici. — Beifall links.)

V tem oziru torej moram reči, da je res lepo soglasje vladalo med vsemi faktorji, ki tukaj odločujejo, in ravno iz tega vzroka mislim, da so vsi sklepi finančnega odseka in sklepi visoke zbornice bili tako soglasni.

Poglavitni predmet, katerega smo imeli v zasedanji deželnega zbora, je bilo šolstvo in o tem, gospôda moja, dovolite mi tudi par kratkih besed.

Pravim, da so bile poglavitni predmet obravnave naše, tičoč se šolstva in to po vsej pravici; kajti ne smemo si prikrivati in odkrito moramo reči, da velik del našega proračuna, dobra polovica, se ravno tiče našega šolstva, za katero ima naša dežela prispevati ogromne troške. Tudi tukaj moramo konstatovati soglasje vseh zastopnikov, ki so se strinjali v tem, da je treba v tem oziru napeti naši deželi vse sile, da se preskrbi gledé vzgoje in šolstva naši mladini vse one pogoje, ki so potrebni, da se omogoči mladini in šolstvu oni razvoj, ki je v današnjih razmerah neobhodno potreben in tu moram konstatovati, da je deželni zbor ravno letos toliko storil, da mu nihče ne more očitati, da je storil premalo, temveč, da mu bo ljudstvo zato tudi še v poznejših časih moralo hvalo vedeti.

Pogovarjalo se je gledé vseučilišča. V tem oziru so se tudi ukrepali razni konkretni predlogi. Naša stranka je v tem oziru solidarna z narodno stranko gledé vseučiliškega vprašanja zato, ker smatra, da je to nekako eksistenčno vprašanje našega naroda, (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links. — Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Izvrstno!“) v drugi vrsti pa tudi zato, da izpodbija očitjanje, kakor da bi naš narod ne bil sposoben stopiti v vrsto kulturnih narodov, ker nam niso na razpolago tista mnogobrojna sredstva, katera so na razpolago bila v tem oziru drugim narodom. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links. — Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Tako je!“) Naš narod je med tistim časom, ko so drugi narodi veselili se vednostnega napredka in izobražbe, izpostavljen bil, da je moral na jugu, na meji braniti državo in cesarstvo nasproti napadom zunanjih sovražnikov in zato je prav posebno opravičen ta narod, da sme sedaj, ko so te nenaravne razmere prenehale in ko se ni več bati sovražnikov na jugu, zahtevati, da se sedaj država na isti narod prav posebno ozira in v obilni meri siplje nam ne samo dobrote, ampak akte svoje dolžnosti, ker ta narod ni mogel v kulturnem oziru napredovati, ker je imel v drugem oziru v interesu cesarstva in države spolnovati dolžnosti, katere je tudi z največjim junaštvom in z največjo srčnostjo spolnoval. (Živahno odobravanje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Centrum.)

To, gospôda moja, je tisti argument, s katerim visoka zbornica lahko vsigdar stopi pred vlado in državo in cesarja in mu reče: da, gospôda moja, ako smo v kulturnem oziru zaostali, nismo zaostali zato, ker ne bi bili sposobni napredovati v kulturnem oziru, ampak zato, ker smo mi namesto knjige in peresa morali držati meč v roki v varstvo države in obrambo cesarstva. (Živahno pritrjevanje na levi. —

Lebhafter Beifall links. — Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: Izvrstno! — Ausgezeichnet!)

To, gospôda moja, je tisti argument, ki opravičuje, da z vso opravičenostjo stopimo pred vlado in državo, zahtevajoč, da nam izposluje vlada vsa sredstva, ki so potrebna za vseučilišče, da tudi Slovenci pridemo do tega, da dobimo svoje vseučilišče. In v tem oziru pritrjujem gospodu predgovorniku popolnoma, ki je rekel, da je, ako se ravna za vseučilišče, v prvi vrsti dolžnost države, da ona poskrbi za potrebna sredstva.

Zato apelujem na vlado, da ona, spominjajoč se teh ozirov o priliki, ko pride v državnem zboru dotična razprava na vrsto, gleda na te argumente, ter jih navaja, da opraviči ž njimi našo zahtevo, ki je povse korektna in, gospôda moja, lahko rečem, malenkostna v primeri z žrtvami, ki jih je prinašal naš narod v vseh stoletjih za državo. (Živahno odobravanje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Centrum.)

Ako sta pa vkljub temu narodni stranki v deželnem zboru pripravljene iz skromnih deželnih sredstev prispevati primerno svoto v ta namen, tedaj ne smete misliti, da smo mi tukaj prezrli skromno gmotno stanje naše dežele, marveč to stanje imamo mi vsigdar pred očmi. Če smo pa vendar pripravljene žrtvovati gledé na skromne naše razmere ogromno svoto, storimo to zaradi tega, da bo to državi opomin, da bo ona, ako vidi, da ima dežela, vkljub temu, da se nahaja v takih stiskah, da niti svojim prebivalcem ne more preskrbeti kruha, vendar toliko idealnega vzleta, da je pripravljena, prinesiti v ta namen največje žrtve, tudi dala primeren prispevek. Ta dokaz o naši požrtvovalnosti, in ker mi govorimo v imenu slovenskega naroda, o požrtvovalnosti našega naroda sploh, to mora biti največji argument, ki pozivlja vlado, da s posebno prijaznostjo gleda na to vprašanje in je reši tako, kakor bo v korist našemu narodu in deželi.

Gledé ljudskega šolstva je bilo že včeraj govorjeno na tem mestu in tudi v tem oziru moram reči, da je vladalo lepo soglasje v visoki zbornici, tako kakor lansko leto, ko smo le deloma hoteli ustreči namenu, katerega smo letos kolikor mogoče popolnoma dokončali in izvršili. Gospôda moja, jaz sem že lani poudarjal, da kadar se gre za uravnavo učiteljskih plač, ne gre postavljati se na ozko strankarsko stališče in gledati na to, ali smo liberalni ali klerikalni in v katerem toku da plavamo, ampak postavljati se nam je le na stališče, ki je neovrgljivo in neizprosno, da je namreč vsak delavec vreden plačila, in na to stališče smo se lansko leto postavili, ko smo vsaj v skromni meri izboljšali dohodke učiteljstva in na tem stališču stali smo tudi letos, ko se je šlo za ogromne svote, katere bo odslej morala dežela plačevati v prospeh učiteljstva. Mi smo bili popolnoma prepričani in smo vedeli, za kaj smo glasovali, ko smo glasovali za zvišanje učiteljskih plač. Mi smo vedeli, da tu ne bo šlo samo za tistih 52.000 gld., ki pridejo letos v deželnem proračunu na vrsto. Mi smo vedeli, da ima ta svota velike

konsekvence za saboj, ki se bodo leto za letom kazale v visokih številkah, toda zbornica naša je bila v tem oziru soglasna in prepričana, da moramo prevzeti dotična bremena, ako hočemo, da naše ljudsko šolstvo napreduje v tem smislu, kakor je dandanes potrebno, ker smo navezani na to, da z inteligenco, razumom in izobraženostjo imponiramo svetu in omogočimo mladini naši tekmovanje za eksistenco med kulturnimi narodi.

To so bili razlogi, da smo privolili v tisto, kar smo se dogovorili v finančnem odseku, ter tako ustregli opravičeni želji našega učiteljstva, da se mu omogoči gledé eksistence tako stališče, da bo lahko zadovoljno in veselo in zavedajoč se svojega stanu, vršilo svojo dolžnost v šoli.

Jaz moram reči, da šola mora biti punčica našega očesa pri vseh strankah deželnega zbora. Šola, učiteljstvo in naša mladina, to je tisti faktor, pri katerem se gre za našo prihodnost in tu ne smemo nikdar biti omejeni in tesnosrčni, ampak storiti moramo toliko, kolikor je sploh v naših močeh, in zato pa jaz mislim, ker je visoka zbornica v tem oziru ne gledé na razlike strank storila svojo dolžnost, da bo tudi učiteljstvo storilo svojo dolžnost in skrbelo, da bo šola res taka, kakoršno pričakujejo zastopniki slovenskega naroda v tej visoki zbornici in kakoršno pričakuje naše ljudstvo, namreč, da bodo v šoli našli otroci našega naroda ono vzgojo in izobrazbo, ki mora podlaga biti poznejši izobrazbi, ono vzgojo v versko-nravnem duhu, ki nam bo porok, da bodo otroci našega naroda postali zvesti, pošteni in zanesljivi državljani, ki bodo, ako jim bo usoda mila, na podlagi višje izobrazbe lahko tekmovali z vsakim drugim narodom.

To so bili razlogi, ki so vodili našo stranko pri tem, da je ona rada in iz prepričanja žrtvovala velike troške, katere bo morala dežela naša nositi za ljudsko šolstvo.

Potem je pa med ljudskim šolstvom in vseučiliščem tudi srednje šolstvo in tudi v tem oziru so nekateri gospodje izjavili že danes svoja mnenja, in dovolite, da tudi jaz še nekaj pristavim.

Srednje šolstvo še ni za Slovence tako urejeno, kakor bi bilo želeli. Jaz sem mnenja, da je potrebno vsakemu slovenskemu mladeniču, ki pohaja srednje šole, poskrbeti za to, da mu ni potem, ko završi srednje šole, zaprt drug svet, ampak da se mu omogoči taka izobrazba, da mu bo svet odprt, bodisi na podlagi slovstva nemškega, francoskega ali italijanskega, da v kateremkoli svetovnem kulturnem jeziku zamore še naprej iskati izobrazbe. Reči pa moram, da je slovenščina na naših srednjih šolah še veliko premalo gojena in oskrbovana. V marsikaterem predmetu na srednji šoli bi se pouk vkljub temu načelu, katero sem prej izrazil si usojal, lahko vršil v domačem slovenskem jeziku. Zlasti bi gledé srednjih šol slovenskih nastopno izrazil.

Z veseljem pozdravljam, da se je v teku zadnjih let osnovala lepo razvijajoča se gimnazija v Kranji. Zares ponosni moramo biti, da se je mesto Kranj pokazalo tako plemenito in požrtvovalno, da bi bilo

zastonj morebiti v celem cesarstvu iskati mu vrstnika, kateri bi bil toliko, kakor Kranj žrtvoval v namen, da dobi srednjo šolo. Vsa čast takim zavednim možem, kakoršne so se pokazali zavedni meščani Kranjski, ne samo s tem, da so omogočili zgradbo krasnega poslopja za gimnazijo in ne samo s tem, da so se zavezali to tudi vzdrževati, ampak tudi zato, ker tako plemenito in požrtvovalno skrbé, da dijaki najdejo res očetovskih src in maternih rok na tem mestu, kjer se vzgajajo. V tem oziru je tudi dolžnost naša in je opravičeno, da se zahvalimo vladi, ki je to podjetje podpirala. Res je bilo to prav posebno in iskreno podjetje, za katero se je prav posebno vlada angažovala, in tu je popolnoma prav storila, ker je ona samo z dejanskimi razmerami računila, namreč da Gorenjska zasluži svojo gimnazijo in je gimnazije vredna, ker je iz onih krajev pričakovati vselej zadostnega števila dijakov.

Smemo torej upati, da bo Kranjska gimnazija res lahko procvitala kot ena prvih gimnazij, ter prinašala najboljših sadov.

Ako se pa nadalje ozremo na srednješolske razmere v Ljubljani, gospôda moja oprostite, da ne morem s tako navdušenostjo in gorečnostjo govoriti, kakor sem to storil gledé Kranja.

Jaz moram reči, kadar grem mimo stare gimnazije, vselej se mi milo stori zlasti še z ozirom na to, ker poznam notranje prostore, katere sem pohajal v raznih urah in letnih časih, ter se prepričal, da nikakor in v nobenem oziru ne zadostujejo za gimnazijske prostore. (Klici na levi: — Ruje links: — „Tako je!“) Gospôda moja, in še vselej, kadar je šolo si ogledal kak šolski nadzornik ali minister v teku let, šel je iz poslopja s prepričanjem, da je tako poslopje popolnoma nevredno in absolutno nedostojno, da bi se v takih prostorih vzgojevala mladina, ki ne potrebuje samo pouka in izobrazbe, ampak v prvi vrsti tudi zdravega zraka, da se poleg duševnih zmožnosti more tudi telesno razvijati, in zato je bilo prav, da se je končno vendar enkrat post tot discrimina rerum vlada odločila za zgradbo novega gimnazijskega poslopja, ki naj bi v vsakem, tudi v pedagoškem oziru zadostovalo svojemu namenu. Obžalujem le, da se je to podjetje in ta namera toliko časa zavračevala. Želel bi, da bi se sedaj tem bolj pohitelo, da pride naša mladina prej ko mogoče do novega poslopja, v katerem bo v pedagoškem oziru skrbljivo, da bodo vsi prostori, kjer se ima vzgajati mladina, taki, da tudi v zdravstvenem oziru ne bodo zakrivali nobenega očitanja. Menim, da je v državni proračun v ta namen že vstavljena neka svota, vendar pa bi želel in prosil dotične faktorje in visoko vlado, da bi pohiteli s to stvarjo, ker je vprašanje jako nujno, ker je za nas naravnost življenske važnosti in ker je potreba, da se mora tukaj odločno, temeljito in hitro pomagati, od vseh merodajnih faktorjev že zdavno priznana.

Poleg višje gimnazije pa imamo v Ljubljani tudi nižjo gimnazijo. Kdor pozna razmere v našem mestu in število dijakov, ki obiskujejo našo višjo gimnazijo, mora priznati, da je ta gimnazija tako številno

obiskovana, kakor je malo drugih gimnazij v Avstriji. Vsekakor se mora priznati, da je zlasti v višje razrede pritisk od strani dijakov tolik, da potem z ozirom na veliko število dijakov profesorji jako strogo postopajo iz tega ozira, ker se na ta način število dijakov potem dá znižati. V pedagogičnem oziru, gospôda moja, je to gotovo nedopustljivo, dasiravno je umevno, da si profesorji želé manjšega števila dijakov; kajti ako jih je preveliko, so uspehi jako majhni in omejeni, ker profesorju, naj še tako izpolnuje svoje dolžnosti, ni mogoče doseči dobrih vspehov, ako ga tlači preveliko število dijakov. V tem slučaju ne more v vsakem oziru ustrezati dijaku samim, pa tudi ne pedagogičnim namenom. In zato je želja občna in je umestno, da ji damo izraz, namreč ta želja, da se poleg obstoječe višje gimnazije, tudi nižja gimnazija spopolni v višjo gimnazijo (Odobrovanje na levi in v središču. — Beifall links und im Centrum.), ker moram reči, gospôda moja, da je nižja gimnazija sama na sebi bitje brez pravega življenja (Pritrjevanje na levi in v središču. — Zustimmung links und im Centrum.) Zakaj vzemimo učiteljstvo in ravnatelja, zmirom so v skrbeh, ako spravijo dijake do četrte šole, kaj bo pozneje ž njimi. In mi moramo tukaj računati s človeškimi slabostmi, da namreč dijaki, ki pridejo na nov zavod, niso tam s tisto prijaznostjo sprejeti in tudi nimajo tam tiste domačnosti kakor drugi, ki so morda že štiri leta dotični zavod pohajali. In zato bi prav toplo priporočal visoki vladi in jaz mislim, da bo ona, ako se bo ozirala na naše želje, in gledé na to, da gre tukaj tudi za to, da se ustreže pedagogičnemu namenu in ker so vsi predpogoji za razširjenje dani, da bo skrbela za to, da se tudi naša nižja gimnazija spopolni v višjo gimnazijo.

In zato si usojam predlagati sledečo resolucijo, katero prosim, da jo sprejme visoka zbornica:

„Visoka vlada se pozivlje, da sedanji spodnji gimnazij v Ljubljani razširi v višji gimnazij.“

(Živahno odobrovanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki podpirajo predlog ekscelece gospoda poslanca barona Schwegelna, kakor ga je bil poprej stavil, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v razpravi.

Sedaj še prosim gospode, ki podpirajo predlog gospoda poslanca kanonika Kalana, da izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Tudi ta predlog je dovolj podprt in se bo torej o njem glasovalo.

Želi še kdo besede v splošni razpravi?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Hribar:

Visoki deželni zbor! Debata, ki se je letos vršila o proračunu deželnega zaklada, se bistveno razlikuje od debat, ki so v prejšnjih letih in tudi še lansko leto precej viharne bile v tej visoki zbornici. Ta vihar se je o priliki današnje razprave polegel; kajti vsi trije govorniki, ki so posegli v debato, niso omenjali takih političnih momentov, ki bi bili našli odpor na jedni ali drugi strani in katerim bi bilo treba odgovarjati tudi meni. Nasprotno sta prva dva častita gospoda predgovornika se gibala edino le v mejah proračuna samega in pojasnjevala deželno gospodarstvo vsak s svojega stališča, opirajoč se pri tem na podatke, katere je poročevalec finančnega odseka navajal v tiskanem svojem poročilu. Le poslednji gospod predgovornik prešel je nekoliko tudi na politično polje, ker je govoril o nekaterih vprašanjih, o katerih se je že danes dopoldne v visoki zbornici razgovarjalo, ali pa o takih vprašanjih, ki so, zlasti gledé gimnazije, že v teku predidóčega zasedanja rešena bila in o katerih končno ni bilo treba izgubljeni posebno veliko besed. Jaz se bom torej na to omejil, da bom kolikor mogoče kratko reagoval na izvajanja obeh prvih častitih gospodov predgovornikov.

Oba ta gospoda predgovornika sta opozarjala, da utegne dežela Kranjska, kakor sem tudi jaz bil povedal v tiskanem svojem poročilu, izgubiti naklado na žganje in da moramo s to eventualiteto računati. Gotovo je, da bo, kedar izgubimo to naklado, deželni blagajnici odšel izdaten dohodek. Toda opozarjati je vendar treba na naše potrebe, in njegova eksceleca gospod deželni predsednik mi bo gotovo pritrdil, da pri naših finančnih razmerah bo treba državi globoko poseči v blagajnico ter dovoliti nam namestek, ki se bo vsaj približno jednačil poslednjemu letnemu dohodku, katerega je dežela Kranjska dobila iz te naklade.

Ako bo deželni odbor takrat, ko se bo ta stvar razpravljala, z vso odločnostjo zahteval od vlade primeren nadomestek in ako jo bo opozarjal na velike potrebe, katere ima dežela zlasti v deželni kulturi in v prosvetnih ozirih, prepričan sem, da visoka vlada ne bo mogla nasproti našim zahtevam gluha ostati, temveč da bo dovolila vsekako precejšen nadomestek. (Pritrjevanje v središču in na levi. — Zustimmung im Centrum und links.)

Prvi gospod predgovornik je govoril tudi o nakladi na pivo in dejal, da nam utegne država vzeti tudi to naklado. Država res utegne vpeljati davek na pivo; toda naklado, katero imamo sedaj, nam nikakor vzeti ne more. Ko bi nam jo pa vzela, morala bi deželi Kranjski na leto plačevati vsaj toliko, kolikor smo mi doslej dobivali iz te naklade. Sicer je pa finančni odsek prepričan, da nam ta doklada gledé na zvišanje učiteljskih plač ne bo zadostovala in to prepričanje izraženo je v predlogu, v katerem se nalaga deželnemu odboru, da skuša doseči dovoljenje za zvišanje naklade na pivo. Vsekako je torej pričakovati, da ta naklada utegne ostati nam tudi še zanaprej in še v višjem znesku,

kakor je postavljen v proračun, tudi v tem slučaju, če bi država vpeljala davek na pivo. Na izgubi bo dežela v najneugodnejšem slučaju le toliko, kolikor se bo konsum piva množil in bi s tem naraščali tudi dohodki iz te doklade.

Prvi gospod predgovornik je omenil tudi deželnega kreditnega zavoda in sicer omenil blagohotno. Hvaležen sem mu za to in sicer hvaležen, ker sem jaz tisti poslanec, ki že od leta 1889. naprej od leta do leta v visoki zbornici propovedujem, kako neobhodno je za deželo potreba takega zavoda, ako hočemo, da bo v bližnjem času izvršiti zamogla velik del tistih nalog, katere si je postavila v deželno-kulturnem in melijoračnem oziru.

Če bi častiti gospodje tovariši leta 1889. ne bili se udajali nekim nesrečnim vplivom, ki so edino le naperjeni bili proti osebi tedanjega predlagatelja, deloval bi deželni hipotečni zavod, ali deželna banka, ali deželni kreditni zavod, sedaj gotovo že kakih osem let in nabral bi si bil v rezervni fond do danes gotovo že jako veliko svoto. — Žal da so gospodje tovariši šele danes prišli do prepričanja, da sem jaz vendarle prav imel, ko sem priporočal ustanovitev deželne hipotečne banke. Toda bolje je, da so jedenkrat prišli do tega prepričanja, kakor, ako bi se to nikdar ne bilo zgodilo. In zato sem vesel, ko sem iz ust gospoda poslanca Povšeta čul, da bodo on in ožji njegovi tovariši glasovali za predlog gledé ustanovitve deželnega hipotečnega zavoda. (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum.)

V finančnem odseku se je v tem oziru njega ekselenca gospod poslanec baron Schwegel seveda obrnil proti temu predlogu, sklicevaje se na predlog z dné 3. marca lanskega leta. Jaz razumem, da se on protivi ustanovitvi deželnega zavoda, ako se postavi na stališče, na katerem je bil stal takrat, ko je stavil ta predlog. On je namreč nasvetoval, da se visoka vlada naprosi, da za obligacije in zadolžnice, katere bi izdal katerikoli hipotečni zavod, dovoli posebne pogodnosti, kakor gledé obligacij in zadolžnic lokalnih in malih železnic. Njegova ekselenca je takrat mislila na privatni zavod, in sicer na zavod, ki na Dunaju že obstoji in za katerega ustanovitev si je ravno njegova ekselenca pridobila velikih zaslug.

Priznavam, da je ta zavod, namreč „Credit-institut für Verkehrsunternehmungen und öffentliche Arbeiten“ velikega pomena za javna dela, ki se v državi izvršujejo in da zasluži vsestranske podpore in vsestranskega zanimanja; nikoli me pa njegova ekselenca gospod poslanec baron Schwegel ne bo prepričal, da bi bolje bilo, ako bi se take kreditne operacije izvrševale po privatnem kreditnem zavodu, kakor pa, ko bi se izvrševale po deželnem zavodu. Končno mora vendar vsak kreditni zavod gledati na dobiček. Ali pa potem ni pametneje in razumneje z narodno-gospodarskega stališča, da ta dobiček napravi deželni kreditni, kakor pa privatni zavod?

Reči se utegne in njegova ekselenca gospod baron Schwegel je tudi naglašal, da utegne garancija, katero bi dežela prevzela, postati jej nevarna.

Jaz to odločno zanikavam. Garancija za tak zavod nikdar ne utegne nevarna postati, kajti zavod se bo moral strogo gibati v mejah pravil in pravila bodo dosegla Najvišjo sankcijo šele potem, ako bodo popolnoma odgovarjala zakonskim določbam gledé pupilarne varnosti. Tukaj je pač treba razliko delati med zavodi, o katerih se je že govorilo v zbornici in o katerih je nedavno tako dobro poročal častiti gospod tovariš in prijatelj dr. Tavčar in pa med deželno hipotečno banko, respektive deželnim kreditnim zavodom, kakor ga imam sedaj v mislih. Ako se tak zavod ustanovi, je popolnoma nepotreben tisti posebni fond, katerega je njegova ekselenca gospod poslanec baron Schwegel lanskega leta dné 3. marca predlagal in katerega hoče tudi danes povečati s tem, da bi se prebitki letošnjega deželnega proračuna v tem fondu naložili.

Jaz bi sploh opozarjal, da sedaj, ko sklepamo letošnji proračun z nedostatkom, ne kaže nikakih prebitkov nalagati v kakem fondu, ker nese dotični denar, ako se ne porabi za potrebščine, temveč se za-nje najemajo posojila, samo 4⁰/₁₀ obresti, dočim mora dežela za posojilo plačevati 4¹/₂⁰/₁₀.

Slišalo se je tukaj tudi od prvega častitega gospoda predgovornika mnenje, da naj bi se poleg priklade na direktne davke, s katero sedaj pokrivamo nedostatek pri deželnemu gospodarstvu, skrbelo še za druge vire dohodkov. Tudi jaz sem to omenil v tisknem svojem poročilu. V tem oziru bi reagoval tudi na besede njega ekselenca gospoda barona Schwegla, ki je pritrdil prvemu mnenju prvega častitega gospoda predgovornika, in pa odobroval njegovo drugo mnenje, ki, kakor je to omenil tudi že v finančnem odseku, meri na to, da bi se vpeljal davek na luksus.

Mnenja morajo v tej zadevi biti različna.

Načelno bi se jaz ne protivil njegovi misli, kajti resnica je, da je davek na luksus jeden najupravičenejših davkov; toda ravno tako, kakor osebna dohodarina, s katero hoče država zadeti najpremožnejše ljudi, ne more veliko iznašati v naši deželi, ravno tako tudi davek na luksus, s katerim bi bili faktično zadeti le najpremožnejši stanovi, ne bo veliko donašal. Ako bi bila naša dežela bogatejša, ako bi imela več trgovine in velike industrije, potem ni dvojbe, da bi utegnil davek na luksus dati precejšen dohodek. Toda v sedanjih razmerah je jako malo upanja, da bi tak davek mogel donašati izdatno svoto. Sicer pa nimam nič proti temu, da, še celo priporočal bi deželnemu odboru, naj vse okoliščine prouči in se o vseh onih predmetih, ki bi zamogli obdačeni biti, dobro pouči in sestavi približni račun. Ako bomo potem videli, da bi davek utegnil donašati izdatno svoto, mislim, da gotovo ne bo nobenega izmed nas, ki bi proti glasoval. Njegova ekselenca gospod poslanec baron Schwegel, s čegar govorom se mi bo treba nekoliko obširneje baviti, je v svojih izvajanjih zmirom na začetek postavil besede „če in če“. Seveda na tak način je lahko argumentovati: „Če bi to bilo, bi ono ne bilo in če bi to ne bilo, bi ono bilo.“ Ali, gospôda moja,

mi moramo tukaj, ko sestavljamo proračun, vendar računati z gotovimi številkami in s faktičnimi okoliščinami. Pač moramo tudi poudarjati „če in če“ za bodočnost, ali pred vsem moramo pred očmi imeti sedanost in na podlagi sedanosti so sestavljeni proračuni. In kolikor se dá za bližnjo prihodnost opaziti, sestavljeni so tako, da se nam v bližnji prihodnosti ne bodo pokazale veliko drugačne številke, kakor jih imamo danes pred seboj.

Njegova ekscelenca je tudi naglašala, da nam je treba skrbeti za kredit za deželne kulturne naprave.

Jaz se tukaj ne strinjam s prečastitim gospodom predgovornikom, temveč stojim na čisto drugačnem stališču, kakor on in izrekam le še prepričanje, da, ako se bo visoka zbornica pridružila mojemu mnenju, bomo v prihodnjem zasedanju za deželnokulturne namene, vodnjake, vodovode in vinarje lahko pri deželnem hipotečnem zavodu najeli večje posojilo, s katerim bo mogoče najedenkrat deželno kulturo tako povzdigniti, da nam bo donajala velike koristi pri deželni nakladi.

V tem oziru se ne smemo zanašati na privatno pomoč, kakor tudi ne kaže nalagati majhnih fondov; temveč treba je, da po svojem kreditnem zavodu začnemo veliko akcijo.

Njega ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel je omenil izdatkov za bolnice po deželi.

O tej stvari govoril sem obširno v svojem poročilu, kjer sem izrekel mnenje, da je deželi tukaj treba nekoliko se omejiti, kajti ni dvojbe, da bodo sedaj zdravstvena okrožja in občine začele prihajati s prošnjami do visokega deželnega zbora, da naj prispeva za grajenje in vzdrževanje manjših bolnic. Treba nam bo biti jako previdnim, kadar se bomo o takih stvareh posvetovali in morali bomo dobro preudariti, kje smemo podpirati taka podjetja in kje ne. Nikomur ni prikrito, kako velike važnosti so bolnice in ravno to uvaževanje privedlo nas je do velikega izdatka za novo deželno bolnico. To uvaževanje privedlo nas je tudi do tega, da smo dovolili izdaten prispevek za bolnico v Kandiji, in zopet letos, da smo zagotovili precejšnji podpori za bolnico v Vipavi in za bolnico, ki se ima ustanoviti na Krškem. Vendar moramo jedenkrat priti do gotove meje in deželni zbor bo morebiti že v prihodnjem zasedanju imel priliko, o tem kaj ukreniti.

Gledé občil je prevzvišeni gospod baron Schwegel omenil, da se je sicer mnogo zgodilo, da pa je treba še precej storiti. Ne mislim tukaj na ceste, za katere je dežela v poslednjih letih res mnogo storila, ampak na pospeševanje lokalnega železništva.

Kar se tiče te stvari, mislim, da je visoki deželni zbor storil moder sklep takrat, ko je sklenil, da ne plača 500.000 gld. kot prispevek za nakup glavinskih delnic dolenjskih železnic, temveč da prevzame garancijo za prioritete in da se imajo vsako leto naložiti 5% ne obresti od 500.000 gld., to je svota 25.000 gld., v poseben fond. Ta fond je že precej velik in jedino ta fond nam bo omogočil in v naših razmerah zadoščal, da se bo na Kranj-

skem lahko precej storilo za razvoj lokalnega železništva. Seveda, izdatneje železništvo podpirati, na priliko tako, da bi gradili deželne železnice po vzoru nekaterih drugih dežel, mi nikdar ne bomo mogli; kajti v tistih deželah, kjer se gradé deželne železnice, gredó železnice, ali bi imele vsaj iti po krajih, kjer je trgovina in velika obrt razvita in se zato same od sebe izplačujejo. Tega pa pri nas ni.

Častiti gospod tovariš ekscelenca baron Schwegel govoril je obširneje tudi o konverziji zemljiško-odveznega dolga.

Te stvari sem jaz le mimogredé omenjal. Vendar se je pa njega ekscelenci zdelo potrebno trditi, da je bila konverzija zemljiško-odveznega dolga nezogibna zato, ker nismo imeli denarja za neke investicije, katere so se deželnemu zboru potrebne zdele.

Priznavam, da je na tem nekaj resničnega.

Prvi povod, da se je začelo misliti na konverzijo in da je gospodom poslancem ta ideja postala „plausibel“, ko se je oglasil bančni zavod, ki je želel konverzijo izvesti, je bila misel na Dolenjske železnice, ker se je mislilo, da bo treba svoto 500.000 gld. na jedenkrat izplačati in se ni vedelo, kje ta denar dobiti. In ker je bilo gospodom poslancem neprijetno, odločiti se za to, da bi se najelo večje posojilo, poprijeli so se z veseljem misli, da se izvrši konverzija zemljiško-odveznega dolga in z vplačili letnih 127.227 gld., katere se je država zavezala plačevati za dobo 7 let, izplača teh 500.000 gld. za Dolenjske železnice, drugo pa porabi v investicije.

No, gospôda moja, danes sem jaz prepričan, da, če bi ne bilo te okoliščine in bi dežela že takrat bila mislila na garancijo ter sklenila vsako leto izločiti samo 25.000 gld. za poseben fond, da bi bili gospodje poslanci jako jako dobro pomislili, ali naj konverziji pritrédé. In če bi jej pritrđili ne bili, ne rečem, da bi bilo to gotovo, — pač pa skoro gotovo — boljše za deželne finance, ker bi se bili poznejša leta prihranili veliki izdatki.

Konverzija je pa imela, in to je najpoglavitnejša stvar, še neko drugo slabo stran.

Takrat se je namreč v krogih deželnih poslancev začelo misliti, kaj se bo vse storilo z državnim prispevkom 127.227 gld. in reklo se je: „Mi bomo sedaj začeli skrbeti, da povzdignemo narodno gospodarstvo, kajti denarja za investicije imamo dovolj.“ Odtod pa, gospôda moja, izvirajo tisti veliki izdatki, katere izkazuje vsa ta leta deželni proračun v poglavjih IV., VII. in VIII. Brez konverzije zemljiško-odveznega dolga — o tem smemo biti popolnoma prepričani — bi danes s temi izdatki nikdar ne bili tako daleč prišli.

Res je sicer, da vse to prihaja deželi v korist; toda privedlo nas je tudi tako daleč, da smo danes v veliki zadregi in da moramo priznati, da smo dospeli tja, kjer moramo reči: naprej ne vemo in nazaj ne smemo.

Upajmo, da se nam bo navzlic temu posrečilo, da bomo tudi nadalje nahajali pokritje za velike izdatke, ki izhajajo ravno iz konverzije.

Navajalo se je tudi, da je konverzija zemljiško-odveznega dolga omogočila izdatek 700.000 gld. za deželno bolnico in ravno tako velik izdatek za deželno gledališče.

Gospôda moja, resnici prohod! Ne 700.000 gld. smo izdali za deželno bolnico, temveč veliko manj in ničesar nismo izdali za gledališče od tistega denarja. Stvar je ta, da smo za deželno bolnico izdali samo 450.000 gld., torej okroglo 300.000 gld. manj, kakor se je trdilo. Ta denar in pa stavbne stroške za gledališče pa smo najeli in ti posojili se sedaj vsako leto amortizujeta, namreč ono za gledališče iz dohodkov gledališkega zaklada, ostalih 300.000 gld. za novo bolnico pa iz deželnega zaklada.

Pritrjujem pa popolnoma njegovi ekscelenci častitemu gospodu baronu Schweglu, ki je naglašal, da nam je treba varčnosti.

Gospôda moja, varčnost pa je dvojna. Varčen mora biti tudi premožen človek, toda ne na nepravem mestu in v napačnem smislu; varčen seveda mora biti siromak. Nas, gospôda moja, ne bo smela varčnost nikdar tako daleč privedi, da bi pozabili na najvažnejše narodno-gospodarske in kulturne interese; temveč varčnost naša mora se gibati v gotovih mejah, ki so z ozirom na naše razmere in na razmere naše dežele v skupini naše države dopustne.

Govorilo se je obširneje o žganju in o nakladi na žganje in ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel mi je očital, da sem v svojem poročilu nekako se izrekel, da mi ni toliko za etični moment, kakor pa za finančni uspeh.

Tega iz mojega poročila ni videti. Jaz le pravim v poročilu, da z ozirom na vedno rastoči konsum žganja tudi naklada od leta do leta narašča in da etični moment ostaja nekoliko bolj v ozadju. Iz vsega utemeljevanja in konteksta pa je razvideti, da mi je največ do etičnega momenta in da od srca želim, da bi se ta kuga v naši deželi odpravila. Žalibog, da nismo v stanu je odpraviti, pa naj delamo še take dolge tirade in govore.

Resnica je, da se je žganjepitje pri nas oživilo in žalostna resnica je, da narašča s priraščajočim številom prebivalstva. Te žalostne resnice ne spravimo s sveta, če bi jo tudi hoteli tajiti. Zato je čisto opravičeno, če sem v svojem poročilu stvar samo z finančnega stališča upošteval in še posebno zaradi tega, da moremo vladi v danem trenutku reči, da po naših izkušnjah število litrov na leto za toliko in toliko narašča in zato, ker vemo, kako narašča naše prebivalstvo, bomo tudi od vlade lahko zahtevali primerno odškodnino, kadar bo jedenkrat sama pobirala davek na žganje.

Njegova ekscelenca gospod baron Schwegel se je lotil tudi drugega oddelka proračuna in sicer pokritja s prikladami, in je vprašal, ali imamo zagotovilo, da nam bodo priklade res toliko donašale, kakor smo proračunili. Tega zagotovila, gospôda moja, pač nimamo. Ako pa bo stvar ostala kakor prejšnja leta, potem moram reči, da bomo dobili več, kakor smo proračunili po uspehih prejšnjih let. Seveda zaradi novega davčnega zakona z dne 25. oktobra

1896 se je stvar nekoliko spremenila. Natančno ne vemo, koliko bodo znašali davki l. 1898., kajti c. kr. finančno ravnateljstvo napravilo je samo nekak približen račun. Vendar je pa finančno ravnateljstvo gotovo previdno računalo in jaz sem popolnoma prepričan, da bodo dotični davki veliko več donašali, kakor se danes misli. Zagotovilo torej smemo imeti, da bodo, ako so previdno sestavljene številke finančnega ravnateljstva, naklade nam gotovo toliko donašale, na kolikor smo jih proračunili.

Ekscelenca gospod baron Schwegel ima veliko bojazni pred prihodnjim proračunom in tukaj pripoveduje, da bo v prihodnjem proračunu utegnulo nepokritje znašati 150.000 gld. Jaz temu ugovarjam, kajti tu je treba v račun vzeti, da bo onih 40.000 gld., katere bomo letos izdali za blaznico, v prihodnjem letu ravno nadomestoval večji znesek za učiteljske plače.

Nasproti temu pa ne more priti v poštev tistih 30.000 gld., ki smo jih dovolili za leto 1899. za vinarstvo, ker smo sklenili, da se bo teh 30.000 gld. vzelo na posodo in da se bodo obresti in amortizacija tega posojila pokrivala iz deželno-kulturnega zaklada.

Sedaj mi pa bodi dovoljeno, da prestopim nekoliko v debato, katera se je vrtila okoli vseučilišča, in ta del debate bi smel nazivati z nekim opravičenjem politično debato. Danes dopoldne se je o tej stvari obširno razpravljalo in naglašalo se je pri eni in drugi strani, kateri motivi vodijo to ali ono stranko, da se bolj ali manj zavzema za to vprašanje.

Popoldne pa je njegova ekscelenca gospod baron Schwegel govoril o finančni strani tega vprašanja. V imenu finančnega odseka — ker moj predlog, ki je segal veliko dalje, da bi se namreč poleg svote 50.000 gld. za ustanovne stroške tudi še dovolil daljši vsakoletni prispevek 20.000 gld. k vzdrževalnim stroškom, ni prodril — predlagam, da bi se teh 50.000 gld. dovolilo kot prispevek za ustanovitev vseučilišča.

Gospôda moja! Ekscelenca gospod baron Schwegel naglašal je tukaj, kakor tudi v finančnem odseku, da je pred vsem dolžnost vlade skrbeti za ustanovljenje visokih šol in da ta znesek ne bo veliko vplival na vlado, da bi zaradi tega hotela ugoditi našim željam. To je vse lepo, gospôda moja, in ako bi mi več veljave imeli pri vladi in bi mogli na tehtnico položiti večje število poslanskih glasov na Dunaju, potem bi se tudi jaz nikdar ne ogreval za to, da bi dežela sama hotela dati kak prispevek; ali žal, da tega predpogoja nimamo. Drugi narodi, ki so številneje zastopani v državnem zboru, bi kaj takega laglje dosegli. Ker pa pri nas tega ni, zato moramo poskusiti rešitev vprašanja bolj s praktične strani in taka je ona, katero nasvetuje finančni odsek. Da pa pri državi taka požrtvovalnost od strani dežele utegne vendarle nekoliko vplivati, za to imamo jako poučen izgled. Častiti gospod poslanec Kalan je danes govoril o Kranjski gimnaziji in kako je bila ustanovljena.

Pomislite, gospôda, kakošne žrtve je moralo Kranjsko mesto prinešiti, predno je vlada dovolila ustanovitev gimnazije, in ako bi Kranjsko mesto ne bilo vladi, katera je zahtevala vsakoletni prispevek 2000 gld. za stvarne šolske potrebščine, zagotovilo teh 2000 gld., in ako ne bi bilo zidalo na svoje troške gimnazijskega poslopja, tedaj smete prepričani biti, da bi Kranj še danes bil brez gimnazije. Država, to vidite, je že tako malenkostna in skuša, kjer le more, da si pri budgetu prihrani kak tisočak in zato mislim, je v interesu stvari, ako se mi takoj s početka izrečemo za izdaten prispevek. Še boljše bi bilo seveda po mojih mislih, ko bi se v smislu predloga, kateri sem stavil v finančnem odseku, izrekli tudi za vsakoletni prispevek k vzdrževalnim stroškom, kar bi nas gotovo za mnogo let bližje dovelo zaželjenemu cilju.

Govorilo se je tudi in sicer od strani poslednjega gospoda predgovornika o gimnazijah Ljubljanskih. To vprašanje je, kakor sem že s početka kratko omenil, rešeno, kajti letos se bo pričelo graditi poslopje za veliko gimnazijo in lansko leto je njegova ekscelencija gospod deželni predsednik na zahtevno interpelacijo izjavil, da je vprašanje gledé razširjenja nižje gimnazije toliko kakor rešeno in da vlada že resno misli na to, da zida tudi za to gimnazijo posebno poslopje in zopet posebno poslopje za dragoceno licealno knjižnico.

Neke zadeve bi se pa vendar dotaknil iz govora častitega gospoda poslanca kanonika Kalana in sicer zadeve, ki se tiče ljudskega šolstva.

Nekaj časa je bila v zbornici stranka, kateri imam jaz čast pripadati, skoraj jedina zagovornica našega učiteljstva in trudila se je kolikor mogoče, da je priborila kako koncesijo za ljudsko šolstvo od blagonaklonjenosti visoke zbornice. Nekaj časa je bilo to zaman, vendar sedaj so se razmere spremenile. Vse stranke v zbornici tekmujejo, da bi dokazale našemu učiteljstvu tisto naklonjenost, katero v resnici zasluži. In komu gre največja zasluga za to? Jaz mislim, učiteljstvu samemu, ki si je svojim taktim obnašanjem in vestnim spolnovanjem svojih dolžnosti, vedelo pridobiti naklonjenost vseh stanov v deželi. Jaz le želim, da bi naše učiteljstvo tudi za naprej hodilo to pot, ne oziraje se ne na desno, ne na levo in da bi vestno spolnovalo svoje dolžnosti in vedno kazalo, da so naši učitelji možje in značaji, na katere smemo in moramo ponosni biti in katerim lahko z mirno vestjo prepuščamo odgojo naše nežne mladine. (Odobrovanje. — Beifall.)

S temi besedami zaključujem generalno debato izrekajoč veselje, da se je tako mirnim, tako dostojnim, tako stvarnim načinom vršila in sedaj prosim, da visoka zbornica izvoli prestopiti v specialno debato. (Živahno odobrovanje in ploskanje v središču in na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Centrum und links.)

Deželni glavar:

Otvorjam nadrobno razpravo.
Prosim, gospod poročevalec!

Poročevalec Hribar:

Pri poglavju I. „Troški deželnega zbora“ proračunava finančni odsek skupni trošek 17.264 gld. in jaz predlagam, da se ta postavka sprejme.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Lenarčič ima besedo.

Poslanec Lenarčič:

Visoka zbornica! Oglasil sem se za besedo, da spregovorim nekoliko besed k naslovu 5, o točki: „za sveto mašo“. V tem pogledu sem že večkrat imel namen spregovoriti nekoliko besed in sicer gledé tistih škrlatastih preprog, ki so pri tej slovesni maši vselej črez klopi pogrjnene v Šenklavški cerkvi. Meni se zdi, da tiste preproge nikačor ne ustrezajo svojemu namenu, kakor bi morale. Če se jih pogleda, je to tako videti, kakor da bi služile samo za to, da bi gospodje poslanci ne poškodovali klopi. Torej jaz bi želel, da se take preproge položé na klopi, ki bodo odgovarjale ali pa, da se sploh popolnoma opusté.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Hribar:

Vprašanje, katero je sprožil gospod poslanec Lenarčič, ne spada semkaj, kajti gospod deželni glavar končno ne more za to skrbeti, kakošna pregrinjala naj se devajo na klopi v cerkvi. To je stvar dotične cerkvene uprave, katera pa morda utegne ustreči želji gospoda predgovornika, ako bo o njej izvedela.

Predlagam še enkrat, da se pri poglavju I. potrdi potrebščina v znesku 17.264 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poglavje II. „Administrativni troški“. Tukaj predlaga finančni odsek, da se postavi v proračun svota 70.030 gld. v ordinariju in 2900 gld. v ekstraordinarju, torej vsega skupaj 72.930 gld.

Predlagam, da se to sprejme.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poglavje III. „Troški za deželno posestvo“. Tukaj predlaga finančni odsek, da se postavi v proračun znesek 6997 gld., torej proti postavku deželnega odbora 8097 gld., manj za 1100 gld. Prosim, da se ta znesek, namreč 6997 gld., sprejme.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri IV. poglavji: „Troški za deželno-kulturne namene in za vodne zgradbe“ predlaga finančni odsek v ordinariju 38.573 gld. in v ekstraordinariju 79.516 gld., skupaj torej 118.089 gld., to je za 8050 gld. več, kakor je predlagal deželni odbor. Prosim, da se ta postavka sprejme.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Zelen ima besedo.

Poslanec Zelen:

Visoki deželni zbor! Mislim, da se je marsikomu izmed nas, častiti gospodje, pripetilo, da se je prijetno občutil spomladi v kakem hladnem gaju, ko so mu doneli glasovi žvrgolečih malih tičkov na uha. Tudi zemljiški posestnik, kadar pride na svoje polje, z zadovoljstvom opazuje, kako trebijo te male živalice drevje, njive in senožeti od mrčes, kebrov, žužkov, osobito tistikrat, kadar te živalice mlade valijo. To gre na milijone. Pa te nedolžne stvari Božjega stvarjenja zmirom bolj ginejo. V okolici Tržaški, v Istri in Gorici vse preži na te živalice — ženske in moški, staro in mlado — z limanicami, zanjkami in proglami razne vrste, in kar pa tukaj ne pride pod meč, mora pasti še nazadnje pod smodnikom in svincem. Spominjam se, da sem v mladih dneh, če sem nenadno ustrelil z lovsko puško, videl cele trume tičkov vzleteti, ki so kakor oblak zatemnili nebo, ali sedaj tega ni več, in kmetijstvo je s tem izgubilo svojega največjega prijatelja. Kar sedaj še tičkov vidim, vidim jih največ sedaj med deželnozborskimi zasedanjem tam na voglu v Mahrovi hiši pri trafikantu. Tam jih vidim, drugod ne. In ne samo v Istri, Gorici in Trstu je varstvo tičev jako površno, ampak, če tudi ne v tej meri, tudi pri nas. Mi imamo sicer zakon z dné 17. junija 1870, in za Istro, Trst in Gorico veljata zakona z dné 2. septembra in 30. aprila 1870, št. 37. in 46., ampak ti zakoni so samo na papirju in se prav ne izvršujejo.

Kakor sem že rekel, so te male živalice ne le velike prijateljice kmetijstva, ampak sploh človeštva in skrajni čas bi bilo, da se dotični faktorji resno poprimejo njih varstva. Iz vseh teh razlogov stavljam sledečo resolucijo, katero bo, mislim, visoki deželni zbor gotovo sprejel:

„Slavna c. kr. deželna vlada se pozivlje, da na svoje in tem podrejene organe, koji so poklicani deželni zakon za varstvo tičev od 17. junija 1870, št. 20, proti prestopkom izvajati, uplivati blagovoli, da se vsaki tudi najmanji prestopok tega zakona strogo kaznuje.

Nadalje se slavna c. kr. vlada tudi pozivlja, da blagovoli pri c. kr. namestništvu v Trstu potrebne stopinje storiti, da se i postava poknežene grofije goriške in gradiške ter mejne grofije isterske kakor

državno neposrednega mesta Trsta z obmestjem za varstvo kmetijstvu koristnih tičev, od dné 30. aprila in 2. septembra 1870, št. 37 in 46, proti vsakemu prestopniku ostro izvaja.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Zelena, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadosti podprta, in je torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec župnik Schweiger ima besedo.

Poslanec Schweiger:

Visoki zbor! Če v tem trenutku, ko je le še par ur do sklepa, se nazaj ozrem na naše delovanje v tem zasedanju, tedaj pač moram priznati, da velik del naših razprav vzele so nam prošnje, katere so iz raznih krajev naše dežele prihajale mnogoštevilno na častito adresu visokega deželnega zbora. Ne motim se, ako trdim, da največji del teh prošenj glasil se je za zdravo pitno vodo. Priznam, gospoda moja, da bo jako težko ustreči vsem prošnjam, ki so v tem oziru se že stavile ali se stavijo na visoki deželni zbor, zakaj lahko rečem, da zadnja prošnja, ki se je v tej visoki zbornici razpravljala gledé vodovodov, najbrž ne bo zadnja, ki nam je došla za pitno vodo. Tedaj ustreči vsem tem prošnjam bo jako težko, morda nemogoče; in zakaj? Navedem dva vzroka. Prvi vzrok je ta, da finančni položaj naše dežele ni ugoden. O tem se je že danes tukaj dosti povdarjalo, zatorej jaz v tem oziru ne govorim, ampak opomnim nek drug nedostatek, ki tudi ovira, da se ne more ustreči raznim prošnjam, ki dohajajo gledé na to, da se temu ali onemu kraju da dobra, zdrava pitna voda. Nekega dné se mi je pripetilo, da sem se podal k dotičnemu referentu deželnega odbora in sem ga vprašal, kako stoji stvar gledé onega deželnozborskega sklepa iz predlanskega zasedanja, da se namreč še tekom tega leta pošlje hidrotehnik v Suhorsko občino, da pregleda tamošnji terén in poroča deželnemu odboru in da ta v prihodnjem zasedanju predloži konkretni predlog gledé tega vodovoda. In, gospoda moja, če je kak kraj potreben, da dobi zdravo pitno vodo, gotovo so to neke občine Metliškega sodnega okraja, in če že drugo ne govori za to potrebo, ime Suhor samo znači, da je tam kraj, kjer ljudje nimajo vode. In ko referentu stvar jasno razložim, pravi: Duša moja, ne samo, da denarja nimamo, ampak dajte meni inženerja in z radostnim srcem mu rečem: pojdi v Suhor, v Belokrajino in stori to, kar je deželni odbor naročil. Torej, gospoda moja, mi nimamo potrebnega personala, ki bi izvrševal vodovode, oziroma izdeloval dotične načrte. Predlansko leto se je v XII. seja dné 4. februarija pri marginalni številki 11. § 3 letnega

poročila tudi razgovarjalo v tej visoki zbornici o tej stvari in današnji referent deželnega proračuna, gospod poslanec Hribar, je tedaj med drugim povedal, da naša Kranjska dežela mora sama preskrbovati ves personal in da mora sama plačevati vse troške za dotične vodovodne načrte, med tem ko ima, postavim Dalmacija, Istra, pri deželni vladi nastavljene dotične svoje uradnike. In potem je gospod poslanec Hribar povdarjal, da bi bilo pač dolžnost visoke vlade, da v tem oziru prihiti revni Kranjski deželi na pomoč s tem, da ona sama poskrbi za potrebni personal, ako pa že tega ne stori, naj bi vsaj visoka vlada bila tako dobra, da bi deželi prihitela na pomoč s prispevkom primernim onemu prispevku, katerega iz izboljševalnega zaklada daje za vodovodne naprave. Jaz mislim, da smo gledé dotičnega personala danes v tistem slabem položaju, kakor smo bili pred dvema letoma, znabiti še v slabšem, in zatorej bi bilo pač potrebno, naj bi se v tem oziru končno storil odločilni korak. Jaz se pa bojim, da bo vzvišeni gospod deželni predsednik, ako bo sploh izvolil reagirati, meni po domače rekel: Ti, belokranjski poslanec, vzemi stenografični zapisnik XII. seja dné 4. februarija 1896 in tam dobiš odgovor. Ker pa upam, da bo vendar danes znabiti odgovoril bolj ugodno, kakor pred dvema letoma, zatorej si usojam staviti sledečo resolucijo, oziroma predlog:

„Visoki deželni zbor skleni:

Visoka c. kr. vlada se pozivlje, naj ustanovi hidrotehniški urad na Kranjskem, kakor ga imajo za Dalmacijo in Primorsko, ali pa dovoli za ta dela primeren prispevek“.

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca župnika Schweigerja, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadosti podprta in je torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

Vzvišeni gospod deželni predsednik ima besedo.

k. k. Landespräsident Excellenz Freiherr von Hein:

Mit Bezug auf die vom Herrn Abgeordneten Zelen begründete Resolution möchte ich ebenso kurz, wie er dieselbe begründete, bemerken, dass von Seite der Landesregierung alles geschehen wird, um dem Gesetze vom 17. Juni 1869 Rechnung zu tragen, und zwar in erster Linie dadurch, dass die Gemeinden angewiesen werden, dieses Gesetz, wie es § 12 vorschreibt, im Frühjahr und im December alljährlich zur Verlautbarung zu bringen und dass zweitens die Strafverhandlungen mit entsprechender Energie durchgeführt werden, endlich im Sinne des § 16 des Gesetzes die Schulleitungen neuerdings beauftragt werden, auf die Schuljugend entsprechenden Einfluss zu nehmen und sie darüber zu belehren, dass sowohl der

Zang der Singvögel, wie das Ausheben der Nester verboten ist und dass es im nationalökonomischen Interesse der gesammten Bevölkerung liegt, wenn diesen Bestimmungen Rechnung getragen wird. Ich bitte, diese Zusicherung zur Kenntnis zu nehmen.

Dem hochwürdigen Herrn Abgeordneten Schweiger bin ich zu meinem großen Bedauern kaum in der Lage, eine günstigere Antwort zu geben, als sie in den früheren Debatten schon zutage getreten ist. Ich habe seinen Ausführungen gar nichts entgegenzusetzen, ich stimme ihm vollkommen zu und kann nur betonen, dass ich im Laufe dieses Jahres wiederholt die Bitte an das hohe Ackerbauministerium gestellt habe, diese Stelle neuerlich zur Ausschreibung zu bringen, dieselbe wird zweifellos auch wieder erfolgen. (Odobranje — Beifall.) Aber wie ich schon seinerzeit betonte, ist dies keine Frage finanzieller Natur, sondern lediglich eine Personalfrage und zwar eine solche, die ungemein schwer zu lösen ist.

Beim Baudepartement der Landesregierung sind gegenwärtig im Ganzen fünf Stellen — glaube ich — unbesetzt, zwei Bauadjunctenstellen und drei Adjuten. Es fehlen also in diesem kleinen Status fünf technische Kräfte. Es liegt klar am Tage, dass nur durch Erwerbung einer im Lande nicht angestellten Kraft dem berechtigten von Seite des Herrn Abgeordneten Schweiger ausgesprochenen Wunsche sich wird entsprechen lassen.

Wie schwierig es aber ist, eine solche Kraft zu bekommen, mögen die Herren aus dem Umstande entnehmen, dass unter derselben Misère der Landesauschuss leidet, welcher bis heute einen Ersatz für den abgegangenen landeschaftlichen Techniker nicht hat finden können und unter der gleichen Misère leidet auch die Stadt Laibach.

Ich bitte zu bedenken, dass wir also drei Concurranten sind, die sich um einen bisher noch nicht gefundenen Techniker jetzt schon raufen: Land, Staat und Gemeinde.

Unter diesen Umständen wird es vielleicht, aber jedesfalls sehr schwer möglich sein, den Wünschen, die heute geäußert wurden, zu entsprechen. An meiner Mitwirkung — ich bitte dies zur Kenntnis zu nehmen — wird es gewiss nicht fehlen, weil ich die Berechtigung dieses Wunsches heute, sowie vor zwei Jahren, vollkommen anerkenne.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Višnikar ima besedo.

Poslanec Višnikar:

Pod naslovom 5. v točki 3. je postavljena za osuševanje zemljišč v Kočevsko-Ribniški dolini svota 1808 gld. Iz letnega poročila je pa razvidno, da ta svota zadeva ona dela, ki so se izvršila že v letih 1896. in 1897. Ker ni razvidno niti iz letnega poročila niti iz proračuna deželnega zaklada, kaj se namerava v tekočem ali prihodnjem letu še storiti, usojal bi si opozoriti deželni odbor na to, kaj je najnujnejše potrebno. Po zakonu z dné 12. jul. 1894 proračunjeni so bili zneski za dotična dela v Kočevsko-Ribniški dolini na 12.000 gld. Ta proračun

se je prekoračil za 3615 gld., ker se je več storilo, kakor se je prvotno nameravalo. Proračuni so, mislim, pri takih vodnih napravah najtežavnejši in napravilo se je v minulih dveh letih šest požiralnikov v Kočevski dolini in najznamenitnejše delo pa je kanal pri Žlebiču v približni dolžnosti 700 m. Ko se je delo pričelo vršiti, je marsikdo z glavo zmajeval, danes pa so ljudje prepričani, da delo popolnoma ustreza svojemu namenu. Posebno odkar se je jez pri Bistrici, po katerem se voda zliva v kanal, nekoliko znižal, upliva kanal jako dobro. To se je pokazalo posebno ob močnih deževnih nalivih dne 4. in 5. oktobra l. 1897. Voda je pridrla v veliki množini iz Sodražke doline proti Žlebiču in sicer tako močno v kanal, da je mnogo njiv od Žlebiča do Ribnice, ki so ob takih povodnjih navadno pod vodo, tiste dni v lanski jeseni bile na suhem. Ako bi se še kanal napravil od Rusovega mlina do deželne ceste nekoliko širji, bi potem popolnoma ustrežal svojemu namenu (Poslanec Pakiž — Abgeordneter Pafiž: Res je!) in bi se vsako preplavljanje ozemlja med Žlebičem do Ribnice preprečilo. Tudi gledé tistih šestih požiralnikov v Ribniški dolini, ki so že izgotovljeni, čuje se enako zadovoljiva sodba. Razen tega so se lansko leto pričela dela pri Goriči vasi, Dolenji vasi in Rakitnici. Ravno pri Dolenji vasi voda največ škode dela in v Rakitnici je mnogokrat mlin pod vodo. Ta voda upliva tudi na Kočevje, kjer je znan izrek: „Die Wraimerin fiimt schon.“

Gospodje, jaz mislim, da dela pri teh požiralnikih še niso gotova. Pričela so se lansko leto, ampak trajno deževje v jeseni jih je zadrževalo in deloma tudi pokončalo. Zato mislim, da je neobhodno potrebno, da se ta že pričeta dela dokončajo, ker bi bili troški sicer zavrženi. To pa, kar se je dosedaj storilo, jaz mislim, da je popolnoma vredno stroškov, ki so se izdali. Pri tej priliki bi izrekel zahvalo visoki vladi, da je stvar tako uspešno podpirala in ob enem bi izrekel svoje priznanje tudi stavbenemu vodstvu. Ne bom predlagal, da bi se letos v proračun postavil še kak znesek, ker upam, da se bo iz kredita za druga osuševalna dela pod točko 5. v znesku 5514 gld. še dalo doseči, kar je neobhodno potrebno. Opozarjam še na to, da je ta stvar tudi za dolenjsko železnico velike važnosti. Tudi tam se je lansko leto pokazalo, da ni bilo tiste škode, kakor prejšnja leta (Poslanec Pakiž — Abgeordneter Pafiž: „Istina!“) Samo l. 1895. je voda napravila več škode, kakor so stala vsa ta pospeševalna dela. (Poslanec Pakiž. — Abgeordneter Pafiž: „Res je!“) Jaz predlagam v tem smislu zgolj iz namena neko resolucijo, da se ta stvar ne opusti, ampak resno obdeluje, da bo kakor hitro mogoče, končana. Prosim tedaj, da sprejme visoka zbornica sledečo resolucijo:

„1.) Visoki c. kr. vladi se za dosedanje pospeševanje osuševanja zemljišč v ribniških in kočevskih dolinah izreka zahvala.

2. Deželnemu odboru se naroča, da posreduje pri c. kr. vladi in potrebno ukrene, da se za odva-

janje poplavnih voda v teh krajih in posebno pri Goričivasi, Dolenjivasi in Rakitnici že pričeta dela nadaljujejo in čim preje izvrše.“

Pripomnim še nekaj, da naj bi se namreč deželni odbor tudi do upravnega sveta dolenjskih železnic obrnil, ki je bil že obljubil prispevati 2000 gld. s pogojem, da ne bo treba razširiti podrova pod Dolenjo vasjo na Kočevski meji, kar bi sicer moral storiti in bi železnico mnogo več stalo, kakor vsa ta dela, ki se imajo še izvršiti. Mislim torej, da se bo lahko dosegel tisti prispevek dolenjske železnice in le še prosim, da se resolucija sprejme.

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Višnikarja, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadosti podprta in je torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Papež ima besedo.

Poslanec dr. Papež:

V podporo predloga gospoda poslanca župnika Schweigerja bi jaz le omenil, da sem jaz, ko sem bil v deželnem odboru, imel tudi povod upeljati ukrep, da se je vlada naprosila, naj kakor hitro mogoče ukrene, da se deželni hidrotehnik ali državni hidrotehnik, to je na zadnje vse jedno, namesti v deželi Kranjski, ki bi imel posel, izdelovati načrte za vodovode in sicer tako, kakor v Dalmaciji in v Trstu. Ona želja, katero jaz sedaj omenjam in katero je takrat deželni odbor izrekel, je bila skromnejša, kakor ideja, katero je danes sprožil gospod poslanec župnik Schweiger, pa se tudi ni izpolnila. Gospod poslanec Schweiger želi cel hidrotehnični urad. V tistem času pa, o katerem jaz govorim, smo se zadovoljili z enim dobrim državnim hidrotehnikom, ker je nam v deželnem odboru bilo znano, da Dalmacija in Trst imata takega državnega hidrotehnika. Meni se je v poljedelskem ministerstvu naravnost nasvetovalo, češ, glejte, da ga boste dobili. Na to sem jaz gledal, in jaz mislim da to doseči ni bilo tako težko, čeravno bi nam morda ne bil na razpolago ravno tak hidrotehnik, ki bi bil že sedaj zmožen slovenskega jezika, katerega bi se pa lahko v gotovem času naučil. Tak hidrotehnik bi seveda posel deželnega odbora razbremenil in sicer prav izdatno. Na drugi strani bi pa vendar priporočal gospodom od deželnega odbora, da na podlagi teh skušenj, katere imajo dosedaj, recimo v teku 7 ali 8 let, da naj na podlagi teh skušenj ostanejo kolikor mogoče na tem stališču: kjer je le mogoče, napraviti vodnjake, pa ne vodovode! Jaz mislim, da je dovolj, ako se po tistem merilu, kakor sem jaz nasvetoval v zadnji ali predzadnji ali morebiti že prej v jedni seji, postopa, namreč po nujnosti in potrebi zaradi kraških tal. Gospod poslanec Schweiger je govoril

o Suhorju in dokazoval že iz imena, da je tam suho, na drugi strani bi pa jaz omenil Suho Krajino. — Tam in tukaj potrebujemo vodnjakov. Zato pa še enkrat naglašam, da je veliko ceneje in izdatneje, ako bi se napravljali vodnjaki liki dalmatinskim vodnjakom, kakor pa vodovodi. Inženêr za vodnjake ne bi imel izdelavati načrtov, ker imamo pri deželnem odboru takozvane tipe vsake vrste. Edina zapreka je pa ta, in v tem oziru pritrjujem gospodu poslancu Schweigerju, da bi bila potrebna neka zaloga denarja, poleg tega pa se je treba nekako zadovoljiti z upanjem na boljše bodočnost. Jaz tudi mislim, da prebivalci v Suhorju morda ne bodo računili, da se bodo priklopili novemu vodovodu Črnomaljskemu, kajti to smo že letos izvedeli, da je sedanji vrelec Črnomaljskega vodovoda premalo zadosten. Torej priporočal bi, da bi se v Suhorju napravil vodnjak. Kar se pa tiče državnega hidrotehnika, bi priporočal, da visoka vlada nastavi takega tehnika ne v status stavbnega urada vladnega, ampak ekstra statum in da bi se tej želji kolikor mogoče naklonjena pokazala.

Deželni glavlar :

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Božič ima besedo.

Poslanec Božič :

Visoka zbornica! Trtna uš je vsekala vinogradnikom tako globoke rane in jih postavila, polagoma sicer, vendar pa zavratno in neizprosno na rob gospodarskega propada, tako da smelo trdim, da ta položaj ne zaostaja za Ljubljansko potresno katastrofo niti gledé učinka, niti gledé posledic. O tem nas prepriča in pouči le en sam površni pogled v poročilo, katero je predložil deželni odbor gledé pospeševanja vinogradništva na Kranjskem. Samo površen pogled v to poročilo nam zopet kaže, kako globoko smo že tu padli, ko vidimo, da je trtna uš že 77 % kranjskih vinogradov deloma že popolnoma uničila, deloma pa okužila, in da je le še 22 % še zdravih in neokuženih. Temu nasproti je druga činjenica, da vkljub desetletnemu delovanju na tem polju bodisi z razdeljevanjem trt, bodisi z brezobrestnimi posojili in podporami, ki so se pod raznimi oblikami delile vinogradnikom, nismo več dosegli, kakor to, da se je komaj nekoliko hektarov vinogradov na Kranjskem pomladilo in regeneriralo. To, mislim, je žalostna činjenica, ki nam mora dati misliti. In kakor se je Ljubljanska občina obrnila po potresni katastrofi po celem svetu za pomoč, tako iščejo tudi kranjski vinogradniki pomoči pri deželi in pri državi. S hvaležnostjo priznam jaz, kakor tudi vsi gospodje tovariši iz vinorodnih krajev, da sta dežela in država po svoji najboljši vednosti in moči storili v obilni meri to, kar sta v tem pogledu za dobro in koristno spoznali. Vendar vse to še ni bilo dovolj. Potreba se je kazala vedno in vedno večja, in mislilo se je tedaj na vse strani, kako bi se ta rana zacelila, in

tako je prišel tudi visoki deželni zbor pred tremi leti do prepričanja, da zgolj s podporami in brezobrestnimi posojili opustošenih vinogradov ne bomo regenerirali, marveč da treba poseči po drugih sredstvih, in to je tudi pospeševanje regeneriranja vinogradov z razdeljevanjem cepljenih ameriških trt. To se mi zdi najvažnejši in najrazumnejši korak v vsem tem postopanju. Osnovala se je v Ljubljani deželna trtnica, kjer se je nekoliko tisoč trt cepljenk vzgajilo, vendar pa se mi zdi ta vspeh premajhen in neprimeren žrtvam, ki so se v ta namen doprinesle. In zopet je dovelj kratek pogled v poročilo deželnega odbora, ki nam daje zanesljive podatke, da so se s cepljenjem dosegli jako klaverni vspehi, kajti le 12 %, 18 % in v najugodnejšem slučaju 28 % cepljenk je pogvalo, in dasi se je vložilo letos 75.500 cepljenk, se je doseglo le nekaj nad 10.000 žlahtnih in dobrih trt. Ta činjenica daje pač misliti, da treba stvar drugače v roke vzeti, zlasti tako, da se poda vinogradnikom šola, kjer se morejo poučevati v cepljenju. Doslej je dežela v tem oziru storila le toliko, da je pošiljala po deželi popotnega učitelja od vasi do vasi, kjer se je bavil s poukom v cepljenju 1, 2, 3 ure in k večjemu jedno dopoludne ali popoldne. Vspeha od takega pouka seveda ni bilo pričakovati, kajti skušnje kažejo, da treba ne jedne ure, ampak celéga leta pouka in skušnje 2—3 let onemu, ki se hoče v cepljenju tako dobro poučiti, da je potem v stanu prave vspehe doseči. Zlasti v poslednjem oziru mislim jaz, da bi se dali lepi vspehi doseči, ako bi se deželna trtnica v Ljubljani nekako decentralizirala. Delovanje, kakoršno se vrši v deželni trtnici, naj bi se razširilo po deželi po trtnicah, katere naj bi osnovala podružnice kmetijske družbe ali pa druge kmetijske zadruge. V tem vidim jaz lek in pomoč vinogradništvu. Jaz sem prepričan, da bomo, ako dežela in država žrtvujeta v to svrhu leto za leto primeren znesek, dosegli na ta način več vspeha, kakor ga dosežemo z vsemi podporami in brezobrestnimi posojili, kakor tudi odkritosrčno izjavljam, da bi bil prej za to, da se visoka zbornica izreče morebiti za primerne podpore trtnicam, kakor pa za višji znesek brezobrestnih posojil. Jaz odobravam to, da se dajejo vinogradnikom brezobrestna posojila; vinogradniki jih potrebujejo, a še v večji meri potrebujejo cepljenih trt, kar najbolje dokazuje poročilo deželnega odbora, ki navaja, da se je bilo letos nič manj kot 623 prosilcev oglasilo, ki so skupaj za 212.000 cepljenih trt prosili. Takoj pa omenjam, da ogromna večina vinogradnikov sploh ni prosila za trte, in sicer zato ne, ker so si mislili, da dežela itak nima zadosti tega materiala, da bi mogla vsem prosilcem ustreči. In nadalje treba pomisliti, da je bilo mnogo takih, ki sploh nimajo sredstev, da bi mogli plačati cepljene trte. Uspeh je bil vsled tega kolikor toliko neugoden. Dežela je dozda v tem oziru sicer že veliko storila, vendar pa še vedno premalo, in istotako država; oba ta dva faktorja sta nam pokazala veliko naklonjenost in zlasti v letošnjem zasedanju moram pripoznati, da sta nas deželni zbor tako kakor tudi vlada ugodno

presenetila. Vendar povod, da sem se zdaj oglašil k besedi, mi daje činjenica, da se je v deželni proračun za l. 1898. postavila za podporo trtnicam premajhna svota, namreč le znesek 1000 gld. Ne dvojim sicer, da se bo ta svota tudi poznejša leta še ponavljala, a v kljub temu mislim, da je preneznatna in nespособna odstraniti tisto zlo, katero namerava odstraniti. Mi imamo danes, ako se ne varam, 14 trtnic, deloma združnih, deloma onih, katere so osnovala podružnice kmetijske družbe. Ako računimo, da bodo te kolikor toliko vsako leto gotovo število cepljenih trt vzgajale, in ako dalje danes nekaj sklenemo, kar bi trtnicam po deželi omogočilo ne le večjo množino trt vzgajati, ampak jih tudi po nizki ceni prodajati siromakom, bi gotovo imeli nado, da dosežemo nekaj izdatnega. Toda ni dovolj, da samo dežela nekaj žrtvuje v ta namen, temveč mislim, da bo treba tudi visoko vlado nekoliko pritegniti, in sicer po istem merilu, kakor k brezobrestnim posojilom in podporam, tako da bo v omenjene svrhe tudi ona z enakim zneskom prispevala, kakor dežela. Priporočam deželnemu odboru, da vladi to stališče kolikor mogoče temeljito pojasni ter jo skuša za to misel pridobiti. Ako bomo mi samo 5 ali 10 let tako delali, potem smemo biti prepričani, da bomo — čemur bodo gotovo pritrdili tudi gospodje tovariši iz vinorodnih krajev — po preteku teh let dosegli popolno regeneracijo naših vinogradov, tembolj, ako še upoštevamo, da bodo tudi privatni posestniki trtnic k temu mnogo pripomogli. Jaz nemalo ne dvomim, da visoka zbornica, ki je tako druga leta, kakor tudi letos velike zneske votirala za gledališče, bolnice, vodovode, občinske ceste itd., ne bo kratila svoje naklonjenosti mojemu predlogu, ki se glasi tako-le:

„Visoki deželni zbor skleni:

Iz deželnokulturnega zaklada dovoli se:

a) za dobo prihodnjih pet let, ako tudi država z enakim zneskom prispeva, letnega kredita po 5000 gld. za podpore trtnicam kmetijskih zadrug in podružnic c. kr. kmetijske družbe kranjske, ki vzgajajo na ameriških podlagah cepljene trte, in

b) naroča se deželnemu odboru, da posreduje pri visokem c. kr. poljedelskem ministerstvu za jednako podporo letnih 5000 gld. za dobo prihodnjih pet let.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Božiča, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadosti podprta in je torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Pakiž ima besedo.

Poslanec Pakiž:

Visoki deželni zbor! Prečastiti gospodje poslanci! Omeniti imam gledé predloga gospoda po-

slanca Višnikarja samo nekoliko besed, da izrečem, da je vse, kar je v utemeljevanje navedel, od besedice do besedice resnično in da bo stvar, čim preje se bo izvršila, tembolj prišla v korist dolenjski železnici, poleg tega pa seveda tudi tamošnjim posestnikom. Torej prav toplo priporočam resolucijo visoki zbornici v sprejem.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec župnik Schweiger ima besedo.

Poslanec Schweiger:

Visoka zbornica! Da jaz kot producent iz srca pozdravljam resolucijo gospoda poslanca Božiča, je samo po sebi umevno in ravno tako umevno je, da bom za njo glasoval, kakor bi želel, da bi to storili vsi konsumenti, zakaj v korist bo to konsumentom samim, ako podpirajo vinogradarstvo, in zakaj? Število konsumentov je veliko večje kakor število producentov in čim manj pa je vina, tem dražje ga morajo konsumenti kupovati. Torej bo vsak moder konsument glasoval za resolucijo gospoda poslanca Božiča in ker so častiti gospodje tovariši v visoki zbornici gotovo večinoma prijatelji zlate kapljice, tedaj konsumenti, upam, da bodo vsi z radovoljnim srcem tudi glasovali za predlog Božičev. (Veselost — Heiterfeit.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Jaz bi gotovo več ne govoril v tej pozni uri, ampak po besedilu resolucije gospoda poslanca Božiča naj bi se dotični troški pokrili iz deželnega kulturnega zaklada. Tisti ubogi deželni kulturni zaklad pa ima jako malo dohodkov in je tako že veliko storil posebno tudi s tem, da mora pokrivati obresti najetih 20.000 gld. Prosil bi torej, ako bi se visoka zbornica za predlog odločila, da bi se pritegnil kak drug fond ali pa da bi gospodje poslanci vinorodnih krajev malce potrpeali, ako bi se temu, kar želijo, morda ne ustreglo takoj v polni meri. Saj je ravno iz mojega prostora prišla misel, da bi se deželnemu odboru v prihodnjem letu dalo na razpolaganje veliko svoto 50.000 gld. Gospoda moja, to je za kranjsko deželo res ogromna svota in bogate dežele so se le čudile in niso verjele, da bi bil to res sklep deželnega zbora in ali se niso morda samo številke po pomoti tako visoko tiskale. Deželni odbor je pa predlagal tudi svoto 1000 gld. le v namen podpiranja trtnic. Iz tega kredita so se doslej delile male nagrade po 10—12 gld., ki pa niso nič koristile, ampak kakor so prišle, so tudi odšle. Sicer pa pripomnim, da je visoka zbornica že sprejela predlog,

po katerem se deželnemu odboru nalaga, da prouči, ali ne bi kazalo dati deželnemu odboru v prihodnjem proračunu posebno svoto za privatne trtnice na razpolaganje. Za svojo osebo mislim, da bo skoro umestneje podpirati občinske trtnice.

Deželni glavar:

Vzvišeni gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Excellenz Freiherr von Hein:

Die Resolution des Herrn Abgeordneten Božič hat eine weitrtragende Action im ganzen Lande in Aussicht genommen. Mit dem jährlichen Betrage von 10.000 fl., der in Aussicht genommen ist, ist ja nicht eine auf die engere Heimat des Abgeordneten Božič beschränkte Action gemeint, sondern es wäre eine Action, die sich auf alle Theile des Landes, die Weinbau betreiben, erstreckt. Inwieweit dieses weitgehende Unternehmen unterstützt werden kann, darüber kann ich heute kein definitives Urtheil abgeben; ich habe jedoch bei einer andern Gelegenheit erklärt, daß die Staatsverwaltung gern bereit ist, Vereine und Genossenschaften in der Richtung zu unterstützen, wenn sie Nebenanlagen errichten und erhalten und ich glaube heute schon ausprechen zu können, daß einzelne Gesuche, welche in dieser Richtung einlangen — da ist in erster Reihe das Wippacherthal, von welchem die Anregung ausgegangen ist — wenn sie mit der erforderlichen Begründung versehen sind, das Ackerbauministerium gewiß der wohlwollendsten Erwägung unterziehen wird. Wie weit jedoch die Action im umfassenden Maße mit jährlich 10.000 fl. am Platze ist und in wieweit die finanziellen Mittel des Staates und Landes engagiert werden können, darüber kann ich heute eine definitive Äußerung nicht abgeben. Ich wiederhole nur die Versicherung, daß einzelne Gesuche gewiß in wohlwollende Erwägung werden gezogen werden.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Hribar:

Pred seboj imam več resolucij, o katerih mi je izraziti svoje mnenje. V prvi vrsti je gospod poslanec Zelen predlagal, da bi se tiči vzeli v varstvo zato, ker so ptice pevke jako koristne za gospodarstvo, ker uničujejo mrčese. Nikakor se ne dá tajiti, da so ptice pevke res jako koristne, zato je popolnoma pritrjujem resoluciji gospoda poslanca Zelena. Njega eksccelenca gospod deželni predsednik je že bil tako prijazen obljubiti, da bo vse mogoče storil, da se bo zakon z dné 17. junija 1870 izvrševal. Toda to ni najpoglavitejša stvar in jaz mislim, da tudi gospod poslanec Zelen tendira vse kaj drugega. Ne dá se zanikavati, da se imenovani zakon v naših deželah

že sedaj kolikortoliko izvršuje ali vsaj sicer bolje varuje, kakor se to godi v nekaterih sosednjih deželah. Naš narod ima te dobrotnike gospodarstva rad in le redkokedaj najdejo se razposajeni in trdosrčni ljudje pri nas, ki bi tice pevke lovili. Drugače je pa v sosednjih deželah na jugu. Italijani so vsi ljubitelji ptic; — toda pečenih — vsi jih smatrajo za delikateso in ravno tiste tičice, katere pri nas po največ gosonic uničujejo — lastovke namreč — popadajo, kedar se selijo v južne kraje na italijanskih tleh v mreže in na stotine in stotine se jih pomori, da se porabijo k obedom italijanskih gurmandov. Zlasti na Primorskem bi bilo torej delovati na to, da se ne bodo tice, ki se od nas selijo, na tak način lovile in morile.

To tendira — mislim, — gospod poslanec Zelen in ako se bo njega eksccelenca gospod deželni predsednik obrnil do c. kr. namestništva v Trstu, prepričan sem, da se bo dalo precèj doseči. Na Primorskem — v Furlaniji in po drugih italijanskih krajih imajo namreč ta zakon ravno tako, kakor pri nas, izvrševati župani; tem pa najbrž pečene tice samim gredó v slast in zato neradi izvršujejo zakon. Sicer pa priporočam, da se sprejme resolucija gospoda poslanca Zelena.

Deželni glavar:

Torej prosim glasovati o resoluciji gospoda poslanca Zelena. Gospodje, ki ji pritrjujejo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)
Sprejeto.

Poročevalec Hribar:

Častiti gospod poslanec župnik Schweiger stavil je, ali ponovil resolucijo, katero sem jaz že pred dvema letoma stavil. Eksccelenca gospod deželni predsednik je odgovoril, da je c. kr. deželna vlada ustregla dotični moji resoluciji in razpisala mesto hidrotehnika za Kranjsko, da je pa žalibog razpis ostal brezuspešen in on misli, da utegne tak razpis, kateri bo morda mogoče izposlovati od visokega ministerstva, tudi sedaj ostal brezuspešen. Ne bo odveč, ako se ozrem nekoliko na vzroke, ki take razpise delajo neuspešne. Zdi se mi, da ti vzroki ležé v organizaciji tehnične službe pri c. kr. deželni vladi in eksccelenca gospod deželni predsednik bi si gotovo pridobil velikih zaslug za redno vršenje tehnične službe v naši deželi, ko bi izposloval pri ministerstvu, da se ta organizacija preuredi. Po personalnem statusu deželne vlade, ki mi je bil na razpolaganje, sem izračunil, da je od političnih uradnikov juristov v VI.—VIII. činovnem razredu 24, med tem, ko jih je pri stavbnem uradu v VI. do VIII. činovnem razredu samo 6. Političnih uradnikov juristov je torej v imenovanih višjih dijetnih razredih 45,3%, dočim je uradnikov pri stavbnem uradu — ako vzamemo vsa sistemizirana mesta — v teh višjih razredih samo 30%. Na jednega uradnika jurista pripada plače

povprečno 1500 gld. 68 kr., na uradnika tehnika pa samo 1115 gld. Sistemizovati bi bilo torej, ako se hoče ustanoviti pravo razmerje med političnimi in tehničnimi uradniki deželne vlade, tako, da bi dvoje mest prišlo na VI. činovni razred, četvero na VII. in troje na VIII. činovni razred. Potem bi bilo še-le pravo razmerje med uradniki tehnične stroke in med uradniki juristi pri deželni vladi. Dokler bodo pa tehnične službe tako uravnane, kakor sedaj, naj se nikdo ne čudi, da se noben inženêr ali tehnik ne oglasi, ki bi hotel prevzeti kako službo, kadar je razpisana, kajti noben tehnik pri deželni vladi ne dospe sedaj višje, kakor do VIII. činovnega razreda. S tem pa je njegova karijera končana.

Seveda gredó pod takimi okoliščinami tehniki raje v privatne službe, kakor v državno. Sicer je res, da tudi zdravniki niso na jednaki stopinji, kakor uradniki juristi, ampak zdravniki imajo privatno prakso in plača jim je le postranska stvar; državni tehniki pa nimajo privatnih zaslužkov, in kakor sem izvedel, — ne vem če sem pravilno poučen — se jim privatni zaslužek celo zabranjuje, čemur se končno ne more oporekati, ker je to v interesu službe. Zato se pa ne smemo čuditi, ako se za take plače in gledé na to, da ni nobenega avancementa, ne more dobiti tehnikov za državne službe. Ako se stvar predrugači tako, da se nekoliko več tehniških mest postavi v višje činovne razrede, ni dvojbe, da se bodo prav gotovo in kmalu našle potrebne moči. Sicer pa priporočam, da bi visoka zbornica sprejela resolucijo gospoda poslanca Schweigerja.

Deželni glavar:

Gospodje, ki pritrjujejo resoluciji gospoda poslanca župnika Schweigerja, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Hribar:

Dalje je gospod poslanec Višnikar stavil sledečo resolucijo, katera gospodom poslancem morda ni več v spominu in katero bom zato še jedenkrat prečital.

Glasi se:

1.) Visoki c. kr. vladi se za dosedanje pospeševanje osuševanja zemljišč v ribniških in kočevskih dolinah izreka zahvala.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da posreduje pri c. kr. vladi in potrebno ukrene, da se za odvajanje poplavnih vodá v teh krajih in posebno pri Goričivasi, Dolenjivasi in Rakitnici že pričeta dela nadaljujejo in čim preje izvršé.“

Gledé te resolucije nimam ničesar omeniti in priporočam le, da jo visoka zbornica sprejme.

Deželni glavar:

Gospodje, ki se strinjajo z resolucijo gospoda poslanca Višnikarja, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeta.

Poročevalec Hribar:

Žal mi je pa, visoka zbornica, da se ne morem strinjati z resolucijo častitega gospoda tovariša Božiča, kajti ta resolucija vendar le nekoliko predaleč sega. On hoče kar naenkrat za dôbo pet let — dasiravno ni povedano, kdaj bi se imela akcija pričeti, ali že l. 1898. ali še-le od l. 1899. naprej — uvesti akcijo, ki bi deželo stala poleg tega, kar že sedaj daje v povzdigo vinogradarstva, še novih 5000 gld. na leto. Ta resolucija je v direktnem protislovju s sklepom visokega deželnega zbora z dné 4. februarija 1894, ki določuje, da se kredit pri tej točki v nobenem letu ne sme prekoračiti. Torej se moram že s tega stališča kot poročevalec deželnega zaklada izreči protitej resoluciji. Dalje pa tudi zaradi tega, ker je skoro nemogoče, da bi se že danes sprejela, ker mora vsa stvar dobro preiskana biti, predno se odločimo za tako obširno akcijo, in moramo najprej natanko vedeti, ali je opravičeno in ali bo sploh mogoče, da bomo mogli dajati trtnicam kmetijskih zadrug in kmetijske družbe podružnic podpore po 5000 gld. na leto. Najprej moramo biti na jasnem, ali bi te podpore tudi v resnici služile pravim namenom, kajti marsikaka kmetijska zadruga ali kmetijske družbe podružnica nima take trtnice, da bi zasluževala izdatne podpore, ki bi v dobi 5 let iznašale skupaj 50.000 gld. Sicer pa moram visoko zbornico svariti, da bi pri proračunu sprejemala take predloge. Proračun se je v finančnem odseku natančno poudarjal in še-le potem, ko se je vsaka številka dobro ogledala, prišel je finančni odsek do končnega sklepa, da se nasvetujejo visoki zbornici dotične postavke.

Če bo pa vsak poslanec — in končno ima vsak poslanec pravico, stavljati predloge, ki spreminjajo proračun — posluževal se te pravice, potem nima predposvetovanje finančnega odseka pravzaprav nikakoršne prave podlage več. Torej tudi iz tega razloga ne morem visoki zbornici priporočati, da sprejme resolucijo gospoda poslanca Božiča. Mislim, da bi bilo veliko boljše, ko bi bil gospod poslanec Božič svoj predlog že prej stavil kot samostojni predlog, ki bi se bil lahko izročil finančnemu odseku v posvetovanje. Sedaj pač ne morem družega, ko priporočiti mu, da spremeni svoj predlog tako, da bi se naročilo deželnemu odboru, naj do prihodnjega zasedanja uvažuje vse okolnosti in prevdarja, če bi v tem slučaju, ako bi država zavezala se prispevati po 5000 gld. na leto, ne kazalo tudi deželi prispevati jednak znesek v namen, ki je omenjen v resoluciji. Potem bi morda deželni odbor predlagal, da se mesto 20.000 gld. za brezobrestna posojila v namen regeneriranja vinogradov določi v prihodnjem

letu samo 15.000 gld., dočim bi se prihranjenih 5000 gld. pa porabilo v namen, kateri ima v mislih gospod poslanec Božič. Ako gospod predlagatelj v tem zmislu spremeni svoj predlog, bi celo jaz sam zanj glasoval in visoki zbornici predlog priporočal. Za predlog, kakor se sedaj glasi, pa kljub apostrofovanju gospoda poslanca župnika Schweigerja, ki je rekel, da mora za predlog glasovati vsak prijatelj dobre kapljice — in to sem jaz tudi — ne bi mogel glasovati.

Deželni glavar:

Ali se gospod poslanec Božič strinja s spremembo, kakor jo je predlagal gospod poročevalec?

Poslanec Božič:

Jaz se strinjam s predlogom, kakor ga je formuliral gospod poročevalec deželnega zaklada, četudi moram konstatirati, da me on ni prav razumel. Jaz nisem rekel, da naj se pritegnejo deželna sredstva poleg že dovoljenih kreditov, ampak sem rekel, da zavzemam stališče, naj se rajši znižajo brezobrestna posojila ter delijo podpore trtnicam. Ker pa vidim, da moj predlog, oziroma resolucija nima upanja, da bi danes prodrla, akomodiram se besedilu za leto, kakor ga predlaga gospod poročevalec finančnega odseka, prihodnje leto pa bom celo akcijo drugače v roke vzela.

Poročevalec Hribar:

Resolucija gospoda poslanca Božiča bi se torej tako-le glasila:

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, uvaževati in v prihodnjem zasedanju poročati, če bi ne kazalo v tem slučaju, ako tudi vlada prispeva z enakim letnim zneskom, iz deželnih sredstev dovoliti:

a) za dobo prihodnjih pet let letnega kredita po 5000 gld. za podpore trtnicam kmetijskih zadrug in podružnic c. kr. kmetijske družbe kranjske, ki vzgajajo na ameriških podlagah cepljene trte, in

b) naroča se deželnemu odboru, da posreduje pri visokem c. kr. poljedelskem ministerstvu za jednako podporo letnih 5000 gld. za dobo prihodnjih pet let.“

Deželni glavar:

Gospodje poslanci so sedaj slišali spremenjeno resolucijo gospoda poslanca Božiča in tisti gospodje, ki jej v tej obliki pritrjujejo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Hribar:

Sedaj prosim, da se sprejme prej navedena številka skupne potrebščine, namreč znesek 118.089 gld. (Obvelja. — Angenommen.)

Pri V. poglavju „Troški za javno varnost“ predlaga finančni odsek, da se v proračun postavi znesek 26.555 gld. in sicer 26.355 gld. v ordinariju in 200 gld. v ekstraordinariju. (Obvelja. — Angenommen.)

Pri VI. poglavju predlaga finančni odsek, da se postavi v proračun kot redna potrebščina znesek 30.924 gld. in kot izredna znesek 400 gld., skupaj torej 31.324 gld.

Deželni glavar:

Gospod poslanec vitez Langer ima besedo.

Abgeordneter Ritter von Langer:

Jüngst ist beim Landesauschusse ein Gesuch eingelaufen der Gemeinden Töplitz, Böllandl und Tschermoschnitz, welche Gemeinden die Creirung einer provisorischen Districts- arztstelle in Töplitz verlangen.

Nach der Sachlage kann dieses Gesuch als begründet angesehen werden. Töplitz, Böllandl und Tschermoschnitz gehören zum Sanitätsdistricte Rudolfswert, welche Stadt von Töplitz ungefähr 12 $\frac{1}{2}$ Km entfernt ist. Es gibt aber auch Ortschaften, welche von Rudolfswert, dem Sitze des Districtsarztes, 27 Km entfernt sind.

Bei dem Umstande, dass der Districtsarzt des Districtes Rudolfswert mit der ärztlichen Versorgung des Spitals sehr beschäftigt ist, bei dem Umstande, dass der dortige Bezirksarzt amtlich außerordentlich in Anspruch genommen wird, ist es ersichtlich, dass die drei Gemeinden ärztlich sehr kümmerlich gestellt sind, wobei ich darauf hinweise, dass Töplitz ein Badeort und ohne Arzt ist.

Dass bisher keine Klagen vorgekommen sind, hat seine Ursache darin, dass bis vor kurzer Zeit ein ständiger Privat- arzt sich in Töplitz befand, der aber vorigen Herbst gestorben ist, in Folge dessen der Badeort ohne Arzt ist.

Es kommt zwar jeden Sommer in Begleitung der militärischen Marodeure auf zwei Monate ein Militärarzt hin; es ist aber nicht so gewiss, dass man darauf rechnen kann und dann hat auch der Militärarzt nicht die Verpflichtungen, die den Districtsarzt treffen.

Ich werde diesbezüglich weder einen Antrag, noch eine Resolution stellen, möchte aber dem Landesauschusse warm ans Herz legen, das Gesuch der drei Gemeinden in wohlwollender Weise zu erledigen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Es unterliegt keinem Zweifel, daß unter die Districte, bei welchen eine Theilung wegen zu großer Ausdehnung oder zu großer Bevölkerungszahl wünschenswert ist, auch der District Rudolfswert gehört, welcher, wenn ich mich recht erinnere, circa 27.000 Einwohner zählt und nach dem Districte Laibach der größte unter allen Districten ist. Insofern erscheint das Gesuch der drei erwähnten Gemeinden vollkommen berücksichtigungswert. Wenn dasselbe bisher nicht erledigt wurde, so ist der Grund darin gelegen, daß, wenn man schon die Theilung eines Districtes von 27.000 Einwohnern vornimmt, es wünschenswerth wäre, daß der District beiläufig in zwei gleiche Theile getheilt wird, während er nach der Petition zerfallen soll in einen District mit 22.000 und in einen solchen mit 5000 Einwohnern. Dies ist der Grund, warum bisher die Angelegenheit noch keine Erledigung gefunden hat. Man will noch verhandeln und bestrebt sich, eine solche Theilung zu finden, durch welche es möglich wäre, diesen District, wenn nicht in zwei ganz gleiche Theile zu theilen, doch wenigstens nicht in so ungleiche, als sie nach dem Wortlaute dieser Petition entstehen würden. Unter allen Umständen aber ist die Petition berücksichtigungswert und wird in nächster Zeit eine hoffentlich gedeihliche Lösung finden. (Odobranje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Hribar:

Nimam nič opomniti in samo še jedenkrat predlagam, da se pri poglavju VI. potrdi potrebsčina v skupnem znesku 31.324 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri VII. poglavju predlaga finančni odsek, da se kot redna potrebsčina postavi v proračun znesek 251.674 gld., kot izredna pa znesek 44.050 gld., torej skupaj 295.724 gld. ali za 41.250 gld. več, kakor je priporočal deželni odbor in sicer je to povišanje posledica predidocih sklepov visokega deželnega zbora.

Predlagam, da se te številke odobré.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predno navedem številke pri VIII. poglavju, poročati mi je o nekih prošnjah, katere mi je izročil gospod poslanec eksccelencia baron Schwegel. Tičejo se Jerneja Pečnika, izkopovalca starin, ki prosi za podporo. Ker se je o enakih prošnjah Jerneja Pečnika tudi že prejšnja leta obravnavalo, mislim, da mi bo visoka zbornica odpustila, ako ne navedem vsebine teh prošenj, temveč prečitam samo predlog finančnega odseka, kakor ga je Njega eksccelencia gospod poslanec baron Schwegel zapisal na prošnjo in ki se glasi:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Die vorliegenden Petitionen werden dem Landesauschusse zur entsprechenden Erledigung im Sinne der in früheren Sessionen in dieser Angelegenheit wiederholt gefassten Landtagsbeschlüsse zur entsprechenden Erledigung abgetreten und wird der Landesauschuss zugleich beauftragt, sich bei der hohen Regierung dahin zu verwenden, daß für den vom Landtage beschlossenen Gesegentwurf betreffend den Schutz von Ausgrabungen im Lande die A. h. Sanction erwirkt werde.“

Priporočam, da se ta predlog sprejme.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Hribar:

Sedaj imam pa še opozoriti na neko pomoto, ki se je med tiskom prigodila. Na strani 15. tiskane poročila, priloga 72., se nahaja pomota v tem zmislu, da sta v 3. vrsti predzadnjega odstavka napačno citirani resoluciji X. in XI. finančnega odseka, mesto katerih naj bi bili citirani resoluciji XII. in XIII.

Končno imam še omeniti, da je na strani 14. priloge 72. predlagano, da se pod 10. točko 10. naslova proračuni 1600 gld. za ustanovi dvema pripadnikoma in ne — privatnima docentoma — slovenske narodnosti, ki se hočeta habilitovati na pravoslovni ali modroslovni fakulteti kakega tuzemskega vseučilišča.

Po teh pojasnilih predlagam, da se sprejme potrebsčina pri VIII. poglavju v ordinariju z zneskom 266.490 gld., v ekstraordinariju pa z zneskom 64.601 gld., tedaj skupaj z zneskom 331.091 gld.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Grasselli ima besedo.

Poslanec Grasselli.

Visoki deželni zbor! Pred vsem zahvaljujem častiti finančni odsek za naklonjenost, katero je izkazal Matici Slovenski, ker ji predlaga podporo 500 gld. za izdajo slovenskega zemljevida. Deloma vsled tega je finančni odsek potrebsčino pri drugi točki 10. naslova poglavja VIII. („za izdavanje šolskih knjig“) zvišal na 3000 gld. Do sedaj je znašala ta potrebsčina nekaj let 2000 gld., oziroma določen je

bil ta kredit na 2000 gld., porabil pa je deželni odbor leta 1895. 1017 gld. in leta 1896. 1165 gld.

Utegnilo bi se komu čudno zdeti, da se deželni odbor ni mogel znebiti kredita, ki ga je imel na razpolago, z ozirom na nujno potrebo slovenskih učnih knjig in z ozirom na to, da so bili vendar pripravljeni možje spisati dotične knjige, katere potrebuje naše šolstvo. Meni se pa to ne zdi čudno, in morda tudi drugim gospodom se ne bo zdelo to čudno, če povem, kako se ima boriti izdajanje slovenskih učnih knjig s težkočami brez števila. Castiti gospod poročevalec finančnega odseka precéj ostro prijema deželni odbor, da ni vsega storil, kar mu je bilo naročeno, da bi se potrebne učne knjige spisale in izdale. Ali jaz mislim, ako bi bil tudi deželni odbor storil vse, kar mu je bilo naročeno, in ako bi bil storil tudi več, težko da bi bili dobili vse knjige, katere potrebujemo. Vzroka temu je iskati v postopanju učne uprave z učnimi knjigami, ki se izročajo v odobrenje.

Dovoljeno mi bodi, da navedem par slučajev.

Matica Slovenska je izdala pred skoraj štirimi leti knjigo „Vzgojeslovje“ („Erziehungslehre“). Spisal jo je dr. Fran Kos. Predložila je Matica knjigo v odobrenje dné 20. marca 1894. leta. Na urgenco leta 1897. z dné 24. maja je Matica naposled dné 25. oktobra leta 1897. dobila odlok, da se tej knjigi ne more dati odobrenje in sicer zaradi tega ne, ker se je ocenjevalec o nji neugodno izrekel. Knjiga, katero je spisal profesor dr. Kos in katero je izdala Matica Slovenska, je izdelana na podstavi profesor Lindnerjeve knjige „Allgemeine Erziehungslehre“, ki je odobrena in uvedena kot učna knjiga na učiteljskih. Slovenski knjigi, o kateri pravi ocenjevalec, da je zgolj prevod omenjene nemške knjige, se je pa odreklo odobrenje zato, ker nazori, na katere se opira ta knjiga, ne ugajajo ocenjevalcu, ki ni prijatelj Herbartovi teoriji gledé psihologije in pedagogike, katere se drži Lindnerjeva, ergo tudi Kosova knjiga, in pa zaradi nekaterih formalnih, t. j. jezikovnih napak, ki jih je ocenjevalec izbrskal. Brez takih napak je pač malo knjig, ali gotovo je „unicum“, da se slovenskemu prevodu odobrene nemške knjige odreče odobrenje, in pristaviti moram še, da je ocenjevalec pripomnil, da je Kosova knjiga boljša v nekaterih poglavjih kakor Lindnerjeva, ker je lažje umevna, kakor nemški izvirnik. Vzlic temu se je knjiga vrnila z naročilom, da je predelati jo in potem predložiti še enkrat, ako Matica Slovenska reflektuje na to, da bi se uvedla kot učna ali pomožna knjiga v šolo!

Drug slučaj, gospôda moja! Učitelj ali — menda — šolski voditelj Bezlaj je spisal knjigo „Geometrija za meščanske šole“.

Ta knjiga je prevod dr. Močnikove knjige „Geometrische Formenlehre für Mädchen-Bürgerschulen“, ki je bila odobrena za dekliške meščanske šole z razpisom naučnega ministerstva z dné 25. jan. 1891, št. 523. Knjiga Bezlajeva se ni odobrila in sicer se je reklo, da je nemogoče jo odobriti zaradi tega, ker se prevod ni oziral na drugo izdanje Močnikove knjige, v katerem je učna tvarina nekoliko skržena.

Drugič se prevod zato ne more odobriti, ker ni bil srečen prestavljalec v terminologiji. Ta terminologija je pa vsa od konca do kraja posneta iz odobrenih Celestinovih knjig za nižje gimnazije. Pripomniti moram, da je Bezlajev spis šel v tisek, predno je izšel drugi natis Močnikove nemške knjige, da torej eo ipso ni mogoče bilo ozirati se na drugi iztis Močnikovega izvirnika. Sicer pa mislim, da je najmanjša nesreča, ako se kaki učni knjigi ne more drugzega očitati, kakor to, da ima nekoliko preveč tvarine, ker učitelj lahko tisto izpusti, kar je odveč.

Samo za klišee, katerih je bilo treba za Bezlajev prevod, je deželni odbor plačal okoli 300 gld. Knjiga ni bila za rabo in tiskarna je naposled eliminirala iz knjige vse tiste pole, katere je ocenjevalec zavrgel ter jih nadomestila z drugimi in zopet predložila knjigo v odobrenje že pred meseci, ne da bi bil do sedaj došel kak odgovor.

V očigled takemu postopanju se pač ni čuditi, če se nihče ne bo lotil spisovanja slovenskih učnih knjig, še manj pa, če zanje ne bo dobiti izdajatelja ali založnika.

Kar se tiče na primer knjige, katero je izdala Slovenska Matica, je ta sedaj popolnoma na razpolaganje kot dragoceni material za zavijanje, in istotako se bo godilo Bezlajevi geometriji, če je naposled sedaj učna uprava ne odobri.

Sploh, kakor vem iz zanesljivega vira, je postopanje pri učni upravi gledé slovenskih učnih knjig jako čudno. Ako je kritika o knjigi ugodna, se izroči knjiga še drugemu ocenjevalcu; če pa je kritika neugodna, se pa précej knjiga vrne, češ, da je ni mogoče odobriti. Razven tega se izroča ocena knjig dostikrat strokovnjakom-veščakom, ki so sicer slovenskega jezika zmožni, ki pa, recimo, latinskega jezika še nikdar niso predavali s slovenskim učnim jezikom, in sedaj naj sodijo, ali je latinska knjiga za praktično porabo dobra ali ne. Z ozirom na tako postopanje je pač umevno, da jako počasi napreduje naše strokovno slovstvo in število naših šolskih knjig. Nekateri ocenjevalci pa še „pospešujejo“ stvar na jako svojevoljen in čuden način. Tako se je primerilo, da je neki ocenjevalec zahteval od spisatelja slovenske zemljepisne knjige, da naj pride k njemu v Gradec, da se bota dogovarjala! Kdo bo spisovatelju potne troške povrnil, tega ocenjevalec ni povedal.

Če bi se nekoliko obzirneje, čeprav strogo postopalo nasproti učnim knjigam za slovenske šole, in ako bi se bilo že dosedaj bolj primerno postopalo, mislim, da bi imeli že dosti več šolskih knjig, kakor jih imamo. Toda, gospôda moja: „es wär' zu ich'n gewesen, es hat nicht sollen sein! (Veselost. — Scheiterfeit.)

Finančni odsek predlaga nekoliko rezkih resolucij pod števil. X. v to svrhu, da bi se pospeševalo izdajanje slovenskih učnih knjig. Jaz sklepam z nadejo in željo, da bodo te resolucije imele zaželjeni vseh.

Deželni glavar:

Vzvišeni gospod deželni predsednik ima besedo.

S. k. Landespräsident Excellenz Freiherr von Hein:

Ich bin selbstverständlich nicht in der Lage, die Ausführungen des geehrten Vorredners bezüglich beider Approbationsfälle gegenwärtig controliren zu können, nachdem die Begründung der Verweigerung der Approbation aus dem Originalakte entnommen werden muß und der geehrte Abgeordnete Grasselli heute ja doch nur einige Gründe, wie sie vielleicht angeführt wurden, zur Kenntniß des hohen Hauses gebracht hat. Welche Gründe sonst noch für die Verweigerung der Approbation maßgebend waren, kann nur aus dem Originalakte entnommen werden und ich möchte glauben, daß darin einzelne Gründe enthalten sind, welchen eben eine viel größere Bedeutung beigemessen werden muß, als jenen Gründen, welche heute auszugsweise angegeben wurden.

So weit das Approbationsverfahren im Allgemeinen angegriffen wurde, kann ich nur versichern, daß jene Bücher, bezüglich deren um Einleitung des Approbationsverfahrens gebeten wird, in der Regel von Seite des Landeschulrathes von vornherein zwei Referenten zugewiesen werden und zwar aus den bezüglichen Fachkreisen hier in Laibach, an Fachleute der beiden Gymnasien hier, neuerer Zeit auch an Fachlehrer des Gymnasiums in Krainburg. Ein solcher Fall, daß ein günstig recensirtes Buch wieder einem zweiten Recensenten übergeben wurde, um eine ungünstige Entscheidung hervorzurufen, der Fall ist ausgeschlossen. Es kommt vor, und dies ist in der Natur der Sache begründet, daß die zwei Recensenten nicht gleichzeitig ein Buch bekommen, sondern in der Zeitfolge hinter einander. Dies geschieht dann, wenn eben nur ein Manuscript vorgelegt wird. Wenn aber zwei Druckeremplare vorgelegt werden, so wird in der Regel das in Rede stehende Buch zwei Recensenten gleichzeitig übergeben.

Ich kann weiter nicht verhehlen, daß diese Recensionen gerade in sprachlicher Richtung in der Regel nicht sehr günstig ausfallen. Es mag das vielleicht seine Ursache darin haben, daß gerade der Slovenc schon als Philolog geboren zu sein scheint und daß von Seite der Recensenten auf gewisse Eigenthümlichkeiten der Sprache und auf verschiedene Gebräuche vielleicht hier und da übergroßes Gewicht gelegt wird. Gewiß ist es, daß gerade in sprachlicher Beziehung die divergirendsten Anschauungen bei dergleichen Recensionen zutage treten. Das mag vielleicht auch die Ursache gewesen sein bei der ungünstigen Kritik bezüglich der Terminologie und nachdem gerade diese Terminologie in denjenigen Fächern, welche hier in Betracht kommen, als eine vollkommen feststehende nicht angesehen werden kann, ist eine solche Discrepanz der Anschauungen der einzelnen Approbanten leicht erklärlich. Daß ein solcher Fall vorgekommen wäre, wie ihn Herr Abgeordneter Grasselli erwähnt hat, daß einem Professor ein Buch zur Approbation, respective zur Recension übergeben wurde, der der Sprache nicht mächtig gewesen wäre — wohl der slovenischen, aber nicht der zweiten Sprache, der lateinischen, wie der Herr Abgeordnete für die

Stadt Laibach erwähnt hat — dies ist mir nicht bekannt und ich wäre ihm sehr verbunden, wenn er mir für diesen speziellen Fall den Beleg bringen würde. Es ist nicht zu leugnen, daß es in diesem Falle eine fehlerhafte Auswahl gewesen wäre, wenn man solche Recensenten mit der Aufgabe betraut hätte, ein Gutachten über das betreffende Buch abzugeben.

Eines möchte ich aber noch bemerken. Mir macht es überhaupt den Eindruck, als wenn der Herr Abgeordnete Grasselli in der Richtung, in welcher er gesprochen hat, den Schmerzschrei irgend eines Verfassers speziell zum Ausdruck bringen wollte, der sich vielleicht die Sache recht einfach gedacht und gemeint hat, man mache ein Lehrbuch mit einer schlechten Übersetzung. Der mag dann, wie er von der Approbations-Verweigerung in Kenntniß gesetzt wurde, allerdings ausgerufen haben: Es wär' zu schön gewesen, es hat nicht sollen sein!

Deželni glavar:

Gospod poslanec Grasselli ima besedo.

Poslanec Grasselli:

Jaz si usojam zagotavljam gospoda vladnega zastopnika, da ne poznam niti enega niti drugega teh pisateljev, katerih knjigi sem prej navajal. Jaz bi ne bil spregovoril nobene besede, ako bi bil kateri pisatelj mi izrekel željo, da spravim kakšno privatno stvar lukaj v razgovor, kakor je gospod vladni zastopnik rekel, da bi deželni zbor slišal „grido di dolore“ dotičnega posamičnega pisatelja. Jaz sem stvar zato sprožil, ker mislim, ako se bo tako nadalje postopalo kakor do sedaj, potem je onemogočeno izdajanje slovenskih učnih knjig sploh, tembolj, ker učna uprava zahteva, da se jej imajo tiskane in vezane knjige predlagati v odobrenje, tako da so v slučaju, ako knjiga ne zadobi odobrenja, vsi troški popolnoma zavrženi. Drugega namena nisem imel in nisem govoril po nikogar nalogu.

Deželni glavar:

Vzvišenost gospod deželni predsednik ima besedo.

S. k. Landespräsident Excellenz Freiherr von Hein:

Zur thatsächlichen Berichtigung bemerke ich, daß viele Manuscripte zur Approbation vorgelegt und auch als solche approbirt werden, immer aber unter der Bedingung, daß vor der endgiltigen Approbation noch das gedruckte Exemplar vorgelegt werden muß (Poslanec Grasselli: — Abgeordneter Grasselli: „Selbstverständlich!“), schon aus dem Grunde, weil die Unterrichtsverwaltung sich vorbehalten muß, auch bezüglich des Preises und Druckes ein Urtheil abzugeben. Die Unterrichtsverwaltung kann die Manuscripte nicht vollständig approbiren, weil sie auf die äußere Ausstattung aus sanitären Gründen Rücksicht nehmen muß und solche Lehrbücher nicht in den Schulen einbürgern kann, die in der äußeren Ausstattung jenen Anforde-

runge nicht entsprechen, die insbesondere rücksichtlich der verwendeten Typen und der Größe derselben gestellt werden müssen, ferner betreffs solcher Bücher, wo Zeichnungen, Karten u. dgl. notwendig sind oder bezüglich mathematischer Werke, in denen geometrische Zeichnungen vorkommen u. s. w. Aber die Einleitung des Approbationsverfahrens wird nicht verweigert, wenn auch nur Manuscripte vorliegen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Lenarčič ima besedo.

Poslanec Lenarčič:

Ko se je pri lanski budgetni debati sklenilo tukaj, da se pozivlja deželni odbor, da naj v tem zasedanju predloži visoki zbornici načrt realnega zakona, mislil sem, da bom imel priliko, ko se bo ta zakon obravnaval, v podrobnostih spregovoriti nekoliko besed o naši realki v obče in opozoriti na nekatere nedostatke na tem učnem zavodu v to svrhu, da se odpravijo, ker sedaj so ti nedostatki taki, da ne odgovarjajo potrebam našega naroda.

Na realki imamo nemške in slovenske paralele v nižjih razredih in sicer do III. razreda. Kakšni so ti slovenski oddelki, si lahko mislite, če pravim, da se samo krščanski nauk v I. razredu slovenski poučuje, vsi drugi predmeti pa se na slovenskem oddelku poučujejo z nemškim učnim jezikom. Ker se bo zadeva zopet za eno leto oddaljila, ker ravno v tem zasedanju nismo imeli prilike, da bi obravnavali dotični zakon, bi jaz vendar mislil, da bi se hitreje tem neprilikam prišlo v okom s tem, da bi že v prihodnjem šolskem letu se napravila slovenska paralela za I. razred res s slovenskim učnim jezikom in sicer ne samo za krščanski nauk.

Tukaj, gospoda moja, je vladi kaj lahko postopati, ker ima na razpolaganje učnih knjig, ki so potrebne za tako slovensko paralelo. Torej ni nikakega izgovora, da bi se kaj takega ne moglo vpeljati. Prepričan sem, da se bo s tem le ustreglo opravičenim željam slovenskega naroda.

Usojam si torej iz tega vzroka, ker mislim, da eventualni sklep oziroma vpeljava slovenskih paralel ne bo v nikakoršnem protislovju z bodočim realnim zakonom, katerega bomo morda v prihodnjem zasedanju imeli priliko podrobno razpravljati, stavi sledečo resolucijo:

„Visoka c. kr. vlada se pozivlja, da že s prihodnjim šolskim letom vpelje na c. kr. realki v Ljubljani paralelo za I. razred s slovenskim učnim jezikom“.

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Lenarčiča, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadosti podprt in je torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Lenarčič.

Poslanec Lenarčič:

Končna številka tega poglavja VIII., ki znaša, kakor nam je gospod poročevalec finančnega odseka naznanil, 331.091 gld., je tako visoka, da je težko v tem poglavju staviti kak preminjevalen predlog, če ta predlog ne gre na to, da bi se ta številka znižala. Žal, da jaz nisem v tem prijetnem položaju, da bi mogel kako znižanje predlagati, nasprotno si usojam pri naslovu 6., točka 5. predlagati, da bi se znesek 1000 gld. v ekstraordinariju povišal na 1500 gld.

Pod to točko se namreč navadno podpore dajo mladim umetnikom. Do sedaj je deželni odbor dovoljeval take podpore slikarjem, kiparjem in glasbenikom. Ker se pa meni vidi, da je ta svota jako mala, ako se hočejo res naši domači mladi umetniki podpirati, zlasti ako se pomisli, da nam je tudi gledati na to, da se druge vrste umetnikov podpirajo, ki so podpore potrebni, katere bi potem gotovo v deželi imeli, zato si usojam staviti preminjevalen predlog, da bi se pod to točko mesto zneska 1000 gld. v ekstraordinariju sprejela svota 1500 gld. Za slučaj pa, ako bi ta predlog propadel, kar pa upam, da ne bo, bi si pa vendar z ozirom na to, da se je gospod poročevalec do sedaj jako trdovratno upiral vsakemu nadaljšemu kreditu, usojal staviti še drug predlog, eventualni predlog, ki bi šel na to, da se pa deželnemu odboru, ako pade prvi moj predlog, naroči, naj bi on studiral, ali ne bi kazalo, da bi v prihodnjem zasedanju prišel pa on s predlogom, da bi se ta svota 1000 gld. povišala na 1500 gld. v svrhu podpore slovenskim umetnikom za njih izobrazbo.

Prosim torej visoko zbornico, da izvoli prvi moj predlog sprejeti, če bi pa ta padel, pa vsaj drugega, ki bi se glasil:

„Deželnemu odboru se naroča, da uvažuje, bi li ne kazalo v prihodnji proračun pod to točko postaviti višji znesek n. pr. 1500 gld. v svrhu podpore slovenskim umetnikom za njih izobrazbo“.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Hribar:

Visoka zbornica! Jaz sem hvaležen častitemu gospodu poslancu Grasselliju, da je spravil v razgovor one momente, ki se mu zde, da največ uplivajo na počasno izdajanje slovenskih učnih knjig. Pač je hotel spočetkoma svojega govora nekako opirati deželni odbor, češ, da deželnega odbora za to, da ni izdal več knjig, ne zadene nobena krivda. Jaz pa moram ostati pri tem, kar sem izrekel v svojem tiskanem poročilu, kajti popolnoma ne morem opravičevati v tej stvari deželnega odbora, ker se je obrnil samo do profesorjev v Ljubljani in v Novem Mestu, ter jih vprašal, ali bi bili pripravljene za V. in VI. gimnazijski razred spisati učne

knjige za dotične štiri predmete, ki so se lanskega leta posebej imenovali, dočim imamo sposobnih profesorjev pa vendar tudi še na dveh vseučiliščih in ravno tako na mnogih srednjih šolah širom države. Vsekakor mu pa pritegujem, ako pravi, da je mnogo kriva učna uprava, da napreduje izdajanje slovenskih šolskih knjig tako počasi.

Vkljub temu, da je prevzvišeni gospod deželni predsednik stvar pojasnjeval s svojega stališča in zatrjeval, da so bili gotovo še neki drugi vzroki krivi, da se dotične knjige niso potrdile, vendar nisem prišel do prepričanja, da učne uprave gledé te stvari res ne bi zadela nobena krivda. Nasprotno se meni zdi, da nekako nerada vidi učna uprava, da bi Slovenci za tiste predmete na naših srednjih šolah, za katere do sedaj še nimamo slovenskih učnih knjig, dobili te knjige, ker bi potem eo ipso morala vpeljati poučevanje dotičnih predmetov v slovenskem učnem jeziku.

Vesellilo bi me, ako bi se v tem oziru motil in ako me bo bodočnost poučila, da je bila moja sodba preostra; kajti ravno resolucija, katero stavim na koncu poročila svojega v imenu finančnega odseka, bo dala učni upravi prilike dovolj, dokazati, da očitanja, katera so bila tukaj čuti, niso bila opravičena. S tem bode visoka učna uprava dala najboljše zadoščenje sebi in nam.

Ekscelenca prečastiti gospod deželni predsednik nas je zagotovil, da je marsikatera knjiga dobila od učne uprave aprobacijo že v rokopisu in na to zagotovilo polagam jako veliko važnost, kajti resolucije finančnega odseka temelje ravno na predpostavah, da bo deželni odbor naprosil profesorje, da spišejo učne knjige ter jih v rokopisu predložil v odobrenje in šele izdal, ako bodo rokopisi zadobili aprobacijo. Ako se bodo torej knjige lahko odobrile že v rokopisu, potem bo predlogu finančnega odseka popolnoma ustreženo.

Omenil bi konečno samo še to, da je častiti gospod tovariš Grasselli prezrl neko opazko prečastitega gospoda deželnega predsednika. Ekscelenca gospod deželni predsednik je namreč tovariša gospoda Grassellija napačno razumel, ker ta namreč ni dejal, da se je dotična latinska knjiga v presojo dala profesorju, ki ne ume latinskega jezika; temveč je le trdil, da se je dala knjiga takemu profesorju, ki je bil sicer latinščine zmožen, ki pa še nikdar ni imel prilike latinščine praktično poučevati v slovenskem jeziku in zato tudi ni bil popolnoma zmožen izreči svojo sodbo o tem, ali je knjiga praktično porabljiva ali ne. To je čisto drugačna stvar in jaz mislim, da je popolnoma lahko mogoče, da se je res zgodil tak lapsus.

Kar se tiče prve resolucije gospoda poslanca Lenarčiča, nimam nič ugovarjati, temveč jo prav toplo priporočam, ker je res že skrajno potrebno, da se razmere na realki preurede tako, da bo realka v resnici ustrezala zahtevam slovenskega naroda.

Glede drugega predloga gospoda poslanca Lenarčiča moram pa kot poročevalec finančnega odseka ugovarjati, da bi se dotični znesek 1000 gld. povišal na 1500 gld., pač pa bi priporočal eventualni predlog gospoda tovariša Lenarčiča, da se

namreč za slučaj, da pade prvi njegov predlog, naroči deželnemu odboru, da uvažuje, ali ne bi bilo mogoče v prihodnjem letu pod dotično točko namestu zneska 1000 gld. postaviti v proračun znesek 1500 gld.

Deželni glavar:

Preidimo torej ne glasovanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s prvo resolucijo gospoda poslanca Lenarčiča, ki se tiče ljubljanke realke, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Dalje je gospod poslanec Lenarčič predlagal k naslovu 6., točka 5. poglavja VIII., da se potrebščina od 1000 gld. zviša na 1500 gld. Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Ta predlog je padel.

Sedaj se ima glasovati še o eventualnem predlogu gospoda poslanca Lenarčiča, ki se glasi:

„Deželnemu odboru se naroča, da uvažuje, bi li ne kazalo v prihodnji proračun pod to točko postaviti višji znesek n. pr. 1500 gld. v svrhu podpore slovenskim umetnikom za njih izobrazbo.“

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Končno nam je še glasovati o skupni svoti potrebščine pri poglavju VIII., katero predlaga finančni odsek v znesku 331.091 gld.

Gospodje, ki glasujejo za to svoto, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Hribar:

Pri IX. poglavju predlaga finančni odsek jednako kakor deželni odbor redno potrebščino z 102.500 gld., izredno pa s 4000 gld., skupaj torej 106.500 gld. Priporočam, da se te številke odobre.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Lenarčič ima besedo.

Poslanec Lenarčič:

Izprosil sem si besedo k naslovu 2. tega poglavja „Podpore za vzdrževanje in gradenje okrajnih cest in mostov“. Visoka zbornica je v X. seji dne 5. maja 1893. obravnavala o prošnjih vasi Ostrožno Brdo za podporo za prezidanje nekega mostu čez vodo Reko in sklenilo se je sledeče:

„Za zgradbo kamnitega mostu čez vodo Reko pri Ostrožnem Brdu dovoli se iz deželnega zaklada 2000 gld. podpore. Od te svote izplačati je 1000 gld. ob začetku zgradbe, 1000 gld. pa, ko bode dokazano, da je zgradba izvršena po načrtu.“

Dalje se je v XVI. seji dne 16. februarja 1895 dotični kredit 2000 gld. podaljšal.

Med tem časom je vas Ostrožno Brdo prvotni načrt nekoliko preuredila in nekoliko zmanjšala prvotne troške, ki so bili proračunani na 7000 gld., ter predložila deželnemu odboru ta preurejeni načrt. Torej ni sedaj nobenega zadržka več, da bi se dotična zgradba ne mogla izvršiti. Neobhodno potrebno pa je, ker upravni odsek ni sprejel v svoje predloge oživljenja tega kredita, da se to oživljenje izvrši. Vsled tega predlagam:

„Visoki deželni zbor skleni:

Kredit 2000 gld. za podporo zgradbe mostu čez Reko pri Ostrožnem Brdu podaljša se za leto 1898. pod istimi pogoji kakor je bilo sklenjeno v X. seji 5. maja 1893 ter se pokrije iz blagajničnih preostankov.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Lenarčiča, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je torej zadosti podprt in je torej v razpravi.

Poročevalec Hribar:

V imenu finančnega odseka ne morem podpirati predloga gospoda poslanca Lenarčiča, ker če bi hoteli zopet oživiti ta kredit, morali bi ga postaviti v letošnji proračun, kar pa nikakor ne gre, ker proračun brez tega že itak kaže primanjkljaj. Kredit pa bi se dal postaviti v proračun prihodnjega leta, ako gospod poslanec Lenarčič ne stavi predloga, da se stvar pokrije iz blagajničnih preostankov tekočega leta.

Sam na sebi je predlog opravičen, toda jaz ga ne morem priporočati, ker mi finančni odsek v to ni dal nobenega pooblastila.

Deželni glavar:

Prosim glasovati o predlogu gospoda poslanca Lenarčiča.

Gospodje, ki pritrjujejo predlogu, izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Želi se kdo besede?

Gospod poslanec župnik Kajdiž ima besedo.

Poslanec Kajdiž:

Visoki zbor! Usojam si staviti visokemu deželnemu zboru sledeči predlog:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

1.) Deželnemu odboru se naroča, da vse potrebno ukrene in eventualno uporablja določila deželnega cestnega zakona, da se vže dožene izdelava ceste Vodice-Brnik.“

Ta predlog utemeljujem s tem, ker je že dne 16. februarja leta 1894. visoki deželni zbor

pooblastil deželni odbor, da sme v ta namen določiti prispevek 2000 gld. Vsled tega se je leta 1895. položil progi Vodice-Brnik cestni temelj. Ali sedaj, ko pa cestni odbori nečejo dati ali se še niso odločili dati prispevka, je pa ta reč zastala in cesta leži neporabljena in nenarejena. In kdor pozna lepo ondotno Cerkljansko občino in ve, da ima ravno ta kraj najrevnejšo proggo proti Ljubljani in da je ta cesta jako važna, da se izdelata, bo pač priznal, da je treba, da deželni odbor zakonito postopa proti onim cestnim odborom, ki nečejo svoje dolžnosti spolniti.

Prosim, da se moj predlog sprejme in še tekom tega leta zgradba prične in završi.

Drugič sta pa na tej proggi dva klanca med Vodiciami in Šmartnem, katerih jeden spada pod cestni okraj Ljubljanske okolice, jeden pa pod Kamniški cestni okraj. Prvi je že popravljen, glede drugega pa se še ni nič storilo. Usojal bi si staviti še drug predlog, ki se glasi:

„2.) Ob enem se naroča deželnemu odboru, da opozori okrajni cestni odbor v Kamniku, da še v teku tega leta izvrši poravnave klanca med Šmartnim in Povodjem, ki spada njemu v oskrb.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predloga gospoda poslanca župnika Kajdiža, izvolijo ustati.

(Se podpreta. — Werden unterstützt.)

Predloga sta zadosti podprta in sta torej v razpravi.

Poročevalec Hribar:

Obe resoluciji častitega gospoda poslanca župnika Kajdiža moram toplo priporočati. Cesta iz Vodice do Brnika je skoraj popolnoma dodelana, samo posuta deloma še ni. Zato se vozovi še ne morejo voziti po tej cesti.

V kolikor spada cesta v Kranjski cestni okraj, se lahko po nji vozi; kakor se pride do meje Kamniškega cestnega okraja, je pa tako blato, da ni mogoče več naprej. Cesta je pa zlasti tudi v pokrajinskem oziru tako lepa, da bi bilo v resnici škoda, ko bi se veliko delo, katero je prejšnji načelnik Kranjskega cestnega okraja — pokojni Kržič — izvršiti dal, brezuspešno ostalo. Da se cesta še doslej ni popolnoma dogradila, zadene krivda Kamniški cestni odbor, ki se trdovratno brani, prevzeti troške za posipanje in vzdrževanje onega dela ceste, ki se nahaja v tem okraju. Kamniški cestni odbor neče namreč prometa, ki gre iz Cerkljanske občine na Mengiš, odvrniti na Vodice; in o tem ni dvojbe, da bi šel, ko bi se cesta dodelala, promet ne več čez Mengiš, temveč čez Vodice. Ker pa ni samo interes Mengiški, katerega je tukaj upoštevati, temveč — in to še veliko bolj interes Cerkljanske in Vodiške občine, zato je popolnoma opravičena želja gospoda poslanca župnika Kajdiža — oziroma dotična resolucija njegova, da se namreč Kamniški cestni odbor — če treba tudi s silo — primora, da to cesto spravi v dober stan. Ravno tako je opravičena

druga resolucija častitega gospoda poslanca župnika Kajdiža.

Kdor se je kedaj vozil od Šmartina pod Šmarno goro proti Vodiciam, videl je ona dva klanca, katerih jeden drži kruto navzdol, drugi pa, komaj ko se je prišlo v dolino, kruto navzgor. Prvi klanec je v Ljubljanskem cestnem okraju, drugi pa v Kamniškem.

Ta stvar je dokaj zanimiva zato, ker se že dvajset let trudi občina Šmartinska za odstranitev teh klancev. Prečastiti gospod deželni glavar sam je tudi že tam komisijonoval in si stvar ogledal. (Deželni glavar: — *Sandeshauptmann*: „Istina!“) Lansko leto pa sem se domenil z načelnikom Ljubljanskega cestnega odbora, gospodom Kavčičem, da je najel inženirja Sittiga, da napravi načrt za preložitve teh klancev. Ta načrt je sedaj v rokah načelnika cestnega odbora Ljubljanskega. Le v tem oziru je častiti gospod poslanec dekan Kajdiž napačno informovan, da je v Ljubljanskem cestnem okraju ležeči klanec že zravnán. Tako daleč stvar še ni dospela, vendar, kolikor poznam gospoda načelnika Ljubljanskega cestnega odbora, vem, da je energičen mož, ki bo gotovo skrbel, da se stvar res kmalu izvrši.

Drugače je pa z onim klancem, ki se nahaja v Kamniškem cestnem okraju; kajti najbrž Kamniški cestni odbor brez intervencije deželnega odbora ne bo hotel zopet ničesar storiti, in za to je resolucija gospoda poslanca Kajdiža popolnoma utemeljena.

Jaz torej obe resoluciji priporočam, da ji visoka zbornica sprejme.

Deželni glavar:

Gospodje, ki se strinjajo s predlogoma gospoda poslanca župnika Kajdiža, izvolijo ustati.

(Obvelja. — *Angenommen*.)

Sprejeto.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Košak ima besedo.

Poslanec Košak:

Visoki zbor! Leta 1892. vložile so občine Kolvrat, Kanderše in Aržiše prošnjo za preložitve okrajne ceste pri Zagorji. Deželni zbor je tisto prošnjo izročil v rešitev deželnemu odboru in od tedaj je preteklo veliko let, ne da bi se bilo deželnemu zboru o tej stvari kaj poročalo. Zato si usojam do deželnega odbora staviti vprašanje, kaj se je v tej zadevi ukrenilo.

Deželni glavar:

Na to vprašanje si dovoljujem takoj odgovoriti. Stvar spada po §. 29. zakona od leta 1889. v področje cestnega odbora Litijskega, kateremu se je naročilo, da skrbi za to, da se izdelá načrt za preložitve te ceste. Cestni odbor temu naročilu dosedaj ni ugodil, dasiravno je bil opominjan, ker je pa gospod poslanec Košak sedaj vnovič sprožil to

zadevo, bo deželni odbor gotovo zopet kolikor mogoče na to uplival, da bo cestni odbor storil svojo dolžnost.

Poslanec dr. Žitnik:

Ker je gospod deželni glavar ravnokar omenil, da se je ob svojem času naročilo cestnemu odboru Litijskemu, naj skrbi za napravo načrta za preložitve ceste pri Zagorji in ker sem izvedel, da je načrt bil narejen po gospodu Čadežu in se sedaj ne ve, kam je prišel, hočem z ozirom na razloge, ki so se dne 27. septembra 1892, ko se je o tej stvari obravnavalo, v zbornici navajali in ki še danes veljajo, staviti sledečo kratko resolucijo:

„Deželnemu odboru se naroča, da v smislu sklepa visokega deželnega zbora z dne 27. septembra 1892 glede preložitve okrajne ceste pri Zagorju v prihodnjem zasedanju poroča o dotičnih poizvedbah ter stavi primerne predloge.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca dr. Žitnika, izvolijo ustati.

(Se podpre. — *Wird unterstützt*.)

Predlog je torej v razpravi.

Poročevalec Hribar:

Nimam ničesar omeniti in se tudi ne izrekam proti resoluciji gospoda poslanca dr. Žitnika, katera se more s stališča finančnega odseka brez pomsleka sprejeti.

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom gospoda poslanca dr. Žitnika, izvolijo ustati.

(Obvelja. — *Angenommen*.)

Sprejeto.

Gospod poslanec Pakiž ima besedo.

Poslanec Pakiž:

Visoki zbor! Prečastiti gospodje deželni poslanci! Do sedaj smo v vsem zasedanji večinoma imeli se baviti s prošnjami za podpore v ta ali drugi namen. Gospoda moja, jaz sem se pa oglasil ravno k troškom za železnice in sicer iz čisto drugega namena, namreč, ker mi je na zvišanju dohodkov dolenjskih železnic ležeče, oziroma na tem, da se za deželo olajša tisto breme, katero je prevzela z garancijo. To, jaz mislim, je moja dolžnost, in ne samo moja, ampak tudi vseh prečastitih tovarišev.

Gospoda moja, velikokrat je bilo izrečeno, še predno se je dogradila dolenjska železnica, da bo gledati na vse mogoče načine, kako bi se dali pridobiti viri dohodkov ne samo za garancijo, ampak tudi za železnico samo.

Predlagale so se razne dovozne ceste in med drugimi se je v mojem volilnem okraju z ogromnimi troški gradila taka cesta. Kot zastopnik omenjenega ljudstva sem delal na to, da bi ta cesta koristila ljudstvu, pa ne samo ljudstvu, ampak tudi deželi in državi.

Gospoda moja, cesta se je izvršila, je že dogotovljena in prevzeta. Obljubljeno je bilo že od tako zvanega ministerstva, da se zgradi postaja v Žlebiču.

Gospoda moja, če je kje potrebna železnična postaja, bodite prepričani, da je potrebna gotovo tamkaj, kar bo vsak, ki tam hodi, na prvi pogled spoznal. Na tistem prostoru namreč se združujejo tri deželne ceste. Če se bo zgradila postaja v Žlebiču, bo to koristilo osmim občinam. Dovolite, da jih naštejemo.

Tik Žlebiča, kjer se mora zgraditi postaja, leži vas Jurjevica, druga je Sušje, tretja Sodražica, četrta Gora, peta Loški Potok, šesta Draga, sedma Trava in osma Osilnica. In ne samo tem občinam bo postaja koristila, ampak pomisliti je treba, da je od ceste, ki je, kakor sem prej omenil, že dograjena, samo 3—4 km do Prezida. Ako bi se torej cesta zgradila proti Prezidu, bi prišla postaja v Žlebiču tudi hrvatski strani na korist.

Sicer bi bilo na kranjski strani treba zgraditi k večjemu 2 km dolgo progo, dočim bi druga polovica seveda pripadala hrvatski.

Postaja v Žlebiču bo vsekako dolenski železnici donašala nov vir dohodkov.

Torej, gospoda moja, prosim vas, akoravno sem slab zagovornik dobre stvari, da sprejmete resolucijo, ki se glasi:

„Deželnemu odboru se naroča, da izposluje pri upravnem svetu dolenskih železnic in pri železniškem ministerstvu, da se vendar že ustanovi toliko potrebna železniška postaja v Žlebiču.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Pakiža, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadosti podprt, in je torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Višnikar ima besedo.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica! Ker se je pri prejšnji priliki gospod poslanec Pakiž za menoj oglašil k besedi, oglašam se pa sedaj jaz za njim, tako da se pobotava. Boj za postajo v Žlebiču traja že toliko časa, odkar obstoji dolenska železnica. Ta boj ali ti boji so bili jako hudi, kakor je to sploh navada, kjer se lokalni interesi križajo. Kar se mene tiče, poudarjam, da nisem bil nikdar in tudi danes nisem nasprotnik postaje v Žlebiču. Pa svoje dni se je šlo za postajo aut v Ribnici aut v Žlebiču in tedaj mi odločitev ni mogla težka biti. Tako optimističen nisem mogel biti, da bi bil mislil, da bo postaja v

Žlebiču promet iz vse Dolenjske nase potegnila, pač pa priznavam, da bi bila za celo Sodražko dolino najboljša postaja v Žlebiču. S tem bi bilo dotičnemu kraju dosti pomagano, ker bi imel za 3¹/₂ km krajšo pot v Žlebič, kakor jo ima sedaj na postajo v Ortnek. Želja po postaji v Žlebiču je gotovo opravičena, vendar bi jaz, če bi bil gospod predgovornik Pakiž zadovoljen, stopiti hotel na praktično stališče. Vsi dosedanji koraki so bili brezuspešni, poskusimo torej s tem, da stopimo na realna tla in zahtevamo nekaj majhnega, kajti iz majhnega raste veliko. Ako nam za sedaj ni mogoče doseči postajo, zahtevajmo pa vsaj postajališče in torej bi, ako je gospod predgovornik Pakiž s tem zadovoljen, pridejal njegovi resoluciji še nastopne besede:

„ako bi pa za sedaj to ne bilo mogoče, vsaj postajališče.“

S tem nikakor ne pobijam njegovega predloga, ki je popolnoma opravičen, samo ako bi se postaja ne dala doseči, naj se napravi pa vsaj postajališče.

Resolucija bi se potem glasila tako-le:

„Deželnemu odboru se naroča, da posreduje pri upravnem svetu dolenskih železnic in pri c. kr. železniškem ministerstvu, da se vendar enkrat ustanovi železniška postaja, ako bi pa za sedaj to ne bilo mogoče, vsaj postajališče v Žlebiču.“

Deželni glavar:

Vprašam gospoda poslanca Pakiža, ali se strinja s premembo gospoda poslanca Višnikarja?

Poslanec Pakiž:

Se akomodiram.

Deželni glavar:

Torej imamo samo predlog gospoda poslanca Pakiža, kakor ga je spremenil gospod poslanec Višnikar.

Želi še kdo besede k tej resoluciji?

(Nihče se ne ogasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne — gospod poročevalec?

Poročevalec Hribar:

Visoka zbornica! Želel bi prav zelo, da bi častiti gospod tovariš Pakiž že jedenkrat prišel do izpolnitve srčne njegove želje. Odkar obstoji dolenska železnica, ponavlja on leto za letom željo po postaji v Žlebiču in danes je to stvar zopet izprožil. Interesantno je bilo, kar smo videli, ko smo se s prvim vlakom peljali mimo Žlebiča. Ljudstvo je bilo tam namreč postavilo velikansko tablo, na kateri je z velikimi črkami bilo zapisano: „Mi hočemo postajo.“ Pa kljubu tej odločnosti in vkljub temu, da se je — kakor je rekel častiti gospod poslanec Pakiž — celo „takozvano“ ministerstvo izreklo za postajo v Žlebiču, dosedaj ni prišlo do tega, da bi se bilo ugodilo željam tamošnjega prebivalstva. Zato je prav, da sta častita Ribničana (Veselost — Wetter-

feit) stvar zopet sprožila in jaz priporočam, da visoka zbornica sprejme resolucijo, kakor jo je stavil gospod poslanec Pakiz in izpremenil gospod poslanec Višnikar. Glasi se:

„Deželnemu odboru se naroča, da posreduje pri upravnem svetu dolenskih železnic in pri c. kr. železniškem ministerstvu, da se vendar enkrat ustanovi železniška postaja, ako bi pa za sedaj to ne bilo mogoče, vsaj postajališče v Žlebiču.“

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo z resolucijo gospoda poslanca Višnikarja, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Gospod poslanec cesarski svetnik Murnik ima besedo.

Poslanec ces. svetnik Murnik:

V seji dne 3. marca lanskega leta se je sklenilo sledeče:

„1.) Deželni zbor priznava, da je potrebno in koristno napraviti lokalno železnico, ki bi tekla od Trebanjske postaje dolenskih železnic čez Mirno-Mokronog v Tržišče in bi segala z dovlačnico do premogovnikov v Št. Janžu, se zavezuje, da prevzame v pospešitev te železnice glavinskih delnic al pari in pooblašča deželni odbor, da sme izplačati stroške za presojo načrta in stroškovnika, največ 2000 gld. iz železniškega zaklada, ki se nabira po sklepu deželnega zbora z dne 25. novembra 1890. leta, proti svoječasnem vračilu iz stavbinske glavnice.

2.) O uspehu presoje je poročati deželnemu zboru ob prihodnjem zborovanju in predlagati, koliko naj dežela prispeva.“

Vsled tega sklepa visokega deželnega zbora obrnil se je deželni odbor do c. kr. železniškega ministerstva, da bi ono z ozirom na § 10. deželnega zakona o pospeševanju železnic nižje vrste z dne 17. januarja 1896, dež. zak. št. 17., podpiralo to stvar s tem, da pregleda ves ta železnični operat in kakor hitro mogoče deželnemu odboru svoje mnenje naznani. Železniško ministerstvo je z ukazom z dne 27. oktobra leta 1897. naznanilo deželnemu odboru, da je pregledalo ta načrt in stroškovnik in izreklo se je, da se mora za podlago vzeti svota, katera je v tem prevdanku, namreč 1.380.000 gld., akoravno se mora priznati, da so svote precej visoke, odredilo je pa ob enem, da se vrši revizija frase te železnice. Ta revizija se je vršila še le dne 17. januarja t. l. in iz te okolnosti bo visoki deželni zbor izprevidel, da deželnemu odboru ni bilo mogoče v pravem času visokemu deželnemu zboru predložiti poročilo, katero se mu je naložilo z drugim sklepom lanskega leta, kakor sem ga prej prečital. Vsekako je pa tudi treba, da se tudi deželni odbor še o rentabiliteti te železnice natančneje pouči, kar mu dosedaj ni bilo mogoče in da skrbi za potrebne podatke, da se bo vsaj primeroma moglo vedeti, koliko prometa bi dali premogokopi, na katere se

je v prvi vrsti ozirati, ki pa pri rentabilitetnem računju niso bili prišli v poštev z ozirom na to in da se stvar ne spravi z dnevnega reda, si usojam staviti predlog, s katerim se prav za prav ne name-rava nič novega, ampak se ponavlja, kar se je povdarjalo lani in v prejšnjih sesijah, da je namreč jako važno, da se ne le popravljajo ceste, ki lahko služijo kot dovozne ceste za dolensko železnico, ampak da se zgrade tudi kakor hitro mogoče naj-potrebnejše železnice.

Nasvetujem torej:

„Deželnemu odboru se naroča, da preiskuje rentabiliteto projektovane železnice Trebnje-Mirno-Mokronog-Tržišče-Št. Janž in poroča v prihodnjem zasedanji ter predlaga, koliko naj bi prispevala dežela k zgradbi te železnice.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslance ces. svetnika Murnika, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadosti podprt in je torej v razpravi.

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne — gospod poročevalec?

Poročevalec Hribar:

Nimam ničesar omeniti, temveč samo pripočam, da izvoli visoka zbornica sprejeti predlog gospoda predgovornika.

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje. Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom gospoda poslanca ces. svetnika Murnika, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Hribar:

Sedaj še prosim, da se glasuje o skupni potreščini pri IX. poglavju, ki znaša 106.500 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri X. poglavju predlaga finančni odsek v soglasju z deželnim odborom znesek 13.580 gld. v ordinariju.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri XI. poglavju predlaga finančni odsek soglasno z deželnim odborom v ordinariju 202.310 gld. in v ekstraordinariju 710 gld., torej skupaj 203.020 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri XII. poglavju se ne predlaga ničesar; pri XIII. poglavju pa soglasno z deželnim odborom 36.320 gld. v ordinariju in 2000 gld. v ekstraordinariju, skupaj torej 38.320 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj prosim še glasovati o skupnih številkah potrebščine, katera znaša v ordinariju pri vseh poglavjih 1,063.017 gld., v ekstraordinariju pa 198.377 gld., torej skupaj 1,261.394 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pokritje pa znaša in sicer pri I. poglavju „Prihodki iz deželnega posestva“ po nasvetu finančnega odseka, ki je konformen z nasvetom deželnega odbora, 59.057 gld. v ordinariju.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri II. poglavju predlaga finančni odsek isto tako, kakor deželni odbor, namreč 4.092 gld. v ordinariju.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri III. poglavju končno predlaga finančni odsek — jednako kakor deželni odbor — v ordinariju znesek 58.760 gld.; v ekstraordinariju pa znesek 200 gld., skupaj torej 58.960 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Vse pokritje torej znaša v ordinariju 121.909 gld. in v ekstraordinariju 200 gld., skupaj torej 122.109 gld. Predlagam, da se te številke sprejmó.

(Obvelja. — Angenommen.)

In sedaj prestopam k raznim predlogom finančnega odseka, katere bom prečital, potem pa prosil, da se o njih glasuje. Najprej pa prosim na znanje vzeti, da se ima nemški tekst predloga II., točka 3. na 21. strani priloge 72. popraviti. Dočim je namreč slovenski tekst pravilen, ima se nemški tekst glasiti: „3.) Eine selbständige Landesaufgabe auf den Bierverbrauch mit 1 fl. per Hektoliter mit dem Ertrage per 100.000 fl.“

Predlogi finančnega odseka se glasé:

„Visoki deželni zbor skleni:

I. Deželnega zaklada skupna potrebščina za leto 1898 1,261.394 gld.
in skupno pokritje 122.109 „
tedaj nedostatek 1,139.285 gld.
se odobri.

II. V pokritje tega nedostatka pobira naj se v letu 1898.:

1.) 40% tna priklada na užitnino od vina, vinskega in sadnega mošta ter od mesa s proračunjenim prihodkom 142.534 gld.

2.) Samostojna deželna naklada od porabljenih likerjev in vseh poslajenih opojnih tekočin od hektolitra 15 gld. in od drugih porabljenih opojnih tekočin od hektoliterske stopinje 30 kr.; prihodek te naklade se proračuna s 370.000 gld.

Naklada ad 2 se bode pobirala le do uveljavljenja zvišanega državnega davka na žganje in se s pobiranjem preneha precej, ko bo zveksan državni davek na žganje.

3.) Samostojna deželna naklada od porabljenega piva po 1 gld. od hektolitra s prihodkom 100.000 gld.

4.) 30% tna priklada na vse direktne davke z državnimi prikladami vred izvzemši doklade na osobni dohodninski davek.

Ta dohodek se proračuna s 463.767 gld.

5.) Na mesto doklade na osobni dohodninski davek se proračuna državni prispevek s 38.612 gld.

kot na kranjsko deželo odpadli delež od zneska 3,000.000 gld., ki se bo pri novem osobnem davku več nabral.

III. Nedostatek 24.372 gld. pokrije naj se iz blagajnične gotovine.

IV. Deželnemu odboru se naroča, da pridobi sklepom ad II. Najvišje pritrjenje.

V. Pri 5. točki 5. naslova v IV. poglavji, pri 15. in 17. točki 6. naslova istega poglavja ter pri 4., 5. in 6. točki 6. naslova VIII. poglavja potrebščine dovoli se deželnemu odboru virement.

VI. Naslednji navedeni v proračunih prejšnjih let že pokriti krediti se do konca leta 1898. podaljšajo, in sicer:

1.) za uravnavo Bistrice pri Bregu	600 gld.
2.) za vzdrževanje zgradbe ob potoku Trebiža	60 „
3.) za uravnavo Potočnikovega grabna pri sv. Ani	600 „
4.) za vodovod v Dolenjem in Gorenjem Logatcu	5000 „
5.) za vodovod v Polhovem gradu	2000 „
6.) za vodovod v Zabavi	800 „
7.) za cesto Moravče-Krtina-Želodnik	4900 „
8.) za cesto pri Kovoru	1000 „
9.) za šolo na Grmu	
a) za namakanjetravnikov	1147 gld.
b) za popravostranišč	200 „
c) za napravo novega stranišča	200 „
d) za zvezo spalnic	50 „
e) za nasad v Cerovcu	12 „
f) za nakup dveh konj	450 „

skupaj 2059 gld.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

I. Das Gesamterforderniß für das Jahr 1898 des Landesfondes mit dem Betrage von 1,261.394 fl. und die Gesamtbedeckung von 122.109 „
woraus sich ein Abgang von 1,139,285 fl. ergibt, wird genehmigt.

II. Zur Bedeckung dieses Abganges sind im Jahre 1898 einzuhoben:

1.) Ein 40%iger Zuschlag zur Verzehrungssteuer vom Wein, Wein- und Obstmost, sowie vom Fleisch mit dem präliminirten Ertrage per 142.534 fl.

2.) Eine selbständige Landesaufgabe auf den Verbrauch von Biqueuren und allen verjüßten geistigen Flüssigkeiten vom Hektoliter 15 fl. und vom Verbrauch anderer geistigen Flüssigkeiten vom Hektolitergrad 30 fr. mit dem präliminirten Ertrage per 370.000 fl.

Die Auflage ad 2 wird nur bis zum Insleben-treten der erhöhten staatlichen Branntweinsteuer eingehoben und wird deren Einhebung gleichzeitig mit der Erhöhung der staatlichen Branntweinsteuer eingestellt.

3. Eine selbständige Landesaufgabe auf den Bierverbrauch mit 1 fl. per Hektoliter — mit dem Ertrage per 100.000 fl.

4.) Ein 30%iger Zuschlag auf alle directen Steuern sammt den Staatszuschlägen mit Ausnahme des Zuschlages zur Personal-Einkommensteuer.

Dieser Ertrag wird präliminirt mit 463.767 fl.

5.) Die Präliminirung des an Stelle des Zuschlages zur Personal-Einkommensteuer zu tretenden Staatsbeitrages per . . . 38.612 fl. als die auf das Land Krain entfallende Tangente vom Betrage per 3,000.000 fl., welcher bei der neuen Personal-Einkommensteuer mehr eingehoben wird.

III. Das Deficit von 24.372 fl. ist aus den Cassabeständen zu decken.

IV. Der Landesauschuß wird beauftragt, für die Beschlüsse sub II die Allerhöchste Genehmigung zu erwirken.

V. Bei den im Capitel IV., Titel 5, § 5, dann beim Titel 6, §§ 16 und 17, desjelben Capitels, endlich im Capitel VIII., Titel 6, §§ 4, 5 und 6, bezeichneten Positionen des Erfordernisses wird dem Landesauschusse das Virement bewilligt.

VI. Die nachfolgenden, durch die Voranschläge der früheren Jahre bereits bedeckten Credite werden bis Ende des Jahres 1898 verlängert:

1.) für die Regulirung der Feistritz bei Breg per	600 fl.
2.) für die Erhaltung der Uferschuttbauten am Trebiza-Bache	60 "
3.) für die Regulirung des Wildbaches Potočnik-Graben bei St. Anna	600 "
4.) für die Wasserleitung in Unter- und Oberloitsch	5000 "
5.) für die Wasserleitung in Billichgraz	2000 "
6.) " " " Zabava	800 "
7.) " " " Straße Moräutisch-Krtina-Zelodnik	4900 "
8.) für die Straße bei Raier	1000 "
9.) " " " Schule in Stauden:	
a) für die Bewässerungsanlage	1147 fl.
b) für die Reparatur der Aborte	200 "
c) für die Herstellung eines neuen Abortes	200 "
d) für die Verbindung von Schlafstätten	50 "
e) für die Anpflanzung in Cerovec	12 "
f) für den Ankauf von zwei Pferden	450 "
zusammen	2059 fl."

(Vsi predlogi obveljajo brez debate. — Sämmtliche Anträge werden ohne Debatte angenommen.)

Sedaj predlagam, da se proračun deželnega zaklada sprejme še v celoti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Konečno predlaga finančni odsek naslednje resolucije:

„I. Z ozirom na ugodni uspeh deželne naklade na žgane opojne tekočine odmeri se za leto 1898. poslujočemu osebju posebna nagrada v znesku 5% od vsega čistega dohodka, kateri po odbitih remanencah presega znesek 100.000 gld. Ta dohodek izračuni se od konsuma 1,527.514-86 litrov navadnega in 25.170 litrov poslanenega žganja na podlagi naklade 18 kr. od hektoliterske stopinje navadnega in 6 gld. od hektolitra poslanenega žganja. Deželni odbor se pooblašča, da po svoji previdnosti razdeli

to svoto med one pri nabiranji deželne naklade poslujoče osebe, katere se odlikujejo po posebni spretnosti in točnosti. Iz istega zneska naj se eventualno tudi primerno nagradi računski oficijal II. vrste Hinko Lindtner. Ob jednom pooblašča se deželni odbor, da sme prav kakor lani plodonosno naložiti del tega zneska.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„II. Deželnemu odboru se naroča, da se udeleži zakupne dražbe užitninskega davka na Kranjskem kot ponudnik imenom dežele in sicer pri vseh zakupnih dražbah, katere se bodo vršile do prihodnjega deželnozbornskega zasedanja.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„III. C. kr. vlada se pozivlja, da deželi Kranjskej gledé na to, da so davkoplačevalci že tako obremenjeni, da jim nikakor ni mogoče nalagati novih davčnih bremen, k pokritju vedno rastočih troškov za ljudsko šolstvo iz dohodka osobne dohodnine tako dolgo, dokler se jej ne odkazejo realni davki, prispeva v večji meri, ko doslej. Deželnemu odboru se pa naroča, da sporazumno z deželnimi odbori drugih kraljestev in dežel deluje pri c. kr. vladi na to, da se deželam kar najpreje mogoče odkazejo za pokrivanje njihovih potrebsčin realni davki.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„IV. Deželnemu odboru se naroča, da prevdarja in deželnemu zboru poroča v bodočem zasedanju, kako bi se za deželni zaklad našli novi viri dohodkov in da c. kr. vladi zlasti dokaže, da mu brez poviška naklade na pivo ne bode mogoče izhajati.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„V. Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem zasedanju predloži deželnemu zboru pravila za deželni kreditni zavod, ki bi imel pravico izdajati zastavne liste za hipotečna posojila ter delne zadolžnice za občinska in taka melijoračna posojila, za katere bi poroštvo prevzemala dežela ali pa občine z njenim soporoštvom. Ko bi se mu potrebno zdelo sklicati v predposredovanje enketo, ki je v smislu sklepa z dne 3. marcija leta 1897. izvoljena bila v seji deželnega zbora dne 6. marcija 1897, predloži naj jej izdelana pravila v pregled.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„VI. Deželnemu odboru se naroča, da k plačilu dospevajočih obroke brezobrestnih posojil okrajnim cestnim odborom, občinam in pa posameznikom vedno pravočasno izterjava in da v ta namen vodi o njih posebno skadenčno knjigo, iz katere naj bode razvidno, kedaj kak obrok k plačilu dospeva, kedaj se je dotičnik, ki ga ima plačati, na to opozoril in kedaj se je plačilo izvršilo.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„VII. Deželnemu odboru se naroča, da pretresa vprašanje, kako bi se dala na primeren način in brez velikih troškov za deželni zaklad ustanoviti v Ljubljani konjska bolnica in da poroča o tem deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„VIII. Deželnemu odboru se naroča opozoriti c. kr. vlado, da si vse učiteljsko osebje c. kr. obrtnih strokovnih šol še vedno ni prisvojilo v jezikovnem oziru one učne usposobljenosti, katera je po organskem ustrojstvu teh šol neobhodno potrebna in katero pridobiti si mu je bilo naročeno o nameščenju na te šole.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„IX. Deželnemu odboru se naroča, da v proračunu za leto 1899. pri VI. poglavju razdeli 2. naslov v tri točke, pri katerih se bodo izkazovale posebej plače okrožnim zdravnikom, njihove in njihovih vdov pokojnine in njihovih sirot vzgojevalnine.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„X. Deželnemu odboru se naroča:

- a) da se takoj obrne do profesorjev, katerih omenja v svojem letnem poročilu za leto 1895. pri marg. št. 40., § 8., s prošnjo, da spišejo učne knjige, ki so za slovensko poučevanje verouka, latinščine, matematike in naravoslovja v petem in šestem latinskem razredu potrebne in da zaradi nagrade ter dobe, v katerej naj bodo te učne knjige spisane, sklene ž njimi pravnoveljavne pogodbe;
- b) da — ko bi tamkaj imenovani gospodje profesorji za sestavo vseh učnih knjig za gori omenjene predmete ne zadostovali ali, ko bi te naloge prevzeti ne mogli ali ne hoteli — stopi v dogovor s slovenščine popolnoma zmožnimi in za tako spisovanje usposobljenimi profesorji drugih srednjih šol in vseučilišč ter ž njimi sklene jednake pogodbe;
- c) da se takoj potem, ko si je zagotovil dobavo učnih knjig do gotove dobe, obrne do c. kr. deželnega šolskega sveta z obrazloženo zahtevo, da pri c. kr. učnem ministerstvu izposluje dovoljenje za slovensko predavanje verouka, latinščine, matematike in naravoslovja v petem in šestem razredu višje gimnazije v Ljubljani ter gimnazij v Novem mestu in v Kranji;
- č) da, ko ne bi zadostovala za dobavo slovenskih učnih knjig v proračun postavljena svota, na podlagi sklenjenih dogovorov s profesorji, ki bodo učne knjige spisovali, nasvetuje deželnemu zboru primerno povišanje te svote.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„XI. Razen svote, ki je postavljena v proračun pri poglavju VIII., pod 8. točko 10. naslova, postavi naj se še v proračuna let 1899. in 1900. po 2.000 gld., ki naj se sproti nalagajo v hranilnico v ta namen, da se leta 1900. porabi ta svota z obrestmi vred

za podpore obiskovalcem svetovne razstave v Parizu in za nakup poučnih stvari za obrtni muzej kranjski.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Nastopni resoluciji se tičeta ustanovitve vseučilišča v Ljubljani.

Glasita se:

„XII. Deželnemu odboru se naroča:

- a) obrniti se do c. kr. vlade z nujnim pozivom, da ustanovi v Ljubljani vseučilišče z bogoslovno, modroslovno in pravoslovno fakulteto ter jej sporočiti, da je dežela Kranjska pripravljena prispeti k zgradbi poslopij, ki bodo v ta namen potrebna, z jedenkratnim zneskom 50.000 gld.;
- b) razpisati za pripadnike slovenske narodnosti, ki bi imeli voljo habilitovati se na modroslovnej ali pravoslovnej fakulteti kacega avstrijskega vseučilišča za privatne docente, dvoje ustanov po 800 gld. na leto z izrečnim dostavkom, da se bodo reflektantje za ti ustanovi morali zavzeti, da sprejmó, ako se bode na-nje reflektovalo, profesorska mesta na vseučilišči, ki se ima ustanoviti v Ljubljani.

XIII. Deželnemu odboru se naroča, da za ustanove v smislu predidóčega sklepa ad b) postavi pri poglavju VIII. vsako leto v proračun 1.600 gld.; znesek 50.000 gld. za donesek k svoječasnej zgradbi vseučiliščnih poslopij pa da vzame iz posebnega rezervnega fonda, kateri naložiti mu je bilo v seji dne 3. marcija 1897 naročeno iz prebitkov samostojne naklade na žganje, v kolikor presegajo znesek, ki je bil za leto 1897. proračunjen. Ta znesek izplača naj se c. kr. učnej upravi takoj, ko bode ustavnim potom zagotovila zgradbo poslopja za vseučilišče; dotlej pa naj se obrestonosno naloži in obresti, ki iz te naložitve narastejo, porabijo svoječasno za ustanove slušateljem ljubljanskega vseučilišča.“

Deželni glavar:

Ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Ich bitte betreffs dieser Resolutionen mich auf meine früheren Ausführungen beziehen zu dürfen und ich beantrage, dass bevor über die Resolutionen XII und XIII abgestimmt wird, die von mir eingebrachte Resolution zur Abstimmung gebracht werde, welche, wenn sie fällt, durch die beiden Resolutionen XII und XIII ersetzt würde.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Majaron ima besedo.

Poslanec dr. Majaron:

Visoka zbornica! Resoluciji XII. in XIII. tičeta se univerze v Ljubljani, one ideje, ki se je zadnji

teden z velikim zanimanjem razvijala v visoki zbornici, one ideje, za katero se je posebno danes zanimanje razvilo naravnost v splošno navdušenje. V resoluciji XII. pozivlja se vlada, naj ustanovi v Ljubljani univerzo. Jaz mislim, da tega poziva ni treba, ker smo že storili enak sklep in bi ga samo ponavljali, ako bi se to tukaj zopet povdarjalo. Oddelek a) resolucije XII. pa ima tudi dostavek, naj deželni odbor sporoči vladi, da je dežela kranjska pripravljena prispevati k zgradbi vseučiliškega poslopja z enkratnim zneskom 50.000 gld. Moja gospoda! Očividna je tendenca te resolucije, katero je finančni odsek sklenil in katera se tukaj predlaga. Gre se namreč za to, da mi naši želji glede univerze v Ljubljani damo tudi močan akcent, da bo iz njega razvidno, kako je naša zahteva v resnici utemeljena, odnosno, kako nam v resnici naša želja prihaja od srca. Torej predlaga finančni odsek 50.000 gld. kot prispevek za zgradbene troške. Spominjam se pa, da je bil v finančnem odseku stavljen predlog, ki je veliko dalje šel. Tisti predlog je meril na to, da bi se dežela zavezala, vsako leto k vzdrževalnim stroškom univerze prispevati 20.000 gld. Bodisi, da je to res prevelika žrtev, katero bi dežela morala prinašati, osobito, ker bi se ta znesek moral perpetuirati, bodisi iz drugega razloga — ta predlog, ki ga je bil stavil častiti današnji gospod poročevalec, ni dobil potrebne večine. Vendar pa je tudi temu predlogu bil motiv ta, da naj bi se pred vlado stopilo s pozitivnim dokazom, kako namreč hočemo z vsemi močmi in žrtvami, ki celo morebiti niso primerne financam naše dežele, pospeševati izvedljivost univerze v Ljubljani. Ta motiv mora biti merodaven in zato predlagam, da naj bi se večja svota ponudila državi, ako hoče ustanoviti univerzo v Ljubljani, večja svota zategadelj, da se pokaže naše navdušenje in naša resna volja, da hočemo univerzo, katero nujno potrebno smatramo. Moja gospoda! Svota 50.000 gld., katera se tukaj predlaga, se meni ne vidi primeren prispevek k tistim res ogromnim stroškom, ki so v zvezi z vsako ustanovitvijo univerze. Tu se mi vidi umestno, poseči nazaj na idejo, katero je imel že gospod poročevalec v finančnem odseku, namreč predlagati, da naj se glede na to, da ustanovni troški, torej troški za zgradbo, biblioteko, razne kabinete in zbirke presegajo svoto enega milijona, dežela naša izreče pripravljeno, žrtvovati četrť milijona za ustanovitev univerze v Ljubljani. To je zares ogromna svota, ali v primeri z dobrotami, duševnimi in gmotnimi, katerih sme dežela pričakovati od univerze, je vendar to svota, katero smemo žrtvovati, oziroma za katero smemo garantovati. Reklo se bo morda, da končno taka žrtev tudi še ne bo napotila vlade, da nam ustanovi vseučilišče. Mogoče je, da to ne bi bil edini razlog za to, da bi se vlada odločila za univerzo v Ljubljani, ali, moja gospoda, kadar se gre za tako veliko inštitucijo, za tako epohalno idejo, moramo že naprej skrbeti, da se vsi protigovori kolikor mogoče razprše in v nič denejo. Tukaj utegne vlada ugovarjati, da je dežela Kranjska pasivna, da državi veliko manj prinaša k stroškom državne uprave, kakor mora nasprotno dajati država

deželi, in utegne se vlada sklicevati na to, da bi druge dežele, ki so aktivne, z večjo pravico zahtevale univerze, kakor mi, ki smo ubožna in revna dežela. Zategadelj pa, ako bi imel tudi finančni moment odločevati, kakor je odločeval pri Kranjski gimnaziji — jaz pravim: za slučaj, ako bi ta moment odločeval — menim, da je jako umestno in previdno, če mi že naprej ta razlog ali ta ugovor proti našemu lepemu smotru uničimo s tem, da se izrečemo pripravljene, k ustanovnim stroškom zagotoviti primerno svoto, in ta svota bi bila, kakor rečeno, 250.000 gld. ali četrť milijona. Finančni odsek že predlaga, da bi se 50.000 gld. naložilo za zgradbo vseučilišča, odnosno za zgradbeni fond; ostalih 200.000 gld. bi bilo pa, jaz mislim, tako zagotoviti, da se 10 let vsako leto stavi v proračun po 20.000 gld., tako da bi čez 10 let znašal zgradbeni fond 200.000 oziroma 250.000 gld. Ako bi se pa vlada prej kakor v 10 letih odločila, da ustanovi univerzo v Ljubljani, potem bi seveda dežela morala najeti posojilo, in zato je samo logično, da se deželnemu odboru naroči, naj v tem slučaju najme posojilo, kolikor bi ga bilo ravno v dotičnem času potreba. Obresti pa, ki bi naraščale pri tem fondu, naj bi se pozneje porabile za ustanove v korist vseučiliškim dijakom. V tem smislu, kakor sem sedaj razložil, predlagal bodem resolucijo. In končno bi si usodil zopet na to opozoriti, da smo vseučiliško akcijo začeli v soglasju in lepem jedinstvu v jubilejskem letu presvetlega našega cesarja in gospodarja. Nič lepšega ne moremo storiti, kakor prositi dovoljenja, naj bi se to vseučilišče, kedar se oživotvori, imenovalo „Cesarja Frana Josipa I. vseučilišče“! Glede na to pa, da ima omenjeni vseučiliščni fond vendar takoj stopiti v življenje, hitimo ob jednem skleniti, naj bi se ta fond imenoval in vodil pri deželnem zakladu kot „Cesarja Frana Josipa I. vseučiliški fond“! Na ta način bi se potem resolucija XII. nekoliko spremenila in glasila tako-le:

„Visoki deželni zbor skleni:

a) Deželnemu odboru se naroča: Visoki c. kr. vladi sporočiti, da je dežela Kranjska pripravljena k ustanovitvi vseučilišča v Ljubljani prispevati znesek 250.000 gld., koji se izplača takoj, ko bode ustavnim potom zagotovljena ustanovitev vseučilišča. V ta namen porabi naj se pred vsem 50.000 gld. iz posebnega rezervnega fonda, kateri naložiti je bilo deželnemu odboru naročeno v seji dne 3. marcija 1897 iz prebitkov samostojne naklade na zganje, v kolikor presegajo znesek, ki je bil za leto 1897 proračunjen; potem pa iz letnih prispevkov po 20.000 gld., ki naj se postavljajo v proračune let 1899.—1908. Znesek 50.000 gld. naloži naj se takoj, letni prispevki po 20.000 gld. pa naj se nalagajo sproti obrestonosno. Narastle obresti porabijo naj se svojedobno za ustanove slušateljem ljubljanskega vseučilišča. — Ko bi, predno bode naloženih vseh 250.000 gld., bilo učnej upravi potreba izplačati to svoto, pooblašča se deželni odbor, da se ne dotakne obrestij, najeti posojilo v onem znesku, ki ga bode za dopolnitev svote 250.000 gld. potreba. Fond, ki se tako zalaga, imenuje naj se „Cesarja Frana Josipa I. vseučiliški fond.“

b) Ob jednom se naroča deželnemu odboru izposlovati svoječasno Najvišje dovoljenje, da se bode vseučilišče smelo imenovati „Cesarja Frana Josipa I. vseučilišče“.

c) Deželnemu odboru se naroča, razpisati za pripadnike slovenske narodnosti, ki bi imeli voljo habilitovati se na modroslovnej ali pravoslovnej fakulteti kacega avstrijskega vseučilišča za privatne docente, dvoje ustanov po 800 gld. na leto z izrečnim dostavkom, da se bodo reflektantje za ti ustanovi morali zavezati, da sprejmó, ako se bode na-nje reflektovalo, profesorska mesta na vseučilišči, ki se ima ustanoviti v Ljubljani.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca dr. Majarona, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadosti podprt in je torej v razpravi.

Želi še kdo besede?

Ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel ima besedo.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Ich muß mir nur zu einer kurzen Bemerkung das Wort erbitten. Ich halte es für angezeigt, daß ein so weitgehender Antrag — nach der Gepflogenheit, die hier herrscht und nach parlamentarischen Grundsätzen — nicht in letzter Stunde im Plenum gestellt, sondern einem Ausschusse zur Vorberathung überwiesen werden müßte. Ueberhaupt bin ich nicht der Ansicht, daß so ohne Weiteres, ohne jede Grundlage, ohne jede Discussion so namhafte Bewilligungen zur Annahme gelangen. (Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Hribar:

Visoka zbornica! Kakor je že častiti gospod tovariš dr. Majaron omenil, stavl sem v finančnem odseku predlog, naj se za vzdrževanje bodočega ljubljanskega vseučilišča vsako leto postavi v proračun znesek 20.000 gld. Po dolgih razpravah, ki so se vodile v finančnem odseku, ta predlog ni obveljal in zato je ostalo pri nasvetu, ki je obsežen v resolucijah št. XII. in št. XIII., kateri sta ravnokar v razpravi. Razume se samo po sebi, da jaz s svojega stališča kot predlagatelj omenjenega predloga v finančnem odseku z veseljem pozdravljam predlog častitega gospoda poslanca dr. Majarona, ker vsaj nekoliko vstreza intencijam, katere sem jaz imel. Zdelo se mi je, da je v dosego velikega cilja, kateri smo si stavili, ko hrepenimo po najvišjem učnem zavodu v deželi, veliko boljše, ako vsako leto posta-

vimo v proračun svoto 20.000 gld. kot prispevek k vzdrževalnim stroškom, ker bo vlada, kakor sem že v finančnem odseku dejal, raje pripravljena ustanoviti nam vseučilišče, ako izrečemo, da hočemo z izdatnim zneskom prispevati k vzdrževalnim stroškom in ako tudi mesto ljubljansko, o čemer ne dvomim, izreče svojo pripravljenost, da bo tudi ono prispevalo k vzdrževanju vseučilišča. Ker pa predlog, kateri sem stavlil v finančnem odseku, morebiti v resnici nekoliko predalet sega, ker veže za vse večne čase deželo Kranjsko k letnemu prispevku 20.000 gld., zato mi sedaj predlog gospoda tovariša dr. Majarona prihaja nekoliko nasproti in vstreza mojim intencijam. Zato bom s svojega stališča kot predlagatelj v finančnem odseku — ne kot poročevalec — glasoval za predlog gospoda poslanca dr. Majarona.

Njegova ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel se je v kratkih besedah proti temu izrazil, da se tako daleč segajoč predlog v zadnjem trenutku stavi v zbornici. Gospoda moja, to očitane poročevalca finančnega odseka ne more zadeti, kajti ta tako daleč segajoči predlog ni šele sedaj prišel v vednost Njega ekscelenci gospodu baronu Schweglju in ožjim častitim njegovim somišljenikom, temveč o veliko dalje segajočem predlogu se je jako obširno razpravljalo že v finančnem odseku in Njegova ekscelenca sama se je udeležila dotične razprave. Ne more se nam torej očitati, da bomo glasovali za predlog, ki bi bil premalo premišljen.

Jako srečna pa se mi zdi misel, katero je sprožil častiti gospod poslanec dr. Majaron, da bi se namreč prosilo na Najvišjem mestu, da se dovoli vseučilišče imenovati „Cesarja Fran Josipa I. vseučilišče“. Gospoda moja! Letos se bode 50 letnica vladanja presvetlega cesarja slovesno slavila po vsej državi. Tudi slovenski narod jo bode slovesno obhajal, narod, ki je, kakor se je danes pri adresni debati razpravljalo, veliko hvalo dolžan presvetlemu vladarju. Lepše pa bi slovenski narod in dežela Kranjska ne mogla slaviti 50 letnice, kakor ako se ustanovi, oziroma ako se sklene, kadar se ustanovi vseučilišče v Ljubljani, da se imenuje to vseučilišče po slavnem imenu viteškega našega vladarja. Vsaj se je ravno, odkar on s spretno roko vodi usodo Avstrije, omika povzdignila na tako stopinjo, kakor leta 1848. niti največji fantast ni mogel sanjati, da se bo to zgodilo. Zato le toplo priporočam, da se tako prvi kakor drugi del resolucije sprejme po nasvetu gospoda poslanca dr. Majarona. Tretji del se pa sklada z drugim oddelkom lit. b resolucije pod št. XII. Naglašam le še toliko, da potem, ako visoka zbornica sprejme predlog gospoda poslanca dr. Majarona, odpade glasovanje o XIII. resoluciji finančnega odseka.

Deželni glavar:

Gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel ima besedo za fakični popravek.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Zur thatsächlichen Berichtigung erbitte ich mir das Wort, um zu constatiren, daß nicht, wie der Herr Be-

richterstatter jagte, dieser Antrag des Herrn Dr. Majaron mir schon früher bekannt war, sondern daß derselbe erst in diesem Augenblicke zu meiner Kenntnis gelangte. Ich constatire weiter, daß der Herr Berichtstatter, Berichtstatter des Finanzausschusses ist und ich voraussetzen mußte, daß er den Beschluß des Finanzausschusses, sowie er gefaßt wurde, vertreten, nicht aber Anträge, die aus dem Hause kommen, auch von seinem Blatte aus empfehlen werde. Persönlich von seinem Standpunkte mag das möglich sein, aber Gepflogenheit und Sitte ist es, daß der Vertreter eines Ausschusses die Anträge so stellt, wie sie im Ausschusse gefaßt wurden. Dieser Antrag wurde aber im Ausschusse so gefaßt, wie er vorliegt und ich hatte das Recht voranzuzugehen, daß der Referent auch diese Fassung vertreten werde.

Übrigens erlaube ich mir, da ich beim Worte bin, noch zu constatiren, daß ich den Antrag zu stellen mir erlaubte, über meine Resolution aus dem Grunde früher abstimmen zu lassen, weil wenn die Resolutionen einmal angenommen sind, eine Entscheidung über meinen Antrag wohl überflüssig ist. Ich habe nicht den Glauben und die Hoffnung, daß meine Resolution angenommen werden wird; aber damit die Stimmung des Hauses zum Ausdruck gelange, glaubte ich diese Abstimmung als nothwendig bezeichnen zu sollen.

Poročevalec Hribar:

To je sicer res, kar je Njegova ekscelenca gospod baron Schwegel trdil, da namreč predlog gospoda poslanca dr. Majarona ni bil znan v finančnem odseku in jaz tudi nisem rekel, da je bil znan. Pač pa sem opozoril, da je bil v finančnem odseku znan moj veliko dalje segajoči predlog, o katerem se je v finančnem odseku prav obširno razpravljalo. Ako torej gospod poslanec dr. Majaron danes prihaja s predlogom, ki zahteva veliko manj, kakor moj v finančnem odseku stavljeni predlog, tedaj mislim, da je ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel jako dobro poučen in lahko že danes sodi, respektive debatuje o tem predlogu. (Poslanec ekscelenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel: „Der Antrag ward abgelehnt!“) Jaz sem dejal, da se za svojo osebo strinjam s predlogom gospoda poslanca dr. Majarona, ker sem v finančnem odseku sam stavil — in sicer še dalje segajoči — predlog. Tisti predlog v finančnem odseku sicer ni dobil večine glasov. Toda ako potem v zbornici kak član pride s predlogom, ki mi osobno bolj ugaja, imam vedno pravico, zanj glasovati, ker sem v finančnem odseku celo veliko več zahteval. Izjavil sem pa že prej, da bom za predlog gospoda poslanca dr. Majarona glasoval ne kot poročevalec finančnega odseka, temveč iz osobnega prepričanja. Zato me v tem oziru ne more zadeti nobeno očitjanje. Nimam pa ničesar proti temu, da se najprej glasuje o predlogu ekscelenca gospoda poslanca barona Schweglja, vendar pa ga prej hočem še prečitati ter pridodati tudi nekoliko opomb.

Glasi se:

„Der Landesausschuss wird beauftragt, die Über-schüsse aus den Erträgen der Landesaufgabe auf

Brantwein und Liqueure, insoweit sie die im Vorausschlage pro 1898 präliminirte Höhe überschreiten, in den Specialreservofond zu hinterlegen, der durch den Beschluß des hohen Landtages vom 3. März 1897 zur Förderung der durch diese Beschlüsse in's Auge gefaßten Zwecken geschaffen wurde und entsprechend zu erhalten und zu verwalten ist“.

Glede te resolucije, o kateri se bo najbrž, ker mislim, da je precastiti gospod deželni glavar tistega mnenja, kakor jaz, prej glasovalo, kakor o predlogu gospoda poslanca dr. Majarona, opomniti mi je, da je skoraj brezpredmetna postala, ker je visoka zbornica že sprejela V. predlog finančnega odseka. Ne zdi se mi pa srečna tudi zaradi tega, ker zaključuje proračun deželnega zaklada s precejšnjim nedostatom 24.000 gld. in bi ne kazalo, po jedni strani najemati v pokritje primanjkljaja 4¹/₂% posojilo, po drugi strani pa nalagati prebitke v hranilnici po 4%⁰. Torej tudi z ekonomičnega stališča ne morem priporočati resolucije ekscelenca gospoda predgovornika in zato prosim visoko zbornico, da jo odkloni.

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo z resolucijo gospoda poslanca ekscelenca barona Schweglja, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Resolucija je padla.

Torej prosim sedaj glasovati in sicer najprej o premennem predlogu gospoda poslanca dr. Majarona, ker sega dalje, nego resolucija XII. finančnega odseka.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu gospoda poslanca dr. Majarona, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog gospoda poslanca dr. Majarona je sprejet, in torej odpade XII. resolucija finančnega odseka.

Poročevalec Hribar:

Vsled tega, ker se je sprejel predlog gospoda poslanca dr. Majarona, ima se XIII. resolucija finančnega odseka glasiti tako-le:

„XIII. Deželnemu odboru se naroča, da za ustanove v smislu predidodega sklepa ad c) postavi pri poglavji VIII. vsako leto v proračun 1.600 gld.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu gospoda poročevalca, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

(Burno odobravanje in ploskanje v središču, na levi in na galeriji. — Stürmischer Beifall und Händeklatschen im Centrum, links und auf der Gallerie.)

Poročevalec Hribar:

(bere: — ličst:)

„XIV. Vse zadeve, ki so v zvezi z denarnim gospodarstvom dežele, priti imajo, ako se je tudi posvetoval o njih upravni odsek, v konečno posvetovanje v finančni odsek.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„XV. 1.) Povodom praznovanja 50 letnega vladanja Nj. Veličanstva cesarja Frana Josipa I. se:

a) cesarja Frana Josipa I. ustanova za obrtne nadaljevalne šole na Kranjskem poviša na leto za 200 gld.;

b) ustanovi deset ustanov po 50 gld. in pet po 80 gld. za učence in učenke na c. kr. obrtnih šolah v Ljubljani, ki imajo na Kranjskem domovinstvo.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da pridobi prvemu sklepu z dne 17. februarija 1895. l. glede 50 ustanov po 50 gld. za revne hirajoče osebe in pa gornjemu sklepu pod 1. b) glede ustanov za učence in učenke c. kr. obrtnih šol v Ljubljani Najvišje dovoljenje, da se smejo prve ustanove imenovati cesarja Frana Josipa I. hiralske ustanove in oziroma druge cesarja Frana Josipa I. ustanove za učence in učenke na c. kr. obrtnih šolah v Ljubljani.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Končno je glasovati še o resoluciji, katero je v splošni razpravi stavil gospod poslanec kanonik Kalan in ki se glasi:

„Visoka vlada se pozivlje, da sedanji spodnji gimnazij v Ljubljani razširi v višji gimnazij.“

V tem oziru imamo sicer že nekako zagotovilo od ekscelence gospoda deželnega predsednika od lanskega leta, vendar pa nazadnje ne škoduje, ako se tudi ta predlog sprejme.

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec Hribar:

Omenjam še, da so se s sprejetjem proračuna rešile tudi zadevne peticije.

C. kr. deželni predsednik ekscelence baron Hein:

Visoka zbornica! Naznaniti moram visoki zbornici, da se mora vsled Najvišjega povelja še danes skleniti zasedanje visokega deželnega zbora vojvodine Kranjske. Opozoriti moram zategadelj in prositi vse gospode poslance, da se ozirajo na to pri daljnih razpravah, gospoda deželnega glavarja pa prosim ustreči temu Najvišjemu povelju pravočasno.

Deželni glavar:

To je do polnoči?

C. kr. deželni predsednik ekscelence baron Hein:

Danes!

Deželni glavar:

Ker mora biti zasedanje visokega deželnega zbora ob polnoči sklenjeno, prosim, da bodo častiti gospodje poslanci v svojih govorih kolikor mogoče kratki, ker sicer ne bo mogoče rešiti važnih toček, ki so še na dnevnem redu.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

(Prevzame predsedništvo. — Den Vorsitz übernehmend.)

Wir gelangen nunmehr zu Punkt:

7. Priloga 74. Poročilo odseka za volilno reformo o prenapredbi občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano (k prilogi 58.)

6. Beilage 74. Bericht des Wahlreformauschusses, betreffend die Änderung der Gemeinde-Wahlordnung für die Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 58.)

Poročevalec Grasselli:

Visoki deželni zbor! Kar se mene tiče, tudi brez opomina, katerega smo ravnokar slišali, ne bi bil hotel mučiti visoke zbornice dolgo časa, ker itak ne govorim rad več, kakor je neobhodno potrebno, in tej svojej navadi se ne bom izneveril baš v tej pozni uri.

Predlog, o katerem imam poročati v imenu odseka za volilno reformo, je bil že v visoki zbornici tako obširno in vsestranski utemeljen, da bi mi ne preostajalo nič drugega, kakor da ponavljam razloge, ki so se navajali pri tisti priliki, ako bi hotel še danes v občie utemeljevati predlog. Odsek za volilno reformo se je strinjal z utemeljevanjem gospoda predlagatelja, mu je pritrčil in priporočal, da se predlog njegov sprejme. Merodajna sta bila odseku za volilno reformo zlasti dva razloga. Prvi razlog je ta, da bi, ako ostane glede občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano pri starem, vled davčne reforme izgubilo veliko število volilcev občinsko volilno pravico. Dalo bi se sicer odpomoči na ta način, da se zniža cenzus, ali ker je jako težko določiti, na koliko naj se cenzus zniža, da bi občinsko volilno pravico še nadalje imeli vsi sedanji volilci, zato in z ozirom na drugi razlog, da bi namreč volilci v deželnem stolnem mestu, ako se občinski volilni red ne pre-

naredi, ne bili ravnopravni volilcem v drugih občinah po deželi, se je odločil odsek za volilno reformo po nasvetu gospoda predlagatelja za to, da se census sploh odpravi in da se da volilna pravica v Ljubljani za občinski svet vsakemu, ki kaj davka plačuje.

To so bili razlogi, iz katerih se je odsek za volilno reformo pridružil predlogu gospoda predlagatelja dr. Majarona in jaz predlagam, da se prestopi v podrobno razpravo o načrtu zakona, s katerim se ima izpremeniti občinski volilni red za deželno stolno mesto Ljubljano v napominanem smislu.

Predlog odseka za volilno reformo se glasi:

„Visoki deželni zbor skleni:

1.) Nastopnemu načrtu zakona se pritrjuje.
2.) Deželnemu odboru se naroča, da temu zakonskemu načrtu izposluje Najvisje potrjenje.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

1.) Dem nachstehenden Gesetzentwurfe wird die Genehmigung ertheilt.

2.) Der Landesauschuss wird beauftragt, diesem Gesetzentwurfe die Allerhöchste Sanction zu erwirken.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg.

Ich eröffne die Generaldebatte.

Der Herr Abgeordnete Excellenz Baron Schwegel hat das Wort.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Ich habe zu dem Antrage des Herrn Berichterstatters, indem ich mir die Kürze der Zeit, die uns noch zur Verfügung steht, vor Augen halte, nur wenige Bemerkungen zu machen.

Wir haben den Standpunkt eingenommen, daß eine Ermäßigung des Census nur in dem Umfange eintreten möge, wie thatsächlich auch die Ermäßigung in der Reichsrathswahlordnung für die Wähler der Fünf-Gulden-Männer stattgefunden hat. Diese Ermäßigung ist seinerzeit auf 4 fl. festgesetzt worden.

Heute kann der Standpunkt geltend gemacht werden, daß infolge der Aenderung bezüglich der allgemeinen Erwerbsteuer eine weitere Reduction stattfindet und auch andere Wähler, welche heute mit dem 4 fl.-Census vielleicht nicht mehr das Wahlrecht besitzen, vorhanden sein können, bei denen infolge der Ermäßigung der Erwerbsteuer ein viel niedrigerer Census sich ergeben könnte.

Ich möchte nur constatiren, daß angesichts dieses Umstandes die Möglichkeit nicht ausgeschlossen ist, daß durch die Personaleinkommensteuer einerseits ergänzt wird dieser ganze Ausfall, welcher bei der Erwerbsteuer entstanden ist, andererseits aber auch die Möglichkeit vorhanden wäre, wie dies bei anderer Gelegenheit im Reichsrathe zur Sprache und zum Antrage gebracht wurde, daß kein Wähler, der heute das Wahlrecht besitzt, das selbe verliere, ohne Rücksicht auf die Steuer. Dadurch wäre die Möglichkeit entfallen, heute uns so tief zu stellen, daß die Wähler von Laibach in gar keine Uebereinstimmung mit den übrigen Wählern im Lande gebracht find.

Es wäre abzuwarten, welchen Erfolg die Einkommensteuer haben wird und es ist möglich, daß in späterer Zeit nach dieser Richtung eine wesentliche Aenderung eingeführt werden könnte, welche heute nicht mit voller Sicherheit sich feststellen läßt. Den Standpunkt, daß derjenige, der heute das Wahlrecht besitzt, das selbe nie mehr verliere, wird keiner bestreiten.

Nichts desto weniger hätten wir geglaubt, es sei wünschenswerth, in dieser Frage nicht weiter zu gehen, als bezüglich der Wähler am Lande und bezüglich der Reichsrathswähler gegangen wurde.

Diese wenigen Worte wollte ich zur Markirung des Standpunktes, den ich einnehme, vorbringen, ich stelle aber keinen Antrag und überlasse dem hohen Hause vollständig die Entscheidung.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand das Wort zu ergreifen?

(Niemand se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec Grasselli:

Razloge, katere je navel gospod predgovornik, slišali smo tudi že v odseku, vendar nas pa ti razlogi niso mogli prepričati, da bi kazalo odložiti spremembo volilnega reda, katero nasvetuje odsek za volilno reformo, kajti če jo za letos odložimo, utegnili bi se zgoditi to, čemur se hočemo izogniti, da bi namreč pri prihodnjih občinskih volitvah spomladi 1899. leta že veliko število volilcev prišlo ob volilno pravico.

Drugega nimam dostaviti, nego vzdržujem svoj predlog, katerega sem stavil v ime odsekovo, ter ponavljam prošnjo, da se prestopi v nadrobno razpravo o predloženem načrtu zakona.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter in die Specialdebatte einzugehen.

Poročevalec Grasselli:

Opozarjam, da se nahajajo spremembe nasproti dosedanjim določilom najprej v §. 1., kjer je rečeno, da plačilo direktnega davka sploh že zadostuje za utemeljenje volilne pravice.

Pri §. 2. je odpadel odstavek gledé občinskih družnikov, da imajo namreč volilno pravico brez ozira na visokost plačanega davka, in v točki 3. se je prejšnje besedilo v zadnji vrsti toliko spremenilo, da plačevanje „direktnega davka“ namestu „dohodarine“ utemeljuje volilno pravico, to pa z ozirom na davčno reformo.

Predno prečitam načrtani zakon, prosim še, da se popravijo nastopne tiskovne pomote.

V slovenskem tekstu je v naslovu v zadnji vrsti popraviti „22. d. z.“ v 22. dež. zak.)“.

Dalje naj se v tretjem odstavku §. 1., člena I. v drugi vrsti popravi beseda „javni“ v „javnih zakladov“ — in končno naj se v nemškem tekstu člena I., §. 1. v tretjem odstavku v zadnji vrsti po besedi „Steuer“ prideneta besedi „in Laibach“.

Člen I. se torej glasi:

(bere: — ličst:)

„Člen I.

Občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano § 1. je razveljavljen v svojem zdanjem besedilu in slove odslej takó:

§ 1.

Pravico voliti imajo:

1.) tisti občani, ki od svoje realne posesti, od svojega obrta ali dohodka v občini, vsaj od jednega leta sem plačujejo kaj direktnega davka;

2.) med občinskimi domačinci brez ozira na plačevanje davka in med občinskimi družniki:

- a) člani knezoškofjskega stolnega kapitlja in v dušnem pastirstvu ali na javnih ljudskih šolah nameščeni duhovniki vseh konfesij;
 - b) častniki in vojaški služniki s častniškim naslovom, kateri so stalno upokojeni ali so stopili iz vojaške službe, pridržavši si vojaški čin;
 - c) služeci, kakor tudi upokojeni vojaški služniki brez častniškega naslova, potem služeci in upokojeni vojaški uradniki, v kolikor te osebe ne spadajo v stan kakega vojaškega krdele;
 - d) doktorji, ki so svojo akademično stopnjo dosegli na kakšnem tudeželskem vseučilišču; nadalje pooblašeni civilni tehniki in rudniški inženirji, kakor tudi tisti tehniki, ki so prebili stroge preskušnje na kakšni tudeželski tehniški visoki šoli;
 - e) voditelji in stalno nameščeni učitelji na javnih ljudskih šolah, ki so v občini, in direktorji, profesorji in učitelji, nameščeni na drugih javnih učiliščih v občini;
- 3.) služeci, stalno ali začasno upokojeni dvorski, državni, deželni, občinski in javnih zakladov uradniki, kateri od svojih plač, pokojnin in počitnin plačujejo direkten davek v Ljubljani;
- 4.) meščani in častni meščani občinski (§ 32. občinskega reda).

K posameznim občanom, ki imajo pravico voliti, prištevati je tudi državo, deželo, javne zaklade, tudeželske korporacije, društva, družbe, zavode, ustanove in v obče juristične osebe, ako pri njih nastopi pod 1. točko navedeni pogoj.

Občina ne sme zvrševati volilne pravice v svojem ozemlju.

Artikel I.

Der § 1 der Gemeinde-Wahlordnung für die Landeshauptstadt Laibach tritt in seiner gegenwärtigen Fassung außer Kraft und hat künftig zu lauten:

§ 1.

Wahlberechtigt sind:

1.) Diejenigen Gemeindeglieder, welche von ihrem Realbesitze, Gewerbe oder Einkommen in der Gemeinde seit wenigstens einem Jahre eine directe Steuer entrichten;

2.) unter den Gemeindeangehörigen ohne Rücksicht auf Steuerleistung und unter den Gemeindegossen:

- a) die Mitglieder des fürstbischöflichen Domcapitels und die in der Ortsseelsorge oder an öffentlichen Volksschulen angestellten Geistlichen aller Confessionen;
- b) Officiere und Militärparteien mit Officierstitel, welche sich im definitiven Ruhestande befinden oder mit Beibehaltung des Militärcharakters quittiert haben;
- c) dienende sowohl als pensionierte Militärparteien ohne Officierstitel, dann dienende und pensionierte Militärbeamte, insoferne diese Personen in den Stand eines Truppencörpers nicht gehören;
- d) Doctoren, welche ihren akademischen Grad an einer inländischen Universität erlangt haben; ferner autorisierte Civiltechniker und Bergbau-Ingenieure, sowie jene Techniker, welche die strengen Prüfungen an einer inländischen technischen Hochschule bestanden haben;
- e) die Vorsteher und definitiv angestellten Lehrer der in der Gemeinde befindlichen öffentlichen Volksschulen und die an anderen öffentlichen Lehranstalten in der Gemeinde angestellten Directoren, Professoren und Lehrer;

3.) dienende, pensionierte oder quiescierte Hof-, Staats-, Landes-, öffentliche Fonds- und Gemeindebeamte, welche von ihren Besoldungen, Pensionen oder Quiescentengehalten eine directe Steuer in Laibach entrichten;

4.) die Bürger und Ehrenbürger der Gemeinde (§ 32 der Gemeinde-Ordnung).

Den wahlberechtigten einzelnen Gemeindegliedern sind auch der Staat, das Land, öffentliche Fonds, inländische Corporationen, Vereine, Gesellschaften, Anstalten, Stiftungen und überhaupt juristische Personen beizuzählen, wenn bei ihnen die Bedingung unter 1 eintritt.

Die Gemeinde kann im eigenen Gebiete das Wahlrecht nicht ausüben.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„Člen II.

Predstoječi člen tega zakona stopi v veljavnost z dnevom razglasitve.

Artikel II.

Der vorstehende Artikel dieses Gesetzes tritt mit dem Tage der Kundmachung in Wirksamkeit.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„Člen III.

Mojemu ministru notranjih stvari je naročena zvršitev tega zakona.

Artikel III.

Mein Minister des Innern ist mit der Durchführung dieses Gesetzes beauftragt."

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

"Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem takó:

Über Antrag des Landtages Meines Herzogthumes Krain finde Ich anzuordnen, wie folgt:"

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„Z a k o n

z dne ,
s katerim se prenameja § 1. občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano (zakon z dne 5. avgusta 1887. leta, št. 22. dež. zak.)

G e s e z

vom ,
mit welchem § 1 der Gemeinde-Wahlordnung für die Landeshauptstadt Laibach (Gesetz vom 5. August 1887, L. G. B. Nr. 22) abgeändert wird."

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Predlagam tretje branje.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Der Herr Berichterstatter beantragt die Annahme des Gesetzentwurfes in dritter Lesung.

Ich ersuche die Herren, die diesem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Gesetzentwurf ist in dritter Lesung genehmigt und mithin erscheint auch der 1. Antrag des Wahlreformauschusses angenommen.

Ich ersuche die Herren, welche dem Ausschussantrage 2. zustimmen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Angenommen. Mithin ist dieser Gegenstand der Tagesordnung erledigt.

Ich werde nummehr die Herren Abgeordneten ersuchen, zur Wahl eines Landesauschussmitgliedes aus dem ganzen Landtage an Stelle des Herrn Dr. Ivan Tavčar und eines Landesauschussvorsitzmannes aus dem ganzen Landtage an Stelle des Herrn Dr. Danilo Majaron zu schreiten.

Poslanec dr. Papež:

Prosim besede! Ker je visoki zbornici znano, da je gospod poslanec Kersnik, ki je bil deželnega

odbornika namestnik, umrl, treba je tudi na njegovo mesto izvoliti deželnodbornikovega namestnika. Torej bo treba treh volitev, namreč mesto odstopivših gospodov: deželnega odbornika dr. Tavčarja in namestnika dr. Majarona in mesto umrlega namestnika Kersnika.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Ich ersuche also die Herren Abgeordneten, nebst den Stimmzetteln für die beiden früher erwähnten Wahlen auch noch die Stimmzettel zur Wahl eines Landesauschussvorsitzmannes aus der Curie der Städte und Märkte, und der Handels- und Gewerbekammer an Stelle des verstorbenen Herrn Janko Kersnik abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Wir gelangen nummehr zu Punkt 8 der Tagesordnung:

8. Priloga 75. Poročilo odseka za volilno reformo o pre naredbi volilnega reda za deželni zbor kranjski (k prilogi 10.).

8. Beilage 75. Bericht des Wahlreformauschusses, betreffend die Abänderung der Landtagswahlordnung für Krain (zur Beilage 10.).

Poročevalec dr. Majaron:

Visoka zbornica! Moj govor v generalni razpravi o prilogi 75., tičoči se pre naredbe volilnega reda za deželni zbor kranjski, bo — naravno, glede na okolnosti — jako kratek.

Gospodom je znana zgodovina priloge, katero imajo že dalj časa v rokah, in znano jim je tudi, kako direktivo je dobil odsek za volilno reformo že predlanskim, ko se mu je naročilo, naj izvede načelo direktnih in tajnih volitev.

Seveda, kadar je govor o volilni reformi, pokaže se mnogo opravičenih želja.

Na mnogo teh želja pa ni bilo mogoče ozirati se, in priloga, ki je prišla iz naročja odseka za volilno reformo, je, dasi jo je sklenila večina, taka, da večina volilnega odseka sama ž njo ni zadovoljna.

Ali, moja gospoda, bilo se je ravnati po tem, da se doseže tisto, kar se sploh more doseči! Nadpolovična večina v volilnem odseku je sicer priznala, da mora predložiti prilogo, ki ima skoraj vse hibe na sebi, ki se kakor podedovani grehi drže volilnega reda še od časov Schmerlingovih. Večina je tudi želela, da bi se marsikaj pre naredilo, da bi se razširila volilna pravica, da bi se drugače uredili volilni okrajji, in želela je tudi, da bi nekatera mesta in trgi prišli v volilno skupino mest in trgov, da bi torej volili z meščani in tržani. Ali nič tega se do-

seči ni dalo! Da pa bi se vsaj formalno volilno pravo nekoliko preustrojilo, da se doseže vsaj direktna in tajna volilna pravica, da bodo kmetski volilci sami direktno mogli voliti poslance in da bo na drugi strani mogoče volilno svobodo varovati s tajnim načinom volitve, in da bi se končno gledé na davčno reformo volilni cenzus znižal, da se vsaj nekaterim volilcem volilna pravica obvaruje, tedaj je večina volilnega odseka, dasi z rezultatom posvetovanja ni zadovoljna, vendar sklenila predložiti visoki zbornici prilogo 75. in priporočati vsprejetje tistih reform, katere sem prej navesti čast imel. S tem je stališče varovano, katero sem imel jaz in najbrž tudi drugi gospodje večine v volilnem odseku. Gledé na to, da imamo le še malo časa na razpolaganje, moram sklepati in prositi visoko zbornico, da o načrtu zakona, katerega ima v prilogi 75. pred seboj, preide v nadrobno razpravo. Omenjam samo še, da se v slovenskem tekstu naslova beseda „vojvodinje“ izvoli popraviti v „vojvodine“.

Predlagam v imenu odseka za volilno reformo:

„Visoki deželni zbor skleni:

Priloženi načrt zakona se ustavno odobri; deželnemu odboru se naroča, da mu izprosi Najvišjega potrdila.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der vorliegende Gesekentwurf wird verfassungsgemäß genehmigt;

der Landesamtschuss wird beauftragt, diesem Gesekentwurf die Allerhöchste Sanction zu erwirken.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Ich eröffne die Generaldebatte.

Zum Worte hat sich gemeldet der Herr Abgeordnete Kalan.

Poslanec Kalan:

Visoki zbor! Stvar, o kateri razpravljamo v tako pozni uri, je zelo važna in ravno tako, kakor se godi današnjemu predlogu, da pride šele v 11. uri ponoči na vrsto, ravno tako se godi tudi s stvarjo samo, namreč z razširjenjem volilne pravice na tiste slojeve, ki so od te pravice dosedaj bili izključeni. Zato dovolite, da prav v kratkih potezah načrtam svoje stališče glede razširjenja volilne pravice in opozarjam na to, zakaj se bomo jaz in ožji moji somišljeniki za danes zadovoljili s takim malenkostnim rezultatom, kakor se nam žalibog kaže v sklepih večine odseka za volilno reformo.

Letos ravno je preteklo 50 let, odkar obhajamo spomin, da so se tudi ljudstvu dale pravice govoriti o javnih zadevah države, ljudstvu, ki je poprej izključeno bilo od te pravice, in ljudstvu, ki plačuje krvni in denarni davek in je zato opravičeno, da govori v javnih zadevah kot faktor, ki je po svojih bremenih tudi merodaven. Zato ste si, gospoda moja, ko ste brali dnevnega reda današnje seje

točko 8. „poročilo o preosnovi volilnega reda za deželni zbor Kranjski“, gotovo mislili, kdo ve s kako važnimi predlogi pride odsek za volilno reformo pred Vas, kdo ve, kako bistveno naj se premene določila obstoječega volilnega reda za deželni zbor in kdo ve, kako obširno se hoče postopati glede razširjenja volilne pravice na one slojeve prebivalstva, ki dosedaj niso imeli te pravice. Pa ako ste gospodje kaj takega pričakovali, ste se z menoj vred britko varali.

Glede na pozni čas ne bom navajal vzrokov, ki govore za razširjenje volilne pravice. Ti vzroki so vsem častitim gospodom popolnoma dobro znani in ni jih treba navajati v današnjih časih, ko se demokratični duh vedno bolj poprijema vseh slojev. Kapitalistični liberalizem, ki je zadnja desetletja tudi v naši državi vsekaj velikanske rane državnemu telesu, na katerih vsi drugi stanovi krvavijo, je kriv nesrečnih socialnih razmer današnjih, ki se kažejo v nezadovoljnosti raznih slojev in katere porabljajo zapeljivci v svojo brezvestno agitacijo in to je krivo, da se tako bujno razvija tista ideja, ki je Vam vsem dobro znana pod imenom socialne demokracije. Jaz bi bil zadnji, gospoda moja, ki bi kar a priori hotel obsojati idejo socialne demokracije. Mnogo je zdravega jedra v tem toku, mnogo ima ta tok opravičenih vzrokov, katerih pa so se poprijeli brezvestni ljudje, da agitujejo za svoje namene, slepijo ljudstvo, mu delajo obljube, ki se nikdar ne bodo dale uresničiti, in razširjajo načela, s katerimi — to moram takoj in odločno izjaviti — se nikdar ne more sprijazniti pravi prijatelj ljudstva, ki ljudstvu resnico pove in pove tudi, koliko je mogoče doseči in v koliko je v interesu njegovem, da se doseže. Zato, gospoda moja, je tudi v pravih prijateljih ljudstva drug tok nastal, tok krščanske demokracije in ta tok je provzročil vrhovni vladar katoliške cerkve papež Leo XIII., on, ki je z visokega prestola doli kot namestnik Boga samega spomnil se, da je oče in pastir vseh slojev človeških, tudi zaničevanih in tlačanih slojev, ki morajo živeti brez političnih pravic. On zlasti se je potegnil zanje in v krasnih besedah v okrožnici delavskih stanov naznanil svetu dolžnosti in pravice delavcev in povdarjal, da gredo gospodarske in politične pravice, kakor vsem stanovom, tudi nižjim, delavskim stanovom, (Klici na levi: — Rufo luf!: „Slava mu!“) in tako stojimo danes pred velikanskim vprašanjem, ki se ne razmotriva samo v naši zbornici, ampak v vseh parlamentih celega sveta. In, gospoda moja, že začetkom sem omenil, kaj je ta volilna reforma, katero nam danes podaja odsek za volilno reformo. Reči moram, da tu v pravem pomenu besede pač ne more govora biti o volilni reformi, kajti kar visoka zbornica danes sklene, ne bo nobena preosnova volilne pravice, najmanj pa odstranjenje krivic, ki so na dnevnem redu v kronovini naši, ampak to je le majhna, neznatna sprememba načina volitvenega. Šlo se bo namreč samo za to, da namesto indirektnih in javnih volitev vpeljemo direktne in tajne volitve in to je pa tako malenkostna stvar, da zaradi tega pač ni bilo treba toliko napora. Pa rekli nam bode morda, zakaj nismo več zahtevali? Mi smo

nameravali in zahtevali v odseku najprej, da bi se v zakon sprejelo določilo glede splošnega volilnega razreda, ali precej smo se prepričali, da je stvar neizvedljiva, ker so zastopniki veleposestva izjavili, da nasprotujejo vsaki načelni izpremambi obstoječega volilnega reda razun vpeljave direktnih in tajnih volitev in tako smo bili stavljeni pred vprašanje, ali hočemo letos sploh kaj doseči ali nič. Mi smo hoteli po vzgledu drugih kronovin avstrijskih vpeljati splošni volilni razred, takozvano peto kurijo, v katerem bi bila zagotovljena volilna pravica vsem tistim 24 let starim avstrijskim državljanom, ki so samostojni in so doslej bili izključeni od volilne pravice in sicer zagotovljena v tistih občinah, kjer stanujejo vsaj 6 mesecev pred dnevom, ko je razpisana volitev.

To našo zahtevo smo potem v odseku omejili in rekli, da hočemo staviti resolucijo, v kateri naj bi se deželni zbor načelno izrekel za splošni volilni razred, ali reklo se nam je: ako bi jo tudi stavili, ne boste prodrli in zastopniki veleposestva so zopet izjavili, da se posvetovanj o načelnih spremembah volilnega reda nečejo udeležiti, vsled česar je torej sploh razprava o volilni preosnovi popolnoma nemogoča. Vkljub temu moram pa vendar nekaj argumentov naštet, ki govorijo za to, da smo mi opravičeni kot zastopniki ljudstva gledati na to, da tudi oni slojevi pridejo do volilne pravice, ki so do sedaj bili brezpravni, in sicer zato, ker nas k temu sili že državni zakon, in ker sta državni zbor in presvetli naš vladar sam spoznala, da je treba, ako hočemo odstraniti nezadovoljnost v tistih slojih prebivalstva, ki so doslej prikrajšani bili glede volilne pravice in ako hočemo nekoliko zajeziti tok socialne demokracije, dati tudi zastopnikom teh slojev priliko, da v javnih zastopih, v državnem zboru in v deželnih zborih dvigajo svoj glas kot izvoljeni poslanci za pravice onih, ki jih pošljejo v te zastope. Torej to je prvi argument, ki govori za splošno volilno pravico tudi za deželne zборе, da se tako odpravi anomalija, ki bi tukaj nastala s tem, da bi dotični slojevi imeli pač volilno pravico za državni zbor, za deželni zbor pa ne in res so se glede na to razmerje razni deželni zbori avstrijski že pečali z vprašanjem splošne volilne pravice in sicer so bili ravno tisti zbori, katerim se očita reakcionarstvo ali pa krščanski socializem prvi, ki so vpeljali ta splošni volilni razred in s tem najprej ustregli željam ljudstva. Gospoda moja, za tak zakon bi se morali ogrevati vsi centralisti, ki želijo, da se vse javno življenje osredotoči v državnem zboru in za tak zakon bi se morali ogrevati avtonomisti, ki marajo stati na tem stališču, da tisto, kar glede države, je tudi opravičeno glede posameznih kronovin in ako vzamemo, kar se je govorilo in naglašalo v nekaterih deželnih zborih zlasti v zadnjem času, da morebiti pridemo do časov, ko se zopet oživi oktoberska diploma, je mogoče, da bo potem popolnoma izključena peta kurija tudi od državnozborskih volitev, ako bi namreč deželni zbori imeli pravico voliti državne poslance in zato bi bilo prav, da bi tudi za ta slučaj deželni zbori skrbeli in tudi vpeljali splošni volilni razred.

Dalje, gospoda moja, moram reči, da je popolnoma opravičena zahteva po splošnem volilnem razredu glede na splošno šolsko omiko. Čim bolj pa se širi splošna omika, tembolj se ljudstvo zaveda svojih pravic in tembolj želi, da sme tudi govoriti v javnem življenju. In ljudstvo naše je razumno in ker nosi tudi težka bremena, je popolnoma opravičeno, ako se zaveda, da ima tudi nekaj pravic in zato je prav, da se ljudski zastopniki na to ozirajo in po mogočnosti delajo na to, da se mu vrata v parlament odprejo. Dosedaj imajo volilno pravico le tisti, ki plačujejo gotovo svoto direktnega davka in onim, ki volilne pravice nimajo, očita se, da je zato nimajo, ker direktnih davkov ne plačujejo. Gospoda moja, vprašam Vas pa, ali indirektni davki tako malo veljajo in ali ni ravno naša zbornica klasična priča temu, koliko pa donašajo indirektni davki? In zato pa bi bilo popolnoma opravičeno, da bi tudi zastopniki teh slojev imeli svoj glas v tej zbornici. In ako tudi ne govorim o indirektnih davkih, kaj pa krvni davek? Ali ta davek nič ne velja, ki spravlja zdravje v nevarnost in ki zahteva lahko žrtev življenja? Ali ni morda ta najtežavnejši davek edino že zadosten, da smejo na tej podlagi brezpravni slojevi zahtevati, da so zastopani v vsakem parlamentu?

To, gospoda moja, so poglavitne misli, ki so nas vodile — mislim, da ne more nikdo ugovarjati, da ne bi bile opravičene — ko smo v odseku zahtevali, da naj bi se, če je že nemogoče, takoj letos sprejeti dotično določilo v zakon, vsaj v posebnem predlogu načelno izreklo za to, da se tudi za deželni zbor kranjski vpelje splošni volilni razred. Ali do takega sklepa, gospoda moja, ni prišlo in sicer zato ne, ker so se zastopniki nemškega veleposestva temu nasproti postavili in rekli, da ne privolijo v nobeno načelno spremembo volilnega reda. Gospoda moja, kdor ima take pravice, kakor jih ima veleposestvo, temu je lahko tako govoriti *είς κάθεδρα*. (Frenetično odobravanje in dolgotrajno ploskanje na levi in na galeriji. — Frenetischer Beifall und anhaltendes Händeklatschen links und auf der Gallerie)...

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

(Pozvoni: — Das Glockenzeichen gebend:)

Bei der nächsten Äußerung der Zuhörerschaft lasse ich die Gallerie räumen.

Poslanec Kalan:

(Nadaljuje. — Fortfahrend.)

Ti gospodje lahko tako govorijo, pa ne že toliko, ker imajo take pravice, ampak ker imajo take predpravice, bili bi tembolj prvi poklicani privoščiti drugim, brezpravnim slojevem vsaj mrvice pravice. (Ponovljeno odobravanje na levi. — Erneuerter Beifall links.) Iz tega ozira torej moram konstatovati, da vsled skrajno neumevnega stališča, katero so z ozi-

rom na ljudske pravice zastopali zastopniki nemškega veleposestva glede volilne reforme, nismo mogli priti do nobenega drugega sklepa razun onega, katerega predlaga odsek za volilno reformo.

Kaj torej hočemo storiti? Edino prav bi bilo, da bi mi, ker predloga v ničemer ne ugaja vitalnim in bistvenim potrebam delujočih stanov, rekli, da mi odklonimo sploh ves zakon. Ker je pa končno tudi vsaka drobtina boljša, kakor nič, hočemo tudi mi biti za predlog, katerega je častiti gospod poročevalec stavil v imenu večine odseka za volilno reformo, vendar pa moramo, gospoda moja, vso odgovornost za to, da se letos ne doseže nobena volilna reforma, prepustiti zastopnikom nemškega veleposestva, ki so bili načelno proti vsaki volilni reformi in so s tem pokazali, da ne stopijo v kontakt z ljudstvom, da ne poznajo razmer in potreb ljudstva, da pa hočejo na vsak način vzdržavati svoje privilegije in vkljub temu, da zastopajo nezadovoljno število volilcev, obdržati v monopolu vse svoje privilegije in predpravitve.

Gospoda moja, pozna je ura in težko je govorniku vzdržavati pozornost, toda, gospoda moja, še veliko poznejša je ura, da se že enkrat ugotovi zahtevi, katero opravičeno stavi na zakonodajnem zboru brezpravno ljudstvo, ki z nami vred težko dela, ki ima še težavnejše dolžnosti, kakor mi, in zato, ako je tudi pozna ura, je še poznejši, je zadnji čas, da zastopniki ljudstva ne preslišijo glasove dosedaj brezpravnih stanov, ki zahtevajo tudi zase pravico voliti in voljenim biti, glasove, ki se razlegajo od raznih strani in hočejo, da se vsem onim, ki žrtvujejo delo svojih rok, svojo kri, svoje življenje za splošnost, dá tudi razmerno zastopstvo v zbornici. Zato pravim, dokler ne boste v tem oziru ugodili opravičenim željam brezpravnega ljudstva, toliko časa ne spolnite svoje dolžnosti, kajti dolžnost Vaša je, ustreči zahtevi brezpravnih slojev, ki imajo tako kakor drugi stanovi pravico sedeti v zakonodavnem zboru. In zato moram jaz reči, akoravno se mi letos z ozirom na te razmere, v katerih živimo, pridružujemo predlogu častitega gospoda poročevalca, da to ni naša zadnja beseda, ampak le najminimalnejši začetek volilne reforme, kakor si jo mi mislimo, v prihodnjem letu pa bomo z vso odločnostjo zahtevali, da se delo resno prične in da res pride iz zbornice volilna reforma, ki bo res kaj pravice prinesla brezpravnemu ljudstvu. (Zivahno odobravanje in ploskanje na levi in na galeriji. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Ich unterbreche für einen Moment die Generaldebatte und ertheile dem Herrn Abgeordneten Dr. Papež das Wort zur Verkündigung des Wahlergebnisses.

Poslanec dr. Papež:

Iz vse zbornice je izvoljen deželni odbornikom gospod dr. Tavčar in sicer z 31 izmed 32 oddanih glasov.

Ravnotako je iz vse zbornice izvoljen namestnikom gospod dr. Majaron in sicer se od 31 oddanih glasovnic 22 glasi nanj, 8 jih je bilo praznih in ena se glasi na gospoda poslanca Grassellija.

Iz skupine mest in trgov namesto ranjkega Kersnika je izvoljen kot namestnik gospoda deželnega odbornika ces. svetnika Murnika gospod poslanec Grasselli, na katerega se je izmed 8 oddanih glasovnic glasilo 7, ena pa se glasi na gospoda poslanca Perdana.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Als Landesauschussbeisitzer aus dem ganzen Landtage erscheint somit gewählt Herr Dr. Ivan Tavčar, als Landesauschussersatzmann aus dem ganzen Landtage Herr Dr. Danilo Majaron und als Landesauschussersatzmann aus der Curie der Städte und Märkte, und der Handels- und Gewerbekammer Herr Peter Grasselli.

Nimmt der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar die Wahl an?

Poslanec dr. Tavčar:

Da!

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Nimmt der Herr Abgeordnete Dr. Majaron die Wahl an?

Poslanec dr. Majaron:

Da!

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Ich ersuche noch den Herrn Abgeordneten Grasselli, sich zu äußern, ob er die Wahl annimmt?

Poslanec Grasselli:

Da!

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Der Herr Abgeordnete kais. Rath Murnik hat sich das Wort erbeten, um im Namen des Landesauschusses die Interpellation des Herrn Dr. Papež und Genossen betreffend die Neubau der landschaftlichen Burg zu beantworten.

Ich ertheile ihm das Wort.

Poslanec ces. svetnik Murnik:

Gospod deželni poslanec dr. Papež in sodrugi vprašali so v XI. seji dne 17. februarija 1898. l.:

„Iz katerih vzrokov ni deželni odbor dosedaj izvršil tretji odstavek sklepa visokega deželnega zbora z dne 6. marca 1897 glede zgradbe deželnega dvorca.“

Ta odstavek slove: „Istotako se deželnemu odboru naroča, da o izvršitvi predstojajočih naročil poroča v prihodnjem zasedanji v posebnem poročilu.“

Deželni odbor je z ozirom na sklepe visokega deželnega zbora stavbenemu uradu naročil, da vse izdelata, kar je treba, da se bodo mogli izvršiti omenjeni sklepi. V stavbenem uradu je tedanji deželni inženir Hrasky načrte izdelal, le stavbenega popisa in stavbenih pogojev še ni predložil, akoravno je sporočil, da jih bo sredi februarija 1898. l. odposlal iz Prage, kjer je zdaj profesor na tehniški visoki šoli.

Ekspertiza se tedaj ni mogla baviti s stavbenim popisom in stavbenimi pogoji in se tudi ne izreči o prevdanku stroškov za zgradbo. Ekspertiza, katera se je vsled raznih zaprek šele 3. januarja 1898 vršila, se je mogla pečati le z načrtom zgradbe in stvar se še ni tako dognala, da bi mogel deželni odbor zadostiti naročilom visokega zbora.

Ker je ekspertiza dala povod, da se je moral tudi gospod profesor Hrasky še o njej izreči in nekatera pojasniti o načrtu dati. Ta so došla dne 17. februarija deželnemu odboru. Ker je deželni odbor še daljnih pojasnil o ekspertizi izrečenih načel potreboval, zato se je obrnil do profesorja Wagner-ja. Ta je dne 25. februarija 1898. l. naznanil, da bo rad vstregel želji deželnega odbora, ali treba je, da se mu pošlje stavbeni elaborat, ker mu drugače ni mogoče končne izjave dati. Deželni odbor je temu vstregel.

Iz tega je jasno, da bi bil deželni odbor rad spolnil svojo dolžnost in predložil poročilo visokemu deželnemu zboru, ali na podlagi materiala, katerega je doslej dobil, ni nikakor mogel to storiti. Ravnal se bo — samo ob sebi se razume vestno — po naročilih visokega deželnega zbora in poročal v prihodnjem zasedanji, ker je preverjen, da se bo v dveh ali treh mesecih dognalo, ali se bo moglo to doseči, kar je glede zgradbe dvorca visoki deželni zbor sklenil.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Wir kehren nunmehr zur Generaldebatte in An-
gelegenheit der Abänderung der Landtagswahlordnung
für Krain zurück.

Zum Worte ist noch gemeldet der Herr Abgeord-
nete Dr. Žitnik.

Ich ertheile ihm dasselbe.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoki zbor! Imel sem namen, pri tej priliki
označiti stališče in prepričanje svoje, katero sem že

lansko leto zagovarjal kot član volilnega odseka,
namreč, da tega predloga, te premembe volilnega
reda ne smatram za nobeno volilno reformo, am-
pak samo za neko olajšanje sedanje volilne pravice.
Pa ura je že pozna, ob polnoči moramo končati
in zato se bom omejil samo na eno opazko in
sicer z ozirom na nek klic, ki smo ga poprej čuli,
da namreč utegnejo socialni demokrati priti v to
zbornico. Teh, gospoda moja, se nam v deželi
Kranjski, akoravno semtertje tudi po njej rogovilijo,
ni treba bati.

Naše kmetsko ljudstvo, o tem smete prepri-
čani biti, zapeljivim frazam socialno - demokra-
tičnih agitatorjev ne bo šlo na led. Pri nas za take
utopije niso ugodna tla. Omenjam samo to-le. Zgo-
dilo se je pred nekaj leti na Angleškem, da so pred
sodnika privedli človeka, ki je bil na ulici kričal,
da mora država razpasti, da se mora država raz-
rušiti. Sodnik ga vpraša: „Ali ste res to govorili?“
— „Res.“ — „Dobro“ — pravi sodnik — „jaz vas
oprostim in sedaj pojdite in razrušite državo.“ In to,
gospoda moja, smemo mi vsakemu takemu člo-
veku reči tudi v naši Avstriji, posebno pa pri nas
na Kranjskem.

Torej, gospoda moja, jaz se popolnoma stri-
njam z izvajanje tovariša gospoda kanonika Kalana
in sem tudi odločno za peto kurijo, pa ker je za
sedaj ni mogoče doseči, glasoval bom, akoravno
moram jako obžalovati, da se ne predlaga kaj bolj-
šega, končno tudi za predlog odseka za volilno
reformo, da se doseže vsaj nekaj.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Wünscht noch jemand in der Generaldebatte zu
sprechen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall. Ich ertheile also dem
Herrn Berichtstatter das Schlusswort.

Poročevalec dr. Majaron:

Jako obžalujem, da ne morem odgovarjati na
zanimiva izvajanja častitega gospoda poslanca kano-
nika Kalana.

Ako bi hotel to storiti, moral bi jako daleč
posegati. Ker pa visi nad nami Damoklejev meč
zaključka seje in zasedanja, ki bi mi presekalo besedo,
ob enem pa onemogočil še to malo volilne re-
forme, katero hočemo ponuditi našemu ljudstvu,
zato se odpovedujem vsaki nadaljni besedi in samo
prosim visoko zbornico, da izvoli preiti v specialno
debato.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica! Ker se bližamo koncu zase-
danja in ni pričakovati preminjalnih predlogov, ker

nam je pa na drugi strani na tem ležeče, da se stvar danes reši, predlagam, da se ves zakon sprejme en bloc.

(Odobrovanje. — Beifall.)

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Der Herr Abgeordnete Bišnikar beantragt die en bloc-Aannahme des Gesetzesentwurfes.

Aus der Beifallsäußerung des Hauses entnehme ich, daß die Herren mit der en bloc-Abstimmung einverstanden sind. (Pritruje se. — Zustimmung.)

Ich ersuche also die Herren, die den Gesetzesentwurf en bloc angenommen wissen wollen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Gesetzesentwurf ist mit der nöthigen qualificirten Majorität der Stimmen angenommen.

Poročevalec dr. Majaron:

Predlagam tretje branje.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Der Herr Berichterstatter beantragt die Annahme des Gesetzesentwurfes in dritter Lesung.

Ich ersuche die Herren, die diesem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Gesetzesentwurf ist in dritter Lesung angenommen und mithin erscheint auch der Antrag 1. des Ausschusses genehmigt.

Ich ersuche noch die Herren, welche für den 2. Antrag stimmen wollen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der 2. Antrag des Wahlreformausschusses ist ebenfalls angenommen und ich ersuche nun den Herrn Berichterstatter noch die Resolution vorzulesen.

Poročevalec dr. Majaron:

Končno imam še čast predlagati in priporočati, da se sprejme naslednja resolucija:

„Deželnemu odboru se naroča, temeljito proučiti vprašanje, ali in pod kakimi pogoji bi bilo več sedaj v volilni razred kmetskih občin spadajočih krajev (trgov) uvrstiti v volilski razred mest in trgov, ter o tem poročati deželnemu zboru.“

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Wünscht jemand zu dieser Resolution das Wort zu ergreifen?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall und ich bitte also die Herren, die dem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Angenommen und damit ist dieser Gegenstand — der letzte der Tagesordnung — erledigt.

Deželni glavar:

(Prevzame predsedništvo. — Den Vorsitz übernehmend.)

Rešili smo zadnjo točko dnevnega reda in dospeli do konca današnje seje in do konca sedanjega zasedanja. Glede na pozno uro in na to, da se ima do polnoči zaključiti deželni zbor, me bodete, častiti gospodje poslanci oprostili običajnega sklepčnega govora, (Pritruje se. — Zustimmung) kajti če bi hotel reflektovati na vse tisto, kar se je tekom tega zasedanja sklenilo važnega in koristnega, potreboval bi toliko časa, da bi se deželni zbor ne mogel v pravem času zaključiti. Torej se bom omejil samo na to, da se zahvaljujem slavnim odsekom, ki so tekom zasedanja tako marljivo in požrtvovalno delali, zlasti finančnemu odseku, ki je imel letos rešiti mnogo važnih in velikih nalog. Zahvaljujem se torej v imenu deželnega zbora slavnim odsekom in zlasti tudi častitim gospodom načelnikom odsekov in zahvaljujem se tudi vzvišenemu gospodu deželnemu predsedniku, ki je kot zastopnik vlade v zbornici in v odsekih požrtvovalno sodeloval in kakor zmirom tudi letos kazal živo zanimanje za vse deželne zadeve.

Začeli smo letošnje zasedanje takorekoč v znamenji slavnosti petdesetletnice vladanja našega presvetlega cesarja (Vsi poslanci ustanejo. — Sämtliche Abgeordnete erheben sich), sklenili smo, da odpošlje deželni zbor vojvodine Kranjske povodom te slavnosti deputacijo na Najvišji dvor, in sklenili smo adresu do Njegovega Veličanstva presvetlega cesarja. V tem znamenju bomo tudi končali zasedanje letošnjega leta.

Wir werden sonach erfüllt von den Gefühlen unverbüchlicher Treue und Liebe zu dem Allerhöchsten Herrn und Monarchen auch die heurige hochbedeutsame Landtagssession mit dem begeisterten Rufe schließen: „Slava presvetlemu cesarju!“ — „Hoch Sr. Majestät dem Kaiser!“ (Vsa zbornica kliče trikrat navdušeno: — Daš ganze Haus ruft begeistert dreimal: „Slava!“ „Hoch!“)

C. kr. deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Visoka zbornica! Zahvaljujem se v imenu cesarske vlade vsem gospodom poslancem za njih trudapolno delovanje, ki bo, kakor se nadjam, tudi plodonosno.

Gospodu deželnemu glavarju se zahvaljujem za prijazne besede.

Ich danke allen Herren Abgeordneten für ihre aufopferungsvolle Thätigkeit, welche gewiß auch dem Lande die erhofften Früchte bringen wird.

Poslanec ces. svetnik Murnik:

Visoki zbor! Letošnje zasedanje je trajalo precej dolgo. Obravnavali smo razne važne zadeve, ki se tičejo deloma gospodarskih, deloma drugih stvari, o katerih smo poklicani se posvetovati. Obravnave so bile deloma jako dolgotrajne in vodstvo našega deželnega zbora, to se mora pripoznati, vodilo jih je tako spretno in tako objektivno, da se je celo zasedanje izvršilo častno za vodstvo, kakor tudi za celi deželni zbor. Gotovo govorim v imenu vseh narodnih poslancev, ako izrekam prečastitemu gospodu deželnemu glavarju našemu, kakor tudi namestniku njegovemu gospodu baronu Liechtenbergu za objektivno in spretno voditeljstvo obravnav našo najtoplejšo zahvalo. (Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Deželni glavar:

Zahvaljujem se na tem izrazu prijaznega priznanja.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

(von seinem Sitze aus:)

Ich danke ebenfalls den Herren für ihre freundlichen Worte.

Deželni glavar:

Zaključim sejo in zasedanje deželnega zbora vojvodine Kranjske.

Konec seje ob 11. uri 45 minut ponoči. — Schluss der Sitzung um 11 Uhr 45 Minuten nachts.

